

ÖNSÖZ

Türkçe öğretiminin temel amaçlarından birisi de yeni nesillerin anadillerini doğru ve etkili bir biçimde kullanmalarını sağlamaktır. Anadilini güzel ve etkili bir biçimde kullanabilen bireyler, dinleme, okuma, konuşma ve yazma alanlarında yetkinliğe sahip olacaklardır.

İlköğretimde Türkçe dersleri bireylerin anadillerini doğru ve etkili kullanmalarını sağlayacak bir içeriğe sahip olmalıdır. Bu nedenle öğrencilerin Türk dili ile yazılmış güzel ve yetkin eserlerle tanıştırılmaları esastır.

Günümüzde Türkçe dersinin amaçlarına ulaşmada pek çok farklı materyal geliştirilmiş olsa da ders kitapları hâlâ en önemli ders aracı konumundadır. Bu nedenle ders kitaplarına alınacak metinlerin çok dikkatli bir şekilde seçilmesi gerekmektedir.

Bilindiği üzere Milli Eğitim Bakanlığı 2004 yılından itibaren eğitim öğretim programlarında önemli değişiklikler yapmıştır. Bu çerçevede hazırlanan Yeni Türkçe Programı 2006/2007 eğitim öğretim yılından itibaren tüm Türkiye'de uygulamaya konulmuştur.

Yeni Türkçe Programı'nın uygulamaya konulmasıyla beraber ders kitaplarında da önemli değişikliklere gidilmiştir. Tematik bir çerçevede hazırlanan ders kitapları, metinlerin yer aldığı "Türkçe Ders Kitabı" ve etkinliklerin yer aldığı "Türkçe Çalışma Kitabı" olarak iki kitap halinde öğrencilere ulaştırılmıştır.

Biz çalışmamızda 2007/2008 eğitim öğretim yılında okutulan ve Yeni Türkçe Programı'na göre hazırlanan altıncı ve yedinci sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan düz yazı metinlerini inceledik. 2007/2008 Eğitim öğretim yılında sekizinci sınıflarda Yeni Türkçe Programı uygulamaya konmamıştır. Bu nedenle sekizinci sınıfta okutulan ders kitapları da eski müfredat doğrultusunda hazırlanan kitaplardır. Bu nedenle çalışmamıza sekizinci sınıf ders kitaplarını dâhil etmedik.

Çalışma, beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, problem cümlesi, alt problemleri, sayıtları, sınırlılıkları, tanımları ve kısaltmaları verilmiştir.

İkinci bölümde, Türk eğitim tarihinde Türkçe ve okuma-yazma eğitimi, ilköğretim yıllarındaki gelişimsel dönemler ve kişilik gelişimi, çocuk yayınlarında bulunması gereken özellikler ve MEB İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nın kuramsal çerçevesi hakkında kuramsal bilgilere yer verilmiş, bu konularla ilgili yayın ve araştırmalar üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde, araştırmanın modelinden, evren ve örneklemeden, veri toplama araçlarından ve veri çözümleme tekniklerinden söz edilmiştir.

Dördüncü bölümde ders kitaplarındaki metinlerin incelenmesine geçilmiştir. Bu çerçevede, metinlerin biçim ve içeriksel çözümlenmeleri yapılmıştır.

Beşinci bölümde, bulgu ve yorumlara bağlı olarak ulaşılan sonuçlar tartışılmış ve bunlara ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmada yararlanılan eserler kaynakçada gösterilmiştir. En sondaki ekler başlığı altında incelenen ders kitaplarında yer alan düz yazı metinleri verilmiştir.

Yoğun bir çalışma sonucunda ortaya konan bu araştırmanın hazırlanmasında değerli bilgilerini esirgemeyen, kütüphanesinden yararlanmamı sağlayan ve ihtiyaç duyduğum her anda yanımda olan danışmanım Yrd. Doç. Dr. Nevin Akkaya'ya, gerek ders aşamasında gerekse tez aşamasında yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yardımcı ve Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akkaya'ya ve uzun süren öğrencilik hayatım boyunca sevgi ve desteklerini esirgemeyen aileme en içten teşekkürlerimi sunarım.

OnurULUDOĞAN

Mayıs 2008

İZMİR

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Önsöz	i
İçindekiler.....	iii
Tablolar Listesi	vi
Özet	viii
Abstrack	ix
I. BÖLÜM	
GİRİŞ	
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç ve Önem	2
1.3. Problem Cümlesi	3
1.4. Alt Problemler	3
1.5. Sayıtlar	3
1.6. Sınırlılıklar	3
1.7. Tanımlar	4
1.8. Kısaltmalar	4
II. BÖLÜM	5
İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	5
2.1. Kuramsal Çerçeve	5
2.1.1. Türk Eğitim Tarihinde Türkçe ve Okuma-Yazma Eğitimi	5
2.1.2. İlköğretim Yıllarındaki Gelişimsel Dönemler ve Kişilik Gelişimi	7
2.1.3. Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Özellikler	11
2.2. MEB İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programının Kuramsal Çerçevesi	19
2.2.1. Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları	19
2.2.2. Türkçe Dersinin Genel Amaçları	20

2.2.3. Yeni Türkçe Programının Amaçladığı Kazanımlar.....	21
2.2.4. Programdaki Temel Yaklaşım.....	24
2.2.5. Yeni Türkçe Programı'nın Atatürkçülük Yaklaşımı.....	25
2.2.6. Yeni Türkçe Programı'nın Ders Kitaplarıyla İlgili Belirlediği Ölçütler.....	26
III. BÖLÜM.....	33
YÖNTEM.....	33
3.1. Araştırma Modeli.....	33
3.2.Evren ve Örneklem.....	33
3.3. Veri Toplama Araçları.....	36
3.4. Veri Çözümleme Teknikleri.....	36
IV. BÖLÜM.....	37
BULGULAR ve YORUMLAR.....	37
4.1. Altıncı Sınıf Ders Kitabına İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	40
4.1.1. "Sevgi" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	40
4.1.2. "Atatürk" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	46
4.1.3. "Bilim ve Teknoloji" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	53
4.1.4. "Kişisel Gelişim" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	59
4.1.5. "Doğa ve Evren" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	63
4.1.6. "Okuma Kültürü" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	67
4.2. Yedinci Sınıf Ders Kitabına İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	71
4.2.1. "İletişim" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	71
4.2.2. "Atatürkçülük" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	78
4.2.3. "Kavramlar ve Çağrışımlar" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	84
4.2.4. "Milli Kültür" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	90
4.2.5. "Doğa ve Evren" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	96
4.2.6. "Toplum Hayatı" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	100

V. BÖLÜM	104
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	104
5.1 Sonuç ve Tartışma	104
5.1.1. Türk Eğitim Tarihinde Okuma-Yazma Eğitime İlişkin Görüşlerle İlgili Sonuç ve Tartışmalar	104
5.1.2. İlköğretim Yıllarında Gelişimsel Dönemler ve Kişilik Gelişimine ilişkin Görüşlerle İlgili Sonuç ve Tartışmalar	105
5.1.3. Ders Kitaplarındaki Metinlerde Bulunması Gereken Özelliklere İlişkin Görüşlerle İlgili Sonuç ve Tartışmalar	106
5.1.4. Altıncı ve Yedinci Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Düz Yazı Metinlere İlişkin Görüşlerle İlgili Sonuç ve Tartışmalar	107
5.2. Öneriler	115
KAYNAKÇA	118
EKLER	120
EK 1. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Düz Yazı Metinler	120
Ek 2. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Düz Yazı Metinler	155

TABLolar LİSTESİ

Tablo No	Sayfa
1. Tablo: Yeni Türkçe Programında Yer Alan Kazanımlar.....	23
2. Tablo: Yeni Türkçe Programı'nın Belirlediği Temalar ve Alt Temalar.....	27
3. Tablo: İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programına Göre Hazırlanacak Kitapların Forma Sayıları.....	31
4. Tablo: İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı Temel Dil Becerileri ve Dil Bilgisi Oranlar.....	32
5. Tablo: Eskici.....	40
6. Tablo: Sevgi Paylaştıkça çoğalır.....	43
7. Tablo: Atatürk.....	46
8. Tablo: Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri.....	48
9. Tablo: Kadın Ulusun Temelidir.....	51
10. Tablo: Alo... Graham Bell.....	53
11. Tablo: Geleceğin Dünyası.....	55
12. Tablo: Edison.....	57
13. Tablo: Pulsuz Dilekçe.....	59
14. Tablo: Ah Şu Gençler.....	61
15. Tablo: Ormanda Sabah.....	63
16. Tablo: Süpermen İstanbul'a Düştü.....	65
17. Tablo: Prensi Olmayan Masal Kitab.....	67
18. Tablo: Özgün Bir Konu Aranıyor.....	69
19. Tablo: Tatlı Dil.....	71
20. Tablo: Yolcu Konmaz Oteli.....	74
21. Tablo: Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür.....	76

22. Tablo: Atatürk ve Sanat.....	78
23. Tablo: Atatürk ve Türk Tiyatrosu.....	80
24. Tablo: Türk Dili.....	81
25. Tablo: Bilmece.....	84
26. Tablo: Hayata Açılan Kapılar.....	86
27. Tablo: İyimserlik Kötümserlik.....	88
28. Tablo: Anadolu'nun Cirit Oyunları.....	89
29. Tablo: Karada Yüzen Donanma.....	92
30. Tablo: Bozkırın Tezenesi.....	94
31. Tablo: Susayan Konya.....	96
32. Tablo: Son Kuşlar.....	98
33. Tablo: Komşusuzluk.....	100
34. Tablo: Anadolu'da Konukseverlik.....	102

I. BÖLÜM

GİRİŞ:

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, problem ve alt problemleri, sayıtlıları, tanımları ve kısaltmaları yer almaktadır.

1.1 Problem Durumu

Milli Eğitim Bakanlığı'nın kabul ettiği Yeni Türkçe Programı'nın amaçlar bölümünde öğrencilerin, "Okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmaları; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmeleri" (2005: 4) amacının taşındığı ifade edilmektedir. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin Türk ve Dünya edebiyatının nitelikli örnekleriyle tanıştırılması ise son derece önemlidir. Bu tanışma sürecinde masal, hikâye ve roman türlerinden kitapların öğretmen rehberliğinde öğrencilere okutulması gerekebilir. İlköğretim Türkçe dersleri ise bu amaca ulaşılabilecek içeriğe sahiptir.

Bu amaç doğrultusunda kullanılabilir bir diğer önemli materyal de ders kitaplarıdır. Tüm öğrencilerde bulunması, önceden seçilen metinleri bir arada bulundurması, zaman ve paradan tasarruf sağlaması gibi nedenler ders kitaplarının önemini gösterir niteliktedir. Bu nedenledir ki Yeni Türkçe Programı ders kitaplarında önemli değişiklikler yapılmasını öngörmüştür. Bu amaçla, öğrenci ders kitapları iki parçaya ayrılmış, bunlardan birisi metinlerin yer alacağı "ders kitabı" olarak adlandırılmış, diğeri de etkinliklerin yer alacağı "çalışma kitabı" olarak adlandırılmıştır. Öğretmenlere ise, öğrencilerde bulunan iki kitabı da barındıran, yıllık ve günlük planların yer aldığı, örnek etkinliklerle desteklenmiş "kılavuz kitaplar" verilmiştir.

Her ne kadar, öğretmenlere temalarla ilişkili olmak koşuluyla diğer metinlerden yararlanabilme yolu açık tutulmuşsa da eğitim öğretim sürecinde ağırlıklı yeri ders kitapları tutmaktadır.

Eğitim ğretim sürecinde son derece önemli bir yer tutan ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilerin bilişsel ve zihinsel gelişim düzeylerine uygun olanlardan seçilmesi bir zorunluluktur. Ayrıca bu metinlerle ilgili Yeni Türkçe Programı'nda "Metinler, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır." (2005: 56) ifadesi yer almaktadır. 2007/2008 Eğitim ğretim Yılı'nda kullanılan Türkçe ders kitaplarının bu ilkelere ne kadar uygun olarak hazırlandığını inceleyen akademik bir çalışma yoktur. Kitapların yetkinliğinin ortaya konması ve daha somut önerilerde bulunulması gerekmektedir. Bu nedenle araştırmada öncelikle altıncı ve yedinci sınıf ğrencilerinin gelişim özellikleri incelenmiş, öğrencilere sunulacak metinlerde bulunması gereken nitelikler tespit edilmiş ve son olarak da ders kitaplarındaki düz yazı metinlerinin incelemesi yapılmıştır.

1.2. Amaç ve önem

Çalışmanın amacı, 2007/2008 Eğitim ğretim Yılı'nda kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki düz yazı metinlerinin incelenmesidir. Bu inceleme sonucunda metinlerin biçimsel ve içeriksel özellikleri itibarıyla yeterli olup olmadıklarının tespitinin yapılması amaçlanmaktadır. Çalışmanın ayrıntılı amaçları ise şunlardır:

Altıncı ve yedinci sınıf ğrencilerinin bilişsel gelişim düzeylerinin belirlenmesinin ardından, altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri için hazırlanan kitaplardaki metinlerin sahip olması gereken niteliklerin belirlenmesi ve 2007/2008 Eğitim ğretim Yılı için hazırlanan Türkçe ders kitaplarındaki düz yazı metinlerinin tespit edilen kıstaslara uygunluğunun tespit edilmesidir.

Araştırmanın konusu güncelliği ve yeniliği bakımından önemlidir. Öğrencilere anadili bilinci ve sevgisi aşılacak ve anadillerini doğru ve yeterli kullanmalarını sağlamak amacını taşıyan Türkçe derslerinde, bu amaçlara ulaşmanın araçlarından birisi olan düz yazı metinlerinin incelenmesi önemlidir.

1.3 Problem Cümlesi

2008/2008 Eğitim Öğretim Yılı'nda kullanılan Türkçe ders kitaplarında yer alan düz yazı metinleri, Yeni Türkçe Programı'na ve öğrencilerin bilişsel gelişim düzeylerine uygun olarak seçilmiş midir?

1.4. Alt Problemler

1. Yeni Türkçe Programı ders kitaplarının hazırlanmasıyla ilgili hangi ölçütlere sahiptir?
2. Altı ve yedinci sınıfa giden öğrencilerin bilişsel gelişim düzeyleri nelerdir?
3. Altıncı ve yedinci sınıfa giden öğrenciler için hazırlanan kitaplarda bulunması gereken özellikler nelerdir?

1.5. Sayıtlar

1. Ders kitaplarındaki düz yazı metinleri incelenirken, altıncı ve yedinci sınıfa giden öğrencilerin fiziksel ve zihinsel olarak normal bir gelişim düzeyine sahip oldukları varsayılmıştır.

1.6 Sınırlılıklar

1. Araştırma, aşağıda künyesi verilen ders kitaplarında yer alan düz yazı metinleri ile sınırlıdır.

"KAPULU, Ahmet; OKUYUCU, D., Süheyla; KAPLAN, Şükran; KARACA, Aliyar; (2007); İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı; Koza Yayın Dağıtım; Ankara"

" ALTAN, Abdulkadir; ARHAN, Serhan; BAŞAR, Sema; ÖZAYKUT, Songül; ÖZTÜRKLER, Gülderen; YILMAZ, Derya; YÜKSEL, Yavuz; (2007); İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı; MEB Devlet Kitapları, 1. Baskı, Ankara"

2. Künyesi verilen ders kitaplarındaki düz yazı metinlerinin dışında kalan, şiir ve fabl türündeki metinler araştırmaya dâhil değildir.

1.7 Tanımlar:

Ders Kitabı: Eğitim öğretim sürecinde kullanılması için ve belirli ölçütler doğrultusunda hazırlanan kitap.

Düz yazı: Şiir olmayan yazı, nesir, mensur. (TDK Sözlük; 1998; 666)

Materyal: Eğitim ve öğretim etkinliklerinde kullanılacak yazılı, görsel, işitsel vb. malzemeler. (MEB; 2005; 286)

Öğretmen: Mesleği, bir bilim dalını bir sanatı veya teknik bilgileri öğretmek olan kimse. (TDK Sözlük; 1998; 1720)

Öğrenci: Öğrenim görmek amacıyla herhangi bir öğretim kurumunda okuyan kimse. (TDK Sözlük; 1998; 1719)

Program: Belirli şartlar ve düzene göre yapılması ön görülen işlemlerin bütünü. (TDK Sözlük; 1998; 1826)

Tema: Bir metindeki olaylardan, çatışmalardan veya konuşmadaki ifadelerden çıkarılabilecek kavram, duygu. Bir metindeki sonucun en kısa ifadesi. (MEB; 2005; 287)

1.8 Kısaltmalar

Çev.: Çeviren

Der.: Derleyen

Ed.: Editör

Haz.: Hazırlayan

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

s.: Sayfa

vb.: Ve benzeri

vd.: Ve diğerleri

ve diğer.: Ve diğer yazarlar

II. BÖLÜM

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Türk Eğitim Tarihinde Türkçe ve Okuma-Yazma Eğitimi

Cumhuriyet öncesinde, okuma-yazma eğitimiyle ilgili olarak bize ışık tutan Beşir Göğüs, TDAY- Belleten (1970) 'de yer alan makalesinde özetle şu bilgilere yer verir:

-İslamiyet'ten önceki uygarlıklarda, yaygın eğitim yoktur. Yeni kuşaklar bilgiyi, okulda değil de toplum içinde kazanırlar.

-İslamiyet'ten sonra, eğitim sıbyan okullarında başlar medreselerde devam ederdi.

Bu okullarda hemen okumaya geçilmez büyükler için dualar ve ilahiler öğretilirdi. Sonrasında, harf öğretimine geçilirdi. Harflerin öğretilmesinde, bazı benzetmeler kullanılır ve bu benzetmeler tekerleme şeklinde ezberletilirdi.

-Harfler öğretilirken; sesleri değil de isimleri öğretilirdi.

-Sıbyan okullarında kayıt ve kabul zamanı yoktu. Bu nedenle, hocalar her öğrenci için bireysel bir öğretim uygulardı.

Beşir Göğüs, yukarıdaki sistemin Tanzimat Dönemi'ne kadar devam ettiğini belirtip Tanzimat Çağı ve sonrasına ilişkin şu bilgileri verir:

- İkinci Mahmut Dönemi'nden sonra Türkçe öğretimine daha fazla önem verilmeye başlanmıştır.
- Sıbyan mektebi ve medreselerin yanında rüştiye denilen okullar da açılmıştır.
- Bu dönemde de eğitim kurumlarında belirli bir program yoktu.
- 1857'de ilk defa Türkçeye uygun bir ilk okuma kitabı yazılmıştır. Doktor Rüşti tarafından yazılan bu kitabın adı "Nuhbet'ül-Eftal" adını taşır.
- Bu sistem, Cumhuriyet dönemine kadar bazı ufak değişiklikler ile korunmuştur.

Çağlar Kılıç, 2005 yılında yapmış olduğu "İlkokuma Yazma Öğretiminde Kullanılan Yöntemler" başlıklı çalışmasında; cumhuriyet döneminden sonraki okuma-yazma eğitimiyle ilgili olarak şu bilgileri vermektedir:

" B- CUMHURİYETİN KURULU YILLARINDAKİ PROGRAM

İlk mekteplerin Müfredat Programı'nın İlkokuma-yazma "Alfabe Öğretiminde Muhtelif Usuller" başlığı altında aşağıdaki metotlara yer verilmektedir:

1-Tesmiye Usulü (Adlandırma, İsimlendirme Metodu) : Harfleri önce (a) , be (b) , cim (c) , dal (d) , sin(s) gibi isimleriyle belirtip sonra heceler ve kelime oluşturmaktan ibarettir. İsimden sese dönüşüm güç olduğundan bu yöntem heceleme ile sonuçlanmaktadır. Bu yöntem ile alfabe okumak yasaktır.

2-Savti Usul (Ses Metodu) : Bu metotta önce kelimeler hecelere, heceler seslere çözümlendikten sonra çıkarılan sesin harfi yazdırılır.

3-Kelime Usulü: Bu metotta harfler ve heceler öğretilmeden doğrudan doğrudan kısa cümleler içindeki kelimeler öğretilir.

4-Muhtalıt (Karışık) Usul: Ses metodu ile kelime metodunun karışımından meydana gelmiştir. Bu metot ile öğretim yapılırken sesler somut olarak mesela be (b), cim (c), kaf (k) şeklinde telaffuz ettirilmeyerek kendilerinden sonra gelen ses ile birlikte (örneğin; baba, baca, ada, kaba gibi) anlamlı kelime ve heceler içinde öğretilecektir.(Dikmen, S: 18 Kılıç: 3)

C-1936 İLKOKUL PROGRAMI

"İlkokuma yazmada basit cümle ve kelimelerden harekete geçilmek suretiyle terkihi-tahlili (birleşim-çözümleme) bir yoldan yürünerek okuma yazma mekanizması kazandırılacaktır" şeklinde ifade edilmektedir. Yani 1936 programında kısa, basit cümle ve kelimeleri başlangıç kabul edip sentez ve çözümleme ile öğretilmesi öngörülmüştür. Cümle yöntemi esas olmak üzere harf metodunun da uygulanabileceği ifade edilmiştir.(Gülerüz, 2000 S: 88 Kılıç: 3)

D- 1948 İLKOKUL PROGRAMI

"İlkokuma ve yazmaya, basit cümlelerle başlanacaktır. Zamanla bu cümleler kelimelere, kelimeler hecelere, heceler ise harflere bölünecektir. Bu çözümlemeler sonunda elde edilen kelime, hece ve harfle yeni cümleler ve kelimeler teşkil edilecektir" şeklinde ifade edilmiştir. Ancak çözümleme metodu Cumhuriyetin kuruluş yıllarında öngörülmekle birlikte buna uygun bir kitabın olmaması sebebiyle 1948'e kadar kullanılmamıştır. 1948 de uygulanmaya başlanmasıyla birlikte olumlu sonuçlar alınmıştır. .(Gülerüz, 2000 S: 89 Kılıç: 3)

E-1968 VE 1982 İLKOKUL PROGRAMI :

"İlkokuma ve yazmaya, öğrencilerin anlayabileceği kısa cümlelerle başlanmalıdır. Zamanla bu cümleler kelimelere, kelimeler hecelere bölünmelidir. Daha sonra heceler içindeki harflerin sesleri sezdirilmeye çalışılmalıdır. Bu çözümlemeler sonunda elde edilen kelime, hece ve verilen harflerle yeni cümle ve kelimeler kurulmalıdır" şeklinde ifade edilmiştir. 1948 ilkokul programından farkı ise; büyük ve temel harflerin birlikte öğretilmesidir. (Gülerüz, 2000 S: 89 Kılıç:4)"

2.1.2. İlköğretim Yıllarındaki Gelişimsel Dönemler ve Kişilik Gelişimi

Çalışmamızın bu bölümünde, ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla Türkçe eğitimi alan öğrencilerin bilişsel gelişim özellikleriyle ilgili bilgi vermeyi yararlı bulmaktayız:

Yadigar Kılıççı, 6-15 yaş öğrencilerinin bilişsel gelişim özelliklerini özetlediği çalışmasında (2004: 17-41) sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitimin içine giren sekiz yılın, gelişimsel benzerlikler esas alınarak üç ayrı sınıf bloğu içinde ele alındığını; ilkokulun ilk üç

yılına, çocukluk, sonraki iki yılının (dört ve beşinci sınıflar) ergenlik öncesi, geriye kalan son üç yılının da ergenliğin ilk yılları olarak gruplandırıldığını belirtir. Ardından, ergenlik çağının pek çok psikolog tarafından sosyal yönden yeniden doğuş çağı, yetişkinliğe geçişi sağlayıcı bir seri önemli gelişim görevlerini başarma çağı, bireyin bağımsızlık savaşı verdiği çağ, zorlamalı yaşam dönemlerinin ilki olarak nitelendirildiğini söyler. Bu bilgilerin ardından, altı, yedi ve sekizinci sınıflarda aynı yaşlarda bulunan kız ve erkek çocukların, bedensel, duygusal ve sosyal yönden farklı gelişim özellikleri gösterdiğini fakat buna rağmen kızların bazı yönlerde ortalama iki yaş daha olgun olduğunu fakat zihinsel yönden her iki cinsin birbirinden farklı olmadığını açıklar.

Nuray Senemoğlu ise çalışmasında (1997: 39-66) bilişsel gelişim kuramlarının geniş bir özetini verir. Senemoğlu, "bilişsel gelişim" kavramını açıkladıktan sonra, Piaget'nin bilişsel gelişim dönemlerini açıklar. Duyusal motor (0-2 yaş); işlem öncesi dönem (2-7 yaş); somut işlemler dönemi (7-11 yaş) ve soyut işlemler dönemi (11 yaş +) bu bölümde açıklanır. 6 ve 7. sınıf öğrencileri Piaget'ye göre "soyut işlemler dönemi" içindedirler. Senemoğlu, soyut işlemler dönemine giren bir insanın artık soyut düşünme yeteneğini kazanmaya başladığını, çözüme ulaşmak için tüme varım ve tümünden gelim yollarını kullanabildiğine dikkat çeker. Bu dönemdeki çocuklar, soyut kavramları anlayarak etkili bir şekilde kullanabilirler, ideal fikirleri, değerleri ve inançları geliştirebilirler ve değerler sistemlerini örgütleyebilirler. Senemoğlu, somut işlemler dönemindeki bir çocukla, soyut işlemler dönemindeki bir çocuğun arasındaki temel farkın, ergenlerin bir olayın çok değişik yönlerini görebilmeleri olduğunu belirtir. Ayrıca, dil gelişimi bakımından kavramların, atasözlerinin, deyimlerin anlaşılmasındaki sorunlarında azaldığını vurgular.

Nuray Senemoğlu, Piaget'nin bilişsel gelişim kuramını açıkladıktan sonra, çalışmasını Bruner'in gelişim dönemlerini özetleyerek sürdürür:

Bruner'e göre insan, "eylemsel, imgesel ve sembolik" olmak üzere üç dönem geçirir. Bruner'in sınıflandırmasına baktığımızda, ilköğretim 6 ve 7. sınıfa giden öğrencilerin "sembolik dönem" içinde incelendiğini görürüz. Senemoğlu'nun aktardığı bilgilere göre, sembolik dönemde çocuk, dil, mantık, matematik, müzik vb. alanların sembollerini kullanabilir. Sembolik dönem yaşantıların formüle edilmesine olanak sağlar. Ayrıca bu dönemde kısa cümlelerle, anlamsal olarak zengin ifadeler oluşturulabilir.

Senemoğlu, çalışmasını Vygotsky'nin bilişsel gelişim kuramını aktararak sürdürür. Vygotsky'ye göre yetişkinin, çocuğun bilgiyi içselleştirmesine bilgiyi kazanmasına yardım edebilmesi için iki noktayı belirlemesi gerekir. Bunlardan birisi, çocuğun herhangi bir yetişkinin yardımını olmaksızın, bağımsız olarak kendi kendine sağlayabileceği gelişim düzeyini belirlemektir. İkincisi ise, bir yetişkinin rehberliğinde çalıştığında gösterebileceği potansiyel gelişim düzeyini belirlemektir.

Enver Naci Gökşen, okul çağını "1. Masal çağı; 2. Serüven ya da Robenson çağı; 3. Soyut konulara eğilim çağı." (1980: 20) olarak sınıflandırır. Çalışmasının devamında:

"2- Serüven - Robenson Çağı: Bu devre, çocuğun artık hayalden gerçeğe yöneldiği bir dönüm noktasıdır. 9-10 yaşlarından 12-13 yaşlarına kadar sürer. Kız ve erkek çocuklarının okuma konularında açık bir ayrılık görülür. 9-10 yaşından sonra, erkek çocukları serüven, gezi, tarih, kahramanlık konulu hikayelerden ve bilgi veren kitaplardan zevk almaya başlarlar. Kızlar ise ev ve okul hayatıyla ilgili konulara, yararlı bilgilere karşı daha çok ilgi duyarlar.

Gerçekçi hikayeler, tabiat konuları, biyografiler, başka ülkeleri tanıtan yazılar da bu çağdaki kız ve erkek çocuklarının seyerek okudukları şeylerdir. Mizahtan hoşlanma da bu çağda belirli bir durum alır." (1980: 20)

Gökşen, soyut konulara eğilim çağı ile ilgili olarak, "Bu çağ milli eğitimin ve okulun üzerinde titizlikle durması gereken bir çağdır." (1980: 21) açıklamasını yaptıktan sonra Raşit Öymen'den (Ülkü Dergisi, 1942) şu cümleleri aktarır: "Bu çağda çocuk artık bir genç adaydır. Her toplum inandığını ve özendiğini ona bütün heyecanıyla verecektir. Bu, gencin olduğu kadar toplumun da ihtiyacıdır. Burada geniş anlamda bir eğitim söz konusudur ve kitapların gencin ruhunda yapacağı etkilerin rolü büyük olacaktır."

Gökşen yukarıdaki aktarımın ardından Atalay Yörükoğlu'ndan da (Türk Dili, 1977) şu cümleleri verir: "On iki yaşından sonra, çocuklarda soyut kavramlar hızla gelişme gösterir... Bu çağdaki çocukların somut düşünme yeteneklerine, söz dağarcıklarının yetersiz oluşuna ve deneylerinin azlığına bakarak, bunları göz önünde tutarak, onlara göre yapıtlar sunmakta yarar var."

Altı ve yedinci sınıfa giden öğrencilerin bilişsel gelişim düzeylerini anlatan bir diğer çalışma da Rengin Akboy'un (2000: 68-73) çalışmasıdır. Rengin Akboy, çalışmasında Erikson'un bilişsel gelişim dönemlerini anlatır.

Erikson insanın gelişimini sekiz döneme ayırır. Bunlar: 1. Oral-duyusal dönem; 2. Kassal-anal dönem; 3. Locomotor-genital dönem; 4. Latans-durgunluk dönem; 5. Erinlik ve ergenlik dönemi; 6.Genç yetişkinlik dönemi; 7. Yetişkinlik dönemi; 8. Olgunluk dönemi.

Altı ve yedinci sınıf öğrencileri Erikson'un sınıflandırmasına göre 5. Erinlik ve ergenlik döneminde dirler. Akboy, Erikson'un bu dönemdeki bireylerin özelliklerine ilişkin şu aktarmaları yapar: Bu dönemde ya ego kimliği edinir ya da rol karmaşasına düşülür. Ergenlik yıllarında kendine özgü bir kimlik geliştirebilmek için yoğun çaba harcanır. Erikson'a göre bu dönemin sorusu "Ben kim olmalıyım?"dır.

İbrahim Ethem Başaran ise çalışmasında (1988: 39-41) "gelişim çağları ve görevleri" altbaşlığını kullanır ve insanın yirmi bir yaşına kadarki gelişiminde 1. Doğum öncesi çağ; 2. Okulöncesi çağ; 3. Temel eğitim çağı; 4. Ortaöğretim çağı olarak dört dönemden geçtiğine işaret eder.

Temel eğitim çağını ise kendi içinde ikiye ayırır, 6-10, 12 yaşları arasını "ikinci çocukluk çağı", 10, 12-13, 14 yaşları arasını ise "erinlik çağı" olarak adlandırır. Erinlik çağının ilköğretimin ikinci kademesini kapsadığını belirttikten sonra, bu dönemdeki çocuğun bedeninde oluşan değişimlere ve hızlı büyümesine karşı olumlu bir tutum geliştirmesi gerektiğini vurgular.

Mehmet Yardımcı ve Hüseyin Tuncer ise "Çocuk Edebiyatı" isimli çalışmalarda altı ve yedinci sınıf öğrencilerinin gelişim düzeyleri ile ilgili şu bilgileri verirler:

"8-13 yaşlarındaki çocukların ilgisi konuya, konuda da maceraya dönüşür. Masal eski ilginçliğini kaybeder. Gerçek zaman ve mekânda geçen ya da gerçekleşebilecek olan maceralar masallann yerine geçer. Bu dönemde özellikle 12-13 yaşlarındaki çocuklarda ise, yetişkinler için yazılmış yayınlara merak başlar." (2000: 9)

"11-12 yaşından sonra kız ve erkek çocukların ilgi alanları iyice farklılaşır. Kız çocukları prensli, aşklı, aile konulu ya da kahramanları kız olan hikâye, masal ve romanlardan çok hoşlanırlar." (2000: 9)

Yardımcı ve Tuncer yukarıdaki bilgileri verdikten sonra "Çocukta Dil Gelişimi" başlığı altında A. Okul öncesi dönemde dil gelişimi B. Okul döneminde dil gelişimini anlatırlar. Çalışmalarında ilköğretim çağındaki çocukların kelime dağarcıklarının geliştirilmesini vurgularlar ve "çocuklar ilk önceleri evlerinde arkadaş ortamlarında, çevrelerinde duydukları sözcükleri öğrenir ve bu sözcüklerin söyleyiş ve anlamlarını kavramaya çalışırlar. Bu tür sözcükler genellikle çocuğun günlük ihtiyaçlarına cevap veren kelimeler olup sayıca sınırlıdır. Çocuklarda kelime dağarcığı, hızlı ve önemli bir biçimde ilköğretim döneminde zenginleşir." (2000: 14)

2.1.3. Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Özellikler

Türkçe Programı'nda ders kitaplarının biçimsel özellikleri tüm detaylarıyla açıklanmıştır. Programda yer alan bilgilerin sağlanmasının yapılabilmesi için çalışmamızın bu bölümünde çeşitli kaynaklardaki çocuk yayınlarının biçim ve içerik özelliklerine değinmeyi yararlı buluyoruz.

Dil Derneğinin hazırladığı Yazın Terimleri Sözlüğü'nde (1998: 31) "çocuk yazını" başlığı altında şu tanım yapılır: "Konularının seçiminde ve anlatımında çocukların gelişim düzeyi göz önünde tutularak düzenlenmiş öğretici, eğlendirici yazın yapıtları."

Ferhan Oğuzkan çalışmasında (1977: 12) çocuk edebiyatının tanımını yapar: "Usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel ad."

Yardımcı ve Tuncer ise çalışmalarında (2000: 7) çocuk edebiyatının tanımını şöyle yaparlar: "Okul öncesi ve okul çağındaki çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak için oluşturulan edebiyata çocuk edebiyatı denir."

Çocuk edebiyatı, çocukluk çağındaki bulunan insan yavrusunun düşünce, duygu ve hayallerini söz ya da yazı ile güzel ve etkili biçimde işleme sanatıdır."

Ders kitaplarındaki metinlerin seçiminde ve biçimsel özelliklerinde çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken özelliklerin de göz önünde bulundurulmasının gereklidir. Bu nedenle çeşitli kaynaklarda açıklanan ve çocuk yayınlarında bulunması gereken özelliklerin belirtildiği bölümleri aktarmayı yararlı buluyoruz.

Oğuzkan çalışmasında (1977: 304-316) çocuklar için hazırlanan bir yayının biçim ve içerik özellikleri hakkında açıklamalar yapar. Oğuzkan'a göre, çocuk yayınlarında kullanılan kağıdın mat olması gerekir, dayanıklı bir kağıt seçilmelidir; kitapların normal aralıklı veya normalden çok aralıklı dizilmesi tercih edilmelidir; metinlerde 10-12 puntoluk harfler tercih edilmelidir; yazılarda dilbilgisi bakımından aksak ve yanlış yönler bulunmamalıdır; resimler, sade, açık ve konuya uygun olmalıdır; sağlam ve çocuğun hoşuna gidecek bir kapak tercih edilmelidir. Oğuzkan biçim açısından bu tespitleri yaptıktan sonra, içeriğe ilişkin olarak: "gerçek veya gerçek dışı birçok olaylar, yaşanmış veya yaşanması mümkün birtakım hayat durumlarını kapsayan konunun, tema ile bağlantısını koruyarak geliştirmesi şarttır. Tema ve konu ilişkisi zayıf veya belirsiz eserlerden çocukların ne sanat yönünden ne de eğitsel yönden kolayca yararlanmaları mümkün değildir." (1977: 307)

"Masal veya masalımsı eserlerin dışındaki eserlerin önde gelen kişileri, özellikle çocuk okurlar söz konusu olduğu durumlarda, gerçek veya hiç olmazsa gerçeğe yakın olmalıdır. Aksi halde çocuklar okudukları eserlerde başlarından türlü olaylar geçen kişilere inanmakta güçlük çekerler." (Oğuzkan, 1977: 308)

"Dikkatle hazırlanmış bir plan aracılığıyla eserin ana fikri kolayca anlaşılabilir gibi başlıca olaylar ve kahramanlar da ayrıntılar içinde kaybolmaz; gereksiz tasvir, çözümlenme ve konuşmalara yer verilmez; başlangıç, düğüm ve sonuç gibi evreler birbirini tabii şekilde izler." (Oğuzkan, 1977: 309)

"Çocuk yayınlarında yazarlar cümle ve paragraflarını kurarlarken, sözcüklerini ve deyimlerini seçerlerken hitap ettikleri küçük okurların okuma yeteneklerini, kavrayış güçlerini ve sözcük hazinelerini de daima göz önünde tutmalıdırlar. Ortalama beş veya altı sözcükten oluşan ve içinde tek özne ve tek yüklem bulunan cümlelere öncelik vermelidir. Yerli yersiz sıfat kullanılmasından da kaçınılmalıdır. Edilgen çatılı fiiller yerine etken çatılı fiiller kullanılması anlatıma sadelik ve canlılık kazandırır. Küçük çocuklar için yazılan eserlerde az kullanılan veya çevresel deyimler de kimi okurlar için bir anlama güçlüğü doğurabilir.

Öğretici yazı ve kitapların dışında sık sık terim kullanılmak yerine kavramları kolay anlaşılır biçimde açıklamak yolu seçilmelidir." (Oğuzkan, 1977: 310)

Enver Naci Gökşen ise çalışmasında (1980: 29-31) çocuk yayınlarında bulunması gereken özelliklerle ilgili bilgiler verir. Gökşen'e göre çocuk yayınlarında harfler, gözü yormayacak karakterde ve baskısı temiz olmalıdır; kitap ve dergideki resimler bir sanat değeri taşımali ve çocuk psikolojisine uygun bulunmalıdır; kitaplar iç açıcı renkte ve ciltli olmalıdır; sayfa düzeni karışık olmamalı; resimler aynı sayfada geçen olayları açıklayıcı durumda olmalıdır; satır araları ne sık ne de seyrek olmalı. İçerik bakımından da, aile, millet, insanlık, tabiat ve hayat sevgisi telkin etmeli; güzelliğe karşı hayranlık ve koruyuculuk aşılmalı; devrimlerimizi ve sosyal hayatımızı kökleştirmeye ve geliştirmeye hizmet etmelidir; çocuk dünyası ve psikolojisine uygun olmalıdır; yaş ve seviyeye göre değerlendirilmelidir; çeşitli bilgileri, öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde, onlara hissettirmeden benimsetmelidir; masal ve şiir türlerinin dışındakiler gerçeğe uygun olmalıdır; mümkün olduğu kadar neşe verici olmalı, mizah duygusunu geliştirmelidir; içeriği, planı ve bitiş bakımından çocukta başka kitap okuma isteği uyandırmalıdır. Anlatım özellikleri bakımından ise, kısa cümleler kullanılmalı, cümlelerin uzunluğu ortalama 5-6 sözcüğü geçmemelidir; cümleler özellikle tek özneli, tek yüklemlili olmalı, bir cümle ile yalnız bir fikir verilmelidir; şatafatlı kelimelerden yapma, gösterişli ve bol sıfatlı anlatımdan kaçınılmalıdır; işlenecek konular, küçüklerin bildikleri, denedikleri varlıklara ve olaylara bağlı olmalıdır; çocukların kafasında kavramları bulunan kelimeler seçilmelidir; masal, hikâye vb.nin konularını seçerken çocukların psikolojik yapıları ve psikolojileri göz önünde bulundurulmalıdır; fiillerin canlı olmasına dikkat edilmelidir.

Yardımcı ve Tuncer ise çalışmalarında (2000: 32-36) kitapların hacim ve ağırlık bakımından kolayca taşımaya ve kullanmaya elverişli olmalıdır; kağıt birinci hamur fakat fazla parlak ve mat olmayan cinsten olması gerekir; kitabın sayfa düzeni içindeki metni en iyi okutabilecek biçimde olmalıdır; yazı ve resim yerleştirme dengesinin iyi düzenlenmesi çok önemlidir; harf büyüklüğü seviyeye göre seçilmelidir; yazıların dilbilgisi bakımından yanlış yönleri bulunmamalıdır; resimler sade, açık ve konuya uygun olmalıdır; teması belirsiz ya da değişik yorumlara elverişli bir eser, çocukları kararsızlık ya da yanlış anlamalar sürükler; konular çocuk dünyasının yabancı olmadığı olaylardan seçilmelidir; kahramanların iyi özelliklere sahip bir model olması gerekir; masalarda korku unsuru taşıyan kahramanlar

bulunmamalıdır; canlı ve hareketli bir anlatım biçimi kullanılmalıdır; olaylar basit bir biçimde giriş, gelişme ve sonuç bölümleri olarak planlanmalıdır, bilgilerini verirler.

Yılmaz Yeşildağ, "Türkiye'de Çocuk Edebiyatı" isimli makalesinde çocuk edebiyatını, "1. Çocuklar için yaratılmış edebiyat. 2- Çocuklar baş kişi alınarak yaratılmış edebiyat" (2000: 103) olarak sınıflandırır.

Yeşildağ, yukarıdaki tanımın ardından çocuklar için hazırlanan metinlerde bulunması gereken nitelikleri aktarır (2000: 114-119): Yeşildağ'a göre, "çocuk edebiyatı ürünlerinde konular, bilimsel ideolojiler doğrultusunda işlenilmemeli, bunun yerine çocuğun ulaşması istenen çağın özelliklerine uygun olarak seçilmelidir; duygu, karakter, olay ya da herhangi bir durum benzerlerinden ayrıldıkları her yanı ile değil, en kaba, en kalın, en açık yanı ile ortaya konmalıdır; ileri yaşlardaki çocuklar, dolaysız olarak neden, niçin sorularına çekilmeli neden-sonuç ilgisi kurdurulmalıdır; metinlerde hisse katıyen açık açık yer verilmemeli, ders olay içinde eritilmelidir; ileri çocuklukta olağanüstü çalışan hayal gücü teşvik edilmeli, çocuğun bu gücünden yararlanarak doğru, özlü vakalar düzenlenmelidir; ilk çocukluk döneminden ileri yaşlara doğru yazılan metinlerdeki karakter yaratımında basitlikten yoğunluğa doğru gidilmelidir; çocuğa açıktan açığa ders verircesine olmamak koşuluyla metinlerde olumlu tiplere mutlaka yer verilmelidir; ürünlerde, dilin de anlaşılır ve çocuk dünyasına uygun olması gereklidir." Yeşildağ, burada özetlediğimiz açıklamalarının ardından yazısını şu cümlelerle bitirir: "Çocuk edebiyatımızın özellikleri ne bu kadar olacaktır, ne de bu kadar olmalıdır. Çocuk edebiyatı, değişen koşullara ve gelişen topluma paralel olarak gelişecek, yeni özellikler kazanacak, eskiyenleri tasfiye edecektir." (2000: 118)

Nursen Karas, "Nasıl Bir Çocuk Yazını?" makalesinde çocuk edebiyatı dâhilindeki metinlerde bulunması gereken özellikleri şöyle sıralar (2000: 120-125): Çocuğa seslenecek yazarı sınırlaması gereken en önemli nokta, okurunun bilincinin henüz ekilmemiş bir tarla gibi olduğu, o tarlaya düşecek her tohumun derinlere inip büyük olasılıkla ileride boy vereceği gerçeğidir; yazarlar çocuklara başka türlü seslenmeye çalışmak yerine, onlara en doğal haliyle seslenmelidir; çocukla büyüğün buluşabileceği ortak çizgi, büyüğün kendi özüne inmesi sayesinde ortaya çıkabilir; çocuk yazınında insanlığın içinden çıkamadığı kısır döngünün, iyi duygular, düşünceler temelinde eşitlik, özgürlük ve barışın sağlanmasıyla kırıtılabileceği unutulmamalıdır; çocuk yazınında dile gösterilen özen en az içerik kadar önemlidir.

Fusun Ataseven ve Yusuf İnandı, "Çocuk Kitaplarının Çeşitli Yönleriyle İncelenmesi" isimli çalışmalarında çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikleri sıralarlar. (2000: 197-205) Ataseven ve İnandı'ya göre bir çocuk edebiyatı metninde yer alan metinler ortalama beş veya altı sözcükten oluşmalıdır; gerekli gereksiz sıfat kullanımından kaçınılmalıdır; anlatılanlar, sade, basit ve içten bir dille yazılmalıdır; cümle yapısının ve sözcükler arasındaki anlam bütünlüğünün korunmasına dikkat edilmelidir; zaman zaman soru cümlelerine yer verilmelidir; cümleler çocuklara bilgi, beceri, tutum, tavır, davranış ve iş alışkanlıkları kazandıracak şekilde kurulmalıdır. Ataseven ve İnandı daha sonra çocuk kitaplarında verilecek konuların açıklamasına girerler: Konular çocukların tecrübelerine ve ilgilerine hitap etmek zorundadır; konular çocukların kavrayış yeteneklerine uygun olarak belirlenmelidir; planlar, çocuk düşüncesine aykırı olmamalı, sade ve gerçekçi olmalıdır; mantıklı sonuçlarla biten hareketler, olaylara mutlaka dayandırılmalıdır; karakterl eriyle birlikte bütün özellikleri açıklanan, gerçekliğe uygunluğu bakımından kuşkuya hiç yer vermeyen kişilere ve kahramanlara yer verilmelidir.

Ataseven ve İnandı çalışmalarında "çocuğa görelilik" kavramı ile "çocuksuluk" kavramlarının farkını belirtirler: "Çocuğa görelilik onun ilgisini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı, çocuksuluk ise tam tersine dilin acemice kullanımını daha doğrusu anlatımda ilkilliği getirir." (2000: 201)

Ataseven ve İnandı, ders kitapları için seçilen metinlere ilişkin de şu tespitleri yaparlar: "Okullarda seçilen metinlerin içeriksel örüntüsünün mutlaka bir ders verecek özellikte olmasına dikkat edilir, bu kemikleşmiş anlayış yüzünden, öğrencilerin düşün ve duyu evreniyle kitapların evreni arasında bir etkileşim kurulmaz, sonuç olarak da okuma alışkanlığı doğmaz." (2000: 202)

Selahattin Dilidüzgün "Çocuk Kitaplarında Yazınsal Nitelik" isimli çalışmasında çocuk yazını tanımlar: "Çocuk yazını öncelikle, evrensel yazın bütünüünün farklı ve özel bir alanıdır. Yani çocuğun özel koşulları dikkate alınarak hazırlanmış bir üründür." (2000: 253)

Firdevs Güneş çalışmasında çocuk kitaplarındaki okunabilirlik ilkelerini dört grupta inceler: "1.) Dilbilgisi yönünden ilkeler; 2.) Eğitim yönünden ilkeler 3.) Sosyolojik yönden ilkeler 4.) Basım Yönünden ilkeler" (2000: 335)

Güneş'e göre bu dört ilke çerçevesinde metinlerde şu özellikler bulunmalıdır (2000: 337-349): çocuk kitaplarında kullanılacak kelimeler kısa, basit, canlı, somut olması ve yaş düzeyine uygun olarak seçilmesi gereklidir; cümlelerin de basit ve kısa olması okunabilirliği artırır; içerik öğrencinin eğitim düzeyine uygun olmalı ve basitten karmaşığa doğru gitmelidir; dil açık ve anlaşılır olmalıdır, her bir cümlenin eğitsel bir mesajı olmalıdır ve çocukların ilgilerine yönelmelidir; çocuk, okurken okudukları ile yaşamı arasında bağ kurabilmelidir, öğrendiği bilgileri uygulayabilmelidir; Güneş son olarak da çekici olarak hazırlanan bir kitabın öğrenmeyi kolaylaştırdığını belirtir.

Mehmet Önal'a göre, "bir kitapta bulunması gereken özellikleri belirleyen iki ana faktör vardır: Bunlardan birincisi, bir ülkenin eğitim ve kültür felsefesi anlayışı, diğeri ise bu politikanın üzerine oturacağı Gelişim Psikolojisi formasyonudur." (2000: 351)

Önal daha sonra çocuk kitaplarında dikkat edilmesi gereken temel özellikleri maddeler:

"1. İslam ve batı düşüncesinde eğitim ve gelişim psikolojisi sahasında yapılan çalışmalar iyi bilinmelidir.

2. Son çocukluk çağının temel özellikleri iyi bilinmelidir.

3. Çocuk kitaplarında sevgi merkeze alınmalıdır.

4. Kitaplar hem estetik hem de içerik bakımından okumayı özendirici olmalıdır.

5. Yetenek ve ilgiyi birleştirmeye çalışmalı ve bu yolla ona modeller sunulmalıdır.

6. Hayatta karşılaşılması muhtemel olaylar gizlenmemelidir.

7. Evrensellik gözden uzak tutulmamalıdır.

8. Gelecekte ulaşılmak istenen toplumsal barış ve konsensus için çocuk kitapları bir zemin hazırlamalıdır.

9. Masaldaki felsefe ve sanata açılan kapı açık tutulmalıdır." (2000: 352-362)

Fahrettin Bozdağ ise çocuk edebiyatı ürünleri için birtakım genel nitelikleri sıralar:

"1. Bu ürünler çocuklara göre olmalıdır.

2. Nitelik açısından, çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimine olumlu katkılar sağlamalıdır.

3. Gerek okulöncesi eğitim çağında, gerekse temel eğitim çağındaki çocuklara, 'eğlenerek öğrenme' temel ilkesi ile yaklaşılmalıdır.

4. Çocuğun kendi kişiliğini tanımasına katkı sağlamalı, kendi değer ve yeteneklerini ona hissettirmelidir.

5. Metinler, dil ve anlatım ile resimleme bir bütünlük arz etmeli; birbirlerini tamamlamalıdır. Çocukların iç dünyalarına canlılık kazandırmalıdır.

6. Çevreyi tanıma ve çevresi ile olan ilişkilerini düzenlemesinde destek olmalıdır.

7. Çocuklara kendi haklarını öğretmeli, başkalarının haklarına saygı duyma gereğini de tanımlandırmalıdır.

8. Merak ve öğrenme duygusunu geliştirmelidir.

9. Dil gelişimine katkıda bulunmalıdır.

10. Yaşadığı toplumun kültür ve inanç yapısını tanımasına ve uyum sağlamasına destek vermelidir." (2000: 366-367)

Nalan Mahsereci ise çalışmasında:

"1. Çocuk kitaplarında, çocuğu bilim ve bilimsel düşünceden uzaklaştıracak, kaderciliğe ve çağdışı anlayışlara götürebilecek unsurlar,

2. Çocukta din ve ırk üstünlüğü anlayışlarının, ırkçı ve şoven genellemelerin gelişmesine neden olabilecek unsurlar,

3. Hayvanları aşağılamasına, küçümsemesine yol açabilecek unsurlar,

4. Beden ve zihin özürlerinin küfür ve aşağılama aracı olarak kullanılması gibi çocuğu özürlü insanları aşağılamaya götürebilecek unsurlar,

5. Çocukları cinsiyet ayrımcılığına götürebilecek, cinsler arası 'eşitlik' fikrine aykırı anlayışlar geliştirmesine neden olabilecek unsurlar,

6. 'Güç her şeyde geçer akçedir' 'en yakınındakiyle bile rekabet et' 'bedeli ne olursa olsun yüksel' 'kendi çıkarını toplumun çıkarının önünde tut' gibi, yeni dünya düzeninin değerlerini çocuklarımıza dayatan unsurlar yer almamalıdır." (2000: 423-424)

Havva Tekin ise, "Bir çocuk kitabının nasıl olması gerektiğini düşünürken, o çocuk denen varlığın kimliği dikilir karşımıza. Esas yanıt tam da bu noktadan başlamaktadır. Çocuğun nasıl bir varlık olduğunu, o küçücük yüreğinde ve bulduğu her şeyi büyük bir iştahla kavrayan beyninde oluşan beklentilerini, meraklarını bazen de tanımsız korkularını anlamak gerekir." (2000: 450)

Tansu Bele, çalışmasında, " Başka bir değişle ben, çağdaş çocuk yazınında, günümüz yaşamsal gerçeklerini dile getirmeyi amaçlayan yöntemlerin kullanılmasının ve bu yöntemlerin iyice geliştirilmesinin, çözülmesi en ivedi, en zorunlu, en önemli sorun olduğunu düşünmekteyim." (2000:465) diyerek, çocuk yazınındaki amacın doğrudan yaşam olmasının gerekliliğini vurgular.

Gülten Dayıoğlu, "Eğitsel kazanımlar sırasıyla ailede, yakın uzak çevrede - bu gruba medya da girer - okulda ve kitaplarla elde edilebilir." (2000: 523) tespitini yaptıktan sonra yazınıni: "Her türlü yaratının anası düştür. Düş kurma becerisi, alışkanlığı, isteği, her biri görkemli birer düş ürünü olan, kitaplarla yeşeriyor, gelişip boy atıyor. Sonra yaratı başlıyor." (2000:532) sözleriyle sürdürür.

Gülçin Alpöge de çalışmasında bir çocuk kitabının çocuğu olumlu yönde etkilemesi için:

- " 1. Belli konularda çocuğu bilgilendirmesi,
2. Yeni deneyimler sunması,
3. İçinde çocukların özdeşleşebileceği karakterler bulunması,
4. Çocuğa destek vermesi,
5. Çocuğa umut vermesi." (2000: 544) gibi niteliklere sahip olması gerektiğini

vurgular.

Tülin Tankut ise, çocuk edebiyatının cinsiyet ayrımcılığına dikkat çekerek, çocuk edebiyatının bu alanda da dikkatli olması gerektiğini: "Bu nedenle yayın dünyasında çocuğun kapsamlı gereksinimlerini karşılayabilecek yenilikçi yapıtlara yer açılmalı ve cinsiyetçi önyargılarla dolu çocuk edebiyatı karşısında çocuğun cinsel kalıplaşmaları sarsacak eleştirel bir bilinç kazanmasına katkıda bulunmalıdır." (2000: 566) sözleriyle belirtir.

Nevin Akkaya ise çocuk edebiyatında bulunması gereken özellikleri birkaç cümle ile ifade eder: "Çocuk edebiyatı yazarlığı ayrı bir yazarlık türüdür. Çocuğa neler yazmalıyım, neler anlatmalıyım, sonradan yanıt aranması gereken sorulardır. Öncelikle yazarın soracağı soru 'nasıl yazmalıyım?'dır. Duyguları, düşünceleri, kavramları eserde somutlaşabildiği, çocuksuluğa açılan sade bir dille çocuğun ilgi, isteklerine karşılık verebileceği bir üslupla yazmak temel anlayış olmalıdır." (2000: 602)

Handan Derya ise, çocuk kitaplarında denetlemenin önemini vurgular: "İlkönce çocuğu tanımak gerekir. Çocukların gelişim süreçleri, yaşadıkları ortamlar çok iyi gözlemlenmelidir. Yazılan eserler, çocukların, duygu, düşünce, fikir alanlarını genişletmeli ve bütün bunların yanında çocuğu eğlendirmeli ve dinlendirmelidir. Çocuk anadilinin en güzel örneklerini kitaplarda bulmalıdır. Bu bağlamda çocuk kitapları mutlaka denetlenmelidir." (2000:650)

2.2. MEB İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programının Kuramsal Çerçevesi

2.2.1. Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları

"1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları:

1. Genel Amaçlar

Madde 2.

Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik; lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı seçkin bir ortağı yapmaktır" (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] 2006: 1)

2.2.2. Türkçe Dersinin Genel Amaçları

"Türkçe Dersi Öğretim Programı ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak öğrencilerin;

1. Dilimizin, millî birlik ve bütünlüğümüzün temel unsurlarından biri olduğunu benimsemeleri,
2. Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmeleri,
3. Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmaları,
4. Anlama, sıralama, ilişki kurma, sınıflama, sorgulama, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma, yorumlama ve değerlendirme becerilerini geliştirmeleri,
5. Seviyesine uygun eserleri okuma; bilim, kültür ve sanat etkinliklerini seçme, dinleme, izleme alışkanlığı ve zevki kazanmaları,
6. Okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmaları; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmeleri,
7. Yapıcı, yaratıcı, akılcı, eleştirel ve doğru düşünme yollarını öğrenmeleri, bunları bir alışkanlık hâline getirmeleri,
8. Bilgiye ulaşmada kitle iletişim araçlarından yararlanmaları, bu araçlardan gelen mesajlara karşı eleştirel bakış açısı kazanmaları ve seçici olmaları,

9. Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları,
10. Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri,
11. Millî, manevî ve ahlâkî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır." (MEB: 2006: 4)

2.2.3. Yeni Türkçe Programının Amaçladığı Kazanımlar

Yeni Türkçe Programı öğrencilerin iki ana beceriyi edinmelerini amaçlar. Bunlardan birincisi "temel beceriler" alt başlığı altında verilir:

"Temel Beceriler

Temel beceriler, öğrencilerin dil becerilerindeki gelişimleriyle bağlantılı, yatay olarak bir yılın sonunda, dikey olarak da sekizinci sınıfın sonunda kazanacakları ve hayat boyu kullanacakları temel becerilerdir. Türkçe Öğretim Programı içerdiği kazanımlarla bu temel becerilerin gelişmesini sağlayacaktır. Programla ulaşılması beklenen temel beceriler şunlardır:

- Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
- Eleştirel düşünme
- Yaratıcı düşünme
- İletişim kurma
- Problem çözme
- Araştırma
- Karar verme
- Bilgi teknolojilerini kullanma
- Girişimcilik" (MEB: 2006: 5)

Programda, temel beceriler verildikten sonra öğrencilere kazandırılması hedeflenen "temel dil becerileri" sıralanır ve açıklanır. Bunlar:

1. Dinleme/İzleme
2. Konuşma
3. Okuma
4. Yazma

5. Dil Bilgisi (MEB 2006: 5-7) olarak verilmiştir. Bu becerilerin ardından programda öğrenci kazanımlarıyla ilgili şu açıklamalar yer alır:

"Kazanımlar

Kazanımlar; öğretim sürecinde öğrencilerin edinecekleri bilgi, beceri ve alışkanlıkları kapsamaktadır. Öğrencilerin dil becerilerinde gelişme sağlamaları, bu kazanımların edinilmesine bağlıdır. Dil bilgisi ve yazım ve noktalama ile ilgili kazanımlar, öğrencilerin gelişim düzeyine göre altıncı sınıftan sekizinci sınıfa doğru aşamalı olarak verilmiştir. Temel dil becerilerine yönelik kazanımların sıralanmasında bu yaklaşım gözetilmemiştir." (MEB: 2006: 8)

MEB Yeni Türkçe Programı'nda belirtilen kazanımlara ve yukarıdaki açıklamaya ek olarak, "Türkçe dersi öğretim programında yer alan ara disiplin alan kazanımları" alt başlığı altında şu kazanımların ve açıklamaların yer aldığı şu tablo verilir: (2006: 54)

1.Tablo
Yeni Türkçe Programında Yer Alan Kazanımlar

SINIFLAR	
	Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam Kazanımları
7. Sınıf	15. Heyelan sırasında kapalı ve açık alanlarda yapılması gerekenleri nedenleriyle açıklar.
	Girişimcilik Kazanımları
6. Sınıf	8. Başkalarıyla iletişim kurma ve geliştirmede sözlü ve sözsüz anlatım becerilerini kullanır.
7. Sınıf	9. İçinde bulunduğu durumu her yönüyle değerlendirir ve fikirlerini belirtir.
	İnsan Hakları ve Vatandaşlık Kazanımları
6. Sınıf	6. Yakın çevresindeki ortak miras ürünleri hakkında bilgi toplar.
6. Sınıf	12. Düşünce ve ifade özgürlüğünün önemini fark eder.
7. Sınıf	11. Hakların ihlâl edildiği durumlar karşısında yetkili kurumlara başvurmanın bir vatandaşlık görevi olduğunu belirtir.
8. Sınıf	17. Hakları ihlâl edilenlere karşı yardımcı olmanın insanî bir davranış olduğunu belirtir.
	Kariyer Bilinci Geliştirme Kazanımları
6. Sınıf	3. Kendi değerlerini örneklerle ifade eder.
8. Sınıf	16. Liderlerin davranışlarının ve aldığı kararların başkalarının yaşamını nasıl etkilediğini açıklar.
	Özel Eğitim Kazanımları
6. Sınıf	1. Olumsuz tutum ve davranışlarla başa çıkabilme becerisi geliştirir.
	Rehberlik ve Psikolojik Danışma Kazanımları
6. Sınıf	5. Etkili problem çözme yollarını açıklar.
8. Sınıf	15. Verdiği kararın sorumluluğunu üstlenir.
	Sağlık Kültürü Kazanımları
6. Sınıf	10. Duygu ve düşüncelerini paylaşma biçimlerini açıklar.
	Spor Kültürü ve Olimpik Eğitim Kazanımları
7. Sınıf	6. Türk sporcularının olimpiyatlardaki başarılarının nedenlerini açıklar.

Sonuç olarak, Yeni Türkçe Programı esas alınarak hazırlanan ders kitapları öğrencilere yukarıda özetlemeye çalıştığımız becerileri edindirme ve diğer kazanımların gerçekleşmesini sağlama amacına yöneliktir.

Ders kitaplarında yer alan metinlerin incelenmesi sırasında MEB Yeni Türkçe Programı'nda belirtilen, hedeflenen kazanımları da göz önünde bulundurduk.

2.2.4. Programdaki Temel Yaklaşım

"Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda öğrencilerin kazanımlar ve etkinlikler yoluyla dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma becerilerini geliştirmeleri, dilimizin imkân ve zenginliklerinin farkına vararak Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmaları hedeflenmektedir. Böylece öğrenciler, dil sevgisi ve bilinci kazanarak öğrenme sürecinde daha verimli olacak, kendilerini hayata ve geleceğe hazırlayacak birikimi edineceklerdir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'yla dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda, kazanılan beceri ve bilgilerin daha verimli ve kalıcı olmasını sağlamak için çeşitli etkinliklere yer verilmiştir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yaklaşım olarak, öğrenme sürecinde öğrencinin birikim ve deneyimlerinden hareketle sorunlara çözümler üretmesini, öğrenme- öğretme etkinliklerinde öğrencinin gelişim düzeyinin dikkate alınmasını, dolayısıyla değerlendirmede öğretim sürecindeki gelişimin de önemli olduğu benimsenmiştir. Bu yaklaşımın temel hedefi, öğrencinin öğretmen rehberliğinde; etkili iletişim kurması, grup çalışmalarına katılması, öğrendiklerini aşamalı bir biçimde inşa etmesidir. Türkçe öğretiminin daha verimli olabilmesi için, öğrencinin derse etkin olarak katılmasının sağlanması, motivasyonunun sürekli olarak desteklenmesi gerekir." (MEB: 2006: 3)

2.2.5. Yeni Türkçe Programı'nın Atatürkçülük Yaklaşımı

"Her sınıfta Atatürkçülükle ilgili zorunlu bir temaya yer verilmesi planlanmıştır. Atatürkçülük teması, programda yer alan Atatürkçülükle ilgili konular kapsamında ilgili olduğu belirli gün ve haftalarda işlenmek üzere ele alınacaktır." (MEB: 2006: 51)

2.2.6 Yeni Türkçe Programı'nın Ders Kitaplarıyla İlgili Belirlediği Ölçütler

MEB Yeni Türkçe programı'nda okuma metinlerinde bulunması gereken özellikler yirmi yedi madde olarak sıralanmıştır. Bunlar:

“OKUMA METİNLERİNDE BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

1. Metinler, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.
2. Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.
3. Metinlerde siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.
4. Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.
5. Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.
6. Metinler, dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.
7. Metinler kitapların yanı sıra, dergi, gazete, ansiklopedi, ansiklopedik sözlük, resmî İnternet siteleri ile basılı materyallerin çevrim içi sunumlarından seçilebilir. Aynı kaynaktan ikiden fazla metin alınmamalıdır.
8. Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.
9. Metinler, işlenecek süreye uygun uzunlukta olmalıdır.
10. Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.
11. Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
12. Metinlerde tutarlılık ve bütünlük olmalıdır.
13. Dünya edebiyatından seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.
14. Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.
15. Metinler, öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşımalıdır.

16. Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.
17. Metinler, öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla yönelik olarak farklı yazar ve şairlerden seçilmelidir.
18. Metinler, yazar ve şairlerin yalnızca edebî yönlerini ön plana çıkarmalıdır.
19. Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.
20. Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 1/2'si bütün hâlinde alınmalıdır. Şiirlerin bütün hâlinde alınması esastır. Şiir dışında bütün hâlinde alınan metinlerde eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler varsa -metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla bir cümle, cümlelerin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla beş kelime- çıkarılmalıdır.
21. Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 1/3'ünde metnin özünü ve anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla kısaltma ya da düzenlemeye gidilebilir. Düzenleme sırasında metne cümle ya da paragraf düzeyinde ekleme yapılamaz.
22. Her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli; ancak bu oran metni oluşturan kelimelerin yüzde beşini geçmemelidir.
23. Yıl içinde -dinleme metinleri de dâhil olmak üzere- bir yazardan ikiden fazla metin işlenmemelidir.
24. Tek yazarlı ya da birden çok yazarlı ders kitaplarında yazarlar tarafından yazılan ya da hazırlanan metin sayısı ikiye geçmemelidir.
25. Ders kitabındaki metinler, içeriğe uygun çeşitli görsel materyaller (fotoğraf, resim, afiş, grafik, karikatür, çizgi film kahramanları vb.) in yanı sıra atasözü, özdeyiş, duvar yazısı veya sloganlarla desteklenebilir.
26. Ders kitabında temaları destekleyen serbest okuma metinlerine yer verilebilir.
27. Romandan, tiyatro metninden, biyografik ve otobiyografik eserlerden alınan bölüm kendi içinde bütünlük taşımalıdır." (MEB: 2006: 56)

MEB Yeni Türkçe Programında ders kitaplarında olması gereken ana temalar ve alt temalarla diğer açıklamalar şu şekilde yer alır:

2. Tablo

Yeni Türkçe Programı'nın Belirlediği Temalar ve Alt Temalar

ANA TEMA	ALT TEMALAR
Sevgi	İnsan sevgisi
	Aile sevgisi
	Vatan sevgisi
	Millet Sevgisi
	Bayrak sevgisi
	Dil sevgisi
Millî Kültür	Geleneksel sanatlarımız
	Türk büyükleri
	Türk müziği
	Zanaatlar
	Seyirlik oyunlar
	Spor
	Oyunlar
	Bayramlar
Toplum Hayatı	Medeniyet
	Birey ve toplum
	Yardımlaşma
	Komşuluk ilişkileri
	Küreselleşme
	Dayanışma
	Dostluk
	Konukseverlik
Okuma Kültürü	Okuma sevgisi
	Okuma alışkanlığı
	Kitaplar
	Sürelî yayınlar
	Kütüphaneler
	İnsanlarla iletişim
İletişim	Uluslararası iletişim
	Kültürel iletişim

	Bilgi iletişimi
	Aile iletişimi
	Öğrenci öğretmen iletişimi
	Diğer canlılarla iletişim
	Kitle iletişim araçları
	İletişim becerileri
Hak ve Özgürlükler	Bireysel haklar
	İnsan hakları
	Eğitim hakkı
	Çocuk hakları
	Hasta hakları
	Hakkını savunma
	Özgürlükler
Kişisel Gelişim	Kendini tanıma
	Kendine saygı
	Kişilik tipleri
	Empati
	Sorumluluk
	Sosyal gelişim
	Olumlu düşünme
	Meslek seçimi
	Karar verme
	Basan
	Girişimcilik
	Öz eleştiri
Bilim ve Teknoloji	İletişim araçları
	Bilgisayar
	Buluşlar
	Teknoloji ve hayat
Alışkanlıklar	Alışkanlık ve insan
	İyi alışkanlıklar
	Kötü alışkanlıklar
	Sağlıklı yaşama
	Spor

Zaman ve Mekân	Odamız
	Evimiz
	Sınıfımız
	Okulumuz
	Şehirler
	Ülkeler
	Zaman planlaması
	Geçmiş, şimdi, gelecek
	Çevremiz
	Umut
Duygular	Mutluluk
	Heyecan
	Korku
	Kaygı
	Üzüntü
	Yalnızlık
	Özlem
	Sitem
	Veda
	Kıskançlık
	Bağışlama
	Takdir etme
	Beğenme
	Mizah
Doğa ve Evren	Mevsimler
	İklim
	Doğa olayları
	Canlılar
	Doğadaki fiziksel değişiklikler
	Doğal afetlerden korunma
	Çevrenin korunması
	Manzaralar
	Kar
	Yağmur

	Yıldızlar
	Renkler
	Gezegenler
	Dünya
	Yeryüzü ve uzay
Güzel Sanatlar	Sinema
	Tiyatro
	Resim
	Müzik
	Fotoğraf
	Mimarî
	Heykel
	Dans
Kavramlar ve Çağrışımlar	Rüya, düş, hayal
	Oyun ve eğlence
	Harfler ve sayılar
	Estetik zevk
	Güzellik
	Zıtlıklar
	Önce, şimdi, sonra

(MEB Program 2006: 58)

Yeni Türkçe Programı'nda bu tablonun ardından temalarla ilgili şu açıklamalar yer alır:

1. Her temada farklı türlerden en az üç okuma, bir dinleme/izleme metnine/materyaline yer verilir. Dinleme metinleri öğretmen kılavuz kitabında yer almalıdır.
2. Seçilen konu veya temanın farklı yönlerinin ele alındığı metinler işlenir.
3. Dinleme/izleme metni, okuma metinlerinde ele alınan alt temalardan biriyle bağlantılı olabilir.
4. Her sınıfta biri zorunlu Atatürkçülük teması olmak üzere 6 ana tema ele alınır.
5. 6. sınıfta "Sevgi", 7. sınıfta "Millî Kültür", 8. sınıfta "Toplum Hayatı" zorunlu ana temalardır. Zorunlu temalar diğer sınıflarda da işlenebilir.
6. Ana temalar altında belirtilen alt temalar zenginleştirilebilir. (MEB: 2006: 60)

Bizim incelediğimiz altıncı ve yedinci sınıf ders kitaplarındaysa sırasıyla şu temalar yer almaktadır:

Altıncı Sınıf Ders Kitabı:

1. Tema: Sevgi
2. Tema: Atatürk
3. Tema: Bilim Ve Teknoloji
4. Tema: Kişisel Gelişim
5. Tema: Doğa Ve Evren
6. Tema: Okuma Kültürü

Yedinci Sınıf Ders Kitabı:

1. Tema: İletişim
2. Tema: Atatürkçülük
3. Tema: Kavramlar Ve Çağrışımlar
4. Tema: Milli Kültür
5. Tema: Doğa Ve Evren
6. Toplum Hayatı

3. Tablo

İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programına Göre Hazırlanacak Kitapların Forma Sayıları

SINIFLAR	DERS KİTABI			ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KİTABI		ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI	
	Metin Sayısı	Kitap Boyutu	Forma Sayısı	Kitap Boyutu	Forma Sayısı	Kitap Boyutu	Forma Sayısı
6. SINIF	En az 18	19,5x27,5	6-8	19,5x27,5	10-12	SERBEST	SERBEST
7. SINIF	En az 18	19,5x27,5	6-8	19,5x27,5	10-12	SERBEST	SERBEST
8. SINIF	En az 18	19,5x27,5	6-8	19,5x27,5	10-12	SERBEST	SERBEST

(MEB: 2006: 10)

4. Tablo
İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı
Temel Dil Becerileri ve Dil Bilgisi Oranları

TEMEL DİL BECERİLERİ	ORAN(%)
DİNLEME/İZLEME	15
KONUŞMA	20
OKUMA	30
YAZMA	20

(MEB: 2006: 10)

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçlar, veri çözümleme tekniklerine yer verilmektedir.

Araştırma Modeli

Araştırmada var olan bir durumu ortaya koyma amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşmak için öncelikle alan-yazın taraması yapılmış. Bu alan-yazın taraması sonucunda ulaşılan sonuçlar doğrultusunda altıncı ve yedinci sınıflarda kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki düz yazı metinlerin biçim ve içerik çözümlenmeleri yapılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırma evreni 2007/2008 Eğitim Öğretim Yılı'nda okutulan Türkçe ders kitaplarındaki "düz yazı" metinleridir.

Söz konusu kitapların künyeleri şöyledir:

"KAPULU, Ahmet; OKUYUCU, D., Süheyla; KAPLAN, Şükran; KARACA, Aliyar; (2007); İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı; Koza Yayın Dağıtım; Ankara"

" ALTAN, Abdulkadir; ARHAN, Serhan; BAŞAR, Sema; ÖZAYKUT, Songül; ÖZTÜRKLER, Gülderen; YILMAZ, Derya; YÜKSEL, Yavuz; (2007); İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı; MEB Devlet Kitapları, 1. Baskı, Ankara"

Bu kitaplarda yer alan düz yazı metinlerinin tema ve okuma parçası dağılımı ise şöyledir:

6. SINIF DERS KİTABI:

1. Tema: Sevgi

Eskici (Refik Halit Karay)

Sevgi Paylaştıkça Çoğalır (Nuray Bartoschek)

2. Tema: Atatürk

Atatürk (Ahmet Kapulu)

Atatürk'ün Kişiliği Ve Özellikleri (Yrd. Doç dr. Muhammed Şahin)

Kadın Ulusun Temelidir (İsmet Kür)

3. Tema: Bilim Ve Teknoloji:

Alo.... Graham Bel (Ülker Koksall)

Geleceğin Dünyası (Ruth Musgrave)

Edison (Güner Ümit)

4. Tema: Kişisel Gelişim:

Pulsuz Dilekçe (Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu)

Ah Şu Gençler (Turgut Özakman)

5. Tema: Doğa Ve Evren

Ormanda Sabah (Kemal Günen)

Süpermen İstanbul'a Düştü (Muzaffer İzgü)

6. Tema: Okuma Kültürü

Prensi Olmayan Masal Kitabı (Fatih Erdoğan)

Özgün Bir Konu Aranıyor (Melsa Tekeli)

7. SINIF DERS KİTABI:

1. Tema: İletişim

Tatlı Dil (Şevket Rado)

Yolcu Konmaz Oteli (Cemil Miroğlu)

Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür (Hakkı Uslu)

2. Tema: Atatürkçülük

Atatürk ve Sanat (Haldun Taner)

Atatürk ve Türk Tiyatrosu (Lütfi Ay)

Türk Dili (-)

3. Tema: Kavramlar ve Çağrışımlar

Bilmece (Ünver Oral)

Hayata Açılan Kapılar (Oya Berk)

yimsenlik Kötümsenlik (Şevket Rado)

4.Tema: Milli Kültür

Anadolu'nun Cirit Oyunları (Mehmet Önder)

Karada Yüzen Donanma (Yavuz Bahadıroğlu)

Bozkırın Tezenesi (Bayram Bilge Tokel)

5. Tema: Doğa ve Evren

Susayan Konya (Aysin Tektaş)

Son Kuşlar (Sait Faik Abasıyanık)

6. Tema: Toplum Hayatı

Komşusuzluk (Ali Çolak)

Anadolu'da Konukseverlik (Mehmet Önder)

Veri Toplama Araçları

Çalışmada, ders kitaplarında yer alan düz yazı metinlerini iki yönden inceledik. Öncelikle, metinlerin biçimsel ve dilsel olarak anlaşılabilirlik düzeyini tespit ettik, bu tespitin ardından da metinlerin içeriklerinin eğitimsel ilkeler doğrultusunda incelenmesine geçtik. Metinlerin anlaşılabilirlik düzeyinin tespitini yaparken ve eğitimsel ilkeler doğrultusunda incelerken mevcut durumu tespit etmeye en uygun yöntem olan "betimsel yöntem" kullanılmıştır.

Araştırmamızda, metinlerin anlaşılabilirlik düzeyinin tespitini yaparken, Veysel Sönmez'in, "Metinlerin Eğitselliğini saptamada Matematiksel Bir Yaklaşım" (2003: 29) adlı çalışmasından yararlandık. Sönmez, söz konusu çalışmasında Türkçe metinlerin anlaşılabilirlik oranını tespit edebilmek amacıyla bir formül geliştirir.

Bu çalışmada bu formülü uygulayabilmek için, öncelikle metinlerde yer alan paragraf, cümle ve sözcük sayıları tespit edilmiştir. Ardından metinlerde yer alan, yabancı sözcük, deyim, terim, kavram, mecaz, sembol, formül sayıları tespit edilmiştir ve Sönmez'in belirlediği formülü uygulanarak metinlerin anlaşılabilirlik oranına ulaşılmıştır.

Ardından, metinlerin içeriksel incelemesi yapılmıştır. İçerik incelemesinde, kuramsal çerçevede incelenilen kaynaklarda belirtilen ilkeler, MEB Yeni Türkçe Programı ve kişisel tecrübeler birleştirilerek bir sonuca ulaşılmıştır.

Veri Çözümleme Teknikleri

Verilerin çözümlenmesinde, yukarıda nasıl ulaşıldığı açıklanan sonuçlar bir tablo halinde verilmiştir. Tablolar her okuma parçası için ayrı ayrı oluşturulmuş, numaralanmış, isimlenmiş ve tablolar listesinde sıralanmıştır.

Veriler çözümlenirken tablolardaki bilgiler ilgili alan-yazın taraması sonucunda elde edilen bilgiler ışığında değerlendirilmiştir.

IV. BÖLÜM

BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde, altıncı ve yedinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki düz yazı metinlerinin incelemesi yapılmıştır. Bu incelemede metinlerin biçimsel yönden ve içerik yönünden incelemelerine yer verilmiştir. Bu çerçevede öncelikle metinlerin anlaşılabilirlik oranları tespit edilmiştir.

Çalışmamızda metinlerin anlaşılabilirlik oranının tespitini yaparken Veysel Sönmez tarafından geliştirilen "Sönmez Modeli"ni esas aldık. Çalışmamızda Veysel Sönmez'in çalışmasını kullanmamızın nedeni, metinlerin anlaşılabilirliğinin saptanmasında geliştirilen yöntemlerin yabancı diller temel alınarak hazırlanmış olduğu bilgisinden hareket etmemizdir. Sönmez, metinlerin anlaşılabilirliğini saptamada dilimize uygun bir model geliştirmiştir. Veysel Sönmez, bu konuyu açıklamak için "Metinlerin Eğitselliğini saptamada Matematiksel Bir Yaklaşım" adlı çalışmasında şu bilgileri verir:

"Bir metnin anlaşılıp anlaşılmadığı konusunda Robert Gunning matematiksel bir formül oluşturmuştur. Gunning bu formüle dayanarak metinlerin anlaşılabilirliği konusunda bir sis endeksi geliştirmiştir. Bu endekse göre 3 ile 11 arasında olanlar iyi; 12-14 arasında olanlar biraz fazla uzun, 15 ve yukarısı ise hukuk diline yakın, kabul edilmez ölçüde ağırlı bulunmuştur. Bu formül Türkçe pek çok metine uygulandı. Tutarlı bir sonuç vermedi. Bunun üzerine yeni bir matematiksel çözüm arandı. Deneysel çalışmalar sonunda yeni bir matematiksel formül bulunup önerildi. Bu formülle araştırma kapsamına alınan tüm metinlerin anlaşılabilirlik düzeyi güvenilir bir şekilde saptandı." (2003: 24)

Sönmez bu girişin ardından metinlerin öğrenci ve eğitim düzeyine uygunluğu konusunda tespit edilen şu ilkeleri verir:

"1. Metin, öğrenciye kazandırılacak hedef davranışlara göre düzenlenmelidir.

2. Metindeki bilgi, beceri, duygu ve sezgiler çağdaş bilim, sanat ve felsefeler ters düşmemelidir.

3. Metin belirlenen sürede işlenecek, anlaşılacak uzunlukta ve yapıda olmalıdır.

4. Öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyine uygun olmalıdır.

5. Metin, açık, anlaşılır ve yalın olmalıdır.

6. Metin akıl yürütme yollarına uygun bir biçimde yazılmalıdır.

7. Metin öğrencinin içinde yaşadığı doğal, toplumsal ve kültürel ortamdaki sorunlarına ve onların çözümlerine olanak verecek nitelikte olmalıdır.

8. Metin belli bir eğitim felsefesini temele alarak yazılmalıdır.

9. Metin basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta, yakın çevre ve zamandan uzağa ve birbirinin önkoşulu olacak şekilde yazılmalıdır.

10. Metin öğrenme öğretme strateji, kuram, yöntem, teknik, taktik ve stillerine göre düzenlenmelidir.

11. Metin çağdaş bilimsel, sanatsal, felsefi özelliklere ters düşmemelidir." (2003: 24-25)

Veysel Sönmez bu bilgileri verdikten sonra kendisi tarafından geliştirilen anlaşılabilirlik oranı hesaplama formülünü verir: (2003: 29)

Metindeki sözcük sayısı

1. Sözcük oranı: .....

Metindeki cümle sayısı

Metindeki Yabancı sözcük, deyim, terim, kavram, mecaz, sembol, formül sayısı

2. Güçlük oranı: .....

Metindeki sözcük sayısı

Metindeki Yabancı sözcük, deyim, terim, kavram, mecaz, sembol, formül sayısı

3. Anlam oranı: .....

Metindeki cümle sayısı

Anlam oranı

4. Anlaşılabilirlik oranı: ————— x Güçlük oranı: Ya da güçlük oranınının karesi de aynı sonucu verir

Sözcük oranı

Bu formülün ardından da anlaşılrlık oranlarını ve anlaşılrlık düzeylerini gösteren tabloya ulaşır: (2003: 31)

Anlaşılrlık Oranı	Anlaşılrlık Düzeyi
1,00-.99	Metin tümüyle anlamsız
.98 - .26	Metin anlamsız
.25-.16	Metin bulanık
.15-.09	Metin zor anlaşılır
.08-0.04	Metin yardım alınarak anlaşılabilir
0.3-.001	Metin anlaşılabilir
.00099 - .0001	Metin açık ve anlaşılır
.000001-0	Tam iletişim sağlanır

Biz incelediğimiz metinlerde Veysel Sönmez'in bulduğu formülleri kullandık. Bunun için önce metinlerin sözcük oranını ve metinlerde yer alan yabancı sözcük, deyim, terim, kavram, mecaz, sembol, formül sayısını bulduk. Daha sonra metinlerin güçlük oranını bulduk. Ardından da güçlük oranının karesini alarak anlaşılrlık oranına ulaştık.

Bu bilgilerin daha düzenli ve anlaşılır bir şekilde gösterilmesi için bir tablo oluşturduk. Tabloda, "metindeki yabancı sözcük, deyim, terim, kavram, mecaz, sembol, formül sayısı"nın ifade ederken "mecaz vd." ifadesini tercih ettik.

Tablonun son satırında da Sönmez'in formülüyle ulaştığımız anlaşılrlık oranını gösteren rakamı yine Sönmez'in çalışmasında belirtilen anlaşılrlık oranları ve anlaşılrlık düzeyleri tablosundaki sözcüklerle belirttik ve bu sözcüklere "sonuç" ismini verdik.

Oluşturulan tablolarda, okuma parçalarının isimlerini ve yazarlarının isimlerini öncelikle belirttik. Ancak, kimi okuma parçalarının yazarları ders kitaplarında belirtilmemiş olduğu için, o parçalarda "yazar" kısmını boş bıraktık.

Tablolarda okuma parçalarının paragraf sayılarını da verdik. Ancak, tiyatro metinlerinin ya da ağırlıklı olarak karşılıklı konuşmalardan oluşan metinlerin paragraf sayılarını vermedik ve onlann bu özelliklerini belirttik.

4.1. Altıncı Sınıf Ders Kitabına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

4.1.1. "Sevgi" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar

5. Tablo

Eskici

PARÇA ADI:	Eskici
YAZAR ADI	Refik Halit Karay
PARAGRAF SAYISI:	44
CÜMLE SAYISI:	83
SÖZCÜK SAYISI:	940
SÖZCÜK ORANI:	11
MECAZ vd.	25
GÜÇLÜK ORANI:	0.0265
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.00070
SONUÇ:	Metin Açık ve Anlaşılır

ÖZET:

Refik Halit Karay'ın bu öyküsünde, anne ve babasını kaybeden Hasan isimli bir çocuğun Filistin'deki akrabalarının yanına gönderilmesi ve orada yaşadıklarının bir bölümü anlatılır.

Hasan, hiç tanımadığı bir ülkede, tanımadığı bir kültürle ve insanlarla karşılaşınca içine kapanır ve bir daha konuşmaz.

Günler geçerken, evlerine eski ayakkabıları tamir etmek için bir eskici gelir. Bu eskici de Türk'tür ve aylardır susan Hasan, Türkçe konuşan birini bulmanın heyecanı ile saatlerce konuşur. Ayrılma vakti geldiğindeyse Hasan da eskici de ağlamaktadır.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi Refik Halit Karay'ın bu öyküsü Sönmez Yöntemi'ne göre açık ve anlaşılırdır. Bizim, kişisel tecrübelerimiz de bu metnin öğrenciler tarafından derste kolaylıkla anlaşılabilirliğini göstermektedir.

Ana Britannica (1994: 161) ansiklopedisinde Refik Halit Karay'ın 1918'den sonraki yıllarda Robert Kolej'de Türkçe öğretmenliği yaptığı bilgisi yer almaktadır. Ayrıca Karay, Cumhuriyet'in ilanından sonra bir süre Beyrut ve Halep'te sürgün hayatı yaşamıştır. Eskici öyküsüne baktığımızda bu iki temel bilginin yansımalarının da öyküde yer aldığını rahatlıkla görebiliriz.

İlk temel bilgimiz Karay'ın bir süre yabancı dille eğitim yapan bir okulda Türkçe öğretmenliği yapmış olduğudur. Bu durum yazarın Türkçeye olan özeninin göstergesi sayılabilir. Yine Ana Britannica'da yer alan şu cümleler de yargımızı doğrular niteliktedir: "Karay, dili kullanışıyla da öncü bir tutumu benimsedi. Ömer Seyfettin ve arkadaşlarının başlattıkları Yeni Lisan akımından önce yayımladığı öykülerde konuşma dilini temel alarak birçok çağdaşından daha arı ve anlaşılır bir dil geliştirdi."(1994: 161)

R.H. Karay'la ilgili olarak ikinci temel bilgimiz de yazarın Beyrut ve Halep'te bir süre yaşamış olduğudur. Bu durum bir yanı sıra öyküye otobiyografik bir yan da katmaktadır.

Yazarın öyküde yaptığı doğa tasvirleri, yurdundan uzaklaşan Hasan'ın iç dünyasında meydana gelen değişim ve hissettikleri, vatan ve anadili özlemi kuşkusuz ki yazarın yaşamından izler taşımaktadır. Bu durum metnin inandırıcılığını önemli ölçüde arttırmakta ve öğrencilerin soyut düşünme ve empati geliştirme yeteneklerini harekete geçirme olanağı sağlamaktadır. Çalışmamızın önceki bölümlerinde altıncı sınıfa giden bir öğrencide soyut düşünceye geçişin başladığını belirtmiştik. Bu nedenlerle öykü, altıncı sınıf öğrencilerine yararlıdır.

"Eskici" isimli öykü ders kitabındaki "sevgi" temasının içinde yer almaktadır. Yeni Türkçe Programı'nın temaları ve alt temaları gösteren bölümüne (2005: 58) baktığımızda "sevgi" temasının alt temalarının: insan, aile, vatan, millet, bayrak, dil sevgisi olarak sıralandığını görürüz. Eskici öyküsü içinde, aile, vatan ve dil sevgisini barındıran bir öyküdür. Hasan'ın ailesini kaybetmesi ve kendisine Filistin'deki akrabalarının kucak açması, aile sevgisini; Hasan'ın geldiği yeri, yurdunu özlemesi vatan sevgisini; insanların dilini anlamadığı için içine kapanması ve eskiciyle karşılaşınca yaşadıkları ise dil sevgisini barındıran unsurlardır.

Sonuç olarak Refik Halit Karay'ın "Eskici" isimli öyküsünü, anlaşılabilirlik oranı, öğrenciye sağladığı kazanımları, temayla olan ilgisi, dil ve anlatım özellikleri açısından değerlendirdiğimizde olumlu bir sonuca ulaşılır.

6. Tablo
Sevgi Paylaştıkça Çoğalır

PARÇA ADI:	Sevgi Paylaştıkça Çoğalır
YAZAR ADI	Nuray Bartoschek
PARAGRAF SAYISI:	14
CÜMLE SAYISI:	69
SÖZCÜK SAYISI:	655
SÖZCÜK ORANI:	9
MECAZ vd.	1
GÜÇLÜK ORANI:	0.0015
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.000002
SONUÇ:	Metin Açık ve Anlaşılır

ÖZET:

Yazar, ailesinin yönlendirmesiyle çocukluğunda yetiştirme yurdundan kardeşler edinmiştir. Haydar, Hasan ve İbrahim isimindeki bu üç kardeşe ailenin bir bireyi gibi davranmışlar ve ellerinden geldiğince yardım etmişlerdir.

Yıllar sonra yazar çocukluğunun geçtiği kente geri döner ve yolda, tesadüfen Hasan'la karşılaşır. Hasan, öğrenimini başarıyla tamamlamış ve memur olmuştur. İbrahim, öğretmen olmuştur, Haydar'dan ise epeydir haber alamamaktadır.

O gün, geçmiş günler hatırlanır ve aralarında kurulan sevgi bağının ne denli güçlü olduğu bir kez daha görülür.

Artık Hasan'ın da "yeni kardeşleri" vardır ve o da sevgisini paylaşmaktadır. Yazar da kendi çocuğuna kardeşler edinmiş ve çevresini de bu yönde yönlendirmektedir.

Bu şekilde oluşturdukları sevgi zincirine yeni halkalar eklenmektedir.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Tablodan da anlaşılacağı gibi "Sevgi Paylaştıkça Çoğalır" açık ve anlaşılır bir metindir. Derslerde edindiğimiz kişisel tecrübelerimizle de metni okuyan öğrencilerin metni anlamada sıkıntı yaşamadıklarını söyleyebiliriz.

"Sevgi Paylaştıkça Çoğalır" isimli parça, "sevgi" temasının bir diğer düz yazı metnidir. Bu çerçevede bir önceki parça olan "Eskici" öyküsünü tamamlar nitelikte olmalıdır.

Bu görüş ışığında metne baktığımızda "Eskici" öyküsünde de var olan "aile sevgisi" alt temasının bu parçada da var olduğunu görmekteyiz. Ayrıca, bu parçada "insan sevgisi" alt teması da yoğun bir şekilde yer almaktadır.

Anı türündeki bu parçada annesiz ve babasız olan ve yetiştirme yurdunda yaşamak zorunda olan çocuklarla kurulan ilişki ve meydana gelen sevgi zinciri anlatılmaktadır. Yazar, kendi çocukluğunda kurmaya başladığı sevgi zincirinin halkalarına bir yandan kendi çocuğunu eklemekte diğer yandan da yıllar önce kardeş edindiği diğer çocukların da sevgi zincirini oluşturmaya devam ettiklerini görüp mutlu olmaktadır.

Okuma parçası bu yönüyle toplumsal dayanışmayı pekiştirici, sevgiyi ve karşılıksız yardımın önemini belirtilici bir etkiye sahiptir.

Sevgi temasında yer alan iki metnin kahramanlarının da annesiz-babasız kalmış çocuklar olması da ilk metinde kurulan özdeşimin devamlılığının sağlanması açısından önemli kabul edilebilir. Ancak bu durum tema tekrarı nedeniyle olumsuz olarak da nitelenebilir. Her iki öyküde de yalnız çocukların anlatılması öğrencilere yeni bir tecrübe yaşama imkânı sağlamamakta var olanı pekiştirmektedir.

Diğer bir açıdan baktığımızda da metni okuyan öğrenciler, yalnız çocuklarla ve onlara yardım eden yazarla özdeşim kurmaktadır. Bir önceki metin olan Eskici'de de benzer bir durum vardı. Bize göre bu durum altıncı sınıf öğrencilerinin acıma duygusuyla sevgi duygusunu ayırmalarını zorlaştırıcı bir unsurdur.

Bilindiği gibi, ders kitapları Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından kabul edilip tüm Türkiye'de öğrencilere dağıtılmaktadır. Bu nedenle ders kitaplarındaki metinlerin farklı şehirlerde farklı koşullarda yaşayan öğrencilere seslenmesi gerekmektedir. Sevgi Paylaştıkça Çoğalır isimli metin bu noktada da yetersiz kalmaktadır. Parçada anlatılan, yetiştirme yurdundan kardeş edinme eylemi, büyük şehirlerde yaşayan ve ekonomik durumu iyi olan ailelerin yapabileceği bir yardım türüdür. Bu durumda anlatılanların uçta ve öğrencilerin bir kısmının yaşam tecrübelerine aykırı olduğu düşüncesine ulaşılır.

Sonuç olarak, ayrı bir parça olarak değerlendirdiğimizde Sevgi Paylaştıkça Çoğalır, hem farklı bir türe ait olması, aile ve insan sevgisini vermesi, hem de toplumsal dayanışmayı pekiştirici unsurlar içermesi nedeniyle olumludur. Ancak, aynı tema içerisindeki diğer metin olan "Eskici" ile birbirini tamamlar nitelikte değildir. Her iki metin de aynı noktaya yoğunlaşmaktadır. Ayrıca, soyut düşünme dönemine henüz geçmekte olan altıncı sınıf öğrencilerinin empati kurmalarını sağlamakta fakat bu empatiyi kurarken sevgi ve acıma duygularının birbirine karışmasına neden olabilecek unsurlar içermektedirler.

4.1.2. "Atatürk" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar

7. Tablo
Atatürk

PARÇA ADI:	Atatürk
YAZAR ADI	Ahmet Kapulu
PARAGRAF SAYISI:	11
CÜMLE SAYISI:	50
SÖZCÜK SAYISI:	609
SÖZCÜK ORANI	12
MECAZ vd.	9
GÜÇLÜK ORANI:	0.0147
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.0216
SONUÇ:	Metin Anlaşılabilir

ÖZET:

Atatürk temasının ilk okuma parçası olan bu eser Atatürk'ün kısa bir biyografisidir. Atatürk'ün, 1881'de Selanik'te başlayan yaşamını, ailesini, çocukluğunu, öğrenim hayatını, asker oluşunu anlatmaktadır. Parçada Kurtuluş Savaşı'na ve Cumhuriyet'in kuruluşu sürecine

ise değinilmemektedir. Atatürk'ün 1905 yılında kurmay yüzbaşı olduğu bilgisi verilir ve ardından iki paragraf boyunca Atatürk'ün akıl ve mantığa verdiği önem anlatılır. Son paragraftaysa Atatürk'ün 1938'deki ölümü anlatılır.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Sönmez modeline uygun olarak yapılan inceleme sonucunda metnin anlaşılabilir olduğu sonucuna vardık. Metinde anlatılanların altıncı sınıf düzeyine gelen bir öğrenci için daha önceki öğrenme süreçlerinde defalarca aldığı bilgiler olduğu da göz önüne alınırsa, metnin anlaşılmasında için bir neden kalmamaktadır.

Atatürk temasının ilk parçasının Atatürk'ün kısa yaşamöyküsü olması kuşkusuz ki iyi bir tercih. Öğrenciler bu sayede ilköğretimin ilk beş yılında bu konuda aldıkları bilgileri hatırlama fırsatı bulabileceklerdir.

Bu düşünceler ışığında metne daha yakından bakabiliriz:

Metin, yukarıda da belirttiğimiz gibi toplam on bir paragraftan oluşmaktadır. Metnin ilk iki paragrafında Atatürk'ün doğum bilgileri ve ailesi hakkında bilgilendirme yapılmaktadır. Üçüncü paragrafta Atatürk'ün doğduğu yıllardaki Selanik'in sosyal ve ekonomik durumu özetlenmekte ve bu sosyo-ekonomik durumun Atatürk'ün kişiliği üzerindeki etkisi tahlil edilmeye çalışılmaktadır.

Metnin, dört, beş, altı, yedi ve sekizinci paragrafları ise Atatürk'ün eğitim yaşamına ayrılmıştır. Bu paragraflarda Atatürk'ün devam ettiği mahalle mektebine, Şemsi Efendi Okulu'na kısaca değinildikten sonra Atatürk'ün okuduğu askeri okullar uzun uzun anlatılmaktadır.

Metnin, dokuzuncu ve onuncu paragrafında ise Atatürk'ün düşünce yaşamının temel dayanakları olan akılcılık, bilimsellik, dayanışma, barışçılık, hoşgörü, insan sevgisi ve evrensellik anlatılmakta ve Türkiye'nin kurulup gelişmesinin bu sayede gerçekleştiği açıklanmaktadır.

Metnin son paragrafında ise Atatürk'ün 10 Kasım 1938'deki ölümü ve onun manevi mirasının bilim ve akıl olduğu belirtilmektedir.

"Atatürk", parçasına yukarıda özetlemeye çalıştığımız şema çerçevesinde baktığımızda, Selanik'te doğan, çeşitli askeri okullara devam eden, okulları bitirdikten sonra da düşünce yapısındaki bazı "soyut" ilkeler sayesinde çağdaş Türkiye'yi kuran ve 1938'de ölen bir Atatürk'le karşılaşıyoruz.

Bu Atatürk, Birinci Dünya Savaşı'nda ve Kurtuluş Savaşı'nda yer almamış, sonrasında Osmanlı İmparatorluğu'nun tarih sahnesine kaldırılmasında önemli bir rol oynamamış, altı ilkesi ışığında devrimlerinin yerleşmesini sağlamamış bir kişiliktir.

Bize göre, Atatürk'ün yaşamını anlatma iddiasında olan bir metin Kurtuluş Savaşı'ndaki Atatürk'ün yerine, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olan Atatürk'ün düşünce yapısına, ilke ve devrimlerine mutlaka yer vermelidir. Aksi şekilde hazırlanan bir okuma parçası ise sahip olduğu mantıki boşluklar nedeniyle eksik ve yanlış bir Atatürk portresinin oluşmasına neden olabilir.

8. Tablo
Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri

PARÇA ADI:	Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri
YAZAR ADI	Muhammed Şahin
PARAGRAF SAYISI:	7
CÜMLE SAYISI:	29
SÖZCÜK SAYISI:	405

SÖZCÜK ORANI:	13
MECAZ vd.	21
GÜÇLÜK ORANI:	0.518
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.268
SONUÇ:	Metin Anlaşılabilir

ÖZET:

Atatürk'ün kişiliği hakkında bilgi vermek amacıyla yazılmış olan bu yazıda iki temel unsurdan bahsedilir:

Birincisi, Atatürk'ün vatan savunmasını her şeyin üzerinde tutan ve vatan için ölmeyi emreden düşüncelerini ele alır. Bu bölümde, "Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunamaz." (s.30) "Yurt toprağı! Sana her şey feda olsun. Kutlu olan sensin. Hepimiz senin için fedaiyiz. Fakat sen Türk milletini ebedi hayatta yaşatmak için feyizli kalacaksın." (s.30) gibi özdeyişlerden yararlanılmıştır.

Atatürk'ün kişiliğini yansıtan ikinci unsur olarak ise onun "idealist" olması, aktarılmaktadır. Atatürk'ün en büyük amacının, milli birlik ve beraberlik içinde vatanın bütünlüğünü korumak olduğu vurgulanır.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Metne Veysel Sönmez'in formülünü uyguladığımızda metin anlaşılabilir çıkmıştır. Ancak, anlaşılabilir çıkması metnin yeterli olduğu anlamına gelmemektedir. Adından da anlaşılacağı gibi metin, altıncı sınıf öğrencilerine Atatürk'ün kişiliğini ve Atatürk'ün özelliklerini anlatma amacını taşımaktadır. Kuşkusuz, yedi paragraflık bir metin, hakkında

ciltler dolusu kitap yazılan Atatürk'ü tüm yönleriyle açıklayamaz. Yine de genel hatlarıyla da olsa, Atatürk'ün birçok farklı yönünü yansıtabilir.

"Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri" isimli okuma parçasını bu çerçevede incelemeye başlayabiliriz:

Özet bölümünde de belirttiğim gibi, metin temel olarak iki unsuru barındırıyor. Bunlardan ilki Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı yıllarında söylediği sözlerden yola çıkılarak belirtilen ölmek ve savaşmak üzerine olan görüşler. İkincisi de Türkiye Cumhuriyeti'nin milli bütünlüğü üzerine olan görüşlerdir. Metinde, "Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunamaz." "Yurt toprağı! Sana her şey feda olsun. Kutlu olan sensin. Hepimiz senin için fedaiyiz. Fakat sen Türk milletini ebedi hayatta yaşatmak için feyizli kalacaksın." Ben, gerektiği zaman en büyük hediyem olmak üzere, Türk milletine canımı vereceğim." gibi özdeyişlerden yararlanıldığı özet bölümünde belirtilmişti.

Bu sözler kuşkusuz ki Atatürk'ün yaşamı bütün olarak incelendiğinde onun düşünce yaşamının bir bölümünü bize doğru olarak yansıtmaktadır. Ancak, aynı Atatürk, Cumhuriyet'in ilanından sonra kişiliğinin barışçı yanını da ortaya çıkarmıştır. "Yurtta sulh, cihanda sulh" gibi özdeyişler bu yönünü göstermektedir.

Bu bilgiler ışığında tekrar metne dönersek, Atatürk'ün kişilik özelliklerini anlatan bu metni okuyan öğrenciler kuşkusuz Atatürk'ün kişiliğinin yalnızca bir bölümü hakkında fikir sahibi olacaklardır. Onun kişiliğinin aydınlanmacı, barışçı ve demokrat tarafını ise göremeyeceklerdir.

9. Tablo
Kadın Ulusun Temelidir

PARÇA ADI:	Kadın Ulusun Temelidir
YAZAR ADI	İsmet Kür
PARAGRAF SAYISI:	17
CÜMLE SAYISI:	43
SÖZCÜK SAYISI:	404
SÖZCÜK ORANI:	9
MECAZ vd.	5
GÜÇLÜK ORANI:	0.0123
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.000151
SONUÇ:	Metin Açık ve Anlaşılır

ÖZET:

Parçada, kadınlara verilen seçme ve seçilme hakkının nasıl gerçekleştiği anlatılmaktadır. Bu anlatımda iki anıdan yola çıkılarak desteklenir:

Birinci anıda Atatürk'ün sofrasında ilk asker kadınlardan söz açılır. Konuklar ilk asker kadınların Amazonlar olduğunu söyleyince Atatürk, Amazonların yurdunun Sinop ve Kırım olduğunu vurgular. Bu iki şehir de Türk şehridir ve Türkler "asker kadın" geleneğini sürdüren

tek uludur. Parçanın bu bölümünde, o gecenin en önemli konusunun Türk kadınının özellikleri ve üstünlüğü olduğu belirtilir.

Parçada anlatılan ikinci anıda, Atatürk, Ankara Kız Lisesi'ni ziyaret eder, burada öğrencilerle sohbeti sırasında onlara seçme ve seçilme hakkını isteyip istemediklerini sorar, olumlu yanıt alınca da bu hakkı Türk kadınının savaşıarak hak ettiğini anlatır. Bu öğrencilerin anneleri savaş meydanlarında tarih boyunca görülmemiş kahramanlıklar yaratmışlardır, bu nedenle de seçme seçilme hakkı verilecektir. Öğrenciler bu habere çok sevinirler. Atatürk'se seçme ve seçilme hakkını verirken kızlara bir de şart koyar, onlar da asker olacaklardır. Kız öğrenciler gerekirse vatan için ölebilecekleri cevabını verirler.

Parça, bu olaylardan kısa bir süre sonra kadınlara seçme ve seçilme hakkının verildiğini, kız okullarına da askerlik dersinin konduğunu belirterek son buluyor.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Kadın Ulusun Temelidir, isimli okuma parçasını Sönmez'in formülüne göre incelediğimizde açık ve anlaşılır olduğu sonucuna ulaştık. Anı türündeki metin, Atatürk'ün kadın hakları konusundaki görüşlerini, kadına seçme ve seçilme hakkı verilme sürecini aktarma amacı taşımaktadır.

Bu metin hakkındaki genel yargımızın bir önceki metinle paralellik taşıdığını söyleyebiliriz. Metin, Atatürk'ün sofrasında, Atatürk'ün kadın savaşçılar olan Amazonlar hakkındaki düşüncelerinin aktarılmasıyla başlıyor. Amazonların yurdunun Sinop ve Kırım olduğu, her iki memleketin de Türk yurdu olduğu belirtiliyor ve Türklerin "asker kadın" geleneğini sürdüren tek ulus olduğu söyleniyor.

Bu bilgilerin ardından Atatürk Ankara Kız Lisesi'ne gider ve Türk kadınına seçme ve seçilme hakkının verileceğini burada açıklar. Bu hakkın verilme gerekçesinin de Türk kadınının Kurtuluş Savaşı'nda gösterdiği yararlılıklar olduğu vurgulanır. Ayrıca, Atatürk seçme ve seçilme hakkının verilmesi karşılığında öğrencilerden askere gitme sözü de alır hatta genç kızlar asker olacaklarını belirtirken seslerinden vatan için öleceklerinin de anlaşıldığını yazar belirtmektedir.

Görüldüğü gibi, Atatürkçülük temasının son metni de Atatürk'le ilgili eksik ve tek yönlü bilgiler vermeye devam ediyor. Üç metni arka arkaya okuyan öğrenciler, Atatürk'ün yalnızca asker ve savaşçı kimliğini algılayacaklardır. Bu parçalarda onun demokrat ve barışçı yönü görülmemektedir. Onun ilke ve inkılâpları ise anılmamaktadır bile.

4.1.3. "Bilim ve Teknoloji" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar

10. Tablo

Alo... Graham Bell

PARÇA ADI:	Alo... Graham Bell
YAZAR ADI	Ülker Köksal
PARAGRAF SAYISI:	(Tiyatro Metni)
CÜMLE SAYISI:	141
SÖZCÜK SAYISI:	649
SÖZCÜK ORANI:	4
MECAZ vd.	8
GÜÇLÜK ORANI:	0.012
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.000144
SONUÇ:	Metin Açık ve Anlaşılır

ÖZET:

Pınar ve Ayşegül iki arkadaştır. Pınar, izin almak için annesini arar fakat, telefona Düş Robotu çıkar. Düş Robotu, bulunduğu evin Graham Bel'e ait olduğunu söyler ve çocukların merakını uyandırır. Çocuklar, Bel'in kim olduğunu tartışırken, Düş Robotu, Graham Bel ve yardımcısı Watson sahneye girerler. Graham Bel ve Watson'ın elinde, gramofon, balonlar ve diğer gereçleri vardır. Bu arada geçen diyaloglar sayesinde Graham Bel'in kim olduğunu, buluşlarını, patentlerini ve düşüncelerini öğreniriz.

Metin, Düş Robotu'nun çocuklara her buluşun ardında düş gücünün olduğunu vurguladığı konuşmasıyla son bulur.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Bilim ve teknoloji temasının ilk metni olan "Alo... Graham Bel" bir tiyatro metnidir ve Sönmez modeline göre yaptığımız inceleme sonucunda açık ve anlaşılır çıkmıştır. Yeni Türkçe Programı'nda verilen tema ve alt temaların listesinde bilim ve teknoloji temasının alt temalarının, iletişim araçları, bilgisayar, buluşlar ile teknoloji ve hayat olduğu belirtilmiştir.

Bu parçada, iletişim araçları ve buluşlar alt temalarının belirgin olduğu söylenebilir.

Bilindiği üzere hızlı bir gelişim gösteren bilim ve teknoloji günümüzün "bilgi çağı" olarak adlandırılmasını sağlamıştır. Bu çerçevede düşündüğümüzde öğrencilerin bilime, araştırmaya ve teknolojik gelişmelere ilgi duymalarının sağlanması, yaratıcı bireyler olarak bu doğrultuda yönlendirilmesi son derece önemlidir. Bu yönlendirmenin yapılması sırasında bilimin öncüsü olan insanların yaşam öykülerinin, yeni ve eski teknolojik gelişmelerin öğrencilere aktarılması gerekmektedir.

Bize göre, bu aktarımın yapılması sırasında bilişim teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde bilgiye ulaşımı kolaylaşan öğrencilerin merakı canlı tutulmalı ve onların genel kültür düzeyinin gerisinde kalınmamalıdır. Bu noktadan hareketle dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta da öğrencilere didaktik bir şekilde yaklaşılmasından da uzak durulmalıdır. Öğüt

veren ve açıkça yönlendiricilik içeren cümlelerin yerine metnin içine gizlenmiş ve öğrencinin doğrulan sezmesine yardımcı olacak ifadelerin seçilmesi daha uygundur.

"Alo... Graham Bel" parçasına, yukarıda özetlediğimiz düşüncelerimiz ışığında baktığımızda bu ilkelerin metne başarıyla yedirildiğini görmekteyiz. Metinde, Graham Bel ve yardımcısı Watson, çalışmalarının içinde ve diyaloglarla anlatılmaktadırlar. Ellerinde, üzerinde çalıştıkları icatlara ait parçalar vardır ve sonuca adım adım giderler. Düş Robotu ise, metindeki çocuklara kılavuzluk yapmaktadır.

Tiyatro metninde geçen konuşmalar sayesinde metindeki çocuklar (ve metni okuyan öğrenciler) Graham Bel'in hayatını, telefon, gramofon, fonograf gibi önemli icatların bulunuş sürecini, "patent" gibi konuyla ilgili kavramların ne olduğunu öğrenebilmektedirler. Bu sayede metnin sonunda Düş Robotu'nun söylediği "Unutmayın çocuklar, her buluşun altında düş gücü vardır." sözü hedeflediği etkiye ulaşabilmektedir.

11. Tablo
Geleceğin Dünyası

PARÇA ADI:	Geleceğin Dünyası
YAZAR ADI	Ruth Musgrave
PARAGRAF SAYISI:	11
CÜMLE SAYISI:	60
SÖZCÜK SAYISI:	463
SÖZCÜK ORANI:	7
MECAZ vd.	9
GÜÇLÜK ORANI:	0.0194

ANLAŞILIRLIK ORANI	0.00037
SONUÇ:	Metin Açık ve Anlaşılır

ÖZET:

Geleceğin Dünyası, 2035 yılındaki dünyayı ve gündelik hayatı anlatan metindir.

Parçaya göre, gelecekte nanoteknoloji sayesinde kıyafetler bizim isteğimize göre renk değiştirebilecek, tıp alanındaki gelişmeler sayesinde insanlar daha sağlıklı olacak, üç boyutlu videolar kullanılacak, robotlar günlük hayatın bir parçası olacaklardır. Ayrıca, parçada anlatılanlara göre, gelişen teknoloji sayesinde uzay yolculuğu kolaylaşmıştır, insanlar çok kısa sürede istediği her yere gidebilmektedir.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Öğrencilere kurmaca bir gelecek sunan "Geleceğin Dünyası" Sönmez formülüne göre incelendiğinde açık ve anlaşılır çıkmıştır.

Yazar, günümüzün teknolojik gelişmelerinden yola çıkarak 2035 senesinde nasıl bir dünyada yaşıyor olabileceğimizi anlatmaktadır. Ders sırasındaki gözlemlerimizden yola çıkarak, metinde anlatılanların öğrencileri şaşırtmadığını ancak ilgilerini çektiğini söyleyebiliriz. Bu durum kuşkusuz öğrencilerin anlatılanlara filmler ve internetten edindikleri bilgiler sayesinde yabancı olmamalarına bağlanabilir.

Metne bu çerçeveden bakıldığında bilim ve teknoloji temasının, teknoloji alt teması ve hayat alt teması ile ilişkili olduğu görülür.

Metinde, geleceğin dünyasındaki kıyafetler, beslenme, ulaşım, aile ilişkileri, sağlık durumu, aşklar ve medya hakkında detaylı tanımlamalar bir öykü kurgusu içinde veriliyor.

Metnin bir diğ er özelliğ i de geleceğ in dñnyasına ilişkin olumlu bir tablo sunmasıdır. Çocuklar için hazırlanan metinlerde bulunması gereken özellikleri incelediğimiz bölümde, okuma parçalarının karamsarlıktan uzak ve umut aşılayıcı bir niteliğe sahip olması gerektiğ i sonucuna ulaşmıştık. "Geleceđ in Dñnyası" bu açıdan bakılınca bu ilkeyle uyum göstermektedir.

"Geleceđ in Dñnyası" insanın günlük yaşamı üzerine yoğunlaşan bir metin. Dñnyanın dış görünüşü, çevre problemleri gibi noktalara değinilmiyor.

Sonuç olarak, "Geleceđ in Dñnyası" öğrenciler için olumlu bir gelecek sunması, onların görebilecekleri bir tarihte geçen olayları anlatması ve kabul edilebilir bir çizgide olması gibi gerekçelerle yeterli ve başarılı bir metindir.

12. Tablo
Edison

PARÇ A ADI:	Edison
YAZAR ADI	Güner Ümit
PARAGRAF SAYISI:	14
CÜMLE SAYISI:	53
SÖZCÜK SAYISI:	821
SÖZCÜK ORANI:	15
MECAZ vd.	24
GÜÇLÜK ORANI:	0.0292

ANLAŞILIRLIK ORANI	0.0852
SONUÇ:	Metin Yardım Alınarak Anlaşılabilir

ÖZET:

Biyografi türündeki bu parçada Edison'un hayatı anlatılmaktadır. Parçaya göre, 1847'de dünyaya gelen Edison, okulda başarısız bir öğrencidir. Öğretmenleri, onun başarısız olacağını düşünmektedir. Edison, ilkokulu bile bitiremez ama kendi kendini yetiştirerek ve annesinin de desteği sayesinde önemli bir bilim insanı olur.

Parçada, Edison'un en önemli buluşu olan ampulün icadı anlatılır. Edison, geliştirdiği ve ancak iki gün yanabilen ilk ampul örneğini yıllar boyunca uğraşarak geliştirmiştir.

Edison, ampulün yanında, kineteskop, mikrofon, fonograf gibi farklı pek çok buluşa imza atmıştır. Edison'un patentini aldığı ürün sayısı 1033'tür.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Bilim ve teknoloji temasının son metni biyografi türünde yazılan "Edison" isimli metindir. Yaptığımız çalışma sonucunda, okuma parçasının ancak yardım alınarak anlaşılabilir olduğunu tespit ettik. Bu sonuca bakarak, temanın ilk parçası olan "Alo... Graham Bel" ile benzer bir amaç taşımasına rağmen bu amaca daha doğrudan ve kuru bir dille giden bir metindir.

Parçada, Edison'un başarısız bir öğrenci olduğu, annesinin desteği sayesinde ilerleme kaydettiği ve son derece meraklı olduğu vurgulanıyor. Bu merakı sayesinde, başkalarının haylazlık olarak görülebilecek hareketler yaptığı ve gözlemleri sayesinde bulunduğu noktaya gelebildiği vurgulanıyor.

Metnin bu yaklaşımını temanın diğer iki metni ile bir arada düşündüğümüzde doğru bulmaktayız. Önceki iki parça eğlenceli ve kurmaca yapısıyla öğrencilerin ilgisini merak düzeyini yukarıda tutarken "Edison" parçası bu ilginin üzerine gerçekleri inşa ederek, doğru bir yaklaşım sergilemektedir.

4.1.4. "Kişisel Gelişim" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar

13. Tablo
Pulsuz Dilekçe

PARÇA ADI:	Pulsuz Dilekçe
YAZAR ADI	Atalay Yörükoğlu
PARAGRAF SAYISI:	15
CÜMLE SAYISI:	67
SÖZCÜK SAYISI:	450
SÖZCÜK ORANI:	6
MECAZ vd.	2
GÜÇLÜK ORANI:	0.0044
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.000019
SONUÇ:	Metin Açık ve Anlaşılır

ÖZET:

Parça, Atalay Yörükoğlu tarafından çocukların ağzından, çocukların düşüncelerini anlatan bir mektup şeklinde yazılmıştır.

Parçadaki çocuk, gelişim içinde, ergenlik dönemine girmekte olan bir çocuktur. Bu nedenle ailesi tarafından anlaşılmadığını düşünerek bu mektubu yazar. Yörükoğlu, aslında büyüklere seslenmektedir ve çocuklarına nasıl davranmaları gerektiğini sezdirmeye çalışmaktadır.

Parçadaki çocuk büyüklerinin, veremeyecekleri sözleri vermemesini istemektedir; kurallar koymalarını istemektedir; davranışlarıyla örnek olmalarını istemektedir; yargılamamalarını istemektedir; dinlemelerini istemektedir.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

"Pulsuz Dilekçe" isimli metin "Kişisel Gelişim" temasının ilk metnidir. Sönmez Modeliyle yaptığımız çalışma sonucunda metnin açık ve anlaşılır olduğunu tespit ettik.

MEB Yeni Türkçe Programı'na baktığımızda, Kişisel Gelişim temasının alt temalarının "kendini tanıma, kendine saygı, kişilik tipleri, empati, empati, sorumluluk, sosyal gelişim, sosyal gelişim, olumlu düşünme, meslek seçimi, karar verme, başarı, girişimcilik, öz eleştiri" (2005; 58) olduğunu görürüz. Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu'nun bu parçasında programda belirtilen alt temalara ilişkin iletilerin neredeyse tamamının yer aldığını söylenebilir.

Metin, çocukların ağzından, dayatmacı olmayan bir dille yazıldığı için öğrenciler tarafından kolaylıkla kabul edilebilir özellikler içermektedir. Bu özellikleri, ergenlerin sorunları, öğrenme süreci, otorite, nasihatler, yönlendirilme, ödül ve ceza, konuşma ve dinlenme ihtiyacı, karşılıklı anlayış, gibi maddeler halinde özetleyebiliriz.

"Pulsuz Dilekçe" aslında çocukların ağzından, büyüklere yönelik bir mektup olmasına rağmen, kişisel gözlemlerimiz, kendine ait algılayışları henüz yerleşmemiş olan altıncı sınıf

öğrencilerinin metinde anlatılanlar sayesinde, kendi farkındalıklarını artırabildikleri yönündedir.

Sonuç olarak, "Pulsuz Dilekçe" metni için, kişisel gelişim temasının alt temalarını da kapsamı, öğrencilerin dillendirmekte zorlandığı duygu ve düşüncelerinden bahsetmesi ve verdiği yapıcı mesajlar nedeniyle amacına ulaşmaktadır.

14. Tablo
Ah Şu Gençler

PARÇA ADI:	Ah Şu Gençler
YAZAR ADI	Turgut Özakman
PARAGRAF SAYISI:	(Tiyatro Metni)
CÜMLE SAYISI:	131
SÖZCÜK SAYISI:	463
MECAZ vd.	19
SÖZCÜK ORANI:	3
GÜÇLÜK ORANI:	0.0410
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.001681
SONUÇ:	Metin Anlaşılabilir

ÖZET:

Parçada, Turgut Özakman'ın aynı adlı oyunundan üç ayrı tablo verilmiştir.

İlk bölüm, birinci perde, on yedinci tablodur ve burada annesine yardım etmek isteyen bir kız çocuğunun annesi tarafından güvensizlikle karşılanması ve sonrasında, aynı kızın babasına yaptığı tüm önerilerin sertçe reddedilmesi ve kızın, anne-babası tarafından tuhaflıkla suçlanması anlatılır.

İkinci bölümü de on sekizinci tablo oluşturur, bu bölümde, sokakta tok oynayan çocukların mahalleli tarafından sertçe uyarılmaları ve kovulmaları oluşturur.

Daha uzun olan üçüncü bölümü ise, ikinci perde, sekizinci tablo oluşturur. Bu bölümde, öğretmen ve öğrenciler vardır. Derslerine çalışmayan öğrencilerle, öğretmenin arasında geçen komik konuşmalar aktarılır.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Sönmez Modeliyle yaptığımız çalışma sonucunda Özakman'ın metni anlaşılabilir çıkmıştır.

Kişisel Gelişim temasının ikinci metni olan "Ah Şu Gençler" "Pulsuz Dilekçe" isimli metinle birlikte düşünüldüğünde birbirini tamamlar nitelikte görülmektedir. Yörükoğlu'nun yazdığı mektup şeklindeki metnin öğrencilerin kişisel farkındalıklarını artırıcı özelliklere sahip olduğunu belirtmiştik. Bu metin ise, ergenlik dönemine giren bireylerin aileleri ve çevreleri tarafından hala çocuk olarak görülüp onların kısıtlanması üzerinedir. Tek başına bir şeyler yapmak isteyen kız çocuğu, mahallede top oynayan gençler, sınıftaki öğretmen öğrenci konuşmaları bu durumu gösterir niteliktedir. Bu nedenle, derslerde metni okuyan/canlandıran öğrenciler, kendi yasayışılarıyla doğrudan benzerlik gösteren tablolarla karşılaşmaktadırlar.

Yaptıkları okuma/canlandırmanın ardından, öğrencilerden yazılı ya da sözlü dönüt almanın çok kolaylaştığını derslerimizde gözlemledik.

"Ah Şu Gençler" isimli tiyatro metninin Türkçe ders kitabına seçilen bölümlerini yetersiz bulduğumuzu da belirtmeliyiz. Ders kitabına oyunun birinci perdesinden iki tablo ve

ikinci perdesinden de bir tablo alınmıştır. Skeç şeklindeki bu üç tablonun birbirinden ayrı olması, oyunun tamamını görmeyen öğrenciler için algılama sıkıntısı yaratabilmektedir.

4.1.5. "Doğa ve Evren" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar

15. Tablo
Ormanda Sabah

PARÇA ADI:	Ormanda Sabah
YAZAR ADI	Kemal Günen
PARAGRAF SAYISI:	15
CÜMLE SAYISI:	49
SÖZCÜK SAYISI:	531
SÖZCÜK ORANI:	10
MECAZ vd.	25
GÜÇLÜK ORANI:	0.0470
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.00220
SONUÇ:	Metin Anlaşılabilir

ÖZET:

Parçada, ormanda gündeğümü anlatılmaktadır. Sessiz ve uzun bir gecenin ardında gelen güneş, ormana hayat verir ve gün başlar.

Yazar, kendisine huzur veren ve çok sevdiği ormanda geçirdiği zamanın ardından ormana yapılan haksızlığa üzülererek yazısına son verir.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

"Ormanda Sabah" parçası "Doğa ve Evren" temasının ilk okuma parçasıdır. Sönmez Modeli'ne göre yaptığımız çalışma sonucunda metin anlaşılır çıkmıştır.

Doğa ve evren temasına ait, MEB Yeni Türkçe Programında belirtilen alt temalara baktığımızda bu parçanın, doğa olayları, doğadaki fiziksel değişiklikler ve Dünya, alt temalarıyla ilişkilidir.

Metne ilişkin çalışmamız sonucunda, metnin anlaşılabilir çıktığını belirtmiştik. Ancak, kişisel gözlemlerimiz "Ormanda Sabah" isimli metnin altıncı sınıf öğrencileri tarafından zor anlaşıldığı yönündedir.

Bu durumun gerekçelerini sıralayacak olursak, söz konusu metinde gerçekleşen bir olay yoktur. Anlatılanlar güneşin doğuşu esnasında ormanda meydana gelen değişikliklerdir. Ağaçları saran dumanların dağılması, ilk ışıkların ormana süzülmesi, sessizlik, çevredeki su seslerinin anlatılması, özellikle büyük şehirlerde yaşayan öğrenciler için zihinde canlandırılması kolay olmayan gelişmelerdir.

Yine kişisel gözlemlerimizle, metindeki cümlelerin de öğrenciler tarafından zor anlaşıldığını tespit ettik:

"Ağaç, topraktan fıskıran hayat panoramasına tatlı bir renk ve sihirli bir güzellik katarak bütün alaka ve sevgiyi üzerine çeken bir varlıktır." (s.65)

"orman, toprak ananın bağrında yeşil bir deniz gibi coşup taşan esrarlı bir âlemdir."
(s.65)

"Temiz bir sabah aydınlığına gözlerini açan ormanın içersindeki uykulu hava, açıklara, tarlalara doğru süzölüyor ve taze bir rüzgâr içeriye doluyor." (s.66)

Yukarıdakine benzer cümlelerin metinde bol miktarda bulunduğunu belirtmeliyiz. Bolca sıfat kullanılan bu cümleler, içeriğindeki soyut ifade nedeniyle daha da zor anlaşılmakta ve öğrencilerin zihinlerinde eksik canlanabilmektedir.

Sonuç olarak, yukarıda anlatmaya çalıştığımız nedenlerden dolayı "Ormanda Sabah" parçasının amacına ulaşmamaktadır.

16. Tablo
Süpermen İstanbul'a Düştü

PARÇA ADI:	Süpermen İstanbul'a Düştü
YAZAR ADI	Muzaffer İzđu
PARAGRAF SAYISI:	(Metin diyaloglardan oluşuyor)
CÜMLE SAYISI:	101
SÖZCÜK SAYISI:	987
SÖZCÜK ORANI:	9
MECAZ vd.	1

GÜÇLÜK ORANI:	0.0010
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.000001
SONUÇ:	Tam iletişim Sağlanır

ÖZET:

Öyküde, Süpermen'in yolu İstanbul'a düşer. Daha gökyüzündeyken, kokuya dayanamaz ve denize düşer, deniz havadan da beterdir, pislik ve koku her yerdedir. Bu pislikte kendini kaybeden Süpermen'i bir balıkçı kurtarır, çevresine insanlar toplanır ve gökten düşenin Süpermen olduğunu anlayınca şaşırırlar. Etrafta, lahmacuncular, kokoreççiler ve gazeteciler vardır ve Süpermen, İstanbul'un bu haliyle baş edemez ve kaçır. Ancak, kaçtığı yönde gübre fabrikası olduğunun farkında değildir.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Türkiye'deki çocuk edebiyatının önemli yazarlarından olan Muzaffer İzgü'nün yazdığı "Süpermen İstanbul'a Düştü" isimli metin, Sönmez Modeli'ne göre yaptığımız çalışma sonucunda "tam iletişim sağlanır" sonucunu vermiştir.

Öykünün sahip olduğu akıcı dil ve eğlenceli üslup verilen mesajın kolaylıkla algılanmasını sağlamaktadır. Öykünün kahramanı olarak Süpermen'in seçilmesi ise, öğrenciler tarafından bilinen ve sevilen bir kahraman olması nedeniyle doğru bir tercihtir.

Öykü, öğrencilerin çevre duyarlılığını artırmayı amaçlamaktadır. Bunu sağlamak içinde abartılı unsurlara yer vermiştir. Bir süper kahramanın yolunun İstanbul'a düşmesi ve sahip olduğu olağan üstü güçlerine rağmen çevre kirliliği nedeniyle zorluklar yaşaması verilmek istenen iletinin öğrenciler tarafından kolaylıkla algılanmasını sağlamıştır. Öyküdeki mizah unsuru da bu etkiyi güçlendirici niteliktedir. Olayların karşılıklı konuşma içinde anlatılıyor oluşu da öyküyü kolay okunur ve anlaşılır kılmaktadır.

Yukarıdaki açıklamalarımız ışığında metnin doğa ve evren temasındaki çevrenin korunması, alt temasıyla uyum içindedir.

Çevre sorunları ve çevrenin korunması, özellikle medyada son yıllarda çıkan kuraklık, küresel ısınma ve çevre kirliliği ile ilgili haberler nedeniyle sıkça gündeme geldi. Kişisel gözlemlerimiz sayesinde, öğrencilerin çoğunun bu konuda ciddi bir duyarlılık geliştirdiğini söyleyebiliriz. Öykü, sıkça gündeme gelen ve öğrenciler tarafından da önemsenen bir konudan bahsetmesi nedeniyle de tema ile uyum içindedir.

Süpermen İstanbul'a Düştü isimli öykü bir yandan, çevre ile ilgili bir durum tespiti yaparken bu sorunlarla ilgili çözüm önerileri sunmamaktadır. Hatta İstanbul'da yaşayan yerli halk bu durumu o kadar kanıksamıştır ki Süpermen'in yaşadıklarını yadırgamazlar bile. Bu durumun da doğru bir yaklaşım olduğunu düşünmekteyiz. Bu sayede, ders sırasında öğrencilere serbest ve hazırlıklı konuşma yaptırma yazılı anlatımdan yararlanma olanağı sağlanmaktadır.

4.1.6. "Okuma Kültürü" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar

17. Tablo

Prensi Olmayan Masal Kitabı

PARÇA ADI:	Prensi Olmayan Masal Kitabı
YAZAR ADI	Fatih Erdoğan
PARAGRAF SAYISI:	30
CÜMLE SAYISI:	176
SÖZCÜK SAYISI:	1140

SÖZCÜK ORANI:	6
MECAZ vd.	1
GÜÇLÜK ORANI:	0.0009
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.000008
SONUÇ:	Metin Açık ve Anlaşılır

ÖZET:

Öykü türündeki parçada, korsanların elinde esir olan bir prenses masalı okuyan Bora'nın yaşadığı anlatılır.

Bora, masalını okur ve sonunu merak ederken, annesi tarafından gazetenin kupon karşılığında verdiği tabakları almaya gönderilir. Bora, bir yandan kitabını okumaya devam ederken, bir yandan da sıraya girer. Kuyruktayken kitabını okumaya devam eder. Bu arada kitapta anlatılanlarla gerçekler birbirine girer ve okurlar, Bora'nın hayal gücü, okudukları ve yaşadıklarına şahit olurlar.

Sırada beklerken, bir kız çocuğu aldığı tabakları kırar ve ağlayarak oradan uzaklaşır. Bora, okuduklarının etkisiyle, kızı prensesle özdeşleştirir, kendisini de okuduğu kitapta olmayan prensin yerine koyar ve kendi aldığı tabakları kıza vererek oradan uzaklaşır.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Sönmez Modeli'ni kullanarak metinle ilgili yaptığımız çalışmada açık ve anlaşılır olduğunu tespit ettik.

Öykü, ders kitabındaki diğer metinlerden farklı olarak iki katmanlı bir olay örgüsüne sahiptir. Birinci katmanda, Bora isimli öykü kahramanı olan çocuğun okuduğu masal kitabında anlatılanlar vardır. Kitapta, korsanlar tarafından kaçırılan prensesin kaçış öyküsü anlatılır.

Öykünün ikinci katmanında ise, Bora'nın yaşamı anlatılır. Ancak, Bora okuduğu masalın etkisindedir ve bu nedenle gerçek hayatıyla masalda anlatılanları zaman zaman karıştırmaktadır.

Öykünün bu iki katmanı başarıyla anlatması, Bora'nın hayal dünyası ile gerçekleri harmanlaması, daha çok doğrudan ve tek olayların anlatıldığı metinler okumaya alışkın öğrenciler için doğru bir tercih olduğu düşüncesindeyiz. Altıncı sınıfa giden öğrencilerin bilişsel gelişim düzeylerini incelediğimiz bölümde, öğrencilerin bu türlü bir okuma düzeyine hazır oldukları tespitini yapmıştık.

Ancak, metnin, temanın alt temalarıyla ilişkisini zayıf bulduğumuzu belirtmekte yarar var. Öykünün kahramanı olan Bora, okuma tutkusuna sahip bir çocuktur ve günlük yaşamında bu tutkusunun izlerini taşır. Ancak, metni okuyan öğrenciler, okuma kültürü, okuma sevgisi ya da kitaplarla ilgili doğrudan ya da dolaylı bir iletiye rastlayamazlar. Ancak, öykünün verdiği okuma hazzının öğrencilerdeki okuma alışkanlığını pekiştirmesi ihtimali bu açığı kapatabilir.

18. Tablo

Özgün Bir Konu Aranıyor

PARÇA ADI:	Özgün Bir Konu Aranıyor
YAZAR ADI	Melsa Tekeli
PARAGRAF SAYISI:	11

CÜMLE SAYISI:	66
SÖZCÜK SAYISI:	564
SÖZCÜK ORANI:	8
MECAZ vd.	1
GÜÇLÜK ORANI:	0.0017
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.000002
SONUÇ:	Metin Açık ve Anlaşılır

ÖZET:

Bir ilköğretim öğrencisi özgün bir kompozisyon yazmak üzere masasına oturur. Fakat aklına bir türlü özgün bir şeyler gelmez. Ailesinden yardım ister fakat onlar, evlerinde bulunan ansiklopedilere, kitaplara ya da dergilere bakmalarını öğütlerler.

Bir kompozisyon yazmak için, kitap ya da dergilere bakma fikri öyküdeki öğrenciye çok zor gelir. O, kitap, dergi ve ansiklopedileri kitaplığa dizmek ve arkadaşlarına sergilemek için almaktadır, onları okuma düşüncesine ise uzaktır. Bu nedenle de ne arayacağını ya da nereye bakacağını bilemez ve kompozisyonunu da bir türlü tamamlayamaz.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Özgün Bir Konu Aranıyor, isimli öykü, Sönmez Modeli'ne göre açık ve anlaşılır çıkmıştır.

Öyküde, kompozisyon yazmakta zorlanan bir öğrencinin düşünceleri içten bir dille anlatılmaktadır. Öğrencinin kompozisyon yazmakta zorlanmasının en önemli nedeni okuma alışkanlığına sahip olamamasıdır. Bu durum, ince bir ironi içinde öğrenciye itiraf ettirilmektedir.

Öyküde anlatılan öğrenci, ailesi tarafından desteklenen, sosyal ve maddi açıdan önemli eksikleri olmayan bir çocuktur. Kalemleri, dergileri, kitapları, kâğıtları ve defterleri eksiksizdir. Ancak öğrenci sahip olduklarının içeriğiyle ilgilenmemekte, sırf arkadaşları da alıyor diye kitap, dergi ansiklopedi almaktadır. Onları okumamakta, yalnızca güzel ve düzenli olmalarını sağlamakta ve bunu yeterli görmektedir.

Öykünün anlatımı öyküyü okuyan öğrencilerin, kahramanın neden yazamadığını hemen anlayabilmesini sağlayacak düzeydedir. Bu sayede, öğrenciler kitap okumanın yaratıcılık üzerindeki etkisini kolaylıkla kavrayabileceklerdir.

Bu açıklamalar çerçevesinde öykü, okuma kültürü temasının, alt temalarından olan, okuma sevgisi, okuma alışkanlığı ve kitaplar başlıkları ile doğrudan ilişkilidir.

4.2. Yedinci Sınıf Ders Kitabına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

4.2.1. "İletişim" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar

19. Tablo

Tatlı Dil

PARÇA ADI:	Tatlı Dil
YAZAR ADI	Şevket Rado
PARAGRAF SAYISI:	9
CÜMLE SAYISI:	66

SÖZCÜK SAYISI:	734
SÖZCÜK ORANI:	11
MECAZ vd.	68
GÜÇLÜK ORANI:	0.0926
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.008574
SONUÇ:	Metin Anlaşılabilir

ÖZET:

Deneme türündeki bu metinde yazar, tatlı dilli olmanın önemini örneklerle açıklamaktadır. Yazar, tatlı dilli insanların, ağzından bal aktığını, onlarla yapılan konuşmaların zevkli geçtiğini vurgular.

Yazar, düşüncelerini kuvvetlendirmek için, vitrin mankenlerinin insana benzediklerini ama konuşamadıkları için insana soğuk geldiğini; Erzincan'da düğünlerde gelinin ağzını açmak için ona bir hediye verme âdetinin olduğunu ve zorba kral Cherlas Quint'in insanları emri altına alma hırsını aktarır.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Yedinci sınıf Türkçe ders kitabının ilk metni olan "Tatlı Dil" iletişim temasının da ilk metnidir. Okuma parçasına Sönmez Modeli'ni kullanarak yaptığımız çalışma sonucunda metnin anlaşılabilir olduğunu tespit ettik.

Metin, insanlar arasındaki iletişimde tatlı dilli olmanın önemini kolayca anlaşılacak bir biçimde anlatmaktadır. Anlatımını, örneklerle süsleyerek zenginleştirmektedir.

Metin bu başarılı anlatımına rağmen genellikle öğretici bir dile sahiptir. İnsanların karşısındaki diğer insanlarla iyi iletişim kurması gerektiği gerçeğini sıkça dile getirir. Bu da okuyanda, metnin nasihat verdiği düşüncesini doğurmaktadır. Çalışmamızın önceki bölümlerinde, metinlerde bulunması gereken özellikleri sıralarken, doğrudan öğreticilikten mümkün olduğunca uzak durulması gerektiği sonucuna ulaşmıştık. Tatlı Dil isimli metin, bu yönden incelendiğinde bu ölçüye uymamaktadır.

Metnin bir diğer dikkat çekici özelliği de zaman zaman paragraflar arasındaki konu devamlılığının aksamasıdır. Metnin ilk beş paragrafında tatlı dilin öneminden, karşımızdakini kırmamaya çalışmaktan bahsedilirken, altıncı paragrafta, önce dil ile ilgili kimi kalıplaşmış sözlere değinilir, ardından da düşünceyi ayırıcı herhangi bir cümle kurulmadan birden bire, Erzincan'daki düğünlerde konuşmayan geline verilen "dilbağı" hediyesi geleneği anlatılmaya başlanır. Burada, gelinin konuşması için maddi bir hediye verilmesinden söz ediliyor oluşu, metnin geri kalanına bakılarak bir değerlendirme yapılıncı ciddi bir çelişki doğurmaktadır düşüncesindeyiz. Metnin sonraki paragraflarına baktığımızda da daha önceki paragrafta verilen düşünceler paralelinde anlatımlar görülmektedir.

Ancak metnin genelindeki öğretici biçimi ve verilen konuyu dağıtan örneği bir kenara bırakırsak, iletişim sorunlarının var olduğu dünyamızda, öğrencilere iletişimin önemini ve bu iletişim sırasında kullanılan dilin getirilerini anlatması yönünden "Tatlı Dil" isimli metin amacına ulaşmaktadır.

20. Tablo
Yolcu Konmaz Oteli

PARÇA ADI:	Yolcu Konmaz Otel
YAZAR ADI	Cemil Miroğlu
PARAGRAF SAYISI:	(Tiyatro Metni)
CÜMLE SAYISI:	211
SÖZCÜK SAYISI:	917
SÖZCÜK ORANI:	4
MECAZ vd.	7
GÜÇLÜK ORANI:	0.0076
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.000057
SONUÇ:	Tam iletişim sağlanır

ÖZET:

Yolcu Konmaz Oteli'nin sahibi o gün çok önemli bir konuk beklemektedir. Etrafa çeki düzen verirken otelde garson olmak için başvuran Topaç gelir. Otelci Bulguroğlu, Topaç'ı beklediği prens sanır ve Topaç'ı ağırlamaya başlar.

Topaç, önce olanlara bir anlam veremese de sonradan bu durumu otel sahibinin iyiliğine verir ve teklif edilen kahvaltayı ve diğer servisleri kabul eder. Bulguroğlu ise, bir türlü Topaç'ı dinlemez ve ona prens gibi davranır.

Oyunun sonunda bu iletişim bozukluğu son bulur ve gerçekler ortaya çıkar.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

İletişim temasının ikinci metni olan "Yolcu Konmaz Oteli" Sönmez Modeli'ne göre incelendiğinde "tam iletişim sağlanır" sonucunu vermiştir.

Yolcu Konmaz Oteli, birbirinin devamı olan dört sahneden oluşmaktadır. Bu devamlılık, metni okuyan öğrencilerin devamlılığı görmelerini sağlaması açısından önemlidir. Nitekim bu devamlılığın önemini ve yokluğunda oluşabilecek anlaşılma aksaklıklarına, altıncı sınıf ders kitabında yer alan, "Ah Şu Gençler" isimli parçada değinmiştik.

Kişisel gözlemlerimizle, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde zaman zaman dinleme eksikliği bulunduğunu gözlemledik. Bu gözlemimizden hareketle, öğrencilerimizin, bu nedenle sıkça iletişim bozukluğu yaşadıklarını söyleyebiliriz.

Yolcu Konmaz Oteli, bu iletişim eksikliğinin varlığını kolayca hissettirebilen bir yapıya sahip. Otelin sahibi olan kişi o kadar heyecanlıdır ki iş başvurusu yapmaya gelen Topaç'ı dinlemez bile ve onu beklediği prens sanar. Topaç ise bu duruma bir anlam veremez ama iyi niyeti yüzünden olayları değiştiremez ve ortaya gittikçe karmaşıklaşan ve komikleşen bir iletişimsizlik örneği çıkar. Metnin genelinde yer alan mizahi öğeler de bu durumu daha belirgin kılar.

Metin, kısa cümlelerden oluşması ve şahıs kadrosunun azlığı nedeniyle kalabalık sınıflarda bile canlandırılmaya uygundur.

Metnin tartışmaya açık olan son bölümü üzerinde durmakta yarar görmekteyiz. Bu son bölümde, Topaç'ın beklenen prens olmadığı, garsonluk için başvurduğu ortaya çıkar. Bu duruma üzülen otel sahibi, otelinin saygınlığının bozulacağından endişe eder ve bu yanlışlıktan kimseye bahsetmemesi karşılığında Topaç'ı önce öğle yemeğine götürür ve sonra da işe alır. Topaç da bu yapılanın karşılığında susma sözü verir.

Metnin devamında ise Topaç seyircilere dönerek, "Eee, çocuklar... Madem ki bu sırrı siz de öğrendiniz, sizin de yolunuz Ankara'ya düşerse benim gibi doğruca buraya gelip kendinize bir ziyafet çekin" telkininde bulunur.

Bu son bölümde parçanın mizahi bir şekilde bitirilmesi amaçlanmıştır. Ancak verilen düşünceye daha dikkatle baktığımızda hoş olmayan bazı unsurlar görürüz. Örneğin, Topaç'ın susması karşılığında işe alınması ve otel sahibi tarafından yemek ısmarlanması, Topaç'ın da bu durumdan memnun kalması küçük de olsa bir çıkar/rüşvet ilişkisidir. Öğrencilerin bu durumu fark etmeleri kaçınılmazdır. Metnin devamında, Topaç'ın öğrencilere doğrudan seslenerek onlara da kendi yaptığını yapmalarını önermesi ise doğrudan şantaj yapmayı ve karşılığında bir şeyler almaya yönlendiren bir ifadedir. Bu tür iletilerin hiçbir çocuk metninde yer almaması gerekmektedir.

21. Tablo

Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür

PARÇA ADI:	Bir iletişim Biçimi Olarak Karikatür
YAZAR ADI	Hakkı Uslu
PARAGRAF SAYISI:	11
CÜMLE SAYISI:	28
SÖZCÜK SAYISI:	476

SÖZCÜK ORANI:	17
MECAZ vd.	19
GÜÇLÜK ORANI:	0.0039
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.00152
SONUÇ:	Metin Anlaşılabilir

ÖZET:

Okuma parçasında önce iletişim kavramı üzerinde durulur. İletişim kavramının ardından en eski zamanlardan beri insanlar arasında resim yoluyla iletişim kurulduğu anlatılır. Sonrasında, özellikle yazısız karikatürün yaygınlaşmasıyla, dünya çizerleri arasında karikatürün ortak bir dil haline geldiği vurgulanır.

Bu vurgunun ardından, karikatür yoluyla hiç bilmediğimiz dilleri kullanan insanlarla iletişim kurabileceğimiz belirtilir.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

"Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür" isimli okuma parçasını Sönmez Modeli ile incelediğimizde metin anlaşılabilir çıkmıştır.

Metin öncelikle kavram tanımları yapmaktadır. Bu çerçevede ilk olarak "iletişim" kavramı üzerinde durulmuştur. İletişim kavramının tanımının yapıyor olması, "iletişim" temasının içinde gerekli bir unsurdur. Ancak bize göre bu tanım, temanın ilk metninde yapılsaydı daha doğru olurdu. Temanın son metnine geldiğimizde öğrencinin tanımla karşılaşması, kavramın pekiştirilmesini sağlayabileceğini düşündürse de temaya girişin daha sağlıklı olabilmesi için, bu parçanın ilk olarak verilmesinin daha doğru olacağı açıktır.

Metnin geri kalanında, karikatür kavramı ve iletişim yaşamındaki işlevleri üzerinde durulmaktadır. Bu çerçevede, ilk çağlarda yaşayan insanların mağara duvarlarına karikatür çizmeleri, evrensel açıdan karikatüre bakıldığında sözsüz iletişim sağlaması nedeniyle uluslar

ve diller üstü bir sanat olması, Türkiyeli karikatürcülerin elde ettiği başarıların anlatılması karikatürün iletişimle olan ilişkisini başarıyla aktaran unsurlardır. Böylece metin, iletişim temasının alt temalarından olan, kültürel iletişim ve iletişim becerileri alt temalarıyla ilişki kurabilmektedir.

4.2.2. "Atatürkçülük" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar

22. Tablo
Atatürk ve Sanat

PARÇA ADI:	Atatürk ve Sanat
YAZAR ADI	Haldun Taner
PARAGRAF SAYISI:	7
CÜMLE SAYISI:	18
SÖZCÜK SAYISI:	283
SÖZCÜK ORANI:	15
MECAZ vd.	19
GÜÇLÜK ORANI:	0.0671
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.00450
SONUÇ:	Metin Anlaşılabilir

ÖZET:

Parçada Atatürk'ün sanatla ilgili özdeyişleri sıralandıktan sonra onun sanata bakış açısıyla Osmanlı padişahlarının bakış açısı arasındaki farkları anlatılır. Osmanlı padişahlarından, Fatih Sultan Mehmet, Kanuni Sultan Süleyman ve Üçüncü Selim sanata önem veren padişahlardır ve çok önemli sanat eserlerinin ortaya çıkmasını sağlamışlardır. Ancak bu padişahların sanat sevgisi sarayla sınırlıdır ve halka yönelik değildir. Atatürk'ün sanat sevgisi ise Batı'yı örnek alan ve batıdaki sanat dallarının halk tarafından benimsenmesine yöneliktir. Kendisi, Rumeli türkülerini sevmesine rağmen, ülkeyi yönlendirmenin önemini kavramış ve bu çerçevede, genç yetenekleri, Avrupa'ya sanat eğitimine göndermiş, Ankara Devlet Konservatuarı'nı kurmuş, Ankara Devlet Tiyatrosu'nun ve filarmoni orkestralarının kurulmasına öncülük etmiştir.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Atatürkçülük temasının ilk metni olan "Atatürk ve Sanat" isimli metin, Sönmez Modeli'ne göre anlaşılabilir bir metindir.

Altıncı sınıf Türkçe ders kitabında Atatürkçülük temasının içindeki metinleri incelerken, metinlerin Atatürk'ü anlatmada yetersiz kaldıklarının altını çizmiştik. O metinler, Atatürk'ün savaşçı kimliğini ön plana çıkartıyor, onun ilke ve inkılâplarını geri plana itiyorlardı. Atatürk'ün barışsever ve sanata önem veren yönlerini ise görmezden geliyorlardı.

"Atatürk ve Sanat" isimli metnin altıncı sınıf ders kitabındaki metinlere göre değindiğimiz zaafılara sahip olmadığını söyleyebiliriz. Metin, Atatürk'ün sanat ve sanatçıya verdiği önemi yansıtan özdeyişleriyle başlar. Sonrasında Atatürk'ün sanat sevgisinin Osmanlı yöneticileriyle kıyaslandığında gösterdiği farklar anlatılır. Ardından, Cumhuriyet devrinde yapılan ilk işlerden birisinin sanatçı yetiştirmek amacıyla yurt dışına öğrenci gönderilmesi, senfoni orkestrası kurulması olduğu vurgulanır. Tüm bu gelişmeler anlatılırken, Atatürk'ün pusulasının Batı ülkeleri olduğu da özellikle belirtilir.

Atatürkçülük temasının ilk metni yukarıdaki çerçeve içinde incelenince olumlu niteliklere sahip görülmektedir.

23. Tablo
Atatürk ve Türk Tiyatrosu

PARÇA ADI:	Atatürk ve Türk Tiyatrosu
YAZAR ADI	Lütfi Ay
PARAGRAF SAYISI:	10
CÜMLE SAYISI:	38
SÖZCÜK SAYISI:	437
SÖZCÜK ORANI:	11
MECAZ vd.	21
GÜÇLÜK ORANI:	0.0480
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.0023
SONUÇ:	Metin Anlaşılabilir

ÖZET:

Parçada 1931 yılında Muhsin Ertuğrul ve Atatürk'ün arasında geçen olaylar anlatılır. 1931 senesinde "Darülbeydi" denilen şehir tiyatrosu turneye çıkar ve Ankara'ya gelir. Bu turne sırasında Atatürk, Muhsin Ertuğrul'dan milli bir konuyu oyunlaştırmasını ister. Ertuğrul önce tereddüt etse de Faruk Nafiz Çamlıbel'in "Akın" isimli destanını oyunlaştırıyor. 1932 yılında sahnelenen Akın, Atatürk tarafından çok beğeniliyor ve Muhsin Ertuğrul'un Türkiye'nin en değerli sanatçısı olduğunu belirtiyor.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Sönmez Modeli'ne göre yaptığımız inceleme sonucunda anlaşılır çıkan "Atatürk ve Türk Tiyatrosu" isimli metin Atatürkçülük temasının ikinci parçasıdır.

Temanın ilk parçası, bir önceki bölümde incelenen Atatürk'ün sanata bakışını anlatan bir metindi. Bu çerçeveden bakılınca, temanın ikinci parçası ilkinin tamamlar nitelikte görülmektedir. Parçada, 1931 senesinde Atatürk'le Muhsin Ertuğrul arasında geçen olaylar anı şeklinde anlatılırken, Atatürk'ün tiyatroya verdiği önem de öğrencilere sezdirilmektedir.

Okuma parçasında Atatürk'ün günlük yaşamından kesitler veriliyor olması da önemlidir. Çünkü genelde tarih kitaplarında ya da diğer okuma parçalarında anlatılan Atatürk, lider olan ve ulaşılması zor bir noktada duran bir Atatürk'tür. Ancak, bu metinde anlatılan Atatürk ise, tiyatroya giden, Muhsin Ertuğrul'la iddiaya giren, beğenen ya da eleştiren bir Atatürk'tür.

Biz öğrencilerle olan iletişimimizi de göz önüne alarak, özellikle Türkçe derslerindeki Atatürkçülük temasında anlatılan Atatürk'ün insani yönünün vurgulanması taraftarıyız.

24. Tablo

Türk Dili

PARÇA ADI:	Türk Dili
YAZAR ADI	Yazar Belirtilmemiş
PARAGRAF SAYISI:	4
CÜMLE SAYISI:	42
SÖZCÜK SAYISI:	567

SÖZCÜK ORANI:	13
MECAZ vd.	11
GÜÇLÜK ORANI:	0.0194
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.000376
SONUÇ:	Metin açık ve anlaşılır

ÖZET:

Parçada milli kültürün oluşmasındaki en önemli unsurlardan birisi olan dilin önemi açıklanmaktadır.

Bu çerçevede Atatürk'ün dile verdiği önem anlatılır. Cumhuriyet kurulur kurulmaz dilde sadeleşme çabalarının başladığı, Türk Dil Kurumu'nun kurulduğu anlatılır.

Türk milletinin yaşadığı tüm sıkıntıları sahip olduğu ulusal dilin yardımıyla aşabildiği bu nedenle de her bireyin diline sahip çıkarak milli duygularını geliştirmesinin öneminden bahsedilir.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Açık ve anlaşılır bir metin olan "Türk Dili" isimli okuma parçası Atatürk ve Atatürkçülükle dolaylı bağlantısı olan bir konuyu ele almaktadır.

Metinde, dil kavramı üzerinde durulduktan sonra bir ulusu oluşturan en önemli unsurlardan biri olduğu ve bu nedenle milli terbiyeyi ve milli eğitimi esas alan Atatürk'ün dile büyük önem verdiği bahsedilir.

"Türk Dili" parçasının geneline baktığımızda sakin bir anlatım tarzı yerine dayatmacı ve saldırgan bir anlatım tarzı görüyoruz. Metinde yer alan şu cümleler bu düşüncemizi pekiştirir niteliktedir: "Türk'üm diyen herkesin Türk dilini bilmesi ve kullanması şarttır." (s.33) "Türk dili her yönü ile milli olmalıdır." (s.33) "Türk dili tektir ve bütün Türkler tarafından aynı şekilde bilinip kullanılmaktadır." (s.33) "Türk milletindenim diyen insan, her şeyden evvel Türkçe konuşmalıdır." (s. 34) "Türk dili dillerin en zenginlerindedir, yeter ki bu dil bilinçle işlensin." (s.35) "Türk dilinin yabancı dillerin etkisinden kurtarılması, dilde var olan zenginliklerin araştırılarak ortaya çıkarılması milli bilinç ve kültürel bağımsızlık açısından zorunluluktur." (s.35)

Yukarıda alıntıladığımız cümleler genel olarak kabul edilebilir düşünceleri içermesine rağmen, söyleniş biçimi açısından eleştirilmektedir. Metinlerde bulunması gereken özellikleri sıralarken, öğrencilerin yaş grubuna göre onların kavrayabileceği düzeyde bir dil kullanılması gerektiğini, doğruları nasihat eder gibi değil de dolaylı olarak onlara sezdirmemiz gerektiğini, metinlerde dışlayıcı ya da reddedici unsurlara yer verilmemesi gerektiğini vurgulamıştık.

Atatürkçülük temasının üç metnine toplu olarak bir bakış attığımızda, altıncı sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlere göre daha kapsayıcı metinlerin seçildiğini düşünmekteyiz. Atatürk'ün sivil yönünün ön plana çıkarılmış olması da bir diğer önemli unsurdur.

Ancak, söz konusu üç metne toplu olarak baktığımızda yine yetersiz ve birbirini tamamlamayan metinlerin seçildiğini söyleyebiliriz. Metinleri okuyan öğrenciler, Atatürk'ün genel olarak sanata özel olarak da tiyatroya verdiği önemi görebilecek ek olarak da Atatürk'ün milliyetçilik ilkesi çerçevesinde Türk Dili'ne verdiği önemi anlatan bir metni okuyacaklardır.

Yukarıdaki açıklamalar göz önüne alındığında Atatürkçülük teması, Atatürk ilke ve inkılâplarını anlatmada yetersiz kalan metinlerden oluşmaktadır.

4.2.3. "Kavramlar ve Çağrışımlar" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar

25. Tablo
Bilmece

PARÇA ADI:	Bilmece
YAZAR ADI	Ünver Oral
PARAGRAF SAYISI:	(Tiyatro Metni)
CÜMLE SAYISI:	70
SÖZCÜK SAYISI:	371
SÖZCÜK ORANI:	5
MECAZ vd.	7
GÜÇLÜK ORANI:	0.0188
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.00035
SONUÇ:	Metin Açık ve Anlaşılır

ÖZET:

Metin, günümüze uyarlanmış bir "Karagöz-Hacivat" diyalogudur.

Karagöz ve Hacivat güzel bir günde parka gelirler. Aralarında birçok yanlış anlama ve komik konuşmalar geçer. Ardından, Hacivat kaybedenin çay ısmarlaması koşuluyla karşılıklı

bilmece sormayı teklif eder. Karşılıklı bilmece sorarlar ve Hacivat iki çay kazanır. Sonrasında Karagöz kendi uydurduğu bir bilmeceyi sorar ve yenişmeyi kazanır.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Açık ve anlaşılır bir metin olan "Bilmece" ulusal kültürümüzde yeri olan iki unsuru bir araya getirir. Bunlardan birincisi, kökleri Osmanlı dönemine dayanan gölge tiyatrosu geleneği, diğeri de yine kökleri çok eski zamanlara dayanan bilmece geleneğidir.

Kişisel gözlemlerimize dayanarak, bugün ilköğretim öğrencileri düzeyinde bu iki geleneksel kültürel değer de yeterli düzeyde bilinmediğini söyleyebiliriz. Bu düşüncemiz ışığında Bilmece isimli metne baktığımızda kökleri çok eskiye dayanan bu iki kültürel mirası öğrencilere tanıtmada yararlı olduğunu düşünmekteyiz. Metne bu çerçevede baktığımızda Kavramlar ve Çağrışımlar temasının alt temaları olan, oyun ve eğlence ile önce, şimdi, sonra alt temaları ile ilişkili olduğunu belirtebiliriz.

Metnin içeriğine baktığımızda gölge oyununun vazgeçilmezi olan Karagöz ve Hacivat'ı görürüz. Bu ikili tiyatronun geleneğinde olduğu üzere birbirleriyle anlaşamazlar, Karagöz sürekli yanlış anlar ve Hacivat da sürekli onu düzeltir. Bilmece isimli parçada bu duruma ek olarak birbirlerine soru sorarlar ve kaybeden taraf kazanan tarafa çay ısmarlar.

Okuma parçası belirtilen bu iki eğitsel unsurun dışında özel bir alt iletiye sahip değildir. Karagöz ve Hacivat parkta eğlenirler, bilmece sorarlar ve parça biter. Bu durum, metindeki geleneksel unsurların ön planda tutulması için de gereklidir.

26. Tablo

Hayata Açılan Kapılar

PARÇA ADI:	Hayata Açılan Kapılar
YAZAR ADI	Oya Berk
PARAGRAF SAYISI:	10
CÜMLE SAYISI:	47
SÖZCÜK SAYISI:	570
SÖZCÜK ORANI:	12
MECAZ vd.	15
GÜÇLÜK ORANI:	0.0263
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.000691
SONUÇ:	Metin Açık ve Anlaşılır

ÖZET:

Okuma parçasında, geleneksel kültürümüzde kapıların yerine değinilmektedir.

Öncelikle şehir kapıları anlatılarak konuya giriş yapılır. Bu çerçevede, Topkapı, Edirnekapı, Urfa Kapısı gibi örnekler verilir.

Daha sonra, geleneksel Türk evlerindeki kapıların anlatımına geçilir. Bu kapılar anlatıldıktan sonra kapıların üzerindeki tokmaklar ve işlevleri anlatılır.

Parça, günümüzün soğuk metal kapılarının anlatımıyla devam eder. Günümüzde insanlar artık yalnızlaşmıştır ve kendilerini kapalı kapılar ardına hapsedmiştir.

Sonraki paragrafta ise, dilimize yerleşmiş olan ve içinde "kapı" sözcüğünün geçtiği deyimlere ve açıklamalara yer verilir.

Metnin son paragrafı ise daha soyut bir konuya değinir. Bu bölümde her insanın dış dünyaya ve iç dünyasına açılan bir kapıya sahip olduğu ve bu kapıların insanı hayallerine taşıyabileceği anlatılır.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Yaptığımız çalışma sonucunda "Hayata Açılan Kapılar" isimli metnin açık ve anlaşılır olduğunu tespit ettik. Kavramlar ve Çağrışımlar temasının ikinci metni olan "Hayata Açılan Kapılar" temanın içindeki, estetik zevk; güzellik ve önce, şimdi, sonra alt temaları ile ilişkilidir.

Metinde anlatılanlar, somuttan soyuta doğru ilerleyen bir çizgide verilmiştir. Önce, bir nesne olarak kapıların yaşantımızdaki yeri anlatılmış, kapıların, eski dönemlerden beri izledikleri gelişim ve değişim özetlenmiş devamında, içinde kapı sözcüğü geçen kalıplaşmış sözlere ve onların anlamlarına değinilmiş son olarak da her insanın iç dünyasına açılan bir kapı bulunduğu ve bu kapıların kullanılmasının etkileri üzerinde durulur.

Metinde anlatılanların, somuttan soyuta doğru ilerlemesi kuşkusuz, eğitsel açıdan doğru bir tercihtir. Yedinci sınıfa giden öğrencilerin bilişsel gelişim süreçlerini ve metinlerde bulunması gereken özellikleri incelediğimiz bölümlerde bu yaş grubu içindeki öğrencilerin somut işlem döneminden soyut işlem dönemine geçmeye başladıklarını bu nedenle de metinlerin, somuttan soyuta gitmek koşuluyla soyut kavramlar içerebileceğini belirtmiştik.

Metin, yukarıdaki düşüncelerimiz ışığında olumlu bir niteliğe sahipken bir diğer yönden de zorlayıcı olarak nitelenebilir. Metnin temel olarak üç çizgide ilerlediğini

belirtmiştik. Yazar her üç konuda da metnin içine oldukça yoğun bilgi sıkıştırmış. Bu durumu derslerdeki gözlemlerimizle birleştirdiğimizde öğrencilerin, metinde anlatılanların bir bölümünü gözden kaçırabildiklerini söyleyebiliriz. Bu durum ancak metnin birkaç kez okunup, özetlenmesi ile en aza indirilebilmektedir.

27. Tablo
yimserlik Kötümserlik

PARÇA ADI:	iyimserlik Kötümserlik
YAZAR ADI	Şevket Rado
PARAGRAF SAYISI:	11
CÜMLE SAYISI:	55
SÖZCÜK SAYISI:	702
SÖZCÜK ORANI:	12
MECAZ vd.	23
GÜÇLÜK ORANI:	0.0327
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.00106
SONUÇ:	Metin Anlaşılabilir

ÖZET:

Parçada iyimserlik ve kötümserlik hakkındaki düşünceler örneklerle anlatılmaktadır. İyimser insanların Auguste Breal'in sözünde belirtildiği gibi, hayatı çevrelerindeki insanlar için iyi hale getirdikleri, kötümserlerin ise tam tersini yaptıkları anlatılır.

Burada, Lady Mendl'in "güldüm, yaşadım, sevdim" sözü örnek olarak veriliyor ve bardağın dolu tarafını görmenin önemi aktarılıyor.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Kavramlar ve Çağrışımlar temasının son metni olan "İyimserlik Kötümserlik" isimli metin, Sönmez Modeli'ne göre anlaşılır çıkmıştır. Ancak metnin içine serpiştirilmiş çok sayıda Osmanlıca sözcüğün varlığı metni okuyan öğrencileri zorlayabilecek düzeydedir. Metinlerde bulunması gereken özellikleri incelediğimiz bölümde, metinlerin olabildiğince yalın bir dille yazılması gerektiğini belirtmiştik.

Bu çerçevede metne baktığımızda, "muharrir, kabil (olmak), nikbin, bedbin, usul, noksan, vesvese, muharebe, tafsilat, mühim, saadet, ikramiye, harikulade, ehemmiyet, cemiyet ve sual" gibi günümüzde neredeyse hiç kullanılmayan sözcüklerin bolca yer aldığını görmekteyiz. Bize göre, metin kitaba alınırken bu sözcüklerden birkaçı bırakılabilir ve geriye kalanı günümüz Türkçesine aktarılabilir.

Metnin içeriğine geçtiğimizde ise, "zıtlıklar" alt teması ile ilişkili bir konuyu ele aldığımızı söyleyebiliriz. Bu doğrultuda, kişilik gelişimi hızla devam eden öğrencilere birbirine zıt iki kişilik özelliği anlatılarak bunlardan iyimser kişilik özelliğine yaklaşmaları sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede iyimserlikleri ve kötümserlikleri ile ünlü insanların yaşamlarından örnekler sunulmakta ve öğrencilerden kıyaslama yapmaları istenmektedir.

Metnin içeriğinin bir diğer özelliği de daha çok yetişkin insanlara yönelik yazılmış düşüncesi uyandırmasıdır. Metnin son paragrafında geçen "Sonradan kötümser olduğumuza göre dostlarımızı iyimser insanlardan seçelim." (s. 47) cümlesi de bu ifade tarzının açıkça hissedildiği yerlerden birisidir. Bu durum da öğrencilerin metne olan ilgisini azaltan unsurlardan birisidir.

4.2.4. "Milli Kùltür" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar

28. Tablo
Anadolu'nun Cirit Oyunları

PARÇA ADI:	Anadolunun Cirit Oyunları
YAZAR ADI	Mehmet Önder
PARAGRAF SAYISI:	9
CÜMLE SAYISI:	55
SÖZCÜK SAYISI:	574
SÖZCÜK ORANI	10
MECAZ vd.	9
GÜÇLÜK ORANI:	0.0156
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.00024
SONUÇ:	Metin Açık ve Anlaşılır

ÖZET:

Parçada cirit oyunlarının tarihi, nasıl oynandığı, günümüzdeki cirit oyunlan hakkında bilgiler verilir.

İlk paragrafta, cirit oyunlarının binlerce yıl önce Orta Asya'da ortaya çıkıp Anadolu'ya gelen bir savaş oyunu olduğu anlatılır. Ciritin 900 yıllık bir geçmişe sahip milli bir spor olduğu vurgulanır.

İkinci paragrafta cirit oyununun ortaya çıkışı anlatılır. Parçadaki anlatıma göre, uzun yıllar önce iki farklı oba savaşın eşiğine gelirler ve obanın yaşlıları bu savaşı önlemek için cirit oyununa benzer bir müsabakanın yapılmasına karar verirler ve cirit oyunu ortaya çıkar.

Sonraki paragraflarda, cirit oyununun kuralları ve oynanışı anlatılır.

Ardından, günümüzde Kars'ta, Erzurum'da ve Konya'daki şenliklerde cirit oyununun önemli bir yer tuttuğu anlatılır.

Son paragrafta ise, cirit sporunun başka uluslarda da başka şekil ve isimlerde var olduğu ve bu sporun yaşatılmasının önemi vurgulanır.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Anadolu'nun Cirit Oyunları isimli metin, "Milli Kültür" temasının ilk metnidir ve Sönmez'in formülüyle yapılan inceleme sonucunda açık ve anlaşılır olduğu tespit edilmiştir.

Metnin ilk paragrafında cirit oyununun geçmişi ve yaygınlığı kısaca anlatıldıktan sonra ikinci paragrafta oyunun ortaya çıkış öyküsü verilir. Bu öyküye göre savaşın eşiğine gelen iki kardeş obanın yaşlıları savaşı önlemek için böyle bir oyunu önermişler ve savaş yapmaktan kurtulmuşlardır. Metinde yer alan bu barış öyküsünün öğrenciler üzerinde olumlu bir etki yaratacağı düşüncesindeyiz. Metinlerde bulunması gereken özellikleri incelediğimiz bölümde, metinlerin şiddeti özendirmekten kaçınması gerektiği sonucuna ulaşmıştık. Metne, elde ettiğimiz bu sonuç doğrultusunda baktığımızda bu paragrafın barışı teşvik edici bir unsur olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle, metin eğitsel açıdan, bu ilkeyle uygunluk içindedir.

Metin bu olumlu niteliğe sahip olmasına rağmen kimi bölümlerinde bilinen önyargıları sıralamaktadır. Örneğin: "Güreş, bir zamanlar 'Türk gibi kuvvetli' sözüyle Türk gücünü nasıl dünyaya yaymış ve tanıtmışsa cirit oyunu da Türk yiğitlerinin binicilikteki hünerinin

çevikliğinin, cesurluğunun sembolü olmuştur." (s.50) "Türklerin ata sporu olan cirit oyunları, Asya'da ve Avrupa'da başka milletleri de etkilemiş, ciride benzer oyunlar türetmiştir. Atlı polo oyunu bunlar arasındadır." (s.52) "... cirit oyunları, Anadolu'nun kükrek sesi, yiğitlik, mertlik heyecanı, geleneksel seyirliğidir." (s. 52) gibi ifadeler, benmerkezci ve bilim dışı ifadelerdir.

Sonuç olarak Anadolu'nun Cirit Oyunları isimli parçanın, yerel bir motifi ülke genelindeki öğrencilere tanıtması ve ulusal renklerin önemini vurgulaması açısından yararlıdır. Bu durum, metnin alt temalarından olan, "seyirlik oyunlar" ve "spor" başlıklarıyla da uyumludur.

29. Tablo
Karada Yüzen Donanma

PARÇA ADI:	Karada Yüzen Donanma
YAZAR ADI	Yavuz Bahadıroğlu
PARAGRAF SAYISI:	26
CÜMLE SAYISI:	51
SÖZCÜK SAYISI:	450
SÖZCÜK ORANI:	8
MECAZ vd.	7
GÜÇLÜK ORANI:	0.0155
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.00024
SONUÇ:	Metin Açık ve Anlaşılır

ÖZET:

Parçada, İstanbul'un fethi sırasında gemilerin Haliç'e kara yoluyla aktarılması anlatılmaktadır.

Önce kuşatmanın içinde bulunduğu durum ve gemilerin mutlaka Haliç'e geçmeleri gerektiği anlatılmaktadır. Sonra da genç bir padişah olan Fatih Sultan Mehmet'in bu imkânsızlığı yenerek gemileri aktartması ve fetih anlatılmıştır.

Yazar, bu örnek aracılığıyla gayretli olmanın önemini anlatmaktadır. Kimi insanların zorluklar karşısında hemen pes ettiğini, kimi insanların zor ve çok zor karşısında pes ettiğini anlatır ve tarihe şan verenlerin imkânsızlıklar karşısında pes etmeyenler olduğunu anlatır.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

"Karada Yüzen Donanma" isimli metin, Sönmez Modeli'ne göre incelendiğinde açık ve anlaşılır çıkmıştır.

Milli kültür temasının alt temaları içinde "Türk büyükleri" isimli bir başlık mevcut. Bu metin, bir yandan İstanbul'u fetheden Fatih Sultan Mehmet'in yaşamından bir kesit sunmakta bir yandan fetih sürecine ilişkin ayrıntılara yer vermekte bir yandan da azmin gerekliliğine ilişkin cümleler barındırmaktadır. Bu açıdan bakınca metin, tema ile tutarlılık içindedir.

Burada metnin son bölümünü buraya alıntılıyıp değerlendirmeyi gerekli gördük:

"Bazılarımız zor karşısında pes ederiz, bazılarımız çok zor karşısında yelkenleri suya indiririz.

Bazıları da var ki, zoru ve çok zoru rahatça aşar, hatta imkânsızlık karşısında bile vazgeçmezler.

Tarihe şan verenler imkânsızlıklar karşısında pes etmeyenlerdir." (s. 55)

Metnin bu bölümü zorluklar karşısında pes etmemeyi önermesi nedeniyle kuşkusuz yararlı bir iletiye sahiptir. Ancak, "imkânsızlıklar karşısında pes etmeyenlerin tarihe şan verecekleri" önermesinin, yedinci sınıf öğrencileri üzerinde yılgınlık verici bir etki yaratabileceği düşüncesindeyiz. Metinlerde bulunması gereken özellikleri incelerken,

metinlerde verilen örneklerin çocukların günlük yaşamlarıyla uyum sağlayıcı ve onların kendileriyle kolaylıkla özdeşlik kurabilecekleri örnekler içermesi gerektiği tespitini yapmıştık. Metindeki örnekte İstanbul'u fetheden Osmanlı padişahının "imkânsızlıklar karşısında vazgeçmeyen ve tarihe şan veren" örnek olarak sunulması kuşkusuz ki yaptığımız tespitle örtüşmemektedir.

30. Tablo
Bozkırın Tezenesi

PARÇA ADI:	Bozkırın Tezenesi
YAZAR ADI	Bayram Bilge Tokel
PARAGRAF SAYISI:	14
CÜMLE SAYISI:	30
SÖZCÜK SAYISI:	472
SÖZCÜK ORANI:	15
MECAZ vd.	25
GÜÇLÜK ORANI:	0.0553
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.00305
SONUÇ:	Metin Anlaşılabilir

ÖZET:

Parçada, Neşet Ertaş'ın yaşamı hakkında bilgi verilmektedir.

İlk paragraf, Türklerin Orta Asya'dan beri kullandıkları, çöğür, dütar, saz gibi müzik aletleri ile kam, bahşı, ozan gibi saz çalan kişilerin açıklanmasına ayrılmıştır.

Sonra, sazın yaşayan en büyük ustalarından Neşet Ertaş'ın yaşamı anlatılır. Doğduğu yer, eğitimi, sanata bakışı hakkında bilgiler verilir.

Sonraki paragraflarda ise, Neşet Ertaş'ın seslendirdiği geleneksel türküler, bozlaklar ve kendi besteleri ve bunların güzellikleri anlatılıyor.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

"Bozkırın Tezenesi" Sönmez Modeli'ne göre incelendiğinde anlaşılabilir çıkmıştır. Metin, temanın alt temalarından olan "Türk müziği" alt teması içinde Türk Halk Müziği geleneği ve bu geleneğin başarılı temsilcisi Neşet Ertaş'ın yaşamını anlatmaktadır. Bu çerçevede, geleneksel müziğimizin gelişimi Orta Asya döneminden başlayarak ele alınmakta ve günümüze kadar getirilmektedir. Metni incelediğimizde, öğrencilere müzik aletleri, ozanlık geleneği ve ozanlar hakkında oldukça yararlı bilgilerin verildiğini söyleyebiliriz. Kişisel gözlemlerimize dayanarak, ilköğretim öğrencileri içinde hâkim olan müzik kültürünün popüler müzik ve arabesk olduğunu söyleyebiliriz. Bu hâkim kültürün yanında başka kültürel renklerin de var olduğunu vurgulayan bir metin yararlıdır.

Ancak metinde yer alan, "... Neşet Ertaş'ı farklı değerlendirmek gerekiyor. Onun sanatı için, başta Muharrem Usta olmak üzere, Hacı Taşan, Çekiç Ali ve Orta Anadolu müzik geleneğinin diğer ustaları da dâhil olmak üzere hepsinin üst seviyede bir sentezi ve esrarlı bir bileşkesi denilebilir." (s.58) gibi ifadeler, kavramlara, kişilere ve bu müzik türüne uzak olan kimi öğrenciler için zorluk oluşturabilir.

Sonuç olarak, Milli Kültür temasına dâhil metinlerle ilgili genel bir değerlendirme yaptığımızda, tema içeriğinde yer alan ilk metin, ulusal bir spor olan cirit üzerinedir; ikinci metin Fatih Sultan Mehmet üzerine, son metin ise ozanlık geleneği ve Neşet Ertaş üzerinedir. Bu üç farklı yaklaşımın yararlı bir yelpaze oluşturduğu düşüncesindeyiz. Ancak, bu metinlere ek olarak, dünyada saygın bir ulus olarak anılmanın ön koşullarından birinin de bilim alanında yeniliklere imza atmaktan geçtiği düşüncesinde olduğumuzu belirtmek isteriz. Bu çerçevede,

milli kültüre ait unsurlara yer verilen bir temada, bilim alanına ilişkin buluşlara imza atan bir Türk'ün de anılmasını gereklilik olarak görmekteyiz. Yedinci sınıf Türkçe ders kitabında bulunan temalar içinde "Bilim ve Teknoloji" temasının yokluğu da bu düşüncemizi güçlendiren unsurlardan birisidir.

4.2.5. "Doğa ve Evren" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar

31. Tablo
Susayan Konya

PARÇA ADI:	Susayan Konya
YAZAR ADI	Aysin Tektaş
PARAGRAF SAYISI:	20
CÜMLE SAYISI:	75
SÖZCÜK SAYISI:	876
SÖZCÜK ORANI:	11
MECAZ vd.	24
GÜÇLÜK ORANI:	0.0273
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.000745
SONUÇ:	Metin Açık ve Anlaşılır

ÖZET:

Parçada bir gezi yazısı çerçevesinde içinde bulunduğumuz kuraklık tehlikesi anlatılmaktadır.

Bu çerçevede, Konya Kapalı Havzası, Tuz Gölü, Obruk Han ve Obruk Gölü, Bozdağ, Karapınar, Meke Krater Gölü, Beyşehir Gölü, Anamas Dağları anlatılmaktadır. Tüm bu yerlerin ortak özelliği aslında birer doğa harikası olmaları fakat susuzluk nedeniyle hızla tahrip olmalarıdır.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Açık ve anlaşılır bir metin olan Susayan Konya, güncel bir konu olan kuraklığa değinmesi nedeniyle öğrencilerin günlük yaşamlarıyla örtüşmektedir. Bu nedenle, öğrenciler üzerinde çevre duyarlılığını artırıcı bir özelliğe sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu açıdan değerlendirdiğimizde "Doğa ve Evren" temasının alt temalarından olan "çevrenin korunması" alt teması ile de uyum içindedir.

Metinde, Türkiye'deki susuzluk ve kuraklık sorununun belirgin olarak gözlenebildiği Konya Kapalı Havzası'nın seçilip anlatılması, pek çok farklı örneği barındırdığı için, öğrencilere sorunu kolay algılamaya olanağı sunmaktadır. Anlatımın, rahat ve akıcı bir dille gezi yazısı biçiminde olması da amaca ulaşmayı kolaylaştıran bir diğer unsurdur.

Altıncı sınıf ders kitabında yer alan metinleri incelerken, kişisel tecrübelerimize dayanarak, öğrencilerde başta küresel ısınma olmak üzere, tüm çevre sorunlarıyla ilgili bir duyarlılık oluştuğunu belirtmiştik. Bu duyarlılığın oluşmasında yazılı ve görsel basının etkisini de vurgulamıştık. Bu çerçevede yedinci sınıf ders kitabında da çevre sorunlarını merkeze oturtan bir metnin varlığını yararlı bulmaktayız. Ancak, Susayan Konya isimli metinde anlatılanların, öğrencilerin günlük yaşamlarında kolaylıkla algılayamayacağı örnekleri vurguladığını da belirtmek isteriz. Derslerdeki gözlemlerimiz, parçayı okuyan öğrencilerin, üstlerinde sorumluluk hissetmedikleri ve çözüm önermekte zorlandıkları yönündedir.

Sonuç olarak, metnin yurdumuzdaki gelişmeleri objektif bir dille anlatması, durumun ciddiyetini bilimsel verilerle desteklemesi, öğretici ve dayatmacı bir biçime sahip olmaması gibi unsurlar nedeniyle eğitimsel açıdan doğru olduğunu düşünmekteyiz. Bu sayede metni okuyan öğrencilerin çevreye olan ilgileri artacaktır, bu duyarlılık içerisinde hareket etmeye çalışacaklardır ve çözüm üzerine düşüneceklerdir.

32. Tablo
Son Kuşlar

PARÇA ADI:	Son Kuşlar
YAZAR ADI	Sait Faik Abasıyanık
PARAGRAF SAYISI:	21
CÜMLE SAYISI:	88
SÖZCÜK SAYISI:	715
SÖZCÜK ORANI:	8
MECAZ vd.	27
GÜÇLÜK ORANI:	0.0377
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.00142
SONUÇ:	Metin Anlaşılabilir

ÖZET:

Sait Faik, bu bilinen öyküsünde, yaşadığı adaya eskiden çokça gelen kuşların artık gelmediğini anlatır. Yazar bu duruma üzüldü ve yaşananları anlatır.

Adaya özellikle göç döneminde gelen kuşları adalılar yakalar ve öldürürler. Adalılardan olan Konstantin Efendi ise bu kuşları en acımasızca avlayanlardadır biridir. Zaten artık kuşların kalmadığı da yazar-anlatıcı tarafından vurgulanır.

Parçada kuşların artık kalmadığı belirtildikten sonra da artık sıranın yeşile geldiği belirtilir. Mühendis Ahmet Bey'in evi için söktürdüğü çimler anlatılır ve yazarın gelecek nesiller için olan kaygısı belirtilir.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Türk Edebiyatı'nın önemli öykücülerinden Sait Faik Abasıyanık'ın Son Kuşlar isimli öyküsünü Veysel Sönmez'in formülüne göre incelediğimizde metnin anlaşılabilir olduğu sonucuna ulaştık. Sait Faik'in çok bilinen bu öyküsü hemen her eğitim öğretim yılında yedinci ya da sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarında yer almaktadır.

Öykü, yazar/anlatıcının doğaya verdiği önemi göstermesi ve küçük ayrıntıların betimlenmesi gibi nedenlerle içinde birçok olumlu iletiyi barındırmaktadır.

Öyküde, doğanın diğer unsurlarıyla barış içinde yaşamayan ve onlara zarar veren insanların yaptıkları ve anlatıcının bundan duyduğu rahatsızlık anlatılmaktadır. Kuşların avlanması sonucu şehri terk etmeleri, çimlerin kontrolsüzce yok edilmesi anlatıcılığı son derece üzündür. Öyküye bu çerçeveden bakınca, temanın bir önceki düzyazı metni olan "Susayan Konya" isimli metinle uyum içinde olduğunu ve birbirini tamamladığını söyleyebiliriz. Kişisel gözlemlerimizle ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çoğunun çevrelerindeki hayvanlara zarar veren kimseler olduğunu ve öğrencilerin bu durumdan rahatsızlık duyduğunu söyleyebiliriz. Bu açıdan öykü, öğrencilerin yaşamlarıyla paralellik taşıyan unsurlara sahiptir.

Son Kuşlar isimli öykü, Doğa ve Evren temasının, canlılar, çevrenin korunması ve Dünya alt temalarıyla uyum içindedir.

Son Kuşlar öyküsünde bulunan ve eğitsel açıdan sorun oluşturabilecek bir durumu da burada vurgulamakta yarar görmekteyiz. Sait Faik öyküsünü yazarken yaşamını geçirdiği Burgaz Ada'da yaşayan insanları anlatır. Bu insanlardan olan Konstantin, aslında sakin, sessiz, çevresinde sevilen bir kimse olmasına rağmen, bahar aylarında kuşları avlayan bir canavara dönüşmektedir. İsminden yola çıkarak Konstantin'in adalı bir Rum olduğu sonucuna ulaşabiliriz.

Öyküde çevreye zarar veren diğer kişi de deri tüccarı olduğu söylenen Hollandalıdır. Hollandalı tüccar, evini yapan mühendis Ahmet Bey aracılığıyla evinin bahçesi için yol kenarındaki çimleri söktürmektedir.

Öyküde çevreye zarar veren bu iki kahramanın ortak yönleri ise Türk olmamalarıdır. Sait Faik'in öyküyü yazarken böyle bir ayrıntıyı düşünmediği kanısındayız fakat onun öyküsünü bir ders kitabında, diğer öykülerinden ayrı bir parça olarak ele aldığımızda ortaya çevreye zarar veren iki yabancıнын anlatıldığı bir öykü çıkmaktadır. Bize göre bu durum, ders kitabındaki diğer önyargılı cümlelerle beraber düşünülünce öğrencilerin zihninde diğer uluslardan olan insanlarla ilgili olumsuz bir kanı doğmasına neden olabilir.

4.2.6. "Toplum Hayatı" Temasındaki Metinlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar

33. Tablo
Komşusuzluk

PARÇA ADI:	Komşusuzluk
YAZAR ADI	Ali Çolak
PARAGRAF SAYISI:	11
CÜMLE SAYISI:	81

SÖZCÜK SAYISI:	668
SÖZCÜK ORANI:	8
MECAZ vd.	5
GÜÇLÜK ORANI:	0.0074
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.000054
SONUÇ:	Tam iletişim sağlanır

ÖZET:

Yazar, büyük şehirlerdeki insanların yaşadığı iletişimsizlik ve yalnızlık sorunlarına değinmektedir.

Bu çerçevede en yakınındaki insanlar olan komşularıyla yakın iletişim kurmak istediğini fakat bir türlü hatır sormanın ötesine geçemediğini anlatmakta ve bu durumdan hoşnut olmadığını belirtmektedir.

Bu tespitlerin ardındansa eski günlere geri döner ve komşularıyla olan ilişkilerini anlatır. Beraber geçirilen zamanları, "komşu anne" kavramını açıklar.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Yaptığımız çalışma sonucunda "Komşusuzluk" isimli metin ile "tam iletişim sağlanır" sonucuna ulaştık.

Parçada kent yaşamının getirdiği iletişimsizlik sonucunda insanların komşularıyla yaşadıkları yabancılaşma anlatılmaktadır. Yazar, geçmiş yıllardaki ilişkilerden örnekler vererek bu durum karşısındaki memnuniyetsizliğini dile getirmektedir.

Metinde anlatılanların özellikle büyük şehirlerde yaşayan insanlar için gerçek ifadeler olduğu düşüncesindeyiz. Yalnızlık ve yabancılaşma çekirdek aile modeline uygun yaşayan kentli insanların sorunlarından birisidir ve bu koşullar altında doğan çocuklar da bu iletişimsizlik ortamında doğup büyümektedirler. Bu yaş grubunda olan şehirli ilköğretim öğrencilerinin de benzer bir iletişimsizlik içinde olduğunu varsayabiliriz. Bu tespitten hareketle de metinde anlatılanların şehirli öğrencilerin günlük yaşamlarıyla ilişkili olduğu ve onların ilgisini çekebileceği sonucuna varabiliriz. Ancak büyük şehirlerde yaşamayan ve hâla komşuluk ilişkilerini yoğun olarak sürdüren çevrelerde yaşayan öğrencilerse bu metinde anlatılanları yaşamlarıyla örtüştüremeyeceklerdir.

MEB Yeni Türkçe programı'nda verilen Toplum Hayatı temasının alt temaları listesinde şu başlıkları görürüz: "Medeniyet, Birey ve toplum, Yardımlaşma, Komşuluk ilişkileri, Küreselleşme, Dayanışma, Dostluk, Konukseverlik" (2005: 58) Komşusuzluk isimli metin bu alt temalardan yalnızca komşuluk ilişkileri, başlığıyla ilgilidir ve temanın içeriğini tam olarak yansıtmamaktadır.

34. Tablo
Anadolu'da Konukseverlik

PARÇA ADI:	Anadolu'da Konukseverlik
YAZAR ADI	Mehmet Önder
PARAGRAF SAYISI:	10
CÜMLE SAYISI:	52
SÖZCÜK SAYISI:	542

SÖZCÜK ORANI	10
MECAZ vd.	8
GÜÇLÜK ORANI:	0.0147
ANLAŞILIRLIK ORANI	0.00021
SONUÇ:	Metin Açık ve Anlaşılır

ÖZET:

Söyleşi türündeki parçada Anadolu halkının doğasında bulunan konukseverlik çeşitli örneklerle anlatılmaktadır.

Parçada, öncelikle, eskiden beri köylerde bulunan misafirhanelerden konu açılır. Bu misafirhanelerin köyün içinde olduğundan, köye gelen yabancıların buralarda ağırlandığından ve bu odaların giderinin köyün ortak bütçesinden ya da köyün varlıkları tarafından karşılandığı anlatılır.

Sonrasında, bir Anadolu örgütü olan ahilik açıklanır ve ahilerin misafir ağırlamayı toplum görevi olarak kabul ettikleri anlatılır. Burada İbni Batuta'nın seyahatnamesinden alıntılara yer verilir. Batuta, Denizli'de iki ahi grubunun kendilerini misafir etmek için tartışmalarını, kura çekmelerini ve kazanan grubun onları nasıl iyi ağırladığını anlatır.

Yazar, örneklerini sürdürür ve şekerin hiç bulunmadığı yıllarda bir köy öğretmenin sandığında gelen konuğuna ikram etmek üzere şeker saklamasını anlatır.

METİN HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME:

Açık ve anlaşılır olduğunu tespit ettiğimiz Anadolu'da Konukseverlik isimli metin, gittikçe kaybolan bir diğer kültürel değerimiz olan "misafirperverlik" üzerinde durmaktadır.

Metinde, Anadolu kültürünün önemli unsurlarından olan konukseverliğin tarihsel geçmişi örneklerle anlatılır. Köy ve kasabalarda bulunan "köy misafirhaneleri" ahilik kültürünün barındırdığı misafir etme geleneği ve Anadolu insanının en sıkıntılı zamanlarında bile misafire verdiği önem metinde anlatılmaktadır. Bu geleneğin olumlu olduğu ve önemli bir birleştirici unsur olduğu da belirtilir. Metne, bu tespitlerimiz ışığında baktığımızda içeriğinde, yukarıda özetlediğimiz, eğitsel anlamda birçok olumlu unsur barındırdığını söyleyebiliriz.

Metnin eksik kaldığı yönlerden biri, konukseverliğin günümüzdeki durumudur. Öğrencilerin metinde anlatılanları daha iyi algılayabilmeleri için onların günlük yaşamına dair somut örneklerin de metinlerde yer alması gerektiğini belirtmiştik. Bu eksiklik, metnin öğrencilerin günlük yaşamlarıyla da uyum göstermesi gerektiği, ilkesiyle çelişmektedir ve metnin hedeflenen amaçlara uygunluğunu zayıflatmaktadır.

V. BÖLÜM

SONUÇ , TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, bulgu ve yorumlara bağlı olarak elde edilen sonuç ve önerilere yer verilmektedir.

5.1 Sonuç ve Tartışma

5.1.1. Türk Eğitim Tarihinde Okuma-Yazma Eğitimine İlişkin Görüşlerle İlgili Sonuç ve Tartışmalar

1. Türk eğitim tarihinde İslamiyet öncesi dönemde yaygın eğitim kurumları görülmez. Çocuklar eğitimlerini toplum içinde kazanırlar.

2. İslamiyet sonrası dönemde ise kurulan sıbyan okulları ve medreseler eğitim veren kurumlar olmuşlardır.

3. Tanzimat Dönemi'nden sonra Türkçe eğitimi önem kazanmaya başlar.

4. Tanzimat Dönemi'nden Cumhuriyet Dönemi'ne kadar, eğitimde belli bir program oluşturulmaz.

5. Cumhuriyet ile birlikte eğitimde belli bir program dâhilinde eğitim verilmeye başlanır. Bu çerçevede, 1936, 1948, 1968 ve 1982 yıllarında yeni programlar oluşturulur.

6. Son olarak 2004 yılında İlköğretim birinci kademe programı yenilenir ve aynı yıl pilot okullarda uygulamaya konulur. 2005 senesinde aynı program çerçevesinde ilköğretimin ikinci kademesinde pilot uygulama başlar. 2006 senesinde ise programa son şekli verilir ve 2006/2007 eğitim öğretim yılından itibaren Türkiye genelinde yeni programın uygulamasına başlanır.

5.1.2. İlköğretim Yıllarında Gelişimsel Dönemler ve Kişilik Gelişimine İlişkin Görüşlerle İlgili Sonuç ve Tartışmalar

1. İlköğretimin altıncı ve yedinci sınıfına giden öğrenciler, 11/14 yaş aralığındadırlar.

2. Bu yaş aralığına giren insanlar, ergenlik döneminin ilk yıllarındadırlar ve önemli fiziksel ve zihinsel gelişim içindedirler.

3. Aynı yaş döneminde olmalarına rağmen kızlar ergenlik dönemine daha erken girerler ve gelişimlerini genelde erkeklerden iki yıl önce tamamlarlar. Eğitim amaçlı faaliyetlerde bu durum dikkate alınmalıdır.

4. Piaget, 7-11 yaş dönemini somut işlemler dönemi, 11 yaş ve üstünü ise soyut işlemler dönemi olarak adlandırır. Yani, ilköğretim altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, somut işlemler döneminden soyut işlemler dönemine geçmektedirler.

5. Bruner ise aynı yaş grubunu sembolik işlemler dönemi olarak adlandırır.

6. Sembolik düşünebilen ve ergenlik dönemini geçiren her sağlıklı ilköğretim ikinci kademe öğrencisi, olayların değişik yönlerini görmeye, atasözlerini ve deyimleri kavramaya, sembollerini kullanmaya ve basit cümlelerle de olsa zengin anlatımlar oluşturmaya başlar.

7. Bu dönemdeki öğrencilerde mizah anlayışı gelişir.

5.1.3. Ders Kitaplarındaki Metinlerde Bulunması Gereken Özelliklere İlişkin Görüşlerle İlgili Sonuç ve Tartışmalar

1. Anadili eğitiminde öğrencilere okutulacak metinler son derece önemlidir ve bu metinler türünün örnekleri içinden özenle seçilmelidir.

2. Seçilen metinlerin içeriğinin yanında biçimsel özellikleri de önemlidir ve ders kitapları hazırlanırken bu ilkeler de göz önünde bulundurulmalıdır.

3. Çocuk yayınları içinden seçilen metinler, öğrenciler için inandırıcı bir dille kaleme alınmış olmalıdır.

4. Seçilen metinler belli bir plan gözetilerek hazırlanmış olmalıdır. Verilmek istenen ana düşüncenin ve kahramanların arka planda kalmamış olmasına dikkat edilmelidir..

5. Seçilen metinlerde daima hedeflenen öğrenci grubu dikkate alınmalıdır. Bu amaçla, çok karmaşık cümlelerden, bol sıfatlı anlatımlardan, yöresel kullanımlardan ve aşırı mecazlı anlatımlardan kaçınılmalıdır.

6. Seçilen metinlerde, çocukların psikolojik yapıları göz önünde bulundurulmalıdır. Aşırı karamsarlık, şiddet, kin ve düşmanlık içeren metinlerden uzak durulmalıdır.

7. Seçilen metinlerde evrensel ilkelere ve insan haklarından taviz verilmemelidir. Toplumlar arasında düşmanlık doğuracak yaklaşımlardan ve ırkçı yaklaşımlardan kaçınılmalıdır.

8. Seçilen metinler, öğrencilere çevre ve doğa bilinci aşılamalıdır. Doğada yaşayan diğer canlılara olumlu yaklaşımları özendirilmeli ve çevre sorunlarına dikkat çekmelidir.

9. Metinler dilbilgisi yönünden de kusursuz olmalıdır. Gerekecekçe devrik cümlelerden kaçınılmalıdır.

10. Metinlerin anlatımında çocuğa görelilik ilkesi benimsenmelidir.
11. Metinlerde çocukları bilimden ve bilimsel düşünceden uzaklaştıracak unsurlar olmamalıdır.
12. Metinlerde, özürlüler gibi, farklı olanları aşağılayacak unsurlara yer verilmemelidir.
13. Metinlerde cinsiyet ayrımcılığına da dikkat edilmelidir. Kadın erkek eşitliğine aykırı unsurlara yer verilmemelidir.
14. Metinler, Türk milli eğitiminin ve Türkçe dersinin genel amaçlarına uygun olmalıdır.

5.1.4. Altıncı ve Yedinci Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Düz Yazı Metinlere İlişkin Görüşlerle İlgili Sonuç ve Tartışmalar

2007/2008 Eğitim Öğretim Yılı'nda okutulan Türkçe ders kitaplarından altıncı sınıf kitabında altı tane tema vardır. Bunlar: Sevgi; Atatürk; Bilim ve Teknoloji; Kişisel Gelişim; Doğa ve Evren; Okuma Kültürü temalarıdır. Bu altı tema içerisinde toplam, on sekiz okuma parçası yer almaktadır. Bu on sekiz parçanın on dört tanesi düz yazı şeklinde geriye kalanları ise nesir biçimindedir.

Altıncı sınıf Türkçe ders kitabında incelediğimiz düz yazı metinlerinin türlere göre dağılımı ise şöyledir:

Eskici: Öykü

Sevgi Paylaştıkça Çoğalır: Anı/Deneme

Atatürk: Biyografi

Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri: Makale

Kadın Ulusun Temelidir: Anı

Alo... Graham Bel: Tiyatro

Geleceğin Dünyası: Bilimkurgu öyküsü

Edison: Biyografi

Pulsuz Dilekçe: Mektup

Ah Şu Gençler: Tiyatro

Ormanda Sabah: Gezi Yazısı

Süpermen İstanbul'a Düştü: Öykü

Preysi Olmayan Masal Kitabı: Öykü

Özgün Bir Konu Aranıyor: Öykü

Yukarıdaki dağılım incelendiğinde metinlerin farklı yazınsal türler içinden seçildiği görülmektedir. Sayı olarak baktığımızda öykü türündeki metinlerin daha fazla olması metinlerde bulunması gereken özellikler göz önünde bulundurulduğunda doğru bir tercih olarak ortaya çıkmaktadır.

Metinleri Veysel Sönmez'in ortaya attığı Sönmez Modeli'ne göre incelediğimizde ortaya çıkan sonuçlar ise şöyledir:

Eskici: Metin Açık ve Anlaşılır

Sevgi Paylaştıkça Çoğalır: Metin Açık ve Anlaşılır

Atatürk: Metin Anlaşılabilir

Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri: Metin Anlaşılabilir

Kadın Ulusun Temelidir: Metin açık ve anlaşılır

Alo... Graham Bel: Metin açık ve anlaşılır

Geleceğin Dünyası: Metin Açık ve Anlaşılır

Edison: Metin Yardım Alınarak Anlaşılabilir

Pulsuz Dilekçe: Metin Açık ve Anlaşılır

Ah Şu Gençler: Metin Anlaşılabilir

Ormanda Sabah: Metin Anlaşılabilir

Süpermen İstanbul'a Düştü: Tam İletişim Sağlanır

Preysi Olmayan Masal Kitabı: Metin Açık ve Anlaşılır

Özgün Bir Konu Aranıyor: Metin Açık ve Anlaşılır

Yukarıdaki sonuçlara daha yakından baktığımızda altıncı sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerden, bir tanesinde sonuç "metin yardım alınarak anlaşılabilir"; dört tanesinde sonuç, "metin anlaşılabilir"; sekiz tanesinde sonuç "metin açık ve anlaşılır"; bir tanesinde ise sonuç "tam iletişim sağlanır" olarak çıkmıştır.

Söz konusu metinler ders kitabında yer almaktadır ve öğretmenlerin kontrolünde ve desteğinde çalışma kitaplarıyla beraber değerlendirilecektir. Bu durumda, metinlerin anlaşılabilir ya da açık ve anlaşılır çıkmaları Türkçe dersinin amaçlarına ulaşmada yeterli olabileceklerinin göstergesidir. Söz konusu metinlerin çoğunluğu yardım alınarak anlaşılabilir olsaydı, derslerde öğrencilerin metni anlayabilmeleri için ciddi bir zaman harcanması gerekecek ve diğer kazanımlara vakit kalmayabilecekti. Ya da metinlerin çoğunluğu tam iletişim sağlanır düzeyinde olsaydı, bu da öğrencilerin düşünmemelerine neden olabilecek ve kayıtsızlık sonucu doğurabilecekti.

Bu veriler ışığında altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin anlaşılabilirlik düzeyi bakımından yeterli olduğu sonucuna varabiliriz.

Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinleri sahip oldukları iletiler yönünden incelediğimizdeyse şu sonuçlara varırız:

Sevgi temasının ilk metni olan "Eskici" öyküsü, yurt ve dil sevgisini pekiştirici bir öyküdür. Türkçedeki sadeleşme akımının ilk temsilcilerinden olan Refik Halit Karay, uzun yıllar ayrı kaldığı yurduna ve ana diline olan sevgisini Eskici öyküsü aracılığıyla başarıyla iletebilmiştir.

Sevgi Paylaştıkça Çoğalır, metni ise toplumsal dayanışmayı ve insan sevgisini anlatan bir içeriğe sahiptir. Metni incelerken, içeriğinin bir bölüm öğrencinin yaşam deneyimleriyle örtüşmeyebileceğini vurgulamıştık. Bu olumsuz unsura rağmen, metin sevgi temasının içinde sahip olduğu olumlu iletilerle Türkçe dersi aracılığıyla verilmek istenen kazanımların önünü açar niteliktedir.

Atatürk temasındaki metinleri genel olarak yetersiz bulduğumuzu metinleri incelediğimiz bölümde belirtmiştik. Bu metinler, Atatürk'ün çok yönlü kişiliğine vurgu yapmaktan uzak parçalardır. İlk metin olan "Atatürk" isimli okuma parçası, Atatürk'ün çocukluk ve gençliğine odaklanmakta, onun, Cumhuriyet dönemindeki öncü kimliğine değinmemektedir.

Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri isimli metin ise, Atatürk'ün savaşçı kimliğine vurgu yapmakta, onun barışçı yönünü ise vurgulamamaktadır.

Kadın Ulusun Temelidir isimli okuma parçası ise, Türkiye demokrasisindeki önemli bir adım olan kadına seçme ve seçilme hakkının verilmesini anlatmaktadır. Ancak bu anlatımına öyle bir noktadan bakmaktadır ki, Atatürk bu hakkı kadınlara, Kurtuluş Savaşı'nda öldükleri için vermiş ya da ziyaret etmek için gittiği okuldaki kız öğrencilerden askere gitmeleri karşılığında onlara bu hakkı vermiştir gibi bir anlam çıkmaktadır. Bu yaklaşımın yetersiz olduğu ve demokrasi bilincini geliştirmekten uzak olduğunu düşünmekteyiz.

Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu'nun anne babalara mektup şeklinde kaleme aldığı metin ise öğrencilerin kişisel farkındalıklarını artırma amacını yerine getirmektedir. Metni okuyan öğrenciler metinde anlatılanlarla kolayca özdeşim kurabilmekte ve aynı sorunları yaşayan arkadaşlarıyla aynı noktada buluşabilmektedirler.

Ah Şu Gençler ise Pulsuz Dilekçe metnini tamamlayıcı bir özelliğe sahiptir. İlk metinde, bir çocuğun bakış açısından iletilenler, bu kez anne babaların bakış açılan da göz önünde bulundurulurken ama yine çocukların dünyasından iletilmektedir.

Yukarıda belirtilen özellikleri nedeniyle Kişisel Gelişim temasının her iki metni de birçok olumlu unsuru barındırmaktadır diyebiliriz.

Doğa ve Evren teması ise doğa sevgisini aşlamaya yönelik bir metin olan "Ormanda Sabah" ile başlamaktadır. Metni incelerken değindiğimiz gibi, metinde yer alan uzun ve bol sıfatlı cümleler metnin anlaşılmasını güçleştirmektedir. Bu duruma metinde bir olay değil de yalnızca güneşin doğuşunun ormanda yarattığı değişiklikler anlatıldığı bilgisini de ekleyince metnin amacına ulaşmadığını söyleyebiliriz.

Süpermen İstanbul'a Düştü ise, daha çok çevre kirliliğini merkeze alan bir öyküdür. Sahip olduğu açık ve akıcı dil Muzaffer İzgü'nün mizah anlayışıyla birleşince ortaya öğrencilerin keyifle okuduğu ve amacına ulaşan bir öykü çıkmıştır.

Okuma Kültürü temasının her iki öyküsü de okuma alışkanlığını teşvik eder niteliktedir.

Prensi Olmayan Masal Kitabı öyküsünün kahramanı olan çocuk okuma tutkusuna sahiptir ve her fırsatta okumaktadır. Bu sayede olumlu özellikler geliştirebilmiş bir çocuktur.

Özgün Bir Konu Aranıyor isimli öykünün kahramanı olan çocuk ise tam tersi bir kişiliğe sahiptir. Her türlü olanağa sahip olmasına rağmen elindeki kaynakları okumamakta ve böylece ödevini bir türlü yapamamaktadır.

2007/2008 Eğitim Öğretim Yılı'nda okutulan Türkçe ders kitaplarından yedinci sınıf kitabında altı tane tema vardır. Bunlar: İletişim; Atatürkçülük; Kavramlar ve Çağrışımlar; Milli Kültür; Doğa ve Evren; Tolum Hayatı. Bu altı tema içerisinde toplam on dokuz okuma parçası yer almaktadır. Bunların on altı tanesi düz yazı şeklinde üç tanesi de nesir şeklindedir.

Altıncı sınıf Türkçe ders kitabında incelediğimiz düz yazı metinlerinin türlere göre dağılımı ise şöyledir:

Tatlı Dil: Söyleşi

Yolcu Konmaz Oteli: Tiyatro

Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür: Deneme

Atatürk ve Sanat: Deneme

Atatürk ve Türk Tiyatrosu: Anı

Türk Dili: Makale

Bilmece: Tiyatro

Hayata Açılan Kapılar: Deneme

yımsenlik Kötümserlik: Söyleşi

Anadolu'nun Cirit Oyunları: Söyleşi

Karada Yüzen Donanma: Makale

Bozkırın Tezenesi: Biyografi

Susayan Konya: Gezi Yazısı

Son Kuşlar: Öykü

Komşusuzluk: Söyleşi

Anadolu'da Konukseverlik: Deneme

Metinlerin türlere göre dağılımı incelendiğinde kurmaca edebi ürünlerin az olduğunu, makale ve deneme türlerinin ise daha çok olduğunu görürüz. Kitapta yalnızca bir öykü ve iki tiyatro metni yer almaktadır.

Yedinci sınıf öğrencilerinin soyut algılama yeteneklerinin geliştiğini daha önce belirtmiştik. Yukarıda verdiğimiz dağılım soyut unsurların fazla olduğu metinlerin ağırlıklı olmasını açıklar niteliktedir. Ancak metinlerin daha çok bilgi veren ve öneride bulunan türler arasından seçilmesi öğrencilerin edebi zevklerinin geri planda kalmasına neden olabilir görüşünderiz.

Metinleri Veysel Sönmez'in ortaya attığı Sönmez Modeli'ne göre incelediğimizde ortaya çıkan sonuçlar ise şöyledir:

- Tatlı Dil:** Metin Anlaşılabilir
- Yolcu Konmaz Oteli:** Tam iletişim sağlanır
- Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür:** Metin Anlaşılabilir
- Atatürk ve Sanat:** Metin Anlaşılabilir
- Atatürk ve Türk Tiyatrosu:** Metin Anlaşılabilir
- Türk Dili:** Metin açık ve anlaşılır
- Bilmece:** Metin Açık ve Anlaşılır
- Hayata Açılan Kapılar:** Metin Açık ve Anlaşılır
- yimserlik Kötümserlik:** Metin Anlaşılabilir
- Anadolu'nun Cirit Oyunları:** Metin Açık ve Anlaşılır
- Karada Yüzen Donanma:** Metin Açık ve Anlaşılır
- Bozkırım Tezenesi:** Metin Anlaşılabilir
- Susayan Konya:** Metin Açık ve Anlaşılır
- Son Kuşlar:** Metin Anlaşılabilir
- Komşusuzluk:** Tam iletişim sağlanır
- Anadolu'da Konukseverlik:** Metin Açık ve Anlaşılır

Yukarıdaki sonuçlara daha yakından baktığımızda yedinci sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerden, yedi tanesinde "metin anlaşılabilir"; diğer yedi tanesinde "metin açık ve anlaşılır"; iki tanesinde ise tam iletişim sağlanır sonucuna ulaşılmıştır. Metinlerin

öğrenciler tarafından rahatça anlaşılabilmesi, metinlerin genelinin makale ve deneme türünde olmasını dengeleyen bir unsurdur.

Yedinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinleri sahip oldukları iletiler yönünden incelediğimizdeyse şu sonuçlara varırız:

İletişim temasının ilk iki metni insanlar arasında sağlıklı iletişim kurulmasına dair iletilere sahiptirler.

İlk metin olan Tatlı Dil, kişiler arasındaki nezaketin yararlarını anlatmakta ve öğrencileri bu doğrultuda yönlendirmektedir.

Kurmaca bir tiyatro metni olan Yolcu Konmaz Oteli ise insanların birbirlerini dinlememesi sonucunda ortaya çıkabilecekleri mizahi bir yaklaşımla ele almaktadır. Birbirini bütünleyen sahneleriyle dikkati üzerinde toplayabilecek yetkinlikte bir metin olduğunu söyleyebiliriz. Yolcu Konmaz Oteli isimli metni incelediğimiz bölümde, parçanın sonunda öğrenciler tarafından yanlış anlaşılacak bir içeriğe sahip olduğunu belirtmiştik.

İletişim temasının son metni ise, iletişim kavramını pekiştirmekte ve bir iletişim biçimi olarak karikatür örneği üzerinde durmaktadır. Karikatürün dillerin ve kültürlerin dışında farklı bir iletişimin yolunu açtığı da metinde vurgulanmaktadır. Okuma parçası bu yönüyle evrensel ilkeleri sezdirmekte ve öğrencilere farklı düşünme alışkanlığı kazandırmaya çalışmaktadır.

Atatürkçülük temasındaki metinlerin altıncı sınıf Türkçe ders kitabındakilere göre daha kapsayıcı olduğu tespitini yapmıştık. Temanın ilk okuma parçası olan Atatürk ve Sanat, Atatürk'ün sanata önem veren yönünü ortaya çıkarmakta ve onun evrensel ilkelere olan yaklaşımını sezdirmektedir.

Atatürkçülük temasının ikinci metni olan Atatürk ve Türk Tiyatrosu, ilk metinde anlatılanları pekiştirir nitelikte bir anıdır. İlk metinde Atatürk'ün sanata verdiği önemi öğrenen öğrenciler, Bu metin sayesinde bir sanat dalı olan tiyatroya Atatürk'ün yaklaşımını görebileceklerdir.

Altıncı sınıf Türkçe ders kitabında, anadili sevgisini anlatan bir metin olan "Eskici" öyküsünün amacına ulaştığını belirtmiştik. Türk Dili isimli okuma parçası ise aynı doğrultudaki iletileri makale türü içinde kuru bir anlatımla ve zaman zaman da öğretici bir yaklaşımla vermektedir.

Kavramlar ve Çağrışımlar temasının ilk metni olan Bilmece, kaybolmaya yüz tutmuş iki kültürel değerimizi, gölge oyununu ve bilmece kültürünü içermektedir. Karagöz ve Hacivat'ın diyalogları içerisinde boş vakitlerini, birbirlerine bilmece sorarak geçirmeleri bir yandan okuyanları eğlendirmekte bir yandan da kültürel değerlerimize vurgu yapmaktadır.

Hayata Açılan Kapılar, somuttan soyuta doğru giden bir anlatıma sahiptir metin bu yönüyle yedinci sınıf öğrencilerinin bilişsel gelişim düzeylerine uygunluk göstermektedir. Parçada öncelikle kapıların kültürümüzdeki yeri belirlenmekte ve somut örnekler verilmektedir. Metnin devamında da kapılarla ilgili deyimler sıralanmakta ve insanın iç dünyasına açılan kapıların anlatılmasıyla metin sonlanmaktadır. Bu yönüyle metnin soyut düşünceyi geliştirici unsurları barındırdığını söyleyebiliriz.

Kavramlar ve Çağrışımlar teması, tamamen soyut iki kavramın anlatıldığı bir metinle son bulur. İyimserlik ve kötümserlik kavramları, soyut düşünce dönemine girmiş öğrencilerin bilebileceği iki kavramdır. Kişilik gelişiminin yavaş yavaş sonlandığı bir dönemde yedinci sınıfa giden öğrencilerin bu tür olumlu iletileri okumalarının yararlı olacağı görüşündeyiz.

Milli Kültür teması, kaybolan bir kültürel unsur olan cirit oyununu anlatan bir metinle başlamaktadır. Cirit oyununun tarihini anlatarak başlayan metin, içeriğinde barış iletilerine de sahiptir. Anadolu'da Cirit Oyunları, cirit oyununun kurallarını ve günümüzdeki durumunu da aktarmaktadır.

Karada Yüzen Donanma isimli metin ise, İstanbul'un fethi sırasında Fatih Sultan Mehmet'in zorluklar karşısında gösterdiği tutumdan yola çıkarak öğrencilere azimli olmayı önermektedir.

Bozkırın Tezenesi, öğrencilerin Türk halk müziği ile tanışmalarını sağlamaya çalışmaktadır. Ozanlık geleneği hakkında verdiği bilgilerden sonra, Neşet Ertaş'ın yaşamını

aktarmaktadır. Ulusal kültürümüzün renklerinden olan halk müziği ve Neşet Ertaş, yurdumuzdaki farklılıkları öğrencilere göstermesi bakımından da yararlı iletilere sahiptir.

Ülkemizdeki ve dünyadaki kuraklık sorunu ve küresel ısınma son birkaç yıldır sık sık gündeme gelmektedir. Susayan Konya isimli metin her iki güncel sorunu da Türkçe dersine taşımaktadır. Güncelliği ve çevre duyarlılığını artırıcı iletileriyle Susayan Konya dersin amaçlarıyla da uygunluk içindedir.

Yedinci sınıf Türkçe ders kitabındaki tek öykü Sait Faik Abasıyanık'ın yazdığı Son Kuşlar isimli öyküdür. Öykü, çevreye duyarlı bir anlatıcının yaşadıkları karşısındaki duygularını anlatmaktadır. Anlatıcı, önce kuşların başına gelenlerden sonra gitmelerini sonra da çevreye verilen küçük bir zararın bile aslında önemli olduğunu anlatmaktadır. Bu yönüyle öğrencilerin çevreye ve diğer canlılara olan duyarlılıklarını artırıcı bir etkisi vardır.

Kent yaşamının bireyi yalnızlaştırıcı etkisini özellikle büyük şehirlerde yaşayan çocuklar yakından görebilmektedir. Komşusuzluk isimli metin, bu çocukların birçoğunun komşuluk ilişkisini bilmediği varsayımından yola çıkmaktadır. Toplumsal kültürümüzün önemli unsurlarından olan komşuluk ilişkisinin kaybolmasının yaza düşündürdükleri ve hissettirdikleri öğrencilere bu konuda olumlu iletiler vermektedir.

Anadolu'da Konukseverlik isimli metin Komşusuzluk isimli metni tamamlar niteliktedir. Konukseverlik de tıpkı komşuluk ilişkilerinde olduğu gibi kaybolmaya yüz tutan önemli kültürel özelliklerimizdendir. Bu iki parça sahip oldukları olumlu iletilerle bu yöndeki duyarlılığı artırmaya yardımcı olmaktadır.

5.2. Öneriler

Araştırmada var olan durumu ortaya koyarak daha somut önerilerde bulunmak amaçlanmıştır. Belirlenen eksiklerle ilgili olarak getirilebilecek öneriler aşağıdadır.

Altıncı ve yedinci sınıf Türkçe ders kitabında farklı türlerde ürünlere yer verilmiştir. Ancak bu farklı türlerin içinde öğrencilerin bilişsel gelişim düzeylerine uygun olan roman türünde örneklerin yer almaması bizce bir eksikliklerdir. MEB Yeni Türkçe Programı roman türündeki metinlerin sekizinci sınıflar için hazırlanan ders kitaplarında mutlaka bulunması

gerektiğini belirtmiştir. (2006:57) ancak altıncı ve yedinci sınıf kitaplarındaki metinlerle ilgili olarak, "Bu türler dışındaki türlerde de metinlere yer verilerek öğrencilerin farklı türden metinlerle karşılaşması sağlanmalıdır." (2006:57) ibaresiyle farklı türlere yer verilebilmesine de olanak sağlamıştır. Bu nedenle biz, başta roman olmak üzere diğer edebi türlerinde ders kitaplarında yer alması gerektiği düşüncesindeyiz.

Yedinci sınıf Türkçe ders kitabında yalnızca bir tane öykü örneği olduğunu belirtmiştik. Öykü türünden yapılacak güzel seçimlerle bu türe daha fazla yer verilmesi gerektiğini de düşünmekteyiz.

Ders kitaplarında Atatürkçülük teması zorunlu temadır. Bu nedenle her iki ders kitabında da bu tema yer almaktadır. Ancak özellikle altıncı sınıf ders kitabı Atatürk'ün yalnızca belirli yönlerini öne çıkarmaktadır. Biz, Atatürk ilke ve inkılaplarının daha iyi pekiştirilebilmesi için Atatürk'ü tüm yönleriyle anlatan metinlerin seçilmesinin yararlı olacağı düşüncesindeyiz.

Altıncı ve yedinci sınıfa giden öğrencilerin bilişsel gelişim düzeylerini tespit ederken, özellikle ergenlik dönemindeki insanların doğrudan nasihat veren, öğretici metinlerden hoşlanmadıklarını ortaya koymuştuk. Bu nedenle metinler seçilirken iletilerini metnin içine yediren ve öğrenciye keşif duygusu verenlerin seçilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Metinlerin seçiminde farklı sosyal kesimlerde yaşayan öğrencilerin durumu dikkate alınmalıdır. Bu çerçevede yalnızca kentlerde ya da taşrada yaşayan öğrencilere seslenen metinlerden kaçınılmalıdır. Örneğin, komşuluk ilişkilerinin yok olduğunu anlatan bir metin, komşularıyla hala yoğun ilişki içinde olan çocuklar için fazla bir şey ifade etmeyecektir.

Metinlerde popüler olmayan sanat dallarına da yer vermek ve öğrencileri onlarla tanıştırmak da gereklidir. Örneğin, klasik müzik bestecilerinin hayatını anlatan ya da operanın ne olduğuna değinen bir metin ders kitaplarına alınabilir.

Ders kitaplarına alınan metinlerde savaş kışkırtıcılığı yapan ya da belli bir ulusun üstünlüğü düşüncesini içeren unsurlara yer verilmemelidir. Metinlerde kullanılan "Türkün gücü" gibi ifadeler bu unsurlara örnek olarak verilebilir.

Metinler seçilirken çağımızın bilgi ağı olduğu da göz önünde tutulmalıdır. Gelişen teknoloji sayesinde kolay ulaşılabilir hale gelen bilgisayar ve bilişim teknolojilerine de daha fazla yer verilmelidir.

Ders kitaplarında başka uluslara ait kültürel unsurlara yer verilmemiştir. Farklı uluslara ait geleneklerin ya da yaşayışların anlatıldığı metinler öğrencilerin hoşgörü düzeyini artırmaya yardımcı olacaktır.

Seçilen metinlerin bilimsel bilgiler içermesine dikkat edilmelidir. Boş inanışları pekiştiren, metafizik yaklaşımlar içeren unsurlar metinlerde yer almamalıdır.

KAYNAKÇA

- Akkaya N. (2000). **Tekerlemelerin Çocuk Eğitimindeki Yeri**. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (21-21 Ocak 2000) Ankara: Ankara Üniversitesi
- Akboy R. (2000). **Eğitim Psikolojisi**. İzmir: Mikro Yayıncılık
- Alpöge G. (2000). **Çocuk Kitapları Farklı Olma Konusunda Uyum Sağlamaya Yardımcı Olabilir mi?** 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (21-21 Ocak 2000) Ankara: Ankara Üniversitesi
- Ataseven F- İnandı Y. (2000). **Çocuk Kitaplarının Çeşitli Yönleriyle İncelenmesi**. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (21-21 Ocak 2000) Ankara: Ankara Üniversitesi
- Altan, A. Arhan, S. Başar, S. Özyakut, S. Öztürkler, G. Yılmaz D. Yüksel Y. (2007);
İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı; MEB Devlet Kitapları, 1. Baskı, Ankara"
- Başaran İ.E. (1988). **Eğitim Psikolojisi, Modern Eğitimin Psikolojik Nedenleri**.
(9. Basım) (Yayın yeri ve yayın evi belirtilmemiş)
- Bele T. (2000). **Eğitsel Özellikleriyle Çağdaş Çocuk Yazını**. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (21-21 Ocak 2000) Ankara: Ankara Üniversitesi
- Bozdağ F. (2000). **Çocuk Kitaplarında Metin, Dil ve Resimleme İlişkisi**. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (21-21 Ocak 2000) Ankara: Ankara Üniversitesi
- Dayıoğlu G. (2000). **Çocuk Kitaplarında Eğitsellik**. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (21-21 Ocak 2000) Ankara: Ankara Üniversitesi
- Derya H. (2000). **Çocuk Kitaplarının Dayanması Gereken Eğitsel Özellikler (Çocuk Kitaplarında Denetlemenin Önemi)**. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (21-21 Ocak 2000) Ankara: Ankara Üniversitesi
- Dil Derneği (1998). **Yazın Terimleri Sözlüğü**. Ankara. Dil Derneği
- Dilidüzgün S. (2000). **Çocuk Kitaplarında Yazınsal Nitelik**. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (21-21 Ocak 2000) Ankara: Ankara Üniversitesi
- Göğüs, B.(1989). **Anadili Olarak Türkçenin Öğretimine Tarihsel Bir Bakış**. Ankara: TDAY-Belleten, 1970; TTK Basımevi
- Gökşen E.N. (1980). **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız**. İstanbul: Remzi Kitabevi

- Güneş F. (2000). **Çocuk Kitaplarının Okunabilirlik Açısından İncelenmesi**. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (21-21 Ocak 2000) Ankara: Ankara Üniversitesi
- Karas N. (2000). **Nasıl Bir Çocuk Yazını?** 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (21-21 Ocak 2000) Ankara: Ankara Üniversitesi
- Karay R.H. (1994). **Ana Britannica**. Cilt: 18. İstanbul
- "Kapulu, A. Okuyucu, D. Kaplan Ş. Karaca, A.; (2007); İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı; Koza Yayın Dağıtım; Ankara"
- Kılıç, Ç.(2005) **İlkokuma Yazma Öğretiminde Kullanılan Yöntemler**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Kılıççı Y. ve Kuzgun Y.(Ed.). (2004). **6-15 Yaş Öğrencilerinin Gelişimsel Güçleri ve Kişilik Gelişimini Kolaylaştırma**. İlköğretimde Rehberlik. Ankara: Nobel Yayınları
- Mahsereci N. (2000). **Çocuk Kitaplarında Dikkat Edilmesi Gereken Eğitsel Açidan Önemli Kimi Noktalar**. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (21-21 Ocak 2000) Ankara: Ankara Üniversitesi
- Milli Eğitim Bakanlığı (2006). **İlköğretim Türkçe dersi (6-7-8. Sınıflar) Öğretim Programı**. Ankara. Milli Eğitim Bakanlığı
- Oğuzkan F. (1977). **Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı**. Ankara: Kadioğlu Matbaası
- Önal M. (2000). **Felsefi Bir Perspektiften Çocuk Kitapları için Gelişim Psikolojisinin Önemi**. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (21-21 Ocak 2000) Ankara: Ankara Üniversitesi
- Senemoğlu N. (1997). **Gelişimsel Öğrenme ve Öğretim, Kuramdan Uygulamaya**. Ankara: Ertem Matbaacılık
- Sönmez V. (2003). **Metinlerin Eğitselliğini Saptamada Matematiksel Bir Yaklaşım (Sönmez Modeli)**. Eğitim Araştırmaları Dergisi. Sayı: 2003/Kış. Sayfa:24-39
- Tankut T. (2000). **Çocuk Edebiyatı ve Cinsiyet Ayrımcılığı**. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (21-21 Ocak 2000) Ankara: Ankara Üniversitesi
- Tekin H. (2000). **Çocuk Kitaplarında Bütünsellik**. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (21-21 Ocak 2000) Ankara: Ankara Üniversitesi
- Tuncer H. ve Yardımcı M. (2000). **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**. Ankara: Ürün Yayınları
- Türk Dil Kurumu (1998). **Türkçe Sözlük**. (9. Basım)Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

Yeşildağ, Y. (2000). **Türkiye'de Çocuk Edebiyatı**. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. (21-21 Ocak 2000) Ankara: Ankara Üniversitesi

EKLER

EK 1. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Düz Yazı Metinler

ESKİCİ

Vapur rıhtımdan kalkıp da Marmara'ya doğru "uzaklaşmaya başlayınca yolcuyu geçirmeye gelenler, üzerinden ağır bir yük kalkmış gibi ferahladılar:

- Çocukcağız Arabistan'da rahat eder, dediler.

Hayırlı bir iş yaptıklarına herkesi inandırmış olanların uydurma neşesiyle fakat gönülleri isli, evlerine döndüler.

Zaten babadan yetim kalan küçük Hasan, anası da ölünce uzak akrabaları ve konu komşusunun yardımıyla halasının yanına, Filistin'in ücra bir kasabasına gönderiliyordu.

Hasan vapurda eğlendi; giril giril işleyen vinçlere, üstleri yazılı cankurtaran simitlerine, kurutulacak çamaşırlar gibi iplere asılı sandallara, vardiya değiştirilirken çalınan kampanaya bakarak çok eğlendi. Beş yaşında idi; peltek, şirin konuşmalarıyla da güvertede yolcuları epeyce eğlendirmişti. Fakat vapur, şuraya buraya uğrayıp bir sürü yolcu Çaktıktan sonra sıcak memleketlere yaklaşınca kendisini bir durgunluk aldı. Kalanlar bilmediği bir dilden konuşuyorlardı ve ona İstanbul'daki gibi

-Hasan gel!

- Hasan git, demiyorlardı; ismi değişik gibi olmuştu, "Hassen" şekline girmişti.

- Taal hun ya Hassen, diyorlardı, yanlarına gidiyordu.

- Ruh ya Hassen, derlerse uzaklaşıyordu.

Hayfa'ya çıktılar ve onu bir trene koydular.

Artık ana dili büsbütün işitilmez olmuştu. Hasan köşeye büzüldü; bir şeyler soran olsa da susuyordu, yanakları pençe pençe, al al olarak susuyordu. Portakal bahçelerine dalmış, göğsünde bir katılık, gırtlığında lokmasını yutamamış gibi sert bir düğüm, daima susuyordu.

Fakat hem çiçek açmış hem yemişlerle donanmış güzel, ıslak bahçeler de tükendi; zeytinlikler de seyrekleşti.

Yamaçlarında keçiler otlayan kuru, yalçın, çatlak dağlar arasından geçiyorlardı. Bu keçiler, kapkara, beneksiz kara idi; tüyleri yeni otomobil boyası gibi aynamsı bir cila ile kızgın güneş altında, pırıl pırıl yanıyordu.

Bunlar da bitti, göz alabildiğine uzanan bir düzlüğe çıkmışlardı, ne ağaç vardı ne dere ne ev! Yalnız ara sıra kocaman kocaman hayvanlara rast geliyorlardı; çok uzun bacaklı, çok uzun boylu, sırtları kabarık, kambur hayvanlar trene bakmıyorlardı bile... Ağızlarında beyazımsı bir köpük çiğneyerek dalgın ve küskün arka arkaya, ağır ağır, yumuşak yumuşak, iz bırakmadan ve toz çıkarmadan gidiyorlardı.

Çok sabretti, dayanamadı, yanındaki askere parmağıyla göstererek sordu; o güldü:

- Gem el! Gem el! dedi.

Hasan'ı bir istasyonda indirdiler. Gerdanından, alnından, kollarından ve kulaklarından biçim biçim, sürü sürü altınlar sallanan, kara iri benli bir kadın onu göğsüne bastırdı. Tuhaf kokulu, fazla yumuşak, içine gömülüverilen cansız bir göğüs...

- Yahabibi! Ya aynî!

Halasının yanındaki kadınlar da sarıldılar, söyleştiler, gülüştüler. Birçok çocuk da gelmişti; entarilerinin üstüne hırka yerine elbise, ceket giymiş, saçları perçemli, başlan fesli çocuklar...

Hasan durgun, tıkanıktı; susuyor, susuyordu.

Öyle, haftalarca sustu.

Anlamaya başladığı Arapçayı küçücük kafasında beliren bir inatla konuşmayarak sustu. Daha büyük bir tehlikeden korkarak deniz altında nefes almaya çalışan bir adam gibi tıkanıldığını duyuyordu, yine susuyordu.

Hep sustu...

Şimdi onun da kuşaklı entarisi, ceket, fesi, kırmızı pabuçları vardı. Saçlarının ortası, el ayası kadar sıfır makine ile kesilmiş, alnına perçemler uzatılmıştı. Deri gibi sert, yayvan tandır ekmeğine alışmıştı; yer sofrasında bunu dürümleyerek hem kaşık hem çatal yerine kullanmayı beceriyordu.

Bir gün halası sokaktan bağırarak geçen bir satıcıyı çağırdı.

Evin avlusuna sırtında çuval kaplı bir yayvan torba, elinde bir ufacık iskemle ve uzun bir demir parçası, dağınık kıyafetli bir adam girdi. Torbasında da mukavva gibi bükülmüş bir tomar duruyordu.

Konuştular, sonra önüne bir sürü patlak, sökük, parça parça ayakkabı dizdiler.

Satıcı iskemlesine oturdu. Hasan da merakla karşısına geçti. Bu dört yanı duvarlı, tek kat, basık ve toprak evde öyle canı sıkılıyordu ki... Şaşarak, eğlenerek eskiciyi seyrediyordu. Mukavvaya benzettiği kalın deriyi iki tarafı keskin, incecik, sapsız bıçağıyla kesişine, ağzına bir avuç çivi dolduruşuna, sonra bunları birer birer, İstanbul'da gördüğü maymun gibi avurdandan çıkarıp ayakkabıların altına çabuk çabuk mihlayışına, deri parçalarını pis suya koyup ıslatışına, mundar çanaktaki macuna parmağını daldırıp daldırıp tabanlara sürüşüne, hepsine bakıyordu. Susuyor ve bakıyordu.

Bir aralık nerede ve kimlerle olduğunu keyfinden unuttu, dalgınlığından ana diliyle sordu:

- Çiviler ağzına batmaz mı senin?

Eskici başını hayretle işinden kaldırdı. Uzun uzun Hasan'ın yüzüne baktı:

- Türk çocuğu musun be?

- İstanbul'dan geldim.

- Ben de o taraflardan... İzmit'ten!

Eskicide saç sakal dağınık, göğüs bağı açık, pantolonu dizlerinden yamalı, dişleri eksik ve suratı sarı, sapsarıydı; gözlerinin akına kadar sarıydı. Türkçe bildiği ve İstanbul tarafından geldiği için Hasan, şimdi onun sade işine değil, yüzüne de dikkatle bakmıştı. Göğsünün ortasında, tıpkı çenesindeki sakalı andıran kırçıl, seyrek bir tutam kıl vardı.

Dişsizlikten peltek çıkan bir sesle tekrar sordu:

- Ne diye düştün bu cehennem bucağına? Hasan anladığı kadar anlattı.

Sonra Kanlıca'daki evlerini tarif etti; komşunun oğlu Mahmut'la balık tuttıklarını, anası doktora giderken tünele bindiklerini, bir kere de kapıya beyaz boyalı hasta otomobili geldiğini, içinde yataklar serili olduğunu söyledi. Bir aralık da kendisi sordu:

- Sen niye buradasın?

Öteki başını ve elini şöyle salladı, uzun iş manasına... Ve mırıldandı:

- Bir kabahat işledik de kaçtık!

Asıl konuşan Hasan'dı, altı aydan beri susan Hasan... Durmadan, dinlenmeden nefes almadan, yanakları sevincinden pembe pembe, dudakları titreyerek taze, gevrek, billur sesiyle biteviye konuşuyordu. Aklına ne gelirse söylüyordu. Eskici hem çalışıyor hem de ara sıra "Ha! Ya? Öyle mi?" gibi dinlediğini bildiren sözlerle onu söyletiyordu. Artık erişemeyeceği yurdunun bir deresini, bir rüzgârını, bir türküsünü dinliyormuş gibi hem zevkli hem yası dinliyordu. Geçmiş günleri, kaybettiği yerleri düşünerek benliği sarsıla sarsıla dinliyordu.

Daha çok dinlemek için de elini ağır tutuyordu.

Fakat nihayet bütün ayakkabılar tamir edilmiş, iş bitmişti. Demirini topraktan çekti, kösesini dürdü, çivi kutusunu kapadı, çiriş çanağını sarmaladı. Bunları hep aheste aheste yaptı.

Hasan, yüreği burkularak sordu:

- Gidiyor musun?

- Gidiyorum ya, işimi tükettim.

O zaman gördü ki, küçük çocuk, memleketlisi minimini yavru ağlıyor. Sessizce, titreye titreye ağlıyor. Yanaklarından gözyaşları birbiri arkasına, temiz vagon pencerelerindeki yağmur damlaları dışarının rengini, geçilen manzaraları içine alarak nasıl acele acele, sarsıla çarpışa dökülürse öyle, bağrının sarsıntılılarıyla yerlerinden oynayarak pırl pırl akıyor.

- Ağlama be! Ağlama be!

Eskici başka söz bulamamıştı. Bunu işiten çocuk hıçkıra hıçkıra, katıla katıla ağlamaktadır; bir daha Türkçe konuşacak adam bulamayacağına ağlamaktadır.

- Ağlama diyorum sana! Ağlama!

Bunları derken onun da katı, nasırlaşmış yüreği yumuşamış, şişmişti. Önüne geçmeye çalıştı ama yapamadı, kendisini tutamadı; gözlerinin dolduğunu ve sakallarından kayan yaşların, Arabistan sıcakıyla yanan kızgın göğsüne bir pınar sızıntısı kadar serin, ürpertici, döküldüğünü duydu.

Refik Halit KARAY

SEVG PAYLAŞTIKÇA ÇOĞALIR

Yadigâr, minik kollarını boynuma dolayıp "Nuray anne, ben de büyüyünce senin gibi

olacağım, başka çocuklara yardım edeceğim." dediğinde mutlulukla ona sarıldım. İçimden "Bir halka daha." diye düşündüm. Evet, sevgi zincirimize bir halka daha eklendi ve paylaştıkça eksilmeyen, çoğalan en güzel şey "sevgi".

Bu duyguyla ilk kez tanıştığımda yatılı okuldaydım. O gün, yetiştirme yurdunda yaşayan çocukları ziyarete gideceğimiz için çok heyecanlıydık Öğretmenimiz, "Herkes sizler denli şanslı değil, ailesi olmayan çocuklar da var. Onların en büyük gereksinimi sevgi. Bu birkaç saat onları kendi kardeşinizmiş gibi görürseniz, ilgilenirseniz çok mutlu olurlar." demişti.

Yurda geldiğimizde tüm çocuklar ilgi ve merakla çevremizi sardılar. Orada birkaç saatliğine de olsa hepimiz kendimize yeni kardeşler edindik. Benimse üç kardeşim olmuştu. Haydar yedi, İbrahim ve Hasan dokuz yaşındaydılar. O hafta sonu, izinli olarak eve geldiğimizde heyecanla anneme okul gezimizi ve yeni kardeşlerimi anlatmış, "Onları eve davet etmek istiyorum anneciğim." demiştim.

Annemle birlikte yetiştirme yurduna giderek okul idaresi ile görüştük. O cumartesi ve daha sonraki hafta sonları Haydar, Hasan ve İbrahim bizim ailenin birer bireyi oldular. Hafta içinde annemin bana verdiği okul harçlığımı biriktirerek hafta sonunda yeni kardeşlerime küçük armağanlar alıyordum.

Haydar, aldığı çikolatayı bitirmekten korkarak ısırırken "Tadı ne denli güzelmiş!" diye mırıldandı. Sonra, o boncuk mavisi gözleriyle yüzüme baktı ve "Ben büyüyünce kamyon şoförü olacağım, çok para kazanacağım ve ben de sana çok çikolata alacağım, ablacığım." dedi. Haydar'ın yaşamında ilk kez o gün çikolata yediğini öğrenince içim sızladı. Gülümseyerek sevgiyle sarıldım ona... Hasan da yüzünde utangaç bir ifade ile "Ben de çok para kazanacağım ve seni hiç çalıştırmayacağım abla." dedi. Üçüne dönerek "Şimdi beni dinleyin lütfen." dedim. "Bana verebileceğiniz en güzel armağan, okulunuzu başarıyla bitirmek ve iyi bir meslek sahibi olmaktır. Çok para kazandığınız zaman beni çalıştırmama düşüncenize gelince kolay elde edilen para hiçbir zaman insanın kendi çalışarak kazandığı para denli değerli değildir. Bunu, sizler de ileride çok iyi anlayacaksınız. Sağlığım yerinde olduğu sürece çalışmaktan ve üretmekten büyük mutluluk duyarım. Ama siz büyüyüp elinize mesleğinizi aldığınız zaman da çevrenizde mutlaka sizin sevginize ve ilginize gereksinme duyan yeni kardeşleriniz olacaktır. İşte onlara elinizi uzatmayı unutmayın." dedim.

O yıl okulumu bitirip İstanbul'a atandım. Birkaç kez mektuplaştıktan sonra ne yazık ki, iletişimiz koptu "kardeşlerimle". İstanbul'dan sonra İzmir ve Ankara'da çalıştım, daha

sonra da evlendim, Almanya'ya gittim.

Türkiye'ye tatil için geldiğimiz bir yaz, annemi ziyaret için çocukluğumun geçtiği kente geldik. Bir akşamüzeri eşimle birlikte kent merkezinde yürürken tam karşımızdan bize doğru yürümekte olan, şık giyimli bir delikanlıyla göz göze geldim. O denli tanıdık ki bu bir çift göz... Yanımızdan sessizce geçip giden delikanlıyı eşime göstererek "Nereden anımsıyorum acaba, kesinlikle tanıyorum ben bu yüzü." dedim.

"Belki aynı mahallede oyun oynadığınız bir komşu çocuğudur." dedi, eşim gülümseyerek.

Tam o anda "Affedersiniz, bir şey sorabilir miyim?" dedi, arkamızdan bir ses. Az önce yanımızdan geçen delikanlı, gözlerimin içine bakarak "Nuray abla? Siz misiniz?" dedi.

İşte o anda tanıdım Hasan'ı. Bir anda sevgiyle sarıldık. Eşime yıllardır haberleşemediğim "kardeşlerim"den söz etmişim. Hasan, okullarını başarıyla bitirdiğini ve şu anda Ankara'da bir bakanlıkta memur olarak çalıştığını söyledi. İbrahim'in bir köyde öğretmenlik yaptığını, geçen yıl evlendiğini, Haydar'dan uzun zamandır haber alamadıklarını söyledi.

(...) Yıllar öncesinin utangaç çocuk bakışıyla yüzüme bakarak "Biliyor musun abla?" dedi. "Sen üçümüz için de bir masal kahramanıydın. Gece yatağa yattığımız zaman üçümüz de senin sağlığın ve mutluluğun için dua ediyorduk. Senin bize cömertçe sunduğun sevgiyi, şimdi ben 'yeni kardeşlerime' sunmaya çalışıyorum. Ve umarım onlar da senin başlattığın bu sevgi zincirinin sağlam bir halkası olarak yer alırlar yaşamda."

Sevginin mucizevî gücüne bir kez daha tanık olmanın mutluluğuyla o akşam yaşamımın en huzurlu uykularından birini uyudum.

Şimdi kızım ile birlikte yeni halkalar ekliyoruz sevgi zincirimize... Anne ve babasını trafik kazasında kaybetmiş Sanem ve Yedigâr kardeşlerle birlikteliğimiz üçüncü yılını doldurmak üzere.

Yakın çevremizdeki dostlarımız da bizim yaşadığımız mutluluğa imrenerek çocuklarına yeni kardeşler edindiler.

Bir sıcak gülümseme, içten bir kucaklaşma, bir parça çikolata hızla sevgiye dönüşerek mucizeler yaratıyor. Sevgi zincirimize her gün yeni halkalar ekleniyor. Sizler de bu coşkuyu, bu mutluluğu, bu iç huzurunu yaşamak istiyorsanız bir halka da siz ekleyebilirsiniz.

Nuray BARTOSCHEK (Bartoçek)

ATATÜRK

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk cumhurbaşkanı olan Atatürk, 1881 yılında Selanik'te dünyaya geldi. Atatürk'ün doğum tarihi, ay ve gün olarak bilinmemektedir. Osmanlı Devleti'nin nüfus kayıtlarına doğum ayı ve günü yazılmadığı için onun yalnız doğum yılını biliyoruz.

Atatürk'ün asıl adı Mustafa'dır. Babasının adı Ali Rıza, annesinin adı Zübeyde'dir. Ali Rıza Bey, bir süre gümrük memurluğu yapmış, daha sonra ticaretle uğraşmıştır. İleri görüşlü bir insan olan Ali Rıza Bey, Mustafa daha ilköğrenim çağındayken yaşamını yitirmiştir. Zübeyde Hanım, geleneklere bağlı, iyiliksever bir kadındır. Mustafa; çağdaş düşünceli, ileri görüşlü, kişilik sahibi bir babayla duygulu bir anneden dünyaya gelmiştir.

Atatürk'ün doğduğu yıllarda Selanik, Türklerin yoğun olarak bulunduğu bir kentti. Selanik halkının büyük bir çoğunluğu Türklerden, Yahudilerden ve Rumlardan oluşuyordu. O dönemde Balkanlarda Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanmaların başlaması, Atatürk'ün ulusal duygularının gelişmesinde önemli bir etken olmuştur. Atatürk, öğrencilik yıllarında Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda içinde bulunduğu durumu yakından gözleme olanağı bulmuştur. Bu durum, kendisinde özgürlükçü düşüncelerin gelişmesine yol açmıştır. Atatürk'ün askerî ve siyasi kişiliğinin oluşmasında içinde yaşadığı bu ortamın büyük bir etkisi olmuştur.

Mustafa, okul çağına geldiğinde annesinin isteği ile önce geleneksel eğitim veren mahalle mektebine gönderildi. Fakat babası, onun çağdaş yöntemlerle eğitim yapan bir okulda öğrenim görmesini istiyordu. Mustafa, kısa bir süre sonra mahalle mektebinden alınarak daha yeni yöntemlerle eğitim yapan Şemsi Efendi Okuluna verildi. Bu olaydan kısa bir süre sonra babası öldüğü için bir süre kardeşi Makbule ve annesi Zübeyde Hanım ile birlikte dayısının yaşadığı çiftliğe gidip orada kaldılar.

Mustafa, daha sonra okula devam etmek için Selanik'e, teyzesinin yanına gitti. Burada bir süre Mülkiye İdadisine devam etti. Kendisine yapılan bir haksızlık nedeniyle bu okuldan ayrıldı.

Mustafa, askerlik mesleğini çok seviyordu. Komşuları Binbaşı Kadri Bey'in yardımıyla Selanik Askerî Rüştiyesine yazıldı. Zeki ve çalışkan oluşu ile kısa sürede dikkati üzerine çekti. Bu özellikleri nedeniyle matematik öğretmeni Yüzbaşı Mustafa Efendi, ona "olgun" anlamına gelen Kemal adını verdi. O güne kadar yalnız Mustafa olan adı, bundan sonra Mustafa Kemal oldu.

Mustafa Kemal, Selanik Askerî Rüştiyesini bitirdikten sonra Manastır Askerî

İdadisine devam etti. Başarılarını burada da sürdürdü. Bu okulu, 1899 yılında bitiren Mustafa Kemal, aynı yıl İstanbul'da Harp Okuluna girdi. Bu yıllarda Osmanlı Devleti, dağılma süreci içine girmişti. Üst üste gelen yenilgiler ve isyanlar nedeniyle devlet oldukça güç bir durumda idi. Mustafa Kemal, Harp Okulunda okurken yurt sorunlarıyla yakından ilgilendi. Kitaplar okuyor, arkadaşlarıyla görüş alışverişinde bulunuyordu. Bu dönem onun, düşüncelerini iyice geliştirdiği bir dönemdir.

Mustafa Kemal, 1902 yılında Harp Okulunu bitirdi ve Harp Akademisine başladı. Başarılı bir öğrenim yaşamından sonra, 1905 yılında kurmay yüzbaşı olarak orduya katıldı. Artık yaşamında yeni bir dönem açılmıştı. Yaşamının bu döneminde bir yandan savaşıyor bir yandan da yabancı düşünürlerin eserlerini okuyor, Türk tarihi ile ilgili araştırmalar ve incelemeler yapıyor, edebiyat ve şiir ile ilgileniyordu. O, yurt ve dünya sorunlarına yaşamının hiçbir döneminde hiçbir zaman kayıtsız kalmadı. Askerlik yaşamı gibi düşünce yaşamı da çok canlıydı.

Atatürk'ün düşünce yaşamının temel dayanakları; akılcılık, bilimsellik, dayanışma, barışçılık, hoşgörü, insan sevgisi ve evrensellikti. Atatürk'e göre "Akıl ve mantığın çözümlenmeyeceği mesele yoktur." Ancak "Fikirler; anlamsız, mantıksız, boş sözlerle dolu olursa o fikirler hastalıklıdır. Aynı şekilde sosyal hayat; akıl ve mantıktan uzak, faydasız, zararlı ve birtakım inançlar ve geleneklerle dolu olursa felce uğrar."

Atatürk, cumhuriyeti ve geleceğin Türkiye'sini sağlam temellere oturtmak için tüm yaşamı boyunca akıl ve mantık çerçevesinde hareket etti. Bağnazlığa, boş inançlara, diğer bir deyişle akıl dışı düşüncelere karşı çıkarak bugünkü çağdaş Türkiye'nin kurulmasını ve gelişmesini sağladı.

Zaferlerle dolu yaşamı, 10 Kasım 1938'de sona eren Atatürk, "Benim manevi mirasım ilim ve akıldır. Benim Türk milleti için yapmak istediklerim ve başarmaya çalıştıklarım ortadadır. Benden sonra, beni benimsemek isteyenler bu temel eksen üzerinde akıl ve ilmin rehberliğini kabul ederlerse manevi mirasçım olurlar." diyerek hepimize yol göstermiştir.

Ahmet KAPULU

ATATÜRK'ÜN KİŞİLİĞİ VE ÖZELLİKLERİ

Mustafa Kemal Atatürk, çok yönlü ve üstün kişiliği olan bir liderdir. Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalanan Mondros Ateşkes Anlaşması'yla ortaya çıkan tehlikeli durumu ilk olarak görüp milletin dikkatini çeken odur.

Mustafa Kemal, Amasya Genelgesi'nde, vatanın bütünlüğünün ve milletin istiklalinin tehlikede olduğunu söyledi. Erzurum Kongresi'nde, millî sınırlar içinde vatanın parçalanmaz bir bütün olduğunu bütün dünyaya ilan etti. Kurtuluş Savaşı'nı bunun için başlattı. Bu konuda hiçbir taviz vermedi. Vatan savunmasını her şeyin üzerinde tuttu. Sakarya Savaşı sırasında **"Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunamaz."** diyerek bu konudaki kararlılığını gösterdi. Vatanı için her şeyini feda etmeye hazır olduğunu şu sözü ile açıkça ifade etti: **"Yurt toprağı! Sana her şey feda olsun. Kutlu olan sensin. Hepimiz senin için fedaiyiz. Fakat sen Türk milletini ebedî hayatta yaşatmak için feyizli kalacaksın."**

Mustafa Kemal, vatanı ve milleti için canını feda etmekten kaçınmazdı. Daha Çanakkale savaşları sırasında Anafartalar Grubu Komutanı iken en ön safta savaştı. Bu savaş sırasında Atatürk'e bir şarapnel parçası isabet etmiş fakat sağ cebinde bulunan saati kendisini ölümden kurtarmıştı. Sakarya Savaşı sırasında ise atından düşmüş ve kaburga kemikleri kırılmıştı. Buna rağmen cepheden ayrılmamış, savaşı sedye üzerinden yönetmişti.

Mensubu olduğu Türk milletini sonsuz bir aşkla seven Mustafa Kemal Atatürk, milleti için her türlü zorluğa katlanmış ve kendini ona adamıştır. Onun **"Ben, gerektiği zaman en büyük hediyem olmak üzere, Türk milletine canımı vereceğim."** sözü, milletini ne kadar çok sevdiğini göstermektedir.

Mustafa Kemal Atatürk, idealist bir liderdi. Onun idealizmi, yüksek vasıf ve kabiliyetlerine inandığı milletin sonsuz hürriyet ve bağımsızlık aşkından kaynaklanıyordu. Mustafa Kemal'in en büyük ülkülerinden birisi de millî birlik ve beraberlik içerisinde vatanın bölünmez bütünlüğünü sonsuza dek yaşatmaktı.

Mustafa Kemal Atatürk'ün en büyük ideali, millî sınırlarımız içinde millî birlik duygusuyla kenetlenmiş uygar bir toplum oluşturmaktı. Vatanı kurtaran, hür ve bağımsız Türkiye idealini gerçekleştiren Mustafa Kemal, yeni Türkiye'yi modernleştirmek amacı ile çağdaş medeniyet idealine yöneltmiştir.

Atatürk, tarihte büyük devletler kuran ve yüksek bir medeniyet meydana getirmiş olan Türk milletinin büyüklüğüne inanan ve bununla gurur duyan bir insandı. Atatürk; kahramanlık, vatan sevgisi, çalışkanlık, bilim ve sanata önem verme gibi değerlerin, Türklüğün yüksek vasıflarından olduğunu ifade etmiştir. O, milletin bu özelliklerini her fırsatta dile getirip insanlık ailesi içinde layık olduğu yeri almasına çalıştı. Milletimizin yüksek karakteri, çalışkanlığı, zekâsı ve ilme bağlılığı ile millî birlik ve beraberlik duygusunu

geliştirmeyi başlıca ilke kabul etti. Ona göre "... **Türklüğün unutulmuş büyük medeni vasfı ve büyük medeni kabiliyeti, bundan sonraki gelişmesi ile geleceğin yüksek medeniyet ufkundan yeni bir güneş gibi doğacaktır**".

Yrd. Doç Dr. Muhammed ŞAHİN

KADIN ULUSUN TEMELİDİR

Güzel bir Ankara gecesi... Atatürk'ün sofrası gene kalabalık... Konuşulanlar; gene tarih, yazın ve toplumsal konular.

Atatürk, gene bir konuyu tartışmak üzere, konuyu açacak bir soru atıyor ortaya:

- İlk asker kadınlar, dünyanın hangi ülkesinde yaşamıştır?

Konuklar; bilgileri, yetkileri elverdiğince konuşuyorlar. Bir ara biri amazonlardan söz edince, Atatürk alıyor sözü:

- Amazonların yurdu Sinop'tur. Tarihsel ilişkileri olan memleket ise Kırım'dır. Bu iki memleket de tarihten çok önceki yıllardan beri Türk memleketleridir. Türklerden başka hiçbir ulus, "asker kadın" geleneğini sürdürmemiştir. Türk kadını her zaman cesurdur, gözü pektir. Kısacası erkeğinde var olan bütün iyi nitelikler, her Türk kadınında da vardır.

O gecenin en uzun konusu Türk kadınının özellikleri ve üstünlüğü oldu.

Bir iki gün sonra Mustafa Kemal Atatürk, Ankara Kız Lisesindedir. Girdiği ders yurt bilgisi... Ortaya atılan konu: Seçme, seçilme hakları ve askerlik görevidir.

Atatürk'ün sorularına aldığı yanıtlar, gayet zekicedir, düzgündür; pırl pırl çocuklar, genç kızlar, pırl pırl bir heyecan içinde ve bütün içtenlikleriyle konuşmaktadırlar.

Atatürk, bu durumdan çok memnundur elbette. Mutludur âdeta... Büyük bir düzen içinde sürüp giden tartışmada söz almayan öğrenci yoktur. Her akşam, sofrasını dolduran "günün önemli adamları"yla konuşurken, onları dinlerken kendini bu kadar doygun hissetmemiştir Atatürk...

Atatürk'ün çevresindeki yakınları, onun yeni bir devrimin eşiğinde olduğunu anlamışlardır. Verilen yanıtları, sonunda bir cümle içinde toparlıyor Atatürk:

- Vatandaşın en büyük hakkı seçmek, en büyük görevi askerliktir.

Bu sözler, tebeşirle kara tahtaya yazılıyor. Sonra Atatürk, birden bir soru daha soruyor:

- Milletvekili olmak ister misiniz?

Ortalık heyecanla karışıyor. Genç kızlar hep bir ağızdan:

- Elbette isteriz, yanıtını veriyorlar. Sonra gene sorular... Ve isteklerinin nedenlerini gayet sağlam bir mantık içinde anlatan genç kızlar...

Atatürk; en büyük, en mutlu heyecanlarından birini yaşamaktadır...

- Dünyada kadınlar, diyor, seçmek ve seçilmek hakkını büyük uğraşmalar, geri görüşlerle savaşmalar sonunda elde etmişlerdir. Tüm uğraşmalara karşın, pek çok ülkede ne yazık ki hâlâ elde edememişlerdir. Siz de hiç uğraşmadan elde edemezsiniz. Fakat analarınız böyle bir mücadeleyi, memleketimizde kadın hakları diye bir hakkın ve tüm hakların ağza bile alınamadığı zamanlarda dile getirebilmiş ve en önemlisi, savaş alanlarında tarih boyunca görülmemiş kahramanlıklar yaratarak vermişlerdir. Siz, bu olağanüstü gayretlerin sonucunu yaşayacak, seçmek ve seçilmek hakkını alacaksınız.

Öğrenciler, bu müjdeyi alınca mutluluktan deliye dönüyorlar elbet... Utanmasalar, çekinmeseler büyük kurtarıcının boynuna sarılacaklar.

- Ama, diyor Atatürk, az önce konuştuklarımızı hatırlayalım. Milletvekili seçer ve milletvekili seçilirsiniz, ancak asker de olacaksınız.

- Oluruz!... diyen seslerde Kurtuluş Savaşı'nda "Vatan için ölürüz!" diyerek yola çıkan anaların inancı pırıldıyor... İçtenliği de...

Kısa bir zaman sonra da kadınlara siyasi haklar tanınıyor. Kız okullarına da askerlik dersi konuyor.

İsmet KÜR

ALO... GRAHAM BEL (Graham Bel)

(Pınar masanın üzerindeki telefonun başında numaraları çevirmektedir. Yanında heyecan içinde Ayşegül vardır. Düş Robotu ise sahnenin öteki köşesinde, çocuklara kendini göstermemeye çalışarak onları şaşırtmaya çalışacaktır. Telefon çalınca Düş Robotu açar, Pınar'la konuşur, ancak bunu ne Pınar ne de Ayşegül anlar.)

PINAR - Çalıyor.

AYŞEGÜL - Annenin izin vereceğinden emin misin?

PINAR-Evet. Aloo...

DÜŞ ROBOTU-Aloo...

PINAR - (Şaşırmıştır.) Orası neresi? Siz kimsiniz?

DÜŞ ROBOTU - Aloo... Burası Graham Bel'in evi. Siz kimsiniz?

PINAR-Ben Pınar...

DÜŞ ROBOTU - Bakın Pınar Hanım, Graham Bel'i arıyorsanız, kendisi şu anda yok. Bir iletiniz varsa bana söyleyebilirsiniz.

PINAR - Ben... Ben Graham Bel'i aramıyorum. Annemi arıyorum.

DÜŞ ROBOTU - Özür dilerim ama ben annenizi tanımıyorum. Graham Bel'i daha sonra aramalısınız. Kendisi uzun bir yürüyüşe çıktı. Balonlarını da aldığına göre çabuk dönmez.

PINAR - Balonlarını mı?

DÜŞ ROBOTU - Evet. Bir sürü balon hem de...

AYŞEGÜL - (Sabırsız) Annen yok mu?

PINAR - (Telefonu kapar.) Başka biri çıkıyor. Telefon bozuk herhalde. Graham Bel'miş adı...

AYŞEGÜL - Graham Bel mi? Bu ad bana hiç yabancı gelmiyor. (Telefonu alarak) Dur bir kere de ben arayayım. (Numaralan çevirir.) Aloo... Pınar'ın evi mi? Pınar'ın annesiyle konuşacaktım.

DÜŞ ROBOTU - Pınar'm annesini tanımadığımı söylemişim. Graham Bel uçurtmasını alarak gitti. Daha sonra arayın.

AYŞEGÜL - (İyice şaşırmış.) Graham Bel uçurtmasını alarak çıkmış.

PINAR - Uçurtmasını mı? Az önce balonlarını demişti. Bu Graham Bel kim? Uçurtmayı bulan adam mı? Yoksa balonu bulan mı?

DÜŞ ROBOTU - (Gülerek ortaya çıkar.) Hayır çocuklar... Graham Bel sesi elektrik aracılığıyla iletecek aracı bulan kişidir.

PINAR - Düş Robotu, deminki telefon oyununu yapan sendin değil mi?

DÜŞ ROBOTU - Evet. Güzel bir oyundu ama... Öyle değil mi?

AYŞEGÜL - Ben sevmedim bu oyunu...

DÜŞ ROBOTU - Şimdi sizi zaman içinde bir düş yolculuğuna çıkarınca beni başlıyacaksınız. Graham Bel'i tanıyacaksınız. O gramofonu, telgrafı bulan kişidir. Uzaktaki insanları sesle yaklaştıran buluşçu. Hadi bakalım, şimdi 19. yüzyıl sonlarına bir yolculuk yapalım. Bir düş yolculuğu...

(Bilgisayardan gök gürültüsünü, fırtınayı, uzay araçlarının kayar gibi gidişlerini anımsatan, vınlamaya benzer seslerle bir müzik duyulur. İçeri Graham Bel girer. Beyaz sakalı, siyah takım elbisesi, boynuna sarılmış atkısıyla... Elinde dikdörtgen bir kutu... Üzerinde teller sarılmış, telefonun en ilkel biçimidir. Bel'in arkasından elinde bir silindiri olan kutuyla Watson (Vatsın) girer. O da Graham Bel gibi giyinmiştir. Ellerinde uçurtmalar, balonlar vardır.)

GRAHAM BEL - Gramofonu şu masanın üzerine koyabilirsin Watson.

PINAR - Bu aygıt bir gramofon mu?

GRAHAM BEL - Evet küçük hanım. Bu aygıtla insanlar güzel sesleri, şarkıları dinleyecekler. Sesler ölümsüzleşecek.

PINAR - Bu silindir ne?

GRAHAM BEL - Bu silindir dönecek. İğne silindirden geçerken sesler duyulacak. Sesler şarkıları oluşturacak ya da müziği... Ne güzel değil mi? Olağanüstü.

AYŞEGÜL - Peki bu uçurtmalar, balonlar ne? Onlarla ne yapıyorsunuz?

GRAHAM BEL - O da bana ait bir buluşun gerekli parçaları. Sesi bir yerden başka bir yere yollarken kullanıyorum. Seslerin yukarıdan gitmesi gerek çünkü. O zaman engele çarpmadan gideceği yere gidiyor sesler... Anteni uçurtmayla yükseklerle çıkarıyorum.

AYŞEGÜL - Nasıl engeller var alçalarda?

GRAHAM BEL - Binalar, dağlar, ağaçlar...

PINAR - Bu uzun boru ne?

GRAHAM BEL - Bir deneme yapmak üzereydim. İsterseniz izleyebilirsiniz (Uzun boruyu ağzına dayar.). Aloo... Aloo... Burası Boston (Bastın)... Beni duyuyor musunuz?

SES - Evet. Sizi duyuyoruz. Burası Salem...

GRAHAM BEL - Çok güzel... Başardık. Nasılsınız?

SES - İyiyiz, sağ olun Graham Bel... Orada hava nasıl?

GRAHAM BEL - Çok güzel... Artık sesler uzaklıkları yendi. İnsanlar birbirlerine yaklaşıyorlar. Güle güle...

SES - Hoşça kalın. Kutlarınız...

WATSON - Başardık Bel... O uzun uykusuz geceler boyunca yaptığımız çalışmalar işe yaradı.

DÜŞ ROBOTU - (Küçük kasetçalarını çıkarıp güzel bir müzik dinletmeye başlar.) İşte Sevgili Graham Bel bugünün gramofonu bu.

(Graham Bel ve Watson sevinç içinde aygıtlarını toplayarak giderler.)

AYŞEGÜL - Hadi Pınar, annene şimdi telefon et.

PINAR - (Telefonu çevirir.) Aloo... Anne... Sen misin? Az önce burada kim vardı biliyor musun? Graham Bel. Telefonu, fonografı bulan kişi. Telgrafı, gramofonu da o bulmuş. Anne Ayşegüllere gidebilir miyim? Peki, geç kalmam. Sağ ol anne, hoşça kal!

DÜŞ ROBOTU - Küçük bir telefon oyunu yaptım ama Graham Bel'i de tanıtmış oldum sizlere.

(Telefon çocukları yan yana dizilirler. Pınar ve Ayşegül de az sonra onlara katılır.)

AYŞEGÜL - Düş Robotu, işte sana canlı bir telefon oyunu...

(Çocuklar sırayla birbirlerinin kulağına bir şeyler söyler. En sondaki çocuk da Düş Robotu'nun kulağına söyler.)

DÜŞ ROBOTU - Graham Bel'in tam on sekiz patenti olduğunu biliyor musunuz? Patent yani yeni buluşların resmen tanındığını gösteren belge. Böylece buluşunun hakları korunmuş oluyor.

AYŞEGÜL - O zaman bana da bir patent verin. Canlı telefon oyununu ben buldum.

TELEFON ÇOCUKLARI - (Hep bir ağızdan) Hayır Ayşegül, sen bulmadın.

AYŞEGÜL - Peki kim buldu?

DÜŞ ROBOTU - Kulaktan kulağa oyununu çocuklar buldu. O zaman patent, düş gücü olan çocukların... Unutmayın çocuklar, her buluşun altında düş gücü vardır.

Ülker KOKSAL

GELECEĞİN DÜNYASI

Yıl 2035

Bir işin, eşin ve çocukların var ve neredeyse 40 yaşındasın! Gelecekteki yaşamına hoş geldin!

İşe gitmeye hazırlanırken aynanın önünde duruyorsun. "Kırmızıya dön!" diyorsun. Mavi renkli gömleğin, koyu kırmızıya dönüşüyor. Gömleğinin rengini değiştiren önceden programlanmış elektronik parçalar, artık her yerde. "Nânoteknoloji" denen bu mikroskobik mucizeler, insanların yaşamında büyük değişiklikler yapıyor.

Aynaya baktığında kırk yaşında olduğuna inanmakta güçlük çekiyorsun. Çok daha genç görünüyorsun. Tıp alanındaki şaşırtıcı gelişmeler sayesinde insanlar artık yüz elli yaşına kadar yaşayabiliyor. Orta yaşlı bile sayılmazsın! Aslında annen ve baban da yaşlanmayı engelleyen nânoteknoloji tedavisi sayesinde seninle aynı yaşta görünüyorlar. Garip değil mi?

Teknolojiyle Yaşamak

Mutfığa giderken oturma odasında bir şey dikkatini çekiyor: "Harry Potter (Heri Potır)'ın Çocukları Bölüm 3"ten fırlamış 3 boyutlu, holografik, gerçek ölçülerinde bir ruh emici. "Çocuklar videoyu kapatın." diyorsun. Kızın, ev kontrol ünitesine videoyu kapatmasını söylüyor. Ruh emici kayboluyor ve sistem komutu uygularken gri duvarların yerini kumaş kaplı koltuk ve sandalyeler alıyor.

Sen, tekrar mutfığa yönelirken evde beslediğin minik aslan da peşinden geliyor. Bir ayakkabı kutusu büyüklüğündeki aslan, kapının yanında duran spor ayakkabılarının arkasına saklanıyor ve muziplik yapmak için hazırlanıyor. O, aslında genetik yapısıyla oynanmış ve vahşi kuzenlerine yalnızca görüntü olarak benzeyen bir ev kedisi. Mamasını devirdiğinde Çöp Hindisi 3000 adlı robot, içeri süzülüyor ve aslanın etrafındaki çöpleri emiyor. Robotun ortalığı temizlemesini izlerken pantolonunun paçası, dolabın kapısına takılarak sökülüyor. Pantolon kumaşının dokusundaki bazı maddeler, anında harekete geçerek söküğü onarıyor.

Kahvaltı gevreğini kâseye dökmeye hazırlanırken ayakkabılarının "Bir kilo fazlandan kurtulmak istiyorsan bunu yememelisin." dediğini duyuyorsun. Ayakkabıların, besin değerlerini öğrenmek için gevreğin kutusundaki küçük elektronik kodu okuyor ve ardından kalori değerlerini hesaplıyor. Bugünlerde ayakkabılar çok yönlü. Koşu ayakkabısından günlük ayakkabıya bile dönüşebiliyorlar.

Ayakkabılarını dinlemeye karar veriyorsun. Bu sefer "Mutfak, kahvaltıda ne yiyebilirim?" diye mutfığa sesleniyorsun. O da yiyecek stoğunu kontrol ederken seçenekler

tezgâhta beliriyor. Mutfak aynı zamanda elektronik kodları envanterini çıkarmak, yemek hazırlamak ve alışveriş listesi oluşturmak için de kullanıyor.

Jet Ulaşım

"Uzay gezisi için hazır mısınız?" diye soruyorsun kızınla oğluna. 2005'te yalnızca özel eğitilmiş astronotlar uzaya gidiyordu, onların da sadece birkaçı. Bugün isteyen herkes uzaya gidebiliyor. En iyi arkadaşın da uzayda çalışıyor. Çocuklarına üçer tane çilek verirken "Doktor, uzay yolculuğunda bu aşılara ihtiyaç duyacağınızı söyledi." diye ekliyorsun. Tıptaki gelişmeler sayesinde iğneyle yapılan aşılar geçmişte kaldı. Genetik yapılarıyla oynanan besinler özel aşılar içeriyor.

Çocuklar ön kapıya yöneliyor. "Okul mekiğimiz bir saat içinde Paris Uzay Limanı'ndan ayrılacak." diyor kızın. "Önce roket uçakla Fransa'ya gideceğiz." Bu inanılmaz hızlı uçak, ulaşımı tamamen değiştirdi. Artık dünyanın öbür ucuna gitmek bir saatten fazla sürmüyor.

Ön kapı kapanmadan önce oğlun "Öğle yemeğinden önce uzay istasyonuna varmış oluruz. Oraya vardığımızda seni ararız." diye sesleniyor. İşe gitme vakti geldi. Başparmağını biyometrik okuyucuya tuttuğunda otomobilin, parmak izini onaylayıp kapıyı açması için bekliyorsun. "Otomatik pilot, beni ofisime götür." diye komut veriyorsun. Otomobil yerinden fırlıyor, yola çıkıyor ve yavaşça trafiğe karışıyor. Sen de arkana yaslanıyor ve e-gazeteni açıyorsun. Son haberler gazeteye çabucak yüklenip ekranda beliriyor. Sayfaları gözden geçirirken haberleri okumak yerine video görüntülerini izliyorsun.

Elbisenin kolu çalıyor. Arayan, eşin. "Merhaba sevgilim. Çocuklar uzay gezileri için biraz önce yola çıktılar. Düşünüyorum da, neden tatile çıkmıyoruz? Bir haftalığına şu uzayda yeni açılan otele gitsek... Duyduğuma göre o otelde kendini başka bir dünyadaymış gibi hissediyormuşsun!"

Ruth MUSGRAVE (Rut Masgreyv)

EDISON

Geçen Yüzyılın bu büyük mucidi, 11 Şubat 1847'de, Birleşik Amerika'nın Ohio (Ohayo) eyaletinin, Milan kasabasında dünyaya geldi. Çok geç yürümeye ve konuşmaya başlaması, özellikle babasında onun zeki bir çocuk olmadığı kuşkusunu yaratmıştı. Kendi hâlinde, sessiz, içine kapanık bir çocuk olan Edi-son'u, önceleri annesinden başka kimse anlayamadı. İlkokul öğretmeni onun başarılı olamayacağını söyleyince ailesi Edison'u

okuldan almak zorunda kaldı.

Edison, bırakın liseyi ya da üniversiteyi, ilkokulu bile bitiremedi ama bir insanın "kendi kendini" yetiştirmesinin mümkün olduğu savını en iyi biçimde kanıtlayarak bilimin doruğuna erişti... Kuşku yok ki bunda annesinin payı çok büyüktür...

Yoksul bir adam olan babası, onun okuldan ayrılmasına hiçbir tepki göstermemiş, tersine eğitim giderlerinden kurtulduğu için gizli bir sevinç duymuştu. Ama annesi öyle düşünmüyordu. Ona göre herkesin "aptal" sandığı bu çocuk, ileride büyük bir adam olacaktı. Bunu yalnızca sezinlemekle kalmamış, buna bütün kalbi ile inanmıştı...

Sonsuz bir öğrenme tutkusu olan Edison, daha beş yaşında iken kümese girmiş ve kuluçkadaki tavuğu kaldırarak yerine kendi yatmıştı. Çünkü o, yumurtadan belirli bir süre değişmeyen ısı altında civciv çıktığını kavramıştı. Anlamak istediği, insan vücudunun ısısının da aynı işlevi görüp göremeyeceği idi...

İlk derslerini annesinden aldı Edison... Okuma yazma ve matematik... Daha sonraları annesinin armağan ettiği kitapları bir solukta okuyup yenilerini istedi. Bir yandan da laboratuvar biçimine dönüştürdüğü bodrumda bıkip usanmadan deneyler yaptı. Ancak yeni kitaplar almak ve deney yapmak için daha çok paraya gereksinimi vardı. İşte bu zorunluluk, çocuk yaştaki Edison'u çalışma yaşamına itmişti. Gezgin satıcılıkla başladı işe... Trenlerde fındık, fıstık, meyve ve gazete satarak hem yoksul ailesine yardım ediyor hem de yeni kitaplar alarak bunları gece gündüz okuyordu.

Bu arada Edison, o yıllarda yeni yeni yaygınlaşmaya başlayan telgraf aygıtını ve işleyiş biçimini yakından izledi ve kendisi de bir telgraf yaparak çalıştırdı. Henüz on iki yaşında iken elde ettiği bu başarı, annesini haklı çıkaran ilk adım olmuştur.

Edison, bir gün gazete çıkarmaya karar verdi ve bu amaçla hurdacıda gördüğü eski bir baskı makinesini satın alarak kolları sıvadı. Kısıtlı olanaklar yüzünden bu yeni işinde pek başarılı olamadı ise de çalışma hırısı ve azmi, çevresindekilerin dikkatini daha çok çekti.

Eşyalarını saklaması ve yatıp kalkması için fındık, fıstık sattığı istasyonun şefinin verdiği eski yük vagonunda deney yaparken büyük bir yangın tehlikesi geçirdi. Yangın, çevredeki insanların çabası ile söndürüldü ama bu talihsiz kaza bir kulağının işitmemesine neden oldu. Fakat o, yaşamı boyunca hiç yılgınlık duymadı bundan... Daima var gücü ile çalıştı...

16 yaşında iken sınavlara girerek telgraf memuru oldu. Başarılı çalışmalarını ve ilginç buluşlarını yakından izleyen yöneticiler, ona daha geniş çalışma olanakları verdiler. İlk

başarısı telgraf üzerine oldu. Telgraf memuruna gerek kalmadan haberleri başka bir hattan geçiren bir makine geliştirdi. Sonra da trenlere alıcı ve vericiler yerleştirerek seferlerdeki makinistlerle haberleşmeyi sağladı.

Binlerce buluşu olan Edison'un, kuşkusuz en büyük icadı ampuldür. Elektrikle aydınlatmada büyük devrim yaratan ampülü, 1879 yılında, henüz 32 yaşında iken bulmuştu Edison... Çevresindekilerin şaşkın bakışları arasında, daha önceden kömürleştirdiği bir pamuk ipliğini, havası boşaltılmış bir cam kürenin içinde yakarak parlak bir ışık elde etti. Ne var ki ampulün bu ilk örneğinin ömrü, iki gün sürdü... Onu, daha dayanıklı biçime dönüştürebilmek için üzerinde yıllarca çalışmak gerekiyordu. Edison, bu amaçla New York (Niv York)'ta büyük bir laboratuvar kurdu. Burası, aynı zamanda dünyanın ilk elektrik şebekesi merkezi oluyordu. Edison, buluşunu geliştirebilmek için burada yıllarca çalıştı. Sonunda amacına ulaştı... Bugünkü biçiminden daha kaba bir görünüşü olan ampul, bir güneş gibi tüm insanlığın hizmetindeydi artık... Bu olay, başta Amerika olmak üzere bütün dünyada sevinç yarattı. Edison adı hızla yayılıyor, insanlar kendilerini ışığa kavuşturan bu büyük adama, övgüler yağdırıyordu.

Günümüzde geceleri caddelerde dolaşabiliyor, arabamızla seyahat edebiliyor; sinema, tiyatro ve benzeri yerlere gidebiliyor; iş yerleri ve fabrikalarda sabahlara kadar çalışabiliyor; evlerimizde rahatça oturup sohbet edebiliyor, okuyor, televizyon seyredabiliyorsak bunların hepsini Edison'a borçluyuz... Yine onun kurduğu endüstri sayesinde, bugün milyonlarca insan dolaylı ya da dolaysız olarak iş bulabilmekte ve yaşamını kazanmaktadır.

Edison yalnızca ampulle yetinmemiş, yeni buluşlar peşinde de koşmuştur. 1889'da, New Jersey (Niv Jörsi)'deki laboratuvarında yeni bir makine icat etti. Bugünkü sinemanın temeli ve ilk örneği olan bu makineye "kinetoskop" adını verdi. Şerit biçiminde resimler, makinenin uç kısmına yerleştirilmiş bir merceğin önünden hızla geçirildiğinde hareket ediyor ve âdeta canlanıyordu. Edison bu buluşuyla 42 yaşında tüm dünyanın hayranlığını bir kez daha kazanıyordu. Bugün büyük bir sanayi hâline gelen sinema sayesinde milyonlarca insan yaşamını kazanmakta, yine onun aracılığı ile eğlenmekte, eğitilmekte ve birbirlerini yakından tanıma olanağı bulmaktadır...

Edison, yalnızca ampul ve kinetokobu mu bulmuştur? Hayır... Mikrofon, gramofonun ilk biçimi olan fonograf, buhar makinesine bağlı akım üretici, telefonun önemli bir bölümü olan karbon transformatörü, onun 1033 icadından yalnızca birkaçıdır... Ayrıca bataryaların oluşturduğu beton dökme yöntemi, sentetik kauçuğun yapılışı, akümülatörün

geliştirilmesi gibi sayısız çalışmaları vardır.

İki kez evlenen ve bu evliliklerinden beş çocuğu olan Edison, 18 Ekim 1931'de Nevv Jersey'de öldü ama adı, dünyanın dört bir köşesinde yaşıyor ve dünya döndükçe de yaşayacaktır.

Güner ÜMİT

PULSUZ DİLEKÇE

Sevgili Anneciğim, Babacığim,

Bütün duygu ve düşüncelerimi dile getirebilseydim, size şunları söylemek isterdim:

Sürekli bir büyüme ve değişme içindeyim. Sizin çocuğunuz olsam da sizden ayrı bir kişilik geliştiriyorum. Beni tanımaya ve anlamaya çalışın.

Deneme ile öğrenirim. Bana ayak uydurmakta güçlük çekebilirsiniz. Oyunda, arkadaşlıkta ve uğraşlarımda bana özgürlük tanıyın. Beni her yerde, her zaman koruyup kollamayın. Davranışlarımda sonuçlarını kendim görürsem daha iyi öğrenirim. Bırakın, kendi işimi kendim göreyim. Büyüdüğümü başka nasıl anlarım?

Büyümeyi çok istiyorsam da ara sıra yaşımdan küçük davranmaktan kendimi alamıyorum. Bunu önemsemeyin. Ama siz beni şımartmayın. Hep çocuk kalmak isterim sonra. Her istediğimi elde edemeyeceğimi biliyorum. Ancak siz verdikçe almadan edemiyorum. Bana yerli yersiz söz de vermeyin. Sözüünüzü tutmayınca sizlere güvenim azalıyor.

Bana kesin ve kararlı davranmaktan çekinmeyin. Yoldan saptığımı görünce beni sınırlayın. Koyduğunuz kurallar ve yasakların hepsini beğendiğimi söyleyemem. Ancak hiç kısıtlanmayınca ne yapacağımı şaşırıyorum. Tutarsız davrandığınızı görünce hem bocalıyor hem de bundan yararlanmadan edemiyorum.

Öğütlerinizden çok, davranışlarınızdan etkilendiğimi unutmayın. Beni eğitirken ara sıra yanlışlar yapabilirsiniz. Bunları çabuk unutturum. Ancak birbirinize saygı ve sevginizin azaldığını görmek, beni yaralar ve sürekli tedirgin eder.

Çok konuşup çok bağırmayın. Yüksek sesle söylenenleri pek duymam. Yumuşak ve kesin sözler bende daha iyi iz bırakır. "Ben senin yaşında iken..." diye başlayan söylevleri hep kulak ardına atarım.

Küçük yanlışlarımı büyük suçmuş gibi başıma kakmayın. Bana yanlışla payı

bırakın. Beni korkutup sindirerek, suçluluk duygusu aşılıyarak uslandırmaya çalışmayın. Yaramazlıklarım için beni kötü çocukmuşum gibi yargılamayın.

Yanlış davranışım üzerinde durup onu düzeltin. Ceza vermeden önce beni dinleyin. Suçumu aşmadığı sürece cezama katlanabilirim.

Beni dinleyin. Öğrenmeye en yatkın olduğum anlar, soru sorduğum anlardır. Açıklamalarınız kısa ve özlü olsun. Beni yeteneklerimin üstünde işlere zorlamayın. Ama başarabileceğim işleri yapmamı bekleyin. Bana güvendiğinizi belli edin. Beni destekleyin, hiç değilse çabamı övün. Beni başkalarıyla karşılaştırmayın, umutsuzluğa kapılırim.

Benden yaşımın üstünde olgunluk beklemeyin. Bütün kuralları birden öğretmeye kalkmayın, bana süre tanıyın. Yüzde yüz dürüst davranmadığımı görünce ürkmeyin. Beni köşeye sıkıştırmayın, yalana sığınmak zorunda kalırım. Sizi çok bunaltsam bile soğukkanlılığınızı yitirmeyin. Kızgınlığınızı haklı görebilirim ama beni aşağılamayın. Hele başkalarının yanında onurumu kırmayın. Unutmayın ki ben de sizi yabancıların önünde güç durumlara düşürebilirim.

Bana haksızlık ettiğinizi açıklamaktan çekinmeyin. Özür dileyişiniz size olan sevgimi azaltmaz, tersine beni size daha çok yaklaştırır. Aslında ben sizleri olduğunuzdan daha iyi ve daha değerli görüyorum. Bana kendinizi yanılmaz ve erişilmez göstermeye çabalamayın. Yanıldığınızı görünce üzüntüm büyük olur.

Biliyorum, ara sıra sizi üzüyor, belki de düş kırıklığına uğratiyorum. Bana verdiklerinizin yanında benden istediklerinizin çok olmadığını da biliyorum. Yukarıda sıraladığım istekler size çok geldiyse birçoğundan vazgeçebilirim, yeter ki beni ben olarak seveceğinize olan inancım sarsılmasın.

Benden, "örnek çocuk" olmamı beklemezseniz, ben de sizden kusursuz ana baba olmanızı beklemem. Sevecen ve anlayışlı olmanız bana yeter.

Sizin çocuğunuz olarak doğmak elimde değildi. Ama seçme hakkım olsaydı sizden başka kimsenin çocuğu olmak istemezdim.

Sevgiler... Çocuğunuz

Prof. Dr. Atalay YÖRÜKOĞLU

AH ŞU GENÇLER

(Bir grup genç, gençlik sorunlarını dile getiren bir müzikal hazırlamaya karar

verirler. Birinci perdede yetişkinlerin yanlış tutumlarını eleştirirler. İkinci perdede de öz eleştiri yaparlar. Aşağıda iki perdeden bölümler yer almaktadır.)

BİRİNCİ PERDE

XVII. TABLO

(1. Oyuncu, Kız, Anne, Baba, Koro)

1. OYUNCU : Genç insanlara sabırla, anlayışla yardımcı olan, yol gösterenlere selam olsun... Biz yanlış örnekleri sergilemeye devam edeceğiz. Bir ev.

KIZ : Anne, bugün bulaşığı ben yıkayayım.

ANNE : Hayır, her şeyi kırarsın.

KIZ : Öyleyse kek yapayım.

ANNE : Hayır, mutfağı alt üst edersin.

KIZ : İnsan yapa yapa öğrenir bir işi.

ANNE : Bir de ukalalık ediyor.

KIZ : Baba, beni sinemaya götürür müsün?

BABA : Vaktim yok.

KIZ : Tiyatroya götür öyleyse.

BABA : İşim çok.

KIZ : Ben gideyim.

BABA : Olmaz.

KIZ : Kapının önüne olsun çıkamaz mıyım?

BABA : Çıkamazsın.

KIZ : Televizyon seyredeyim?

BABA : Ders çalış.

KIZ : Bir arkadaşımı çağırayım bari, ne olur!

ANNE-BABA : Ha-yır!

KIZ : (Tepinerek bağırmaya başlar.) Aaaaaaaa!

ANNE : Farkında mısın Zülfü, bu kızda bir anormallik başladı.

BABA : Haklısın karıcığım, neden acaba?

KORO : Ah şu gençler!

XVIII. TABLO

(1. Oyuncu, I. Genç, II. Genç, Koro A, Koro B, Komşu Adam, Komşu Kadın, III. Genç)

1. Oyuncu : Herhangi bir şehrin, herhangi bir mahallesinde, herhangi bir sokak.

I. GENÇ : (Top oynuyorlar.) Ver bana.

II. GENÇ : Tut onu.

III. GENÇ : Hop... III.

GENÇ : Heeeey!

KORO A : (Tezahürat yapar.)

KORO B : (Karşı tezahürat yapar.)

KOMŞU ADAM : Yeter, yeter, yeter... Bu ne gürültü yahu? Hiç kafayı dinleyemeyecek miyiz bu mahallede? İnsaf efendim insaf.

KOMŞU KADIN : Hay Allah razı olsun Apti Bey. Mahalle içinde top oynanır mı canım?

KOMŞU ADAM : Hadi bakalım toplayın pilinizi pırtınızı, yallah başka yere...

GENÇLER : Nereye?

KOMŞU KADIN: Bize ne...

KOMŞU ADAM : Bir de "Nereye?" diye sormazlar mu

KORO : Ah şu gençler!

İKİNCİ PERDE VIII. TABLO

(1. Oyuncu, Öğretmen, I. Öğrenci, Osman)

1. Oyuncu : Şimdi de iki öğrenci tipini sergileyeceğiz. Aslında tip çok da sergilemeye zaman yok... Yerlerimizi alalım arkadaşlar. (Öğrenciler yerlerini alırlar, öğretmen de.) Yine bizim sınıftayız.

ÖĞRETMEN : Söyleyin bakalım, Estergon Kalesi nerededir? (Kapı vurulur.) Geel. I.

ÖĞRENCİ : (Güya nefes nefese.) Öğretmenim affedersiniz, biraz geciktim.

ÖĞRETMEN : Biraz diyor, yahu bu üçüncü ders, dersin de sonu, niye geç kaldın?

I. ÖĞRENCİ : Anlatayım öğretmenim, evden tam zamanında çıktım öğretmenim, dolmuşa bindim, dolmuş trenle çarpıştı öğretmenim, yedi ölü, on altı yaralı verdik, bir ben sağ salim kurtuldum; ama maalesef derse yetişemedim öğretmenim.

ÖĞRETMEN : Otur, geveze.

I. ÖĞRENCİ : Baş üstüne öğretmenim. (Yerine geçer.)

ÖĞRETMEN : Ne sormuştum?

I. ÖĞRENCİ : Estergon Kalesi'nin nerede olduğunu.

ÖĞRETMEN : Güzeel, kazazede, söyle bakalım, Estergon Kalesi nerededir?

I. ÖĞRENCİ : Öğretmenim, üzülme diye söylememiştim, geçenlerde süt kardeşim ölmüştü, dün helvasını yaparken tüp gaz patladı. Bütün eşyalarımız yandı, bu arada affedersiniz tarih kitabım da yanmış; bu yüzden çalışamadım, özür dilerim.

ÖĞRETMEN : A benim talihsiz oğlum, sen geçen ayki ödevini de vermemişsin ki...

I. ÖĞRENCİ : Çok haklısınız öğretmenim, babam balkondan düşmüştü. Her gece hastaneye gittim.

ÖĞRETMEN : Başka kimse yok muydu?

I. ÖĞRENCİ : Yoktu öğretmenim, babam balkondan düşünce, buna çok üzülen annem kalp krizi geçirdi, kardeşimin de heyecandan dili tutuldu, halamın da...

ÖĞRETMEN : Yeteeeeerrrr...

I. ÖĞRENCİ : Peki öğretmenim.

1. OYUNCU : Şimdi bir başka öğrenci.

ÖĞRETMEN : 147 Osman Şaşkınbakkal.

OSMAN : Burda.

ÖĞRETMEN : Ödevini getir.

OSMAN : Getiremem.

ÖĞRETMEN : Niye?

OSMAN : Hazırlayamadım.

ÖĞRETMEN : Yine mi?

OSMAN : Çok önemli bir konuda araştırma yapıyordum, onun için hazırlayamadım.

ÖĞRETMEN : Yaa, neyi araştırıyordun oğlum?

OSMAN : Dâhilerin öğrencilik yıllarını.

ÖĞRETMEN : Üç yıldan beri bu okulda kütüphanenin nerede olduğunu araştırmamış olan sen, dâhilerin öğrencilik yıllarını araştırdın, öyle mi?

OSMAN : Evet.

ÖĞRETMEN : Anlat öyleyse.

OSMAN : Peki. Modern fiziğin kurucusu olan Einstein (Aynştayn) çok kötü bir öğrenciymiş, ünlü bilgin Darwin (Darvin) de. Hatta bir gün babası Darwin'e şöyle bağırır: "Fare kovalamaktan başka bir iş yaptığın yok, ailemizin yüz karası." Dâhi besteci Wagner (Vagner), büyük ozan Baudelaire (Bödler), ünlü hikayeci Edgar Ailen Poe (Edgır Elin Po) da tembel, başarısız öğrencilermiş. Gelmiş geçmiş romancıların en büyüğü olan Balzac (Balzak) için gençliğinde şöyle demişler: "Tembel, uyuşuk, dalgacının biri." Ünlü mimarlardan...

ÖĞRETMEN : Ne sonuca vardın evladım?

OSMAN : Öğrencilik yıllarımız da birbirine bu kadar benzediğine göre belki ben de dâhiyimdir.

Turgut OZAKMAN

ORMANDA SABAH

Tabiat denilince aklımıza nedense önce ağaç ve onun topluluğu olan orman, sonra da su ve onun bolluğu olan deniz gelir. Küçük büyük, canlı cansız birçok varlığı sinesinde toplamış olan ormanla deniz; derinlik ve enginlikleri, güzellik ve zenginlikleriyle tabiat kavramını en mükemmel şekilde temsil eder.

Ağaç, topraktan fişkıran hayat panoramasına tatlı bir renk ve sihirli bir güzellik katarak bütün alaka ve sevgiyi üzerine çeken bir varlıktır.

Orman, toprak ananın bağrından yeşil bir deniz gibi coşup taşan esrarlı bir âlemdir. Her mısrası, bir renk ve ahenk çağlayanı hâlinde yükselip fişkıran eşsiz bir tabiat destanıdır.

Haydi, artık, sizinle beraber ormanı dolaşmaya gidelim. Güneş doğmak üzere, henüz bütün sesler uykuda... Tan yerinden gittikçe büyüyen bir ışık demeti fişkırıyor. Gece, siyah eteklerini acele acele toplayıp tepelerden vadilere doğru çekiliyor. Ağaçları saran, mavimtırak

bir duman, yavaş yavaş uçup dağılıyor. Güneşin ilk ışığı, ormanı aydınlatmaya başladı. Bu, ormana sığınan gecenin sona erişti demektir.

Artık dallardan süzülen ışıklar, ağaçların gövdelerini meydana çıkarıyor. Temiz bir sabah aydınlığına gözlerini açan ormanın içerisindeki uyukulu hava, açıklara, tarlalara doğru süzülüyor ve taze bir rüzgâr içeriye doluyor.

Güneş, yavaş yavaş yükselmektedir. Biraz önce ağaç tepelerinde dolaşan ışıklar, daldan dala atlayarak orman toprağına indiler. Bir kısmı da yaprakların nemli yüzeylerinde kıvılcımlı parıltılarla uçuşuyorlar.

Ormanın içine doğru yürüyoruz. Yüzlerimizde güneş ışıkları geziniyor. İçerimizde yağmur serinliği kadar ferahlatıcı ve yumuşak bir mutluluk yeşeriyor.

Kuytulardaki ağaçlar, sessizlik içinde bekliyor. Rüzgâr, henüz onlara tesir etmiyor. Arada sırada dallar arasından gelen bir hışırtı, bu sessiz duruştan yorulmuş olan ağaçların nefes alışlarını veya iç çekmelerini andırıyor.

Ormanın sabah saatlerindeki sessizliği, ne kadar güzeldir. Yürürken âdeta, onu rahatsız etmekten korkar ve gürültü çıkarmaktan çekinirsiniz.

Orman artık iyice uyandı. Üzerimizden yaprak hışırtısı ve kuş civıltısından dokunmuş müzikli bir hava esmeye başladı. Sabah rüzgârına takılıp dans eden dallarla beraber biz de kendimizi ormanın neşesine kaptırıp bir şarkı mırıldanarak yürüyoruz. Orman bizi koynuna çekiyor. Biz de bu davete kapılarak teklifsizce onun derinliklerine sokuluyoruz.

Bakınız! Birdenbire bu yeşil kubbede yankılar yapan tatlı bir su şakırtısı kulaklarınıza çarpıyor. Bu ses, yatağındaki taşlar arasından yuvarlanarak ve çukurlarda havuzlanarak akıp giden neşeli bir dereciğin gürültüsüdür. Ona yaklaşırken buğulu bir serinlik yüzümüze çarpıyor.

Berrak dere sularının, her taşın üzerinden ayrı bir notada ses vererek ve köpüklü kahkahalar atarak dökülüşünü görüyor musunuz? Hâlinde kâh ağaçlara şarkı söyleyen kâh kıyı yosunlarıyla ve çakıl taşlarıyla oynaşıp şakalaşan sonsuz bir neşe var.

Yeryüzünde, toprak, su ve ağaç kompozisyonu kadar dekoratif ve can alıcı bir güzellik düşünülemez. Bu üç hayat kaynağından su toprağına, toprak ağaca, ağaç da çevresine ve insanoğluna neler bağışlamaz ki!

Ormana veda zamanı geldi. Güneş dağların ardında kayboluyor. Batı ufkunda renk renk tülümsü bulutlar belirmiş. Hava kararırken bile içlerimizi huzur dolduruyor. Ormanın,

bizi uğurlayan bakışlarında; "Bunu saymam, sizleri tekrar beklerim." diyen samimi bir ifade okunmakta. Ondan, her köşesinde hatıralarımız bulunan sevdiğimiz bir şehirden uzaklaşır gibi kopup ayrılıyor. Gözlerimizde ormanın yeşil aydınlığı, gönüllerimizde de bu büyümlü güzellikler âleminin zevkli baygınlığı var.

Ey, refah ve bereketin, huzur ve sükûnetin kaynağı olan orman...

Sen, her zaman benim kalbimi gerçek bir zevk ve hayatla dol duruyorsun. Uğultularında, ruhuma seslenen sihirli bir musiki buluyorum. Ve her gördüğüm yerde senin o yeşil ve yumuşak iklimine sığınmak ve başımı dinlendirmek istiyorum. Fakat bütün bu güzellik ve büyüleyiciliğine rağmen sana yapılanları düşünüyorum da talihsizliğine acımdan da kendimi alamıyorum.

Kemal GÜNEN

SÜPERMEN İSTANBUL'A DÜŞTÜ

Süpermen'in gözleri karardı, başı döndü, altındaki kent gitti geldi, gitti geldi.

- Ah düşünüyorum galiba, diye ağzından cılız bir ses çıktı. Yerdeki insanlar bağırdılar:
- Bir şey düşüyor havadan, bakın bakın!
- Hani nerede?
- Oraya bakın, oraya...
- Aaaaa!.

Süpermen, hızını kesmek istedi ama olmadı, kolu oynamadı. "Sırtımı rüzgâra engel yapayım." dedi, freni tutturamadı. Cumburlop denize düşüverdi; onca şişelerin, petlerin, naylon torbaların, sebze artıklarının, lahana kabuklarının, kâğıt parçalarının yüzdüğü denize. "Dugul, dugul, dugul!" etti, kocaman bir lahana yaprağını cankurtaran simidi sanarak ona yapıştı; ama lahana yaprağı kayıverdi gitti elinin altından. Tam bu sırada bir dalgayla eski bir postal, Süpermen'in yüzüne "şak" diye bir tokat attı. Dalganın ortasında kayak gibi bir şey gördü, onu yakalamak istedi Süpermen; ama o da kayak değil, denizde yüzen kocaman bir naylon torbaydı.

Oradakiler bağıyorlardı:

- Denize havadan biri düştü, denize havadan biri düştü!

Süpermen son gücünü harcıyordu, giysisi sıırıslıkla olmuş, saçları sudan, zank gibi birbirine yapışmış, nasılsa giysisinin içine bir patlıcan kaçmış, boş konserve kutusunun biri

ayağına takılmıştı. Bunların hiçbiri önemli değildi Süpermen için, ah o koku, ah o koku... Zaten gökten de koku yüzünden düşmüştü.

"Gurk gurk!" etti Süpermen, son bir kez gözlerini zorlukla açtı, baktı, suda şişmiş bir pırasa gördü.

- Ah, dedi, demek ki şu dünyada en son göreceğim şey pırasa olacakmış.

Gözünden akan bir damla yaş, denizin kirli suyuna karıştı, iki su birbirine karışınca Süpermen'in gözü alev alev yandı.

- Ah boğuluyorum; ama boğulmadan önce gözlerim de kör oldu, dedi. Bu arada, kıyıda bağıryorlardı:

- Hadi ha, yetişin ha, kurtarın ha!

İşte tam bu sırada bir el uzandı Süpermen'in sırtına, çekti onu, kayığa aldı. Kıyıda dolaşan bir balıkçıydı onu kurtaran. Balıkçının üzerinde incecik bir kazağı, ayağında eski bir pantolonu vardı.

- Oh iyi, yaşıyorsun, kimsin, nesin sen, yoksa uçağın kapısı açıldı, uçaktan mı düştün? diye sordu balıkçı.

Süpermen "gurk gurk" ediyor, her gurk edişinde, ağzından naylonlu, kâğıtlı, sebzeli sular çıkıyordu. Güçlkle:

- Ben Süpermen'im, dedi. Balıkçı güldü; ama çok güldü:

- Sen Süpermen'sen ben de buranın valisiyim, dedi. Şu hâline bak, sende hiç Süpermen olacak bir yan var mı?

- Ne olur beni kıyıya çıkar, dedi, fısıltıyla Süpermen.

Balıkçı küreklere asıldı, kürekler kıyıda onca atık arasında zor işliyordu. Balıkçı çok güç tüketiyordu. Kıyıya varmadan bağırdı:

- Heeey, biliyor musunuz, gökten düşen Süpermen'miş. Kahkahalarla gülüyordu balıkçı.

Kıyıda kiler iyice yaklaştılar, birkaçı taşların üzerine çıktı, kayık yanaştı, biri bağırdı:

- Aaaaa, bu gerçekten Süpermen, arkadaşlar...

- Neee?

- Aaaaa gerçekten Süpermen!..

Bir anda yayılıverdi kıyıya Süpermen'in denize düştüğü haberi. Kıyıdaakiler, Süpermen'in giysisinin üzerindeki havuçları, biberleri, limon kabuklarını, patates artıklarını, yosunları temizledikten sonra balıkçı bile:

- Aaaaa, yahu bu gerçekten Süpermen'miş, diye bağırdı. Biri hemen bileğini yakaladı Süpermen'in, nabzına baktı:

- Yaşıyor yaşıyor, dedi. Nasılsın Süpermen? Hoş geldin İstanbul'a. Nasıl buldun kentimizi?

Çok az çıkıyordu Süpermen'in sesi:

- Ben bulmadım, dedi. Ters bir rüzgâr esti, rotamı yitirdim.

Hop, ağzından kara bir erik çıkıverdi. Süpermen eriğe baktı:

- Kim attı bunu ağzıma, diye sordu.

- Canım denize düştün ya, yutmuşundur oradan, dediler.

Biri, hemen elini yüzünü yıkadı Süpermen'in.

- Ah, başım dönüyor, dedi Süpermen.

- Haaa, anladım, dedi yüzünü yıkayan, havada birden başın dönünce tıngır mıngır yuvarlandın aşağıya!

- Yo, dedi Süpermen, güç soluk alarak önce başım dönmedi havadayken ilkin bir koku duydum, çok keskin bir koku, işte o kokuyu duyunca...

Biri sordu:

- Kokuyu duyduğun yerde böyle kargalar falan var mıydı?

- Bilmem, galiba vardı, bir şeyler uçuşuyordu, dedi.

- Aaa, tamam, dedi yaşlı bir kadın, Süpermen evladım, sen mutlaka İstanbul'un çöplüğünün üzerinden geçmişsin. A yavrum, elbette bayılıvermiştir kokudan!

Süpermen doğrulur gibi yaptı ama doğrulamadı. Yan yatarak,

- Orada bayılmadım, dedi, ondan sonra bir yerden daha geçtim, bu koku ondan da fe-naydı...

Fırça bıyıklı biri:

- Deri üretim yerlerinin üzerinden geçmiştir...

- Vah evladım, dedi yaşlı kadın, ne vardı yani derilerin merilerin üzerinden geçecek? Güzelim giysini de pek fena kirlletmişsin, şimdi annen sana kızmazsa çok iyi, tuh tuh, otomatik çamaşır makinesinde bile yıkansa artık bu giysi temizlenmez, onca para, annen ne denli kızsza hakkıdır...

Ak saçlı, emekli bir adam:

- Aman hanımefendi, dedi, şimdi bırakın giysiyi falan, ya ölseydi Süpermen, sonra ben torunuma ne derdim, şükür bakın yaşıyor, giysileri kurusun, hop yine uçar gider. Şimdi nasılsınız bakalım Süpermen oğlum?

- İyiyim efendim, biraz daha iyiyim, ama o koku yine az da olsa burnuma geliyor.

- Hangi koku?

- En sonuncusu beni bayıltan koku.

Elli kişi mi, yoksa yüz kişi mi, "hııııı, hııııı, hııııı" havayı kokladılar. Eh biraz kıyı kokuyor lahanalı, soğanlı; biraz da kent kokuyor kükürtlü...

- Yahu ne kokuyor arkadaşlar, bir şey kokuyor mu? Alıyor musunuz bir koku? Koklayın bakalım...

"Hııııı huuuumuş, hııııı huuuumuş..." Yok, koku yok...

- Koku yok Süpermen.

- Var, çok var, burnuma çok geliyor...

İnce zayıf bir adam, incecik sesiyle,

- Arkadaşlar sakın Süpermen'in kokuyor dediği lahmacun olmasın, havada lahmacun kokusuyla acılı kebab kokusu var, dedi.

Nereden duydu, nasıl kulaktan kulağa saniyesinde gitti, lahmacuncu hop, lahmacunları koyduğu sepetin kapağını taklata taklata kalabalığı yardı geldi... Kim dedi ki ona, "Süpermen diyormuş ki eğer bir lahmacun yersem kendime gelirim."

- Geldi abicim geldi, lahmacun geldi...

Lahmacunu dürüm yapıp iki maydanoz parçasıyla Süpermen'e uzatmıştı ki Süpermen lahmacunun kokusunu duyar duymaz tekrar bayıldı. Süpermen'in başındakiler lahmacuncuyu yüz metre kovaladılar. Geri döndüler, Süpermen'in yüzüne soğuk çeşme suları serptiler, yanaklarına "pat pat" vurdular, yaşlı kadının çantasından çıkardığı kolonya ile ellerini, alınını

ovdular. Süpermen gözlerini açtı.

- Kok kok kok, dedi üç kez... Kaim bir ses bağırıverdi:

- Kokoreç istiyormuş canı Süpermen'in!.

Kaç kişi birden, bağırın adamın ağzını kapatıverdiler:

- Sus bağırma be, şimdi kokoreççi koşarak gelecek, bu kez Süpermen ayılmamak üzere bayılacak, sus.

- Ah bu koku, diyordu Süpermen, işte bu koku.

Başka biri bağırdı:

- Açılın, çekilin, gazeteciler geliyor! Güçlülükle doğruldu Süpermen, sırtındaki patlıcanı, el attı çıkardı.

- Ah nereden girmiş buraya? dedi. Ben hemen gideyim, şimdi gazeteciler sorular sorarlar, resim çekerler, bu durumda onlara görünmeyeyim...

Yaşlı kadın:

- A Süpermen evladım, bari giysin kurusaydı da öyle gitseydin, dedi, şimdi ıslak giysiyle üşüteceksin, hasta olacaksın.

- Yo, sağ olun, benim giysim hemen kurur, dedi. Marmara'ya doğru uçmaya başladı... Sesimizin yettiğince bağırdık:

- Süpermen, o yana uçma, o yana uçma!

Süpermen, bir türlü havalanamıyordu, kuşlar gibi yalpalıyor, denize ha düştü ha düşecek, sonra birden doğruluyor, yükselmeye çalışıyordu. Gözden yitinceye dek bağırdık:

- O yana uçma Süpermen, o yana uçma! Ah, bilmiyor ki Süpermen, uçtuğu yönde gübre fabrikası var...

Muzaffer İZGÜ

PRENS OLMAYAN MASAL KİTABI

Korsanlar, prensesi gizlendiği mağarada bulmuşlardı. Zavallı kız, tir tir titreyerek gizlendiği yerde hapsirince onu yakalamışlardı. Çok acımasız adamlardı bunlar. Herhalde onu öldüreceklerdi. Bora heyecanla sayfayı çevirdi. İşte bir resim: Korsanın biri, prensesi kolundan çekiyor. Uyduruk bir resim. Korsanın altında ütülü bir pantolon var. Bu çizerin de hiç mi aklı yok? Neyse... Prensese ne olacak şimdi? Prensese de aynı şeyi düşünüyor. Bana ne

olacak şimdi? Çevresini saran ve ona tuhaf tuhaf bakan kılıksız korsanlar... Bora düşünüyor... Prenses hepsinden genç. Korsanlar ise yaşlı ve yorgunlar. Prenses kaçıyorsa onlardan daha hızlı koşamaz mı? Bora böyle düşünüyor. Prensesin neden koşarak oradan uzaklaşmadığına şaşırıyor. Korsanların başı, sanki onun düşüncelerini okumuş gibi bağıyor prensese; "Sakın ha kaçmaya kalkışma! Burası bir ada ve kaçabileceğin hiçbir yer yok!"

Bora şaşırıyor. Okuduğu kitabın kahramanı ona cevap veriyormuş gibi konuşuyor. Bora prensesin resmine dikkatle bakıyor. Ona nasıl yardım edebilir? Edemez. Prenses ona sanki, "Neden beni kurtarmıyorsun?" der gibi bakıyor. Bir imdat çağrısı: "Bora... Bora!" Çağrıldığını ancak üçüncüsünde duyuyor Bora. Başını kaldırdığında annesinin olduğu yerde zıpladığını görüyor.

"Seni çağırıyorum, duymuyor musun? Haydi, şu kuponları götür ve tabakları al." Bora'nın annesi bir gazetenin verdiği kuponları biriktirmiş. Onlarla tabak takımı alacak. "Haydi!" diyor annesi. "Şimdi bitir, herkes kapışır."

Bora itiraz edemiyor. Annesini kızdırmak istemiyor. Öğleden sonra havuza gitmek için izin isteyecek çünkü. Ama kitabın sonunu da çok merak ediyor. Prenses, korsanlardan kurtulacak mı? Bora çok kitap okuduğu için prenseslere genellikle bir şey olmadığını biliyor, ama yine de içinde bir kuşku var, ya bu kez bir şey olursa? Hem kurtulacaksa bile nasıl kurtulacak? Bora bunu çok merak ediyor. Annesinin elinden kuponları alıyor ama kitabı da bırakmıyor. Okumaya devam ederek sokağa çıkıyor.

Kupon karşılığı hediyeler veren gazete dağıtım bürosunda uzun bir kuyruk var. Kimi tabak alıyor, kimi ansiklopedi, kimi bardak çanak, kimi de kitap. Bora kuyruğun en sonuna gidip beklemeye başlıyor. Bir yandan da prensesin sonunu merak ettiği için kitabın sayfalarına dönüyor yine.

Prenses ağlayıp sızlamayı bırakıyor. Ağlayarak kurtulmaz çünkü. Kimse ona acıyıp "Bu prenses çok ağladı, bu nedenle onu serbest bırakalım." demez. Tersine, ağladığını gören korsanların reisi, "Susturun şunu!" deyince bir güzel tokat yiyor prenses. Yanağında kırmızı bir el iziyle bir süre hıçkırdıktan sonra gözyaşlarını değil, kafasını kullanması gerektiğine karar veriyor. Kafasını nasıl kullanabilir? Kurtulmak için ne yapabilir?

"Tabaklar..." diyor birisi. Bora prensesin tabaklarla ne yapabileceğini düşünmeye başlıyor. Omzu dürtülüyor. "Tabakları veriyorlar mıymış?" diyor birisi ona. Bir adam, elinde gazetenin tabak kuponları. "Evet" diyor Bora. "Ben de onun için bekliyorum." Kitabına dönüyor.

Prenses başını kaldırıyor. Gözlerinde bir pırıltı var. Kapatıldığı odadaki masanın üstünde bir yığın tabak çanak var. Herhalde korsanların soydukları bir gemiden gelmiş olmalı. Prenses tabaklara bakıyor uzun uzun. Kurtuluşunda bu tabakların bir rol oynayıp oynamayacağını düşünüyor gibi bakıyor. "Bu tabaklar işe yarar mı?"

Bora kitabından başını kaldırıyor. Arkadaki adam sorusunu yineliyor. "İşe yarar şeyler mi bari verdikleri tabaklar?"

"Bilmem." diyor Bora. Adamla ilgilenmek istemiyor. Prensesin nasıl kurtulacağını merak ediyor. Kitabını okumak istiyor.

Prenses tabaklara uzun uzun bakıyor. "Bunlar bir işe yarar mı acaba? " diye soruyor kendi kendine. Korsanlar merdiven altındaki büyük masaya oturmuş yiyip içiyorlar. Reisleri koca bir kazana kepçeyi daldırarak yemek dağıtıyor. Yeniden yemek isteyen kuyruğa girip tabağını uzatıyor. Bazen reis sinirlenip bağırıyor: "Sırayla, sırayla!"

Herkesin sesi bir anda yükseliyor. Çünkü yaşlıca bir hanım sıraya girmek yerine kuponlarını yandaki pencereden uzatıyor, sıra beklemeden tabaklarını ya da ansiklopedisini her neyse alacak. Kadına çok kızıyorlar. Kadın kendi kendine mırıldandıktan sonra sıranın en arkasına geçiyor. Bora, bütün bu olanları kulağıyla izliyor yalnızca. Kitabından başını kaldırmıyor.

Prenses, aşağıdakileri izliyor sessizce. Sonra ikinci katın penceresinden dışarı bir tabak fırlatıyor. Tabak şangır şungur sesler çıkararak kınıyor.

Herkes şaşırıyor. Kahkahalar kuyruğun başından dalga dalga yükseliyor. "Hani," diyor birisi, "Bu tabaklar kırılmazdı?" "Evet öyle reklam yapıyorlardı." diyor öteki. "Canım aldatıyorlar işte, amaçları bize kupon toplatacağımız derken gazete satmak." Elinden tabakları düşüren küçük kız, utanmış ve üzgün bir yüzle bürodaki adama bakıyor, başka verir mi diye. Adamın öyle bir niyeti yok. Kız kenara çekiliyor ama gitmiyor. Eve gidince dayak yemekten korkuyor belli ki. Bora bir süre ona bakıp yine kitabına dönüyor.

Prenses camın kenarına çekilmiş bekliyor. Korsanlar hemen dışarı çıkıyorlar. Karanlıkta kimse görünmüyor. Prenses elindeki tabakları oraya buraya fırlatmaya başlıyor. Korsanlar karanlıkta uçuşan ve kafalarına isabet ettiğinde derin yaralar açan tabakların nereden geldiğini düşünemiyorlar bile. Zaten yorgun olduklarından, az sonra hepsi yerlere serilip horul horul uykuya dalıyorlar. Prenses yavaşça dışarı çıkıyor. Ağaçların arasından süzülerek sahile yöneliyor. Orada bir tekne bulabilir mi? Başka çaresi yok. En kısa zamanda bu adadan uzaklaşmalı. Çünkü korsanlar her an uyanabilirler. Prenses bir yandan karanlık ve

ürkütücü ormandan bayır aşağı koşuyor, bir yandan da gözyaşlarını tutamıyor.

"Ağlama kızım, olan oldu, git artık." Kuyruğun başındaki kız sonunda anlıyor, kırdığı tabakların yerine yenisinin verilmeyeceğini. Hıçkırıklar atarak hatta bağıra bağıra ağlayarak uzaklaşıyor. Bora işte tam o anda ilk kez başını kaldırıp yokuş aşağı cadde boyunca koşarak inen kıza bakıyor ve bir anda da kendisini kuyruktan çıkmış, kızın arkasından yürür buluyor.

"Prenses!"

Kız arkasını dönüyor şaşkınlıkla. Bora'ya bakıyor uzun uzun. Sonra da ürkererek uzaklaşıyor. Bora ne yapacağını bilmeksizin kaldırımın kenarına ilişiyor. Kitabını açıyor.

Prenses oturduğu kayanın üstünden kalkıyor. Kıyıda küçük bir kayık var ama prenses o kayığa binip denize açılmayı akıllıca bulmuyor. Çünkü korsanlar aydınca kendi gemileriyle onu hemen yakalayabilirler. Başka bir plan yapıyor. Kumsalda derin ayak izleri bırakarak kayığa biniyor. Kıyı boyunca kürek çekmeye başlıyor. Az sonra tam istediği gibi kuytu bir yer buluyor. Kayığı kıyıya çekip gizliyor. Sonra da planının en şaşılacak yanını uyguluyor, yeniden korsanların yanına dönüp kulübenin arkasına gizleniyor.

Bora, bu kez yeni baştan kuyruğun sonuna giriyor. Kalabalık azalmış ama onun sırası çoktan gelip geçmiş. Kitabının sayfalarına dönüyor.

Korsanlar küfürler ederek uyanıyorlar ve prensesin kaçtığını birbirlerine duyuruyorlar. Hepsi sahile koşuyor.

"Kayık yok!" diye bağıyor birisi.

"Peşine düşmeliyiz!" diye bağıyor öteki.

"Onu elimizden kaçırsak paramızı alamayız."

Hızla korsan koyuna gizledikleri tekneleriyle uzaklaşıyorlar.

Prenses yarım gün kadar bekliyor. Sonra sahile gizlediği kayığa binerek kürek çekmeye başlıyor.

Bora'nın canı sıkılıyor bir an. Prenses gideceği yönü nasıl bulacak ki? Gece olsa Kutup Yıldızı'na bakabilir. Ama öğle vakti? Hem de güneş tepedeyken?

"Müthiş sıcak var." diyor Bora'nın önündeki adam. Bora'ya bakıyor. Bora bir şey söyle-meyince soruyor: "Öyle değil mi?"

"Öyle..." diyor Bora. "Çok sıcak." Adam rahatlamış gibi önüne dönüyor. Bora da

kitabına...

Prenses aç susuz bir deniz yolculuğundan sonra babasının ülkesine ulaşıyor. Sarayda kırk gün kırk gece şenlik yapılıyor, kayıp prenses bulunduğu için.

Bora kitabı kapatıyor. Prensesin bu kolay kurtuluşu ona biraz yavan geliyor. Hani prens? Yazar prensese yardım edecek bir prensi yazmayı niye akıl edememiş? Bora, okuduğu kitabı baştan sona yeniden düşünüyor. Düşündükçe de prensin eksikliğini daha çok hissediyor.

Elindeki kuponları uzatıyor adama. Adam kuponları tek tek sayıyor ve Bora'ya bir paket veriyor. Bora pakete bakıyor. Bedava tabak. Ne kadar kolay bir alışveriş. Kes gazeteyi, al tabağını.

Bora eve dönmüyor. Kızı bıraktığı yere iniyor. Kız henüz eve girmemiş, kapı önündeki iki sıra basamakta oturuyor. Bora, elindeki tabak takımını kızın kucasına uzatıyor. Sonra da bir şey söylemeden yokuş yukarı hızlı hızlı yürüyor. Tam sokağı dönecekken kulağına incecik, şarkı gibi bir söz çalınıyor: "Teşekkürler prens!"

Fatih ERDOĞAN

ÖZGÜN BİR KONU ARANIYOR

Üstelik "özgün" olmalıymış!

Nereden bulacağım özgün konuyu ben? Kompozisyon ödevim için yazacak hiçbir şey bulamıyorum işte... Ne kadar düşünürsem düşüneyim, televizyonda izlediklerimden başka bir fikir gelmiyor aklıma. Evdekiler de hiçbir ipucu vermeye yanaşmıyor. Ablam, "Git, kitaplığındaki kitaplara bak." dedi. Ama ben o kadar zaman harcamak istemiyorum ki... Kalem, elime alır almaz kâğıt üzerinde şöyle yağ gibi kayıverse...

İşte her zamanki gibi kalemlerimi özene özene açtım, hepsini önüme dizdim. Silgim de az ötede sağda. Pırıl pırıl yaptığım çalışma masama oturdum. Önümdeki kâğıtlara bakıyorum. Bakıyorum ve özgün bir konu getirmesi için esin perimi bekliyorum.

Babamdan yardım istedim. Yanıtı bana dergilerimi hatırlatmak oldu. Evet, dergileri almayı seviyorum; ama onlarla o kadar haşır neşir olmayı pek tasarlamamıştım doğrusu. Hem sonra arkadaşlarım da alıyor. Onların yanında mahcup mu olayım yani...

Kitaplığımı özenle düzenleyip şöyle geriye çekilirim. O, ne hoş manzaradır, tahmin edemezsiniz. Ansiklopediler en alt raftadır. Çünkü onlar oldukça büyük ve ağır. Ama en üst

raf dergilerime ayrılmıştır. Odama adımını atan birisi, ilk önce onları görmeli... Hepsini tarih sıralarına göre dikkatle dizerim. Yalnızca tek çeşit dergi de almam. Her ay çıkan bir çocuk dergisine babam beni abone yaptı. Postacı amca her ay kapımıza getiriyor. Benden önce evdekiler kapışıyor; ama benim payıma da onları zevkle rafa yerleştirmek düşünüyor ya, o yeter! Ayrıca bankaların verdiği dergileri, gazetelerin dağıttığı ansiklopedileri de biriktiririz ailecek. Hepsi için yerimiz var.

Kırtasiyeciden çok güzel dosya kutuları aldı babam. Dört yanı kapalı, üstü ve birazcık da derginin sırtı gözükecek şekilde arkası açık. Her birine birkaç dergi koyabiliyorum. Bu şekilde dağılmalarını, kaybolmalarını önliyorum. Sonra en güzel yazımla, bembeyaz bir etiket üzerine renkli kalemlemlerimle derginin adını ve sayılarını yazıp kutunun en görünen yerine yapıştırıyorum.

Orta raflarda ders kitaplarım, defterlerim, kalem kutularım gibi ıvır zıvırlar bulunur. Çeşit çeşit, renk renk kalemlemlerim, silgilerim ve öteki ders araçlarım da onların yanındadır. Tertemiz, oldukça düzenli bir şekilde dururlar. Bu arada flütümle masa kalemtraşımı da unutmamalıyız. Kalemtraşım ise tüm arkadaşlarınkiler gibi televizyonda en sevdiğim çizgi film kahramanı! Böylece ona baktıkça ne zaman çizgi film izleyeceğimi hatırlamış oluyorum. Bana ne denli yararı olduğunu görüyor musunuz şimdi?

Evet, nerede kalmıştık? Ah, ben kitaplığımdan söz etmeye başlayınca sözlerime hiç nokta koyamam. Onunla öyle övünürüm ki! İçindeki her şeyin yerleştiriliş şekli, benim eserimdir. Hangi renk ve hangi boy malzemenin bir arada bulunacağına ben karar veririm. Ablam, "Kitapları konularına göre ayır." diyor, ama bence bu yöntem, göze hiç de hoş görünmüyor. Aradığımı kolayca bulamazmışım. Canım, ben zaten ne zaman oralardan bir şey arayacağım ki! Şimdi kalkıp ödevim için bütün şu kitapları, ansiklopedileri, dergileri karıştırmaya kalksam günlerimi alır. Hem sonra ben, bir şeyi nasıl arayacağımı da tam olarak bilmiyorum. Öğretmen anlatırken nasıl olsa gerekmez diye biraz da kulak ardı ettiğimi sizlere itiraf ediyorum. Bizimkiler sakın duymasın! Eh, söz sırlardan açılmışken size son bir sır vereyim de bitsin bari: Aslında ben onları aldığım zaman da pek okumamıştım. Onun için bir yazının nerede çıktığını şıp diye anımsayamam. Anlayacağınız bu çok uzun iş!

Kitaplarım, dergilerim raflarında o kadar güzel duruyorlar ki yerlerinden kıpırdatmaya kıyamıyorum doğrusu. Hem sonra çıkarınca çok çabuk eskiyorlar. Çevirirken sayfalan bükülüyor, kıvrılıyor, görüntüleri bozuluyor.

Nereden nereye geldim gene...

Ben ne için buraya oturmuştum? Ah, evet, şu kompozisyon konusu. Hâlâ hiçbir konu gelmiyor aklıma. Arkadaşlarımın sınıfta okudukları kompozisyonları dinliyorum da böyle konuları nereden buluyorlar, diye şaşıyorum. Acaba biraz daha çizgi film izlesem benim de aklıma bir şeyler düşer mi dersiniz? Yoksa şu kitap raflarını yeniden mi düzenlesem?

Melsa TEKELİ

Ek 2. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Düz Yazı Metinler

TATLI DİL

Mağaza vitrinlerindeki mankenleri bilirsiniz. Hepsi güler yüzlüdür, içlerinde pek de güzelleri vardır, ama dilleri olmadığı için soğukturlar. Onlar her ne kadar insan benzeri iseler de insanları güzel yapan, sıcak yapan dildir. Ama her dil değil, dilin de tatlısı olmalı. Allah bir adama her şeyin tatlısını, yalnız dilin acısını verdi mi ne yapsa kâr etmez. Öylesinin sevimli, cana yakın olmasına imkân yoktur. Çünkü o dil ağzın içinde her dönüşünde can yakar, kalp kırar, gönül devirir. "Dil yarası yaraların en derinidir." derler. Doğru sözdür. Bıçağın açtığı yara zamanla kapanır; dil yarası, ruhun en gizli taraflarına doğru boyuna işler, bir türlü kapanmak nedir bilmez.

Acı dil yalnız karşısındakine değil, sahibine de zarar verir. Bu kişi dünya güzeli olsa da acı dili onu çirkinleştirir. Nice güzel insan vardır ki dilleri yüzünden sevilmez. "Şeytan görsün yüzünü!" deyip bucak bucak kaçtığımız insanlar hep o insanlardır. Ama tatlı dil öyle mi ya? "Yılanı deliğinden çıkarır," derler.

Ne kadar öfkeli olursanız olun tatlı dil sizi yatıştırır. **En yapamayacağınız işleri size tatlı dille güler yüzle yaptırır.** "Haydi şekerim şunu yapiver." demek başka, "Kalk şunu yap!" demek başkadır. İşleriniz biraz ters gitmiş, eve yorgun gelip koltuğa henüz sırtınızı dayamış bile olsanız bu tatlı dil sizi yerinizden kaldırır. İşleriniz ters gitmişse "Bunda evdekilerin ne suçu var?" diye düşünürsünüz. Ne kadar yorgun olursanız olun, ufak bir zahmetin sizi daha fazla yormayacağına kendi kendinizi inandırmaya çalışırsınız. İçinizden bir kuvvet bu tatlı emri yerine getirmeniz için sizi sanki zorlar. Çünkü tatlı dil suratınıza çarpmamış, kalbinize işlemiştir. Acı dil onu nasıl kırarırse tatlı dil de imar eder. Tatlı dilin emrini o keyifsiz hâlinizde yerine getiriverirsiniz. İşte tatlı dilin mucizesi budur.

Tatlı konuşmalarıyla tanınmış insanlar vardır. Onları dinlemek başlı başına bir zevktir. Hatta bu tür insanlarla konuşmaya gittiniz mi söz yavaş yavaş güzel konuşanın, tatlı dillinin ağzında kalır. O söyler, siz dinlersiniz. Saatlerce hiçbir şey söylemeseniz bile o tatlı

sözlerle siz konuşmuş gibi olursunuz. Hani bazı insanlar için "Ağızdan bal akıyor." derler, işte bu ağızdan akan bal, tatlı dilin hâlidir.

Tatlı dil insan için başlı başına bir kuvvettir. İnsanlar başkaları hakkındaki ilk hükümlerini yüzlerine bakarak verirler; sonra konuşması yoklanır. Gerçi insanın dili ağzının içinde kolay dönmüyorsa düşüncelerini çabucak, güzel cümleler hâlinde ağızdan dökemiyorsa bu gibi hâllerde susmak en emin çaredir. Konuşmaktaki noksanlarını bilen bazı zeki insanlar susmayı becermek suretiyle işlerinde muvaffak olurlar. Bütün ömürleri boyunca sustukları için yükselmiş insanlar çoktur. Ama asıl muvaffakiyet konuşmakla olur.

Güler bir yüz, tatlı bir dille tamamlandığı zaman insana bütün kapılar açılır. Söze başlarken de söylediğim gibi tatlı dil, sevimli görünmeyen, hatta soğuk görünen yüzleri bile ısıtır, cana yakın kılar. Tatlı dile bütün kapıların açılması bundandır. Adana, Mersin, Kahramanmaraş gibi Güney ve Güneydoğu vilayetlerimizde halk ağzında "dil" kelimesi "anahtar" manasında kullanılır. Hatta biraz daha yukarı çıkarsanız mesela Erzincan'da düğünlerde, gelin susar, ağzını açıp bir kelime söylemez. Düğün akşamı gelini söyletmek için güvey kıymetli bir hediye verir ki bu hediyeye Erzincan'da "dilbağı" derler. O hediye ile gelinin dili çözülür. Yani, anahtarı işlemeye başlar. Gerçekten dilin, tatlı dil olmak şartıyla, açamayacağı kapı, çözemeyeceği düğüm yoktur. Gönüller onunla alınır.

"Mademki tatlı dil her kapıyı açan sihirli bir anahtardır, öyle ise ne duruyoruz, dilimizi tatlılaştıralım." diyen bilmem bulunur mu? Çünkü bu, ha deyince olacak işlerden değildir. Gönülleri fetheden tatlı dil bütün gücünü gönülden alır. İnsanın dilinin tatlı olması için gönlünün tatlı, iyi olması lazımdır. Kötü bir adamın döküleceği tatlı dil, tilkinin kargaya döktüğü tatlı dil gibidir. İnsanı belki kısa bir zaman için aldatır ama çabucak da foyası meydana çıkar. Hakiki tatlı dil iyi insanda olur. Yüreği merhametle, sevgi ile dolu insanın dili de kendiliğinden tatlılaşır. Bu geçici dünyada gönül yıkmanın, kalp kırmanın boşluğunu sezecek kadar olgun bir hayat anlayışına varmalı ki insan, en küçüğünden en büyüğüne kadar tatlı dille, güler yüzle seslenebilsin.

Alman İmparatoru Cherlas Ouint (Çars Kuint), saat meraklısı idi. İş gücü, etrafına topladığı on, on beş saati aynı zamanda çalmaya, daima hepsinin aynı zamanı göstermelerini temin etmeye çalışırdı. Dünya hükümlerini peşinde koşan Charles Quint (Çars Kuint) günün birinde "Ben on saati ayar etmekten aciz olan bir insan, milletleri nasıl ayar edebilirim?" diyerek üzüntüye kapılmıştır. Fakat o aç gözlüydü. İnsanları zorla emri altına almak, kırıp dökerek hâkim olmak istiyordu. Hâlbuki tatlı dilli adam böyle bir üzüntüye kapılmaz, kimse kendisine diretmeyeceği için her gittiği yere huzur götürür. Onun tatlı dili en tembeli, en

gönülsüzü bile şevke getirdiği için hayat yükü ağırlığını hissettirmez olur. Dakikalar, yatağına alışmış bir su gibi şırıltılar içinde akar gider.

Gönülden temenni ederim, hayatınız güler yüzlü, tatlı dilli insanlar arasında geçsin.

Şevket RADO

YOLCU KONMAZ OTEL

Kişiler

Bulguroğlu: Otelci, Topaç: Garson

I. Sahne

Otelci (yalnız)

(Otelci elinde bir süpürge ile girer.)

Otelci - Etrafı bir kere daha gözden geçirelim. (Bir şarkı mırıldanarak toz alıyormuş gibi eşyaya kuvvetli bir şekilde süpürgeyi indirmeye başlar.)

- Oooh! Her taraf tertemiz oluyor. Her yer pırl pırl... (dinleyenlere) Tabii bu kadar neşeli ve sevinçli olduğuma şaşıyorsunuz değil mi? Merakta kalmayın. Anlatayım. Ankara'nın en büyük, en güzel, en mükemmel oteli olan Yolcu Konmaz Oteli'nin sahibiyim ben... Ha, ismimi daha bilmiyorsunuz, değil mi? Evet, meşhur Yolcu Konmaz Oteli'nin müdürü Bulguroğlu... Bugün otelime çok meşhur bir yolcu gelecek de onun için böyle sevinç ve neşe içindeyim. Güngörmez Ülkesi kralının oğlu, bugün bizim otele geliyor. Büyük bir prens... Bir şehzade... Dün akşam bana telefon edip de bunu haber verdikleri zaman hemen işçi dairesine başvurduğum ve bugün için fazladan bir garson istedim. Elbet ya... Birçok iş olacak.

Ama garson daha gelmedi. Neden acaba? Merak ediyorum doğrusu. Fakat ben her tarafı topladım. Her şeyi düzenledim. Korkmam artık... Hele kendi elimle prens hazretlerine öyle bir kahvaltı hazırladım ki senelerce tadı damağında kalacak vallahi. Ah, bugün benim için ne kutlu bir gün! Bizim otel için bundan güzel reklam olur mu? Ünlü bir kralın oğlu otelime gelecek, otelimde kalacak, otelimde bir odasında oturacak, otelimde bir yatağına yatacak... Aman yarabbi! Sevinçten çıldıracağım. Dahası var. Bütün gazeteler şüphesiz hep bundan bahsedecek.

Bütün komşu otelciler bu hâli kıskanacaklar (Saat öğleyi çalar.). O da ne? Öğle vakti olmuş ha? Meşhur misafirimiz neredeyse gelir artık. Tam vakit... (Kapı çalınır.) Hah, tamam işte geldi. Heyecandan tir tir titriyorum. Kapıyı bayılmadan bir açabilsem. Aman Bulguroğlu

cesaret. Çok terbiyeli, nazik olmaya bak. (Sağdan çıkar.).

II. Sahne

Topaç - Otelci

(Topaç sağdan girer, arkasından da otelci gelir.)

Otelci (yerlere kadar eğilerek) - Buyursunlar prens hazretleri... Buyurun efendim, buyurun...

Topaç - Merhaba bayım. Yolcu Konmaz Oteli burası değil mi?

Otelci (yerlere kadar eğilerek) - Evet şehzade hazretleri...

Topaç (kendi kendine) - Amma da nazik adam haa! (yüksek sesle) Bulguroğlu ile mi görüşüyorum?

Otelci (kendi kendine) -Aman benimle ne de nazik konuşuyor, (yüksek sesle) Evet efendimiz. Bulguroğlu benim. (Onu selamlar.)

Topaç - Ben de beklediğiniz adamım.

Otelci - Evet efendim, geleceğinizden haberim vardı efendim.

Topaç (kendi kendine) - Haberim vardı diyor. Allah Allah... Galiba işçi idaresinden söylemiş olacaklar, (yüksek sesle) Biraz geç kaldım galiba?

Otelci - Hayır efendim, hayır... Estağfurullah efendim... (Saygıyla eğilir.)

Topaç (kendi kendine) -Allah Allah... Bu kadar nazik patron da hiç görmemiştim (yüksek sesle) Bulguroğlu, niçin bana öyle... (otelcinin taklidini yaparak) Yok, buyursunlar prens hazretleri; yok, estağfurullah şehzade hazretleri filan diyorsunuz? Benim ismim Topaç, Topaç...

Otelci (hayretle) - Ne? Topaç mı? (kendi kendine)

Haa, anladım. Prens seyahat ederken mutlaka ismini değiştirmiş olacak, (yüksek sesle) Baş üstüne efendim... İsminiz Topaç olsun. Emredersiniz efendim... (Yerlere kadar eğilir.)

Topaç (kendi kendine) -Allah Allah... Neredeyse ayaklarıma kapanacak. Amma da acayip adam ha... Neme lazım, ben buraya garsonluk etmeye geldim, onu bilirim, (yüksek sesle) Eeee, ne yapacağız bakalım?

Otelci -Emrinize hazırım ef.. Ef.. Ef.. Şey... Bay Topaç... (kendi kendine) Allah

Allah... Nasıl isim bulmuş ya... (yüksek sesle)

Arzu buyurulursa bu taraftaki (Sol tarafı gösterir.) odaya geçin. Mükemmel kahvaltınız sizi bekliyor.

Topaç (kendi kendine) - AaaaL Şimdi de beni kahvaltıya davet ediyor. Aman burası ne güzel yermiş böyle? (yüksek sesle)

Bulguroğlu, vallahi siz pek hoşuma gidiyorsunuz. Umarım ki ikimiz gayet iyi anlaşacağız... Şartlarıma gelince...

Otelci (sözünü keserek) - Israr etmeyin. Vallahi gücenirim. Aman efendim şarttan filan hiç bahsetmeyin. Ne derseniz başım üstüne...

Topaç -Öyle ama...

Otelci - Israr etmeyin. Vallahi gücenirim.

Topaç - Pekâlâ öyleyse... (kendi kendine) Olur şey değil... Amma nazik, amma cömert adam. Şaştım kaldım. Ne yapalım. Mademki davet ediyor, gidip kahvaltı etmekten başka çare yok. Öyle bir iştahım da var ki... (yüksek sesle) Yemek salonu ne tarafta?

Otelci (Sol tarafı gösterir.) - Bu tarafta efendim... Otelimin en iyi dairesini de sizin için ayırdım.

Topaç - Doğrusu eşi benzeri bulunmaz bir adamsınız.

Otelci - Estağfurullah Topaç... Burada istediğiniz gibi hareket edin... Efendim... Bir emriniz olursa lütfen zili çalın, bendeniz hemen gelirim.

Topaç (kendi kendine) - Bu da nesi? Hoppalaaa... Otel sahibi garsonlara hizmet ediyor galiba... Bir yaşıma daha girdim. Allah Allah... (yüksek sesle) Pekâlâ öyleyse... Şimdilik Allah'a ısmarladık Bulguroğlu. (kendi kendine) Gidip karnımı doyurayım, patronu kızdırmayalım (Soldan çıkar.).

III.Sahne

Otelci

Otelci - Ohh! Çok rahat ve memnunum. Aferin sana Bulguroğlu... Doğrusu her şey yolunda... Ne de nazik, ne de kibar bir adam... Doğrusu bir şehzade ile konuşmanın bu kadar kolay olacağını hiç sanmıyordum. Bu şerefli ve büyük günü hiç unutmayacağım. Gazeteler kim bilir neler yazacak? (Kulisten telefon sesi gelir.) Ne o? Telefon çalıyor. Kim acaba? Mutlaka gazetecilerdir. Galiba benimle röportaj yapmak istiyorlar. (Öksürür, gazetecilere

hitap ediyormuş gibi bir tavır alır.) Hayır, sayın gazeteciler hayır... Çok meşgulüm... Büyük misafirimizin hizmetleriyle meşgulüm... Sizinle konuşmaya vaktim yok... (hiddetle) Yok dedim ya efendim... Yok... (Telefon şiddetli çalar.) Dur, dur, geliyorum.

(Acele sağ tarafa koşar, kulisin kenarında telefonla konuşur.) Alo, alo... Kim konuşuyor? Güngörmez Ülkesi prensinin yaveri mi? Ne diyorsunuz? Prens bugün gelemecek mi? Peki, ama öyleyse... Alo, alo... Hay Allah, telefonu kapadılar, (sahneye gelerek) Allah Allah... Prens bugün gelemecekse biraz evvel gelen adam kim öyleyse? Hah, işte bu tarafa doğru geliyor. Belli etmeden anlamaya çalışayım.

IV. Sahne

Otelci - Topaç

Topaç (Soldan girer.) - Bulguroğlu, sizi bütün kalbimle kutlarım. Kahvaltı doğrusu pek nefisti.

Otelci (gülerek) - Memnun oldum. İltifat buyuruyorsunuz, (kendi kendine) Kahvaltı nefisti ha? Sen şimdi bana hesap ver bakalım, (yüksek sesle) Eee, ne dersiniz? Beklediğimiz büyük misafir otelimize bugün geliyormuş... Şimdi telefon ettiler. Şaştınız bu işe değil mi?

Topaç (Hiç ilgi göstermez.) - Benim neme lazım?

Otelci -Şaşılacak şey doğrusu... Değil mi?

Topaç - Bana ne?

Otelci (kendi kendine) -Söyletemeyeceğim. Konuyu değiştireyim bari. (yüksek sesle) Güngörmez Ülkesi ne güzel bir memlekettir değil mi?

Topaç - Ne, ne? Neresi dediniz?

Otelci -Canım sizin ünlü ülkeniz... Doğduğunuz memleket orası değil mi?

Topaç - Memleketim mi? Alay mı ediyorsunuz Allah aşkına? Ben Türküm yahu, Türk... Memleketim de Türkiye...

Otelci -Türk müsünüz? Demek Güngörmez Ülkesi'nin şehzadesi değilsiniz?

Topaç (kendi kendine) -Allah Allah... Bu sefer de başka türlü saçmalamaya başladı, (yüksek sesle) Hayır efendim hayır... Size ismimin Topaç olduğunu söyledim ya...

Topaç - Nasıl değil? Benim başka ismim falan yok ayol? İnanmazsanız işçi idaresinden sorun... Göreceksiniz ki...

Otelci (sözünü keserek) - İşçi idaresinden mi? Tuuuu... Hay... Allah iyiliğini versin... Şimdi anladım. Siz benim beklediğim garsonsunuz değil mi?

Topaç -Öyle ya...

Otelci -Oysaki ben sizi Güngörmez Ülkesi kralının oğlu sandım.

Topaç - Olur şey değil vallahi... (Katıla katıla güler.) Hah, hah, hah...

Otelci - Peki, niçin bana kim olduğunuzu söylemediniz?

Topaç - Nasıl kim olduğunu söylemedim? Siz dinlemek ve inanmak istemediniz ki...

Otelci - Doğru... Bütün kabahat bende. İnsan anlamadan, dinlemeden iş yaparsa böyle olur... Eyvahlar olsun! Şimdi bu olay duyulunca herkes alay edecek. Bizim Yolcu Konmaz Oteli'nin şöhreti mahvolacak. (Ağlamaya başlar.) Benimle de bir güzel eğlenecekler.

Topaç - Fena mı? Sen de otelinin ismini değiştirir, Güngörmez Oteli yaparsın.

Otelci -Aman Topaç Bey, ayağını öpeyim. Bunları kimseye anlatma sakın. Ağzını iyi tut. Ben de sana teşekkür etmek üzere, seni öğle yemeğine davet ederim. Beraber yemek yeriz, yemekten sonra da kahvelerimizi içeriz.

Topaç - Demek beni hizmetinizde alıkoyuyorsunuz.

Otelci -Elbette, elbette... Senden iyi garson mu bulacağım?

Topaç - Pekâlâ, ben de suyun içindeki balık gibi ağzımı açmam, (dinleyenlere) Eee, çocuklar... Mademki bu sırrı siz de öğrendiniz, sizin de yolunuz Ankara'ya düşerse benim gibi doğruca buraya gelip kendinize bir ziyafet çekin... Allaha ısmarladık.

(Otelci soldan çıkarken, perde kapanır.)

Cemil MİROĞLU

BİR İLETİŞİM BİÇİMİ OLARAK KARİKATÜR

Çok sayıda anlamı olan ve anlam çağrıştıran iletişimi, genel olarak bireyler arasındaki duygu, düşünce ve bilgi aktarım süreci olarak tanımlamamız mümkündür. İletişim, yaşamın her anında ortaya çıkan kişisel ya da grup olarak yapılan bir etkinliktir.

Yapılan küçük bir mimikten, uydular aracılığıyla gerçekleşen kıtalar arası haberleşmeye kadar çok geniş bir daire içinde ele alınabilecek iletişimde karikatürün bir ileti (mesaj) olarak önemi yadsınamaz. İnsanlar iletişim kurabilmek için değişik semboller kullanırlar. Duygu ve düşünceler daha çok harf dediğimiz işaretlerin oluşturduğu kelimelerle

ifade edilmeye çalışılmış ve yazı dili gelişmiştir. Ancak bütün anlatımlarda bu yazı dili tek başına yeterli olmamış resim, müzik, edebiyat vb. sanat dalları ortaya çıkarak özellikle duygu aktarımında büyük roller üstlenmiştir.

Acaba ilk çağlarda yaşayan insanları mağara duvarlarına bir bakıma ilk karikatürler diyebileceğimiz çizgileri yapmaya zorlayan neydi? Niçin böyle bir şeye ihtiyaç duydular? Birtakım duygu ve düşünceleri söz ile anlatamadıkları için mi? Birbirleriyle daha iyi bir iletişim kurabilmek için mi?

Bu soruları çoğaltmak mümkündür. Kaldı ki bu insanlar yüzyıllar öncesi bıraktıkları duvar resimleriyle bugünün insanıyla iletişim kurup bazı iletileri aktarmışlardır. Buradan hareketle bugünün karikatürçüsünün de çizgi yoluyla verdiği mesajların yüzyıllar sonrası insanına ulaşabilmesi olası görünmektedir. Bu da iletişim aracı olarak diğer sanat dallarına göre daha güçlü ve çekici mesajlar verebilen karikatür sanatının, kaynak olarak da karikatürçünün ne denli önemli ve kalıcı olduğunu vurgulamaktadır.

Evrensel açıdan karikatürü ele aldığımızda özellikle son dönemlerde yazısız karikatürün yaygınlaşmasıyla dünya çizerleri arasında karikatür, ortak bir dil hâline gelmiştir.

Kültürleri, dilleri, dinleri, ekonomik ve siyasal yapıları farklı karikatürçüler hem birbirleriyle hem de farklı toplumlarla rahatça iletişim kurmaya başlamışlardır. Türk karikatürçülerinin uluslararası alanda çeşitli başarılar elde etmeleri ve adlarını duyurmaları bu iletişim sürecinde etkin bir şekilde yer aldıklarının göstergesidir.

Bir insan diğer yabancı dilleri ne kadar iyi öğrense de ana dilinde kurduğu iletişim kadar o dillerde tam anlamıyla sağlıklı bir iletişim kuramaz. Her dilin kendi yapısından kaynaklanan farklılıklar, şive, telaffuz, vurgu ve tonlama gibi konuşma diline özgü önemli anlam belirleyici öğeler yabancı bir dille iletişimi zorlaştıran öğelerdir.

Bütün bu olumsuzlukları bir an için bir kenara bıraksak bile kişinin öğrenebileceği yabancı dil sayısı sınırlıdır. Dolayısıyla bütün dünya ile yabancı diller öğrenerek doğrudan bir iletişim kurabilmek imkân dâhilinde değildir.

Fakat farklı toplumlardan ya da farklı gruplardan insanlar bir karikatüre baktığında o toplumun dilini hiç bilmeseler de verilmek istenen iletiyi rahatlıkla anlayabilir ve yorum yapabilir. Bu anlamda Türk karikatürünün önemli isimlerinden Nezih Danyal'ın Karikatür Vakfı Etkinlikleri içerisinde zaman zaman gerçekleştirdiği Farklı Uluslardan Sergiler Projesi de karikatürün bütün insanlara ulaşabilen iletişim gücünden yararlanılması bakımından son derece önemlidir.

İletişim kişiler arası, toplumlar arası ya da birey ile toplum arasında oluşan bir süreçtir. Bir kişinin toplumla yüzyüze kurduğu iletişimde ulaşabileceği insan sayısı sınırlıdır. Ancak karikatürcü uygun zemin oluştuğunda çizgileriyle bütün dünya insanlarına seslenme olanağı bulmaktadır.

Karikatürün iletişimle olan ilişkisi ve iletişimdeki yeri çok farklı boyutlarda ele alınabilir. Bu konunun değişik açılardan irdelenmesi şüphesiz ki hem karikatürcü hem karikatür, hem de toplum açısından son derece önem taşımaktadır.

Hakkı USLU

ATATÜRK VE SANAT

"Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir.", "Efendiler, hepiniz mebus olabilirsiniz; vekil olabilirsiniz, hatta cumhurbaşkanı olabilirsiniz. Fakat sanatkâr olamazsınız. Hayatlarını büyük bir sanata vakfeden bu sanatçıları sevelim."

Atatürk, yukarıdaki ikinci özdeyişi, Çankaya'daki bir toplantı sırasında söylemiştir. Devlet adamlarının, mebusların ve Darülbeydi sanatçılarının bir arada buldukları toplantıda, galiba bazı mebusların onları "oyuncu takımı" sayıp biraz küçümsemiş olmalarına karşılık söylemiştir.

Büyük bilim koruyucusu Fatih'in, Sinan'a ölümsüz şaheserler diktiren Kanuni'nin, Damat İbrahim Paşa'nın, sanat âşığı Üçüncü Selim'in de sanata saygısını saygıyla anıyoruz. Ancak hiçbirinin sanatla halkı Atatürk kadar yaklaştırdığı ileri sürülemez. Çünkü onun sanat anlayışı, yalnız sarayın değildi. Bunun çok ötesinde, tüm yurt düzeyinde büyük topluluklara bir sanat yayıncılığıydı. Sanatı, yurdun en uç köşelerine, halkın ayağına götürme, onun yaşamının vazgeçilmez çabalarından biridir. Atatürk, sanatın, uygar toplumlardaki can alıcı önemini çok iyi kavramış, özlediği uygar Türkiye'nin oluşturulmasında sanata saygıyı baş şartların biri bellemiştir. Aynı zamanda sanatı, bu uygarlık savaşında en etkin, kalpten kalbe giden en sıcak, en dolaysız, en sağlıklı araç saymıştır.

Cumhuriyet yerine oturur oturmaz, yurdun yetenekli çocuklarını Avrupa'ya sanat eğitimine göndermiştir. Yurdun yalnız zekâsını değil, duyarlılığını da temsil eden sanatçılar mebusluklar, büyükelçilikler verip onları onurlandırmıştır. Onun bu davranışları sanata saygısına örnek olarak gösterilebilir.

Yurdu düşmandan kurtarma gereğinden hiç geri kalmayan, zafere eşit katkıda bulunan Türk kadınına toplumsal alanda eşit haklar sağlayan o değil miydi?

Ankara Devlet Konservatuarını, Ankara Devlet Tiyatrosunun ve Operasını, filarmoni orkestralarını ilk kuran, kurduran, temelini' atan o değil miydi?

Ve dikkat buyurulsun, bir dediği iki edilmeyen bu millî kurtarıcının bütün bunları yaparken pusulası hiçbir zaman kendi özel zevki değil -asla değil- uygar Batı toplumunun ölçüleri idi. Özellikle Rumeli türkülerini severdi. Ülkeyi bir müziğe yöneltmenin zorunluluğunu herkesten önce sezen ve yerleştirmeye çalışan da yine kendisi oldu.

ATATÜRK VE TÜRK TİYATROSU

Yıl 1931... Düzgün, örgütlü bir şehir tiyatrosu hâlinde yeniden yaşantıya kavuşan "Darülbedayi" o zamanlar sayısı on beşi geçmeyen kadrosuyla yeni bir Anadolu turnesine çıkmıştır. İlk uğrağı yine Ankara'dır. En büyük seyircisi de yine Atatürk.

Atatürk, bir yıl önce tarihî sözleriyle şeref verdiği bu sanatın gönülleri tok çocuklarını bir akşam sofrasında konukluyor, onlarla uzun saatler oturup meslekleri, sanatları üzerinde konuşuyor. Bu konuşma bir an öyle bir biçim alıyor ki, Atatürk kurula başkanlık eden Muhsin

Ertuğrul'dan(1).....
 .....Muhsin sahne dışında kalabalık bir topluluk içinde bile uzun boylu konuşmaktan kaçınacak kadar sıkılgan bir insandır. Mesleğiyle ters gibi görünen, fakat kendisini yakından tanıyanlarca bilinen bu huyu yüzünden Atatürk'ün buyruğunu yerine getiremiyor. Önce bunu bir sanatçı kaprisi sanan Atatürk, gücenir gibi oluyor, hatta öfkeleniyor. Uzun ısrar ve tartışmalardan sonra Muhsin, arkadaşlarının da yardımıyla kendisini kandırmayı başarıyor. Faka| Atatürk isteğinden vazgeçmiyor:(2)

.....

.....

Muhsin bu bahsi kabul ediyor ve Atatürk'ün buyruğunu bu biçimde memnunlukla yerine getireceğini söylüyor.

Yıl 1932... Aradan uzunca bir zaman geçmiş, ama Atatürk bu bahsi (unutmamıştır... Bir gün Muhsin, oynanmak üzere gönderdiği bir piyesi Diyor. Bu piyes Faruk Nafiz Çamlıbel'in Akın'ıdır. Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya, Batı'ya yayılıp genişlemelerini anlatan bir destan.

Muhsin ve arkadaşları 1932 yılının ilk aylarında Akın'ı oynamak üzere hazırlığa başlıyorlar. Dekorlar, kostümler yapılıyor. Roller dağıtılıp ezberleniyor... Yapıtta Türk hakını

İstemi Han'ı bizzat Muhsin oynayacaktır. Öteki roller Galip, Emin Belig, Hüseyin Kemal, Talât, Neyyire Neyyir, Şaziye ve Zehra arasında bölünüyor. Provalar ilerlerken Atatürk birkaç defa yapıtın hazır olup olmadığını soruyor. Nihayet yapıt oynanacak duruma geldikten sonra, temsillere başlanabileceği Atatürk'e bildiriliyor ve şubat ayının ilk haftalarında Akın oynanıyor.

Başta Muhsin olmak üzere yapıtta rol alan bütün sanatçıların ne büyük bir heyecan içinde olduklarını kolayca düşünebilirsiniz. Atatürk, ilk defa olarak Tepebaşı Tiyatrosu'na gelecek ve temsili seyredecektir.

Atatürk'ün, her işte olduğu gibi sanat işlerinde de ne kadar güç beğendiğini, ufak tefek başarılarla kendisini memnun etmeye olanak bulunmadığını çok iyi bilen; hele bir yıl kadar önce konuyu hiç unutmayan Muhsin, en ufak bir falsoya yer vermemek gerektiğini çok iyi bilmektedir. Onun için maddi, manevi elden gelen bütün çabayı harcayarak Akın'ı eksiksiz oynamaya çalışıyor.

1932 yılının 19 Şubat akşamı Atatürk, Akın'ı görmek üzere Tepebaşı Tiyatrosu'na geliyor... O gece Türk tiyatrosu için tarihsel ve unutulmaz bir gecedir.

Perde açılıyor. Şehir Tiyatrosu'nun doğuşunda ve gelişmesinde çok emeği geçen eski vali Muhittin Üstündağ, Atatürk'ün yanındadır; ama o, piyesi seyretmiyor, (3)

.....
 .....

Bu arada birinci perde kapanmıştır. İlk alkışlar, en değerli alkışlar Atatürk'ün locasından yükseliyor. Temsilden sonra başta Muhsin olmak üzere yapıtta rol alan sanatçıları yanına kabul eden Atatürk, hepsini tebrik ediyor, güzel sözlerle hepsinin gönüllerini hoş ediyor ve teşvik ediyor, sonra Muhsin'e dönerek:

"Bahsi kazandın." diyor. "Sen bizim en değerli sanatçımızsın."

Lütfi AY

TÜRK DİLİ

Dil, millî kültürün ilerlemesi ve yayılmasında önemli bir araç olduğu gibi, millî duygunun gelişmesinde ve bağımsızlığın korunmasında da önemli bir etkidir. Ayrıca dil, milleti oluşturan kişilerin birbirini kolayca anlaması ve millî bütünlüğün korunması için gerekli bir araçtır. Bu nedenle Atatürkçülükte; millî kültür, bağımsızlık, millî bütünlük ve

toplumsal barışın korunması, sürdürülmesi için milleti oluşturan kişiler arasında konuşulan dilin, birbirinden farkı olmaması, sade, anlaşılır ve zengin olması gereklidir. Türk milletini meydana getiren unsurların başında Türk dili vardır. Türk'üm diyen herkesin Türk dilini bilmesi ve kullanması şarttır. Millî terbiyeyi millî eğitimin esası olarak alan Atatürkçülük "onun dilini, usulünü, vasıtalarını da millî yapmak zorunluluğu" na inanır. Türk dili her yönü ile millî olmalıdır. Millet kavramı için zorunlu olan kültür ve ülkü birliğinin, dil birliği olmaksızın gerçekleşebilmesi söz konusu değildir. Atatürk bu gerçeği, "Millet dil, kültür ve ülkü birliği ile birbirlerine bağlı olan vatandaşların oluşturduğu siyasi ve sosyal toplumdur." şeklinde belirtmiştir. Türk milletinin iki parçadan meydana gelmesi mümkün değildir. Bu temel esas her şeyden çok, dil için geçerlidir. Türk dili tektir ve bütün Türkler tarafından aynı şekilde bilinip kullanılmaktadır.

Türkiye'de dile, yani Türkçeye önem verilmesi Atatürk'ün "milliyetçilik" ilkesinin gereğidir. Atatürkçülükte "Milliyetin çok belirgin niteliklerinden biri de dildir. Türk milletindenim diyen insan, her şeyden evvel ve mutlaka Türkçe konuşmalıdır. Türkçe konuşmayan bir insan Türk kültürüne, topluluğuna bağlılığını iddia ederse buna inanmak doğru olmaz."

Türk dili ile ilgili olarak göz önünde bulundurulması gereken temel esasların başında Türkçenin güzelliğine, zenginliğine ve gücüne olan güven ile bu dilin büyük bir kültür dili olma yolunda taşıdığı potansiyele olan inanç yer almalıdır. Atatürk, "Türk milletinin dili Türkçedir. Türk dili dünyada en güzel, en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir... Türk dili Türk milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk milleti geçirdiği sayısız tehlikeli felaketler içinde ahlakının, geleneklerinin, hatıralarının, çıkarlarının kısaca bugün kendi milletini yapan her şeyi dili sayesinde korunduğunu görüyor. Türk dili Türk milletinin kalbidir, zihnidir." diyerek dilimize olan güvenini ve inancını belirtmiştir. Milletın sahip olduğu her türlü millî ve kültürel değerlerin korunması dildeki zenginlik ve sadelik ile yakından ilişkilidir.

Türk diline gereken önemin verilmesini öngören Atatürkçülüğe göre "Türk dili zengin, geniş bir dildir. Her kavramı ifade kabiliyeti vardır. Yalnız onun bütün varlıklarını aramak, bulmak, toplamak, onlar üzerinde çalışmak lazımdır." Türk dilinin özündeki zengin hazinenin gün ışığına çıkarılması bütün Türk milletinin başta gelen millî görevlerindedir. Bu görevi gerçekleştirme yolunda ilk adımları, Türk Dil Kurumunun kurulması ve dil kurultaylarının düzenlenmesi ile atan Atatürk; "Türk dilinin, kendi benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğine kavuşması için, bütün devlet teşkilatımızın, dikkatli, ilgili olması" nı vurgulamış, dil konusunun herkesi ilgilendirmesi gereken bir devlet meselesi olduğuna dikkati

çekmiştir. Atatürkçülükte "Türk dilinin sadeleştirilmesi, zenginleştirilmesi ve kamuoyuna bunların benimsetilmesi için her yayın vasıtasından faydalanmalıyız. Her aydın hangi konuda olursa olsun yazarken buna dikkat edebilmelidir. Konuşma dilimizi ise ahenkli, güzel bir hâle getirmeliyiz." şeklinde ifade edilmektedir. Türk dilinin kendi benliğine kavuşması, zenginliklerinin ortaya çıkarılması ve sadeleştirilmesi yolunda devletin öncülüğünde, başta Türk dilini en iyi kullanması gereken aydınlar olmak üzere her türlü yayın araçlarıyla çaba gösterilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak Türk dilinin sadeleştirilmesi ve geliştirilmesi Atatürkçülüğün üzerinde önemle durduğu konulardan biridir. Atatürkçülükte "Millî duygu ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması millî duygunun gelişmesinde başlıca etkidir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir, yeter ki bu dil bilinçle işlensin. Ülkesini, yüksek bağımsızlığını korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır." Dil konusunda bilinçli çalışmaların yapılarak Türk dilinin yabancı dillerin etkisinden kurtarılması, dilde var olan zenginliklerin araştırılarak ortaya çıkarılması millî bilinç ve kültürel bağımsızlık açısından zorunludur. Atatürk bu gerçeği "Millî bilincin ayakta kalabilmesi ve uyanık bulunması için dil ve tarih uğrunda çalışmaya mecburuz." şeklinde vurgulamıştır.

Atatürkçülük Üçüncü Kitap

BİLMECE

HACİVAT : Karagöz'üm ne iyi ettik de parka oturmaya geldik!

KARAGÖZ : Bilsem, parasız kaldıkça parklara giderdim. Peki, kızmazlar mı?

HACİVAT : Niye kızsınlar?

KARAGÖZ : Söyleseydin çuval getirirdim.

HACİVAT : Çuval ne olacak? **KARAGÖZ** : Canım efendim, "Parka ot yolmaya geldik", dedin ya... Hem otları kime satacağız?

HACİVAT : Efendim, ot yolmaya değil, oturmaya dedim. Bak, etraf yemyeşil, hava mis gibi...

KARAGÖZ : Öyleyse başka parka gidelim.

HACİVAT : Ne oldu yine?

KARAGÖZ : "Havası pis gibi" demedin mi?

HACİVAT : Değil efendim, "Havası mis gibi..." dedim. Yani temiz ve güzel kokulu...

KARAGÖZ : Âmin, âmin...

HACİVAT : Burada insan kendini unutuyor.

KARAGÖZ : Burada, İhsan kediyi mi uyutuyor?

HACİVAT : Karagöz'üm, bana laf yetiştireceğine temiz havadan şöyle derin derin nefes al da ciğerin bayram etsin!

KARAGÖZ : Evvela cüzdanım bayram etse, ben ciğerime bayram yeri bulurum.

HACİVAT : Neyse efendim, kasvetli şeyler konuşmayalım.

KARAGÖZ : Hay hay, kasketli şeyler konuşmayalım.

HACİVAT : Bak aklıma geldi! Hoşça vakit geçirmenin bir yolu da karşılıklı bilmece sormaktır.

KARAGÖZ : Yine beni kandırdın ama evvela ben soracağım.

HACİVAT : Efendim, sohbetimizi daha renklendirelim. Mesela bak şurada kahvehane var, gidelim ben size çay ısmarlayayım.

KARAGÖZ : Hay hay, çayı anladım da kim kime ısmarlayacak onu anlayamadım Hacı Cavcav? Neyse, çaycı bilir. Ben başlıyorum.

HACİVAT : Haydi kolay gele, başla Karagöz'üm!

KARAGÖZ : Parmağı var canı yok, damarı var kanı yok?

HACİVAT : Efendim, bu, eldiven! Bir çay kazandım. Şimdi iyi dinle!

KARAGÖZ : Kolay sor!

HACİVAT : Karagöz'üm, girdiği evde kıymetli bir şey bulamayan hırsız ne çalar?

KARAGÖZ : Şimdi, bu bilmece mi?

HACİVAT : Canım niye olmasın, tabii bilmece...

KARAGÖZ : Ne çalar?

HACİVAT : Efendim, ben sana soruyorum.

KARAGÖZ : Ben kendime soruyorum. Belki boş bulunup cevabını söylersin diye sesli düşündüm. Şey, hırsız boş eve mi girmiş?

HACİVAT : Değil efendim, ama kıymetli bir şey bulamamış... Yine de bir şey çalmış, acaba ne?

KARAGÖZ : Hacı Cavcav, bu hırsız acemi mi imiş?

HACİVAT : Allah müstehakını versin, eve beraber girmedik ya! Ne bileyim, acemi mi?

KARAGÖZ : Hırsız iyice tanımadan ne çaldığını nasıl bulacağım? Peki, çaldığı şeyi cebine mi koymuş, yoksa çuvala mı?

HACİVAT : Nereye, nereye koymuş... Tamam, bilemedin... Bir çay daha kazandım, iki oldu. Sıra sende!

KARAGÖZ : Dur biraz düşünüp uydurayım.

HACİVAT : Canım uydurmak olur mu?

KARAGÖZ : Sesini çıkarma! Tamam, iyi dinle! Şey, ağzımızda cik cik öten meyve hangisidir?

HACİVAT : Karagöz'üm bu bilmece mi?

KARAGÖZ : Bilmece zahir... Yirmiye kadar sayıyorum.

HACİVAT : Şey, birader, böyle bilmece olur mu?

KARAGÖZ : On altı, on yedi, on sekiz, on dokuz, yirmi! Hem de nasıl olur kerata! Bademcik dediğimiz zaman badem ağzımızda cik cik diye ses çıkarmaz mı? Sen şu çay paralarını bana ver de gidip akşama ekmek alayım.

HACİVAT : Al şu parayı ama bunun acısını çıkarırım. (Gider.)

Ünver ORAL

HAYATA AÇILAN KAPILAR

İçinde yaşanılan ve insan soluğu ile hayat bulan yapıların dış dünyayla ilişkilerini sağlar kapılar. Pencereleeri, dışarıyı bize anlatan, "gösteren" gözlere benzetirsek; yapılar, sevmediğini dışarıda bırakıp sevdiğini içeri alan bir ağız gibidir. Sahip olunanı ardına saklayarak sahip olamayanda bir yabancılaşma duygusu yarattı kapılar. İnsanlık tarihi kadar eski bir öykü bu...

Kapılar, önemli yapıların giriş bölümlerini "dışardan" ayırmak için yapıldı. Şehir kapıları, düşmanlara karşı surlarla çevrilerek korunan kentlere girip çıkarken kullanılıyordu.

Mezopotamya'dan başlayıp Anadolu medeniyetlerine, Eski Yunan'dan Çin'e, oradan da Selçuklu ve Osmanlı'ya kadar uzanan zaman diliminde, kapılar âdetâ şehirlerin simgesi oldu. İstanbul surları üzerindeki Topkapı ve Edirnekapı, Diyarbakır Kalesi üzerindeki Urfa kapısı, ülkemizdeki şehir kapılarının en güzel örneklerinden birkaçı. Kentten içeri giren mallar, burada denetlendiği için bu kapılara "gümrük kapısı" denilmiştir. Ülkeler arasındaki sınırlarda da "kapı" sözcüğü, benzer bir anlamda kullanılır.

Geleneksel Türk evlerinde kapılar, evin "hayat" adı verilen bölümüne açılır. Hayattan bir merdivenle üst kata çıkılır. Bir evin tüm güzelliklerini başkalarına açıp kötülüklerin üzerine kapanır dış kapılar.

Kapıların üzerinde bulunan tokmak ve çekeceklerin, bir görüntü zenginliği olmanın ötesinde işlevleri vardır! Çok basit şekillerde olanlarının yanı sıra, küçük birer sanat eseri olarak değerlendirilebilecek örnekleri mevcuttur. Ev sahibinin nereden geldiğini, mesleğini ve ekonomik durumunu yansıtır kapı tokmaklarındaki ayrıntılar. Tokmaklarda çoğunlukla el şeklinin tercih edilmesi, insan elinin bol kazanç ve bereketi temsil etmesi inancına dayanır. Evlerin sesidir tokmaklar; eve misafir geldiğini ev sahibine haber verir. Ev içlerindeki kapılar ise daha yalındır. Buna karşılık, kapıların odaya bakan yüzleri iç mekân kimliğinin devamı olarak büyük bir özen ve ustalıkla biçimlendirilmiştir. İç kapılarda ahşap, yaygın olarak kullanılan bir malzemedir. Sıcağı depolayan ve insanın duyguları üzerinde olumlu bir etki yaratan ahşaba, eski Türk evlerinin kapılarındaki süslemelerde sıkça rastlanır.

Şimdi yerlerini ağır metal kapılara bırakan o güzelim ahşap işlemeli kapılar, antikacıların soğuk vitrinlerinde bir masa tablası ya da iç dekor olarak kullanılmak üzere uygun fiyata satılmayı bekliyor. Yıllar boyunca yüzlerine vuran yağmurlara ve rüzgârlara, içlerinde sakladıkları anılara, kim ve nasıl değer biçecek dersiniz? Kapıları kapatırız dış dünyanın tehditlerine karşı Bir de üzerine kilit takarız bizden başkası açmasın diye Gelenleri sorgusuz sualsiz kabul ettiğimiz, başkalarına güvenip kapılarımızı hiç kilitlemediğimiz günler geride kaldı. Ali Baba ve Kırk Haramiler masalında olduğu gibi kilidi söz olan kapılar yok ki "Açıl susam, açıl!" denildiğinde açılsın. Şimdi, şehrin kıyıda köşede kalmış birkaç mahallesi dışında, evler artık çelik kapılar ve geçmeli kilitlerle korunuyor.

Soğuk ama güvenli bir zırhın arkasında sıcak sohbetlerimiz de "kilitleniyor". Dökme demirden kilit ve anahtarları, kapı eşiklerini, belli belirsiz bir çocukluk anısı olarak da olsa hatırlayacak mı yeni gelen nesil? Anadolu kentlerinde, büyük şehirlerin ücra semtlerinde hayatın aktığı yerdir kapı eşikleri. Kadınlar eşikte oturup dinlenirken bir yandan da komşularıyla sohbet ederek günlük hayatın sıkıntısından ve tekdüzeliğinden biraz olsun

uzaklaşırlar.

Yaşantılarımda olduğu kadar deyimlerimize de yerleşmiş kapılar Sözelimi, akşam misafirliklerinde "Kapı kapı gezeriz" Hiç belli, olmaz, belki kararımızı değiştiririz diye "açık kapı bırakırız". Aileye uzak birilerinden bahsederken dış kapının mandalı" deyiveririz. "El kapılarında" çalışır ekmeğimizi kazanırız. İstenmediğimiz yerlerden "kapı dışarı" ediliriz. Kapıdan kovsalar bacadan gireriz" kimi zaman, eğer bir şeyi kafamıza koyduysak.

Üzerinde ahşap işlemleri zamanının acımasızlığında kaybolmaya yüz tutmuş cami kapıları, okulların otoriteyi simgeleyen demirden kocaman kapılan... Hangi kapıya gitsen başka bir öyküsü var ardında sakladığı. Sürgülü, döner katlanır, çarpma, kendiliğinden açılan kapılar... İçeriye ya da dışarıya açılan kapılar; kapıların ardına saklanan dünyalar Kendimize ve başkasına ait olan, ayıran sınır orası; gürültülü alarmlar, iri yapılı korumalar ve birkaç açılı görüntü kaydeden kameralarla korumaya çalıştığımız. Bunların yanında bir de göremediğimiz kapılar var. Bizi hayal ettiklerimize ulaştıracak geçitler onlar.

Oya BERK

İYİMSERLİK KÖTÜMSERLİK

İnsanları birçok bakımdan iki sınıfa ayırabilirsiniz. Fakat en doğrusunu Auguste Breal (Agust Biril) adında bir muharrir yapmıştır. O muharrir: "İnsanları, beraber yaşadıkları kimselere hayatı hoş hâle getirenler, bir de beraber yaşadıkları insanlara hayatı zehir edenler diye ikiye ayırmak kabildir." diyor.

Bana öyle gelir ki, muharrir bu ayrımı yaparken insanların bir kısmının iyimser, bir kısmının da kötümser olduğunu anlatmak istemiştir. İyimser yahut eski tabiriyle "nikbin" dediğimiz insanlar hakikaten yalnız kendilerinin hayatını tatlılaştırmakla kalmazlar, beraber yaşadıkları insanlara da hayatı pembe bir gözlük arkasından seyrettirirler. Böyleleri en feci hadiseler karşısında kaldıkları zaman bile ümitsizliğe kapılmazlar; o karanlık hadisenin, gece içinde parlayan yıldızlar gibi, ışık veren bir noktasını bulup ertesi güne o noktadan bakmayı tercih ederler.

Burada "tercih ederler" sözünü gelişigüzel kullanmadığımı herhalde siz de fark etmişsinizdir. Çünkü iyimser dediğimiz adam, en kötü meseleler karşısında kaldığı zaman bu meseleyi iyi tarafından mı, yoksa kötü tarafından mı göreyim diye düşünmez; yaradılışı onu doğrudan doğruya karanlıklar içinde aydınlık noktalan aramaya götürür. Siyahlar içinde bir bakışta beyazlan görür. Bir de kötümseri, eski tabirle "bedbin" dediğimiz adamı düşünün. Aman Allah!... Bedbin gözler güneşte bile kara kara lekeler bulacaklardır.

Nerede olduğunu şimdi hemen toparlayamıyorum, fakat bir yerde okumuştum; iyimser insanla kötümser insanı birbirinden ayırmak için güzel bir usul bulmuşlar. Bir masanın üzerine yarım bardak su koyup insanları teker teker davet ederek masanın üzerinde ne gördüğünü sormuşlar. Kötümser adam, yani o her şeyi kara, her şeyi korkunç, her şeyi noksan gören adam: "Yarısı boş bir bardak görüyorum." dermiş. Buna karşılık iyimser olan kimseler: "Yarisına kadar dolu bir bardak." gördüklerini söylerlermiş.

Kötümserler gerçekten böyledir. Onların gözlerine boşluklar çarpar. Yürekleri sanki vesvese ile doldurulmuştur. Parmağında küçük bir sivilce çıksa kötümserin aklına ilk gelen şey bunun bir kanser başlangıcı olduğudur, iyimser ise parmağında bir sivilce çıktığını, bunu ona iyi bakarak geçiştirmenin mümkün olduğunu düşünür. Böylelikle kendisine de; etrafına da hayatı zehir etmez. Ama kötümser öyle değildir. Hiçbir şeyden memnun olmadığı, en iyi fırsatlar karşısında zihnini kötü ihtimallere doğru işlettiği için her şeyden önce kendisini mahveder; daima kara kara düşündüğünden gülmek fırsatlarını sık sık kaçıır. Âdeta yaşamaz...

Meşhur Düşes de Windsor (Düşes dö Vinsor)'un pek sevdiği Lady Mendl (Leydi Mendil) adında bir ihtiyar hanım vardı. Belki adını duymuşsunuzdur, çünkü iyimserlikten bahsedildiği zaman onun adını hatırlamamak mümkün olmaz.

Çok yaşamış, çok görmüş olan bu ihtiyar kadın: "İnsanın yaşı ne kadar ilerlerse ilerlesin, yaşamak bin vakit geçmiş değildir. Daima yeni şeyler öğrenmek istiyorum. Yenileri öğrenince de eskileri unutmak âdetimdir. İhtiyar olduğumu hiç bir zaman düşünmem. Bütün yeni cereyanlarla hemen ilgilenirim. Çünkü ben iyimser bir kadınıam." der ve hep neşe ile keyif içinde, kuruntusuz, üzüntüsüz geçmiş olan hayatını, tıpkı büyük kumandan Sezar gibi üç kelime ile anlatır. Bilirsiniz Sezar bir muharebeden döndüğü zaman senatoda kendisinden bu mücadelenin tafsilatını sormuşlar, o sadece: "Gittim, gördüm, yendim." demiştir. Lady Mendi da kendi hayatını tıpkı onun gibi üç kelimeyle anlatıyor: "Güldüm, yaşadım, sevdim."

Hayatı böyle hep iyi tarafından, rahat tarafından, keyifli tarafından almak, yok yere dertlenmemek, hiç yüzünden, hatta oldukça mühim sebepler bulunsa bile kederlere batmamak ne iyi şey. Böyleleri toprağa tohum serpen çiftçi gibi geçtikleri yerlere saadet dağıtırlar. Bu saadet tohumlan buğday misali yeşermekte gecikmez. En ufak şeylerden memnun olurlar. Gündelik hayat onlar için küçük ikramiyelerle doludur.

Beş on dakikayı tesadüfen hoş geçirmek, keyifle söylenmiş bir şarkıyı dinlemiş olmak; güzel bir tablo seyretmek, gerçekten layık olanlara ufak bir yardımda bulunmak,

tabiatın harikuladeliğine hayran kalmak, bir çocuğun masum üzüntüsünü gidermek; bir kötümserin gözünde hiç değeri olmayan pek çok şey, iyimserin hayatını zenginleştirir.

Bu dünyada gördüğümüz bütün eserler iyimserlerin eseridir, çünkü insan kötümser olunca eser vermesine imkân kalmaz. Bütün işlerin başlangıcı çetin mücadelelerle doludur. En ehemmiyetsiz bir engel karşısında yılıveren kötümser, bir kenara çekilip kara, düşüncelere dalarken iyimser adam, o mücadelelerin sonunu görebildiği için engellerin üzerine atılmaktan çekinmeyecektir. Hayatın engelleri, sonunun daima iyi olacağına inanan güçlerin sayesinde ortadan kalkar. Dünyayı refaha ve bolluğa kavuşturan onlardır. "En iyi iş neşeli bir adamın elinden çıkan iştir." diye bir söz vardır. İnsan çalışırken neşesini kaybetmemeli. Kötümserlik cemiyette her bakımdan yıkıcı bir rol oynar. Bu sözleri dinlerken tabi aklınıza gelen suali tahmin etmiyorum değilim. Peki, ama nasıl iyimser olmalı? İnsan dünyaya iyimser olarak gelmektedir. Küçük çocukların en tatlı hayaller içinde büyüdüklerini hatırlayacak olursanız bu sözün doğruluğuna inanırsınız sanıyorum. Sonradan kötümser olduğumuza göre dostlarımızı iyimser insanlardan seçelim. Neşe bulaşır, derler. Onların neşeleri bize ulaşır, hayatı hoş tarafından almaya alışacağımız için kötümserliğimizden eser kalmaz belki.

Şevket **RADO**

ANADOLU'NUN CİRİT OYUNLARI

Anadolu'nun geleneksel seyirlik oyunları arasında cirit oyunlarının yeri büyüktür. Cirit oyunları, bir eğlence, bir yiğitlik ve çeviklik gösterisi, aynı zamanda bir atlı spordur. Cirit oyunlarının tarihi çok eskilere gider. Türkler, bu sporu binlerce yıl önce Orta Asya'da başlatmışlar, yüzyıllar boyunca bu geleneği sürdürerek Selçuklularla birlikte Anadolu'ya getirmişlerdir. Bu yüzden cirit oyununun Anadolu'da en azından 900 yıllık bir tarihi vardır. Güreş gibi cirit de millî ve geleneksel bir "ata sporu" sayılır. Güreş, bir zamanlar "Türk gibi kuvvetli" sözüyle Türk gücünü nasıl dünyaya yaymış ve tanıtmışsa cirit oyunu da Türk yiğitlerinin binicilikteki hünerinin, çevikliğinin, cesurluğunun sembolü olmuştur.

Cirit oyununun kaynağı ve çıkışı üzerine çeşitli söylentiler vardır. Derler ki bir zamanlar, birbirine komşu, aynı soydan gelen iki obanın arası açılır. Bir oba ötekinden kız ister, verilmez. Derken iş, kavgaya, savaşa dökülür. İki obanın yiğitleri atlarına biner, zırhlarını kuşanır, silahlanırlar. İki obayı ayıran sınırın tam karşısında yerlerini alırlar. Nerdeyse yiğitler birbirine girecek. Obanın yaşlıları toplanır, bir hiç yüzünden yiğitlerin birbirine girmesini istemezler. Karşı obanın ileri gelen yaşlılarıyla konuşur, anlaşırırlar:

- Niçin savaşalım, boşu boşuna vuruşalım? Biz aynı soydan, aynı kökten gelmiş, iki

kardeş obayız. Aramızda bir anlaşmazlık oldu, yiğitlerimiz bunu onur meselesi yaptılar. Elllerinden silahlarını alalım, silah yerine birer sopa verelim. Çatışınlar, güçlerini, savaş hünelerlerini, yiğitliklerini göstereyinler. Sopaları kim kime daha çok isabet ettirirse o taraf yenmiş sayılsın. Yenilen yenilgiyi kabul etsin, derler.

İki obadan iki hakem seçer, meydana sürerler. Yiğitler, bir savaş düzeni içinde vuruşmaya başlarlar. Sonunda hakemler, en çok isabet almış tarafı yenilmiş sayarak çatışmayı durdururlar. Yenen taraf da istediğini elde eder.

Bu olaylardan sonra cirit bir oyun, bir spor olarak yayılır. Geleneksel kuralları ile birlikte milli oyunlarımız arasında yerini alır.

Cirit oyunlarında kullanılan bir metre uzunluğundaki sopalar, meşe, şimşir, hurma gibi ağaçların dallarından kesilir, cilalanır. Bir ucu kalıncadır. Cirit oyununa katılacak belli sayıdaki atlılar, karşılıklı dizilir. Aralarında 100-200 metrelik bir mesafe bulunur. Cirit başladığı zaman, dizilerden bir atlı, atını ileri sürer. Buna öteki diziden başka bir atlı karşı çıkar. İlk çıkan atlı, karşısındaki atlıya sopasını fırlatır ve hemen dizginleri geri çevirir, öteki onu kovalar ve sopasını atar, derken karşıdan bir ikincisi onu karşılar. Böylece cirit bir düzen içinde sürer gider. Diziler teker teker meydana çıktıktan sonra, değneğini en çok isabet ettiren taraf galip sayılır. Cirit oyununda tek hedef, atın sırtındaki binicidir. Ciritin ata isabet etmesi, savuranın oyun dışı kalmasını gerektirir. Bu yüzden atlılar, kendilerini hedef alan ciritlerden korunmak için at üzerinde çeşitli hareketler yapar, gizlenir, dörtlü giden atın üzerinde türlü hüneler gösterirler. Çeviklik, iyi binicilik, güçlü atıcılık, cesurluk, bu oyunun hüneleri arasındadır.

Cirit oyununu, eski Türklerde bir savaş manevrası sayanlar da vardır. Top, tüfek icat edilmeden önce, savaşlarda en etkin silah kuşkusuz, sipahi denilen atlı savaşçıların ya da bir başka deyimle süvarilerin ellerindeki mızrak ve gürzlerdi. Yayalar daha çok ok atar, kılıç sallarlardı. Atlı savaşçılar, savaş öncesi talimlerinde ağaç sopalar kullanırlardı. Cirit oyununun bir savaş oyunu ya da karşılıklı savaş gösterisi sayılması bu yüzden.

Bugün yurdumuzun çeşitli bölgelerinde cirit oyunları oynanır, ciritli yarışmalar yapılır. Kars'ta, Erzurum'da düzenlenen şenlik ve yarışmalarda cirit oyunları başta gelir. Her yıl Konya'da eylül ayında yapılan "Geleneksel Türkiye Cirit Oyunları Yarışması"nı on binlerce kişi izler, yarışlarda derece alanlara ödülleri verilir.

Türklerin ata sporu olan cirit oyunları, Asya'da ve Avrupa'da başka milletleri de etkilemiş, ciride benzer oyunlar türetmiştir. Atlı polo oyunu bunlar arasındadır. Ne var ki cirit

oyunlarının özelliğini yitirmeden yeni bir düzenleme ve özendirme ile yaşatılması gerekmektedir. Anadolu'nun geleneksel bu sporu unutulmaktan kurtarılmalıdır. Bir zamanlar köy düğünlerini davulu ile zurnası ile coşturan cirit oyunları, Anadolu'nun kükrek sesi, yiğitlik, mertlik heyecanı, geleneksel seyirliğidir.

Mehmet ÖNDER

KARADA YÜZEN DONANMA

O gün, orada gencecik bir padişah, önce imkânsızlığı yendi, sonra Bizans'ı... Pek çoğumuzun "pes" edeceği durum karşısında sabır ve irade imtihanı vererek galip çıktı.

Önce olayın kısacık hikâyesine bakalım:

Bizans, 06 Nisan 1453 sabahı asker sayısı 150.000-200.000 arası olduğu çeşitli kaynaklarda belirtilen Osmanlı ordusu tarafından son kez kuşatıldı.

Bu arada Osmanlı donanması Haliç'in girişine dayanmış, Sarayburnu önlerinde demirlemişti.

Ordu, merkez, sağ ve sol olarak üç kısma ayrıldı. 19 Nisan'da yapılan ilk saldırıda, tekerlekli kuleler kullanıldı ve bu saldırı ile Topkapı surlarından burçlara kadar yanaşıldı.

Çok şiddetli çarpışmalar oluyor, Bizanslılar şehri koruyan surların zarar gören bölümlerini hemen tamir ediyorlardı. Venedik ve Cenevizliler de donanmalarıyla Bizans'a yardım ediyorlardı. Kara ordusu sıkışmıştı. Donanmanın devreye girmesi lazımdı.

Sultan II. Mehmet böyle düşünüyordu. Fakat donanmayı devreye sokamıyordu- Çünkü surlarının zayıf olduğu İstanbul'un Haliç tarafına zincir gerilmişti. Osmanlı donanmasının Haliç'e girişi böylece engellenmişti.

Bizans'ın fethi, Osmanlı donanmasının Haliç'e indirilmesine bağlı görünüyordu. Sultan II. Mehmet, geceler boyu düşündü. Böyle elleri-kolları bağlı bekleyemezdi. Bir şeyler yapmalı, bir an önce Bizans'a girmeliydi.

"Çare olur." diye, düşüncelerini herkesle paylaştı. Lakin kiminle konuştuysa bunun "imkânsız" olduğunu söylediler... Fakat genç padişah, hiçbir imkânsızlığa teslim olmak istemiyordu. Aradığı çare, çaresizlikten çıkacaktı. Buna inanıyordu.

Düşündü, düşündü... Umudunu hiç yitirmedi, Bizans'ı fethetme kararından hiç vazgeçmedi... Derken, kafasında bir şimşek çaktı, bir fikir dolandı. "Olabilir." diye söylendi kendi kendine...

Osmanlı donanmasına ait bazı gemiler karadan çekilerek Haliç'e indirilecekti. Aklına gelen "son çare" buydu.

Kurmaylarından bazıları bunun mümkün olduğunu, bazıları ise "imkânsız" olduğunu söylediler.

"İmkânın sınırını görmek için imkânsızı denemek lazım." dedi padişah, "Tiz hazırlanasız, gemiler karadan yürütülecek, daha da olmazsa havadan uçuracağız!"

Gemileri uçulmayacaktı elbette, sadece hiçbir engel yüzünden fetih yolundan dönmeyeceğini, olumsuz hiçbir şarta teslim olmayacağını söylemeye çalışıyordu.

Kısacası, fetih konusundaki kararlılığını vurguluyordu.

Önce kurmaylarıyla birlikte bölgeyi gezdi. Ölçüp biçtiler ve denemeye karar verdiler.

Bu karardan hemen sonra çalışmalar başlatıldı. Tophane önündeki kıyıda başlayıp Kasımpaşa'ya kadar ulaşan bir güzergâh üzerine kızaklar yerleştirildi.

Gemilerin, kızakların üzerinden rahatça kayması için Galata Cenevizlilerinden zeytinyağı ve tereyağı dâhil, bulunabilen her türlü yağ satın alarak kızakları yağladılar.

21-22 Nisan gecesi 67 (ya da 72) parça gemi düzeltilmiş yoldan Haliç'e indirildi.

Haliç'teki Osmanlı donanmasına ait toplar surları dövmeye başlayınca Rumlar gözlerine inanamadılar.

Olmayacak bir şey olmuş, imkânsızlık ve olumsuzluk kararlılık karşısında bir kez daha yenilmişti. Bu azmin zaferiydi.

"Normal insanlar", hayatı en kolay taraftarıyla yaşamaya çalışırlar.

Bazılarımız "zor" karşısında pes ederiz, bazılarımız "çok zor" karşısında yelkenleri suya indiririz.

Bazıları da var ki, "zor"u ve "çok zor"u rahatça aşar, hatta "imkânsızlık" karşısında bile vazgeçmezler.

Tarihe şan verenler "imkânsızlıklar" karşısında "pes etmeyenlerdir!"

Hatırlayalım: Sultan II. Mehmet'in büyük bir donanması vardı. Ondan başka, iyi eğitilmiş, deneyimli askerleri vardı. Ve koca "Sahi" toplan, mancınıkları, kuleleri vardı. Ama eğer "olmaz"ı öldürüp gemileri karadan yürütmeseydi, elindeki imkânları kullanamayacak, dolayısıyla Doğu Roma İmparatorluğu'nun 1125 yıllık başkenti İstanbul'u fethedemeyecekti.

Yavuz BAHADIROĞLU

BOZKIRIN TEZENES

Orta Asya steplerinden kalkıp at sırtında Anadolu bozkırlarına ulaştığımız gün, yeni yurdumuzu onunla selamladık.

Adına kopuz dedik, çöğür, dütar, saz dedik, bağlama dedik. Çalanlara kam, bahşı, ozan dedik, âşık dedik... Dede Korkut boy boyladı, soy soyladı kolca kopuzla... Karacaoğlan koşmalar düzdü Eliflere, Sunalara, Koç Köroğlu'nun elinde silahtı tüfek icat olup mertlik bozulmadan evvel...

Yunus Emre gönüller onardı dilinde Hakk'ın sözü, elinde çeşte kopuzla... Âşık Veysel onunla geçti iki kapılı handan ağır ağır... Kerem yarasını onunla sardı... Pir Sultan Abdal, Hakk'ı ve hakikati haykırdı elinde sazı ile asırlardır... Kimi dil ile söyledi, kimi tel ile... Kimini "saz"da usta bildik, kimini "söz"de...

Bu zengin birikimi, bu büyük saz ve söz kültürümüzü kendine has bir tavır ve üslupla yoğurarak türkülerimizi tıpkı bir bayrak gibi yıllardır Gönül Dağı'mızda dalgalandıran, yaşayan en büyük türkü ustası Neşet Ertaş...

Kimdir Neşet Ertaş? Bir zamanlar sadece Muzaffer Sarısözen'in tabiri ile "Kırşehirli Mahallî Sanatçı" olarak bilinen Neşet Ertaş'ı binlerce hatta milyonlarca saz çalıp türkü söyleyenlerden ve diğerlerinden ayıran nedir? Onun sazının ve sesinin insanı büyüleyen sırrı nereden gelmektedir? Gerçek anlamda gönül telimizi titreten, ruhumuzu ürperten bu esrarlı sesin, sazın ve tavrın arka planında neler ve kimler var?

Neşet Ertaş, 1938 yılında Kırşehir'in Çiçekdağı ilçesine bağlı Kırtıllar Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Çocukluk ve gençlik yılları Kırşehir, Yozgat ve Keskin'in çeşitli köylerinde geçmiştir. On beş yaşında gurbete çıkan Neşet Ertaş'ın gurbet hayatı hâlâ devam etmektedir.

Saza gümbür gümbür ses veren, âdeta davula eşlik edercesine sazının göğsünden pençesiyle sesler çıkaran Neşet Ertaş, hep samimi ve kendi hâlinde yüreğinin acılarını ve kendi iç gurbetlerini seslendirmiştir.

1960'lardan itibaren ismi, sazımız bağlama ile birlikte anılan; sadece geniş halk kesimlerinde değil, ciddi musiki çevrelerinin ve gerçek türkü dostlarının da gündeminden hiç düşmeyen Neşet Ertaş'ı farklı değerlendirmek gerekiyor. Onun sanatı için, başta Muharrem Usta olmak üzere, Hacı Taşan, Çekiç Ali ve Orta Anadolu müzik geleneğinin diğer ustaları da

dâhil olmak üzere hepsinin üst seviyede bir sentezi ve esrarlı bir bileşkesi denilebilir.

Neşet Ertaş'ın sanatı, hayatı ile o kadar iç içedir ki çalıp söylediği türkü ve bozlaklarında bütün bir hayat hikâyesini bulmak mümkündür. Hayatına yakından baktığımızda da o içli türkülerin, yakıcı bozlakların nelerden, nasıl doğduğunun ip uçlarını elde ederiz hemen.

Onun hayatını "Garip" mahlasıyla yazdığı şiirlerindeki ozan yönünü yıllarca kimse fark etmedi.

Babasından öğrendiği geleneksel ve anonim türkülerin, bozlakların dışında, sözleri kendisine ait türküler, bozlaklar söylediğini de fark eden olmadı yıllarca. Sözü ve müziği ile anonim türkülerdeki erişilmez sadeliği ve estetik seviyeyi yakalayan sayısız türkünün, bozlağın altına attığı mütevazı imzasını kimselere söylemedi.

Olağanüstü denilebilecek yeteneği, geleneğe hâkimiyeti, gelenekten kopmadan yeniye bağlılığı, yeni zamanların modern zevk ve eğilimlerini gözetten Neşet Ertaş, hep gündemde kalmış bir sanatçıdır.

O, ismi bağlama ile özdeşleşmiş bir türkü ustası... Türküyü bağlamaya, bağlamayı "türkü"ye bu kadar yakınlaştıran ve yakıştıran, âdeta birbirlerinin içinde eritip yok eden ikinci bir sanatçı bulmak öyle sanıldığı kadar kolay olmasa gerek.

Farkında mısınız bilmem; türkü saza, saz türküye ve ikisi birden Neşet Ertaş'a ne güzel uyuyor.

Bayram Bilge TOKEL

SUSAYAN KONYA

Konya Kapalı Havzası'nı bilir misiniz? Çoğumuzun yolunun düştüğü, dümdüz yollarla arşınladığımız yerlerden biridir. Benim de yolum, Türkiye'de yaptığımız "Konya Kapalı Havzası'nın Akılcı Kullanımı" projesi ile düştü oralara. Ekip arkadaşlarımla, suyun akılcı kullanımı amacıyla yola çıktık. Yolculuğumuz alanda, toplantılar, eğitim etkinlikleri ve pilot uygulamalar yaparak sürüyordu. Yolculuğumuz boyunca, her ay bölgeyi baştan sona dolaştık; amacımız bölgenin sorunlarını tespit etmektir. İki yolda, Konya Havzası'nda, toplam 50 000 kilometrelik; yani Dünya'nın çevresi kadar tur attık.

Yukarıda bahsettiğim 50 000 kilometrelik yolculuğun sadece küçük bir kısmıdır size anlatabileceklerim. Bu yol hikâyesi Ankara'dan, sabahın erken saatlerinde yola çıkışımızla başlar. Sabahın kör karanlığında yarı aç, yarı uykulu düştüğümüz yollardan Kulu makasına

kadar uyuyarak geçiyoruz.

İlk durağımız, Türkiye'nin beyaz incisi Tuz Gölü. Tuz Gölü, Türkiye'nin en büyük özel çevre koruma alanı. Uçsuz bucaksız beyazlığı batımıza alarak yol boyu ilerliyoruz. Göle en yakın olduğumuz noktada durup gölün üzerinde yürümeye başlıyoruz. Ayaklarımızın altındaki ezilen beyaz tuz kitlelerinin hissettirdiklerini yazıyla anlatmak gerçekten çok güç...

İçimden "garip bir göl" diyebiliyorum sadece; başka derli toplu bir cümle bulamıyorum yaşadıklarımı anlatacak. Çünkü su yok gölde. Bu göle göl demeye bin şahit ister... Oysaki tuzcul sulak alanlarda buharlaşmanın yağışlardan daha çok olmasından dolayı, tuz göllerinin özelliğidir çöl gibi olmak. Yetkililerle yaptığımız görüşmede göldeki susuzluğun, tuz üretimini olumsuz etkilediğini ve Konya'nın pis sularının göle akıtıldığını öğreniyoruz.

Yola devam... Aksaray'ı geçtikten sonra Tuz Gölü'nün güneyinden Obruk Han'a doğru ilerliyoruz. Uçsuz bucaksız bozkırların arasından geçerken aklıma, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın şu dizeleri takılıyor:

"Bu şehir bozkırın tam çocuğudur. Onun gibi, kendini gizleyen esrarlı bir güzelliği vardır..."

Tanpınar'ın bahsettiği esrarlı güzellik, güneşin iyice yükselmesiyle birlikte olanca ihtişamıyla ortaya çıkıyor.

Ardımızda bıraktığımız esrarlı güzellik yanımıza kattığımız hayranlık duygusuyla Obruk Han'a varıyoruz. Obruk Han, tarih ile doğanın eşsiz birlikteliğinin sergilediği inanılmaz güzellikte bir yer. Tarihî Han'ın içinden yürüyerek bir süre obruğu aradık. Kemerli Kapı'nın içinden geçtiğimizde masmavi renkli Obruk Gölü göz kırpyordu karşımızda. Derinliği 100 metreden fazla olan bu göl, havanın da güzel olması sayesinde ekibimizdeki fotoğrafçılar için bulunmaz bir görsel şölen hâline geliyordu. Bilim insanları, ^Aobrukların, yeraltı su seviyesinin düşmesiyle birlikte oluşturduğunu söylüyor. Köylüler de, "su kaçıyor" diyerek susuzluğu dile getiriyorlardı.

Bozdağı Anadolu Yaban Koyunları Koruma Sahası'na uğramadan geçtik. Havza'da yaban koyunlarının yanı sıra vaşak ve tuzcul bozkırlarda yaşayan küçük kemirgenler gibi nesli tehlike altında olan birçok memeli türü bulunur.

Bundan sonraki durağımız Karapınar. Karapınar, ülkemizde çölleşmenin başladığı noktalardan biri ve belki de en belirginini. Çölleşmeyi önlemek için uzmanlar ve yetkililer

yıllardır başarılı bir çalışma yürütüyorlar. Alan, Türkiye'de rüzgâr erozyonu hızının en yüksek olduğu bölge. Karapınar, fotoğrafik açıdan inanılmaz güzellikte kareler sunuyor bize. Özellikle, değişik volkanik oluşumlara sahip olan Meke Krater Gölü ve Acıgöl. Binlerce yıl önce volkanik patlama sonucu oluşan krater, zamanla suyla dolarak göle dönüşmüş ve göl bu yıl koruma altına alınmış.

Dünyada bir benzerinin olmadığı söylenen Meke Krater Gölü, maalesef pek iyi durumda değil. Göl kurumakta ve kirlenmekte... Karşımızdaki can çekişen bu görüntünün içimizde yarattığı üzüntüyle oradan ayrıldık. Yolda aklımda kalanları not ederken defterime "Burada çadır kampı iyi gider." diye not düştüm; sonraki yolculuklara rehberlik etmesi amacıyla. Ardından yollar bizi Acıgöl'e götürüyor. Acıgöl, geniş bozkır alanların içinde rengârenk görüntüsüyle insanı şaşırtan apayrı bir güzellik sergiliyor.

Hava kararmaya başlamıştı ve biz Konya merkeze doğru ilerliyorduk. Şarkılar eşliğinde Mevleviler diyarı Konya'ya vardığımızda, 350 kilometre yol almış olmanın yorgunluğu kendini iyiden iyiye belli etmeye başlamıştı.

Kentin girişinde Mevlâna, herkesi olduğu gibi bizleri de;

"Gel, gel; ne olursan ol, yine gel." sözleriyle karşılıyordu.

Konya merkezde yapılması gerekenler listesinin başında yer alan meşhur etli ekmeklerimizi yedikten sonra, öğretmenevindeki odalarımıza, bir sonraki yoğun gün bizi beklediği için çekildik.

Konya Havza'sının ekonomisi temel olarak tarıma dayanır. Türkiye'nin tahıl ambarı olarak bilinen Havza'da şeker pancarı üretimi önemli yer tutar. Buna ek olarak hayvancılık da yaygın olarak yapılır. Ayrıca Tuz Gölü çevresinde yılda 750 000 ton tuz üretilmektedir. Bu da Türkiye'nin toplam tuz üretiminin %55'i demektir. Ancak havzadaki su sorunu, tarımsal verimliliği azaltarak ekonomik kazancın düşmesine neden olmuş. Bölgede tarıma alternatif bir gelir kaynağı geliştirmek de pek mümkün değil.

Ertesi gün Beyşehir Gölü'ne doğru yola koyuluyoruz. Yol boyu keyfimize diyecek yoktu; meraklı olanlar için söyleyelim, Beyşehir Gölü'ne doğru giderken yol boyu devam eden elektrik direkleri üzerine konmuş kızıl şahinleri hem seyretmek hem de saymak, yolu keyifli kılan uğraşlardan birisi.

Siz, kızıl şahinleri seyreylerken Beyşehir Gölü tüm ihtişamıyla karşınıza çıkarır. Beyşehir Gölü, ülkemizin peyzaj güzelliği açısından en güzel gölüdür. İster istemez içimden

aynı düşünceyi ^tekrarlayıp duruyorum: "Selçuklu Sultanı Alaattin Keykubat, boş yere yazlık sarayını buraya yaptırmamış!" Turkuaz rengi göl, üzerindeki irili ufaklı adalarla kendine doğru çeker sizi. Tüm yalnızlığınızı toparlayıp sadece Beyşehir Gölü'yle yaşamayı hayal etmeye başlarsınız.

Gölün batı tarafı, karlarla kaplı Anamas Dağları'nı konuk ederken doğu bölgesi, batısına tam da zıt bir görüntü sergilemek istercesine dümdüz ovalık bir alanı içerir. Anamas Dağları, dağcılar ve yürüyüş sevenler için kaçırılmaması gereken mekânlardan birisidir ve tabii ki fotoğrafik açıdan da çok önemli bir bölge olduğuna değinmeden geçmemek lazım. Gün batımı, adaları, gül soğanları, sazlıkları, tepeli pelikanları; makinelere yönelmiş gözlerimizden sadece filmlerimize değil, beynimize de değerli kareler aktarmaktaydı. Ancak gezimiz sırasında, göl suyunun, tarlaları sulamak için kullanılmasından dolayı gün geçtikçe seviyesinin azalmaya başladığını öğreniyoruz. Bir gün buralarda gördüğümüz güzellikleri çocuklarımıza aktaramayacağımızı düşünmek bile korkutuyor bizi. Kahroluyoruz ister istemez... İçimizde bir hüznün, aklımızda bir ezgi: "Bir şey yapmalı hey, bir şey yapmalı..."

Bilim insanları ve sivil toplum kuruluşları, bu gördüğümüz yerlerin dünya çapında önemli alanlar olduğunu vurguluyor. Gezip görünce bu görüşün ne kadar doğru olduğunu daha iyi anlıyoruz...

Aysin TEKTAŞ

SON KUŞLAR

Vaktiyle bu Ada'ya bu zamanda kuşlar uğrardı. Cıvı cıvı öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı.

İki senedir gelmiyorlar.

Belki geliyor da ben farkına varmıyorum!

Sonbahara doğru birtakım insanların çoluk çocuk ellerinde bir kafes, Ada'nın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi.

Büyüklerin ellerinde birbirine yapışmış, acayip çomaklar vardı. Bunlar bir yeşil meydanın kenarına varır, ufacık bir ağacın her dalına ökselerini bağlarlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırkırı kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru küme gelirler.

Çayırılıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş çoluklu çocuklu kocaman adamlar, bir müddet beklerler, sonra kuşların üşüştüğü ağaca doğru, yavaş yavaş yürürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş, bir başka ökseye doğru şimdilik uçup giderken birer

damlacık ederiyle birer tabiat harikası olan kuşları toparlar, hemen dişleriyle oracıkta boğarlardı ve hemen canlı canlı yolarlardı. Hele bir tanesi vardı, bir tanesi. Çocukları bu işe seferber eden de oydu.

Ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da Konstantin isminde bir adamdı. Galata'da bir yazıhanesi vardı. Zahire tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri kapanıp açılan üstü kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa bir yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, mütevazı adamdı da... Konu komşusu severdi hani. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken, akşam filesini doldurmuş vapurdan çıkarken görseniz; iriliğine, sallapatiliğine, Karamanlı ağzı konuşuşuna, basit ama hesaplı fikirlerine, sevimli şakalarına karşı hakkında kötü bir hüküm de veremezsiniz. Kendi hâlinde, işi yolunda hesaplı yaşayan bin bir tanesinden bir tanesiydi.

Ama güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Akşam beş otuz beş vapurunun arka tarafında yerleştiği iskemlesinde, denizin üstüne oldukça uysal bakan gözlerini havaya kaldırır, eylül sonlarına doğru böyle şairane gökyüzüne bakardı. Birden yüzünün ve gözlerinin parladığını görürdünüz.

Havada ve denizdeki tirşe maviliğin üstünde birtakım esmer damlacıklar görünürdü. Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tutturur, bu esmer lekecikler geçip giderlerdi.

Konstantin Efendi onların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kıyardı. Esmer lekelerin Adalar istikametinde gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görececek olursa gözünü kırpar, gökyüzüne bir işaret çakar.

- Bizim pilavlıklar geldi, derdi.

Kuşlar pek yakından geçmişse, seslerini taklit ederek kalın dudaklarıyla dişlerinin arasından onlara seslenirdi. Kuşların çoğunlukla aldandıklarına, bu sesi duyarak, dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına şahit olmuşumdur.

Havalar sertleşir, poyrazlar, lodolar birbirini kovalar, günün birinde teşrinlerin sonlarına doğru, ılık hiç rüzgârsız parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbüli günlerde, o en çağırılan kafes kuşunu nereden bulursa bulur. Mahalle çocuklarını çağırır, bir tanesi 250 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, floryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.

Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Daha doğrusu ben göremiyorum. Güzün o günlerini pencereden görür görmez, Konstantin Efendi'nin bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum.

Bir kuş cıvıltısı duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Hâlbuki sonbahar koca yemişleri, beyaz esmer bulutlan, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca, insana, sulh, şiir, edebiyat, resim, musiki, mesut insanlarla dolu, anlaşmış, açsız, hırssız bir dünya düşündürüyor. Her memlekette kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle düşünecektir. Konstantin Efendi mâni oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık.

Belki birkaç seneye kadar nesilleri de tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin Efendi var kim bilir? Kuşlardan sonra şimdi de milletin yeşilliğine musallat oldular. Geçen yol kenarındaki yeşilliklere basmaya kıyamayarak yola çıkmıştım. Konstantin Efendi'nin günlerinden bir gündü.

Gökte hiç kuş gözükmüyordu. Evden çıkarken isketemin kafesine bir incir yapıştırdım. İsketem tek gözünü verip bana dostlukla bakmış. İncir çekirdeğini kırmaya çalışıyordu.

Onu, ev duvarının bir kenarına çaktığım çiviye asmış, yola çıkmıştım. Kuşlar yoktu şimdi havada ama yolun kenarında yeşillikler vardı ya... Baktım: Bu yeşilliklerin bazı yerleri sökülmiş. Biraz ileride dört çocuğa rastladım. Yürüyorlar. Yeşilliklerin en güzel yerinde duruyor, bir kaldırım taşı kadar büyük bir parçayı söküyorlar, bir çuvala dol duruyorlardı:

- Ne yapıyorsunuz yahu, dedim.
- Sana ne, dediler.
- Fukara, üstleri yırtık pırtık yavrulardı.
- Canım, neden söküyorsunuz, dedim.
- Mühendis Ahmet Bey söktürüyor.
- Ne yapacak bunları?
- Yukarıda deri tüccarı Hollandalı var ya hani, onun bahçesini düzeltiyor da...
- İngiliz çimi alsın, eksin; mademki adam zengin...
- İngiliz çimiyle bu bir mi?
- Bu daha mı iyi?

- İyi de laf mı? Bunun üstüne çimen mi olur? Hollandalı öyle demiş.

- Karakola koştum. Polislere haber verdim. Güya men ettiler. Gizli gizli, gene çimenler yer yer söküldü. Mühendis Ahmet Bey'e ceza bile kesilmedi. Belediye talimatnamesinde, yol kenarlarındaki çimenleri sökmek cezayı gerektirmiyormuş.

Kuşları boğdular, çimenleri söktüler, yollar çamur içinde kaldı.

- Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi.

Sait Faik AB ASİYANIK

KOMŞUSUZLUK

Bütün efendiliğimi ve nezaketimi takınıp sesime nazik bir ton vererek komşuma "İyi akşamlar!" diyorum. Apartman kapısında nadir karşılaşmalarımızdan biri bu."iyi akşamlar!" diyor, o da. Birinci katta oturuyor. Adı Fahrettin miydi? Yok, Fehmi, belki de Faruk'tu... Bir sabah da alt katımızda oturanla karşılaşıyorum. O genç biri, yeni evli. Adını duyduysam da hatırlamıyorum. "Merhaba, günaydın!" diyorum. Samimi cevap veriyor, hatta gülümsüyor: "Günaydın!"

Nazikçe gülümsüyorum. Ben iyi, zararsız bir adamım, diyor sesim. Ne olur "İyi akşamlar!" ve "Günaydın!"dan başka, bir kelimecik daha konuşabilseydik. "Nasılsın?" filan desek birbirimize, "Çoluk çocuk iyi mi?" desek. Olmuyor işte. Bütün samimiyetimi, nezaketimi takınıp selam vermeme rağmen, komşularıyla bir kelimenin ötesinde konuşacak şey bulamıyorum.

Bazen bu şansı yakalamıyor değilim aslında. Apartman kapısının kapalı olduğu zamanlar oluyor. Anahtarımızı almamış oluyoruz. Kapıda beş on saniye, komşularımdan biriyle bekleme mecburiyetinde kalıyorum. Ama o saniyeler de uzadıkça uzuyor, "iyi akşamlar!" veya "Merhabamdan sonra bir şeyler söylemek gerekiyor. Bir türlü denkleştiremiyorum cümleyi ve sıkılıyorum... "Kapı bir an önce açılrsa da yukarı çıksam." diyorum. Saniyeler geçmek bilmiyor. Kapı açılıyor; bu sefer de merdivenleri birlikte çıkma problemi var... Hem merhabalaşmışız, hem de iki yabancı gibi hiç konuşmadan merdivenleri çıkacağız.

Kabullenemiyorum bunu. Geride kalıyorum..Kapıyı biraz oyalanarak kapatıyorum. -

Oysa kapı kendiliğinden kapanıyor.- Sonra posta kutusuna bakıyorum. İçinde bir şey olmadığını bile bile kapağını açıp kapatıyorum. O zamana kadar komşum çoktan dairesine çıkmış oluyor. Ben de rahat bir nefes alıyorum, gönül rahatlığı ile merdivenleri çıkıp evimin kapısını çalıyorum.

Ara sıra alt kattaki komşumuz müzik setinin sesini anormal bir şekilde açıyor. Aslında kızıyorum. "Ayıp oluyor kardeşim!" demek geliyor içimden. Hatta ben de aynısını yapayım mı, diye düşündüğüm oluyor. Fakat sonra vazgeçiyor, bu düşüncemden ötürü kendime kızıyorum. Keşke her gün yapsa bunu, diyorum. Böylece ben de bir komşum olduğumu, yalnız olmadığımı; bana yakın bir yerde, hemen alt katımda insanların yaşadığını, istesek sesimizi birbirimize ulaştırabileceğimizi düşünüp mutlu olurdum... İnsanın yakınında bir komşusunun olduğunu bilmesi, hatta ona kızabilmesi bile güzel şey!

Geçenlerde bir yazar da komsusuzluktan yakınıyordu köşe yazısında. Hatta bir "komşular günü" ilan edilmesini bile teklif ediyordu. Komsusuzluktan ben de müştekiyim, ama şu özel günleri oldum olası sevmem. Bir "komşular günü" oldu diyelim, onun da diğer anlamsız "özel günler"in akıbetine uğramayacağını kim söyleyebilir? Bir kavramın, bir olayın, kişinin veya nesnenin "özel bir gün"ü oldu mu, bilin ki o, hayatın dışına çıkmıştır. Henüz böyle bir 'özel gün'ü yok; ama "komşuluk" da yavaş yavaş çıkıyor hayatımızdan. "Komşular günü" adını vereceğimiz gün, geçmişteki güzel komşuluk ilişkilerini anlatıp tatlı hatıraları yâd etmekten başka ne ifade eder? Ne eski insanları geri getirebiliriz ne de o güzel komşulukları.

Komşuluk ilişkilerimiz neden zayıfladı, komşularımızın adını niçin bilmiyoruz? Onlarla "Günaydın!" ve "İyi akşamlar!"dan başka konuşacak şeyimiz neden olmuyor, diye hayıflanıyoruz şimdi.

Ha, bakın eski günlerin kapısını aralayacak olursak iş değişir. Onlar, komşularımızla üst üste değil, yan yana oturduğumuz günlerdi. Evlerimizin kesişen noktaları vardı o zamanlar. Küçük, daracık pencerelerimiz birbirine bakardı. Annelerimiz oradan başını uzatır, sonu gelmez sohbetlere koyulurlardı. Evlerimizin şirin, yemyeşil avluları olurdu. Kapımızın önünden akıp geçen su, komşumuzun avlusunu sulardı ve komşu çocuklarıyla, ayaklarımız aynı sudan ıslanırdı mevsimler boyu. Avlularımızdaki iğde yahut söğüt ağaçlarının dalları birbirine değdi.

Yalnız söğüt ve iğde dalları mı? Hayatımız, seslerimiz, bakışlarımız...

"Komşu anne" sözünü duydunuz mu siz hiç? Biz komşu çocukları, birbirimizin

annesine "komşu anne" derdik. Anneler, kendi çocuklarına ne almışlarsa, bir tane de komşu çocukları için alırlardı. Kardeş gibi büyürdük bitişik evlerde. Oralarda yer içer, yatıya kalırdık. Çocukluğumuz, yarı yarıya komşu evlerinde geçirdi bizim. "Kardeş yarısı" komşu çocuklarıyla oyunlar oynar, kavga eder, barışırdık. Sünnetlerimizi, düğünlerimizi birlikte yapar, birbirimizin açlığına ve tokluğuna şahit olurduk. Üzüntülerimizi paylaştık. Birbirimizin yemek kokularını duyardık evlerimizden, o yemekleri paylaşırdık. Dost, sırdaş ve nihayet komşuyduk...

Bugün; memleketini, çocukluğunu, gençliğini, huyunu ve hatta adını bile bilmediğimiz komşularımızla paylaşacak neyimiz vardır? Oyun oynamadığımız, kavga edip barışmadığımız insanlarla nasıl dost olabiliriz? Onlar bize nasıl inanır, biz onlara nasıl güveniriz? Komşuluk, ortak bir dünyanın ve paylaşılan uzun zamanların hatırasını saklar. Büyük şehirlerde, çoğumuzun başkalarıyla ortak bir dünyası, paylaşacak zamanı yok artık... Hâlâ yan yana duran ve avlularından serin sular akan evlerin bulunduğu, salkım söğütlerin mütemadiyen bitişik avlulara sarktığı köylerde, kasaba ve şehirlerde komşuluktan söz edilebilir belki...

Ali ÇOLAK

ANADOLU'DA KONUKSEVERLİK

Anadolu'nun geleneksel konukseverliği üzerinde duralım isterseniz. Bu konukseverliğin kökleri tarihin derinliklerine iner. Türklerin kendi ülkeleri ve şehirlerine, köyelerine, kasabalarına gelen yabancılara, gariplere, kimsesizlere, yolculara karşı insanca, dostça davranışları, kısacası konukseverlikleri çok eskidir. Bugün de Anadolu'nun birçok köy ve kasabasında, köyün ve kasabanın ortaklaşa malı olan köy odaları, «misafirhaneler» vardır. Bir konuk geldiği zaman bu odalarda ağırlanır, yedirilir, içirilir. Karşılığında hiçbir şey beklenmez. Bu odaların giderleri, sıra ile ya o köyde oturan varlıklı aileler tarafından ya da köy sandığından karşılanır. Asıl olan konuğu hoşnut etmektir. Bunun için yapılması gereken ne varsa yapılır, ayrılırken konuğun gideceği yere kadar azığı düzülür.

Anadolu'daki konukseverlik gelenek ve göreneğinin temelinde eski ahi gelenekleri yatmaktadır. Anadolu Selçukluları devrinden Osmanlıların son yıllarına kadar bir esnaf ve sanatkâr örgütü olarak bilinen ahiliğin her köyde, her kasabada ve şehirde, ocakları, odaları ve tekkeleri vardır. Ahiler, geleneksel kurallarına göre gelen konukları ağırlar, bunu bir toplum görevi sayarlardı. Bir şehirde birkaç ahi ocağı bulunur, bunlar şehirlerine gelen konukları ağırlamak için birbirleriyle yarış ederlerdi.

On dördüncü yüzyılın başlarında Anadolu'da bir gezi yapan tanınmış Arap seyyahı Tancalı İbni Batuta, Anadolu'yu karış karış gezerken hep bu ahi tekkelerinde konaklamış, Türklerin gösterdikleri konukseverliği seyahatnamesinde anlata anlata bitirememiştir.

İbni Batuta, Anadolu için şöyle der:

"Tanrı, güzelliklerini öteki ülkelere ayrı ayrı dağıtırken burada hepsini bir araya getirmiştir. Burada dünyanın en güzel insanları, en temiz giyimli halkı yaşar, en nefis yemekler pişirilir. Allah'ın yarattıkları içinde en şefkatli, en konuksever halk Anadolu'dadır."

650 yıl önce bunları söyleyen Seyyah İbni Batuta, bir Anadolu yolculuğunda Denizli'ye uğrar. Bundan sonrasını İbni Batuta'dan dinleyelim:

"Şehre girdiğimiz sırada, çarşıdan geçerken dükkânlardan çıkan birçok insan atlarımızı çevirerek yularlarına sarıldı. Bir başka topluluk ise bunları durdurarak onlarla tartışmaya başladı. Aralarında tartışma uzayıp kızıştı. Ne konuştuklarını anlamadığımızdan korkuya düştük, bunların yol kesen eşkıyalar olduğu kuşkusuna kapıldık. Sonra Arapça bilen birisi ortaya çıktı. Ona, birbiriyle tartışan bu insanların bizden ne istediklerini sordum. Dedi ki, bunlar Ahilerdir. Bizimle ilk karşılaşanlar Ahi Sinan'ın adamları, sonradan gelenler de Ahi Duman'ın kardeşleriymiş. Her iki taraf da bizim kendi misafirleri olmamızı isterler, bu yüzden tartışmışlar. Onların göstermekte olduğu bu yüksek konukseverliğe hayran olmamak elde değildi. Sonunda işi kura çekmek suretiyle halletmeye karar verdiler ve sulh oldular. Kim kazanırsa önce o tarafın tekkesine konuk olmamız kararlaştırıldı. Kura, Ahi Sinan tarafına düştü. Ahi Sinan sevinçliydi. Adamlarıyla birlikte bizi karşıladı, birlikte tekkesine giderek konuğu olduk. Bize hemen çeşitli yiyecekler getirdiler. Yiyip içip dinlendikten sonra Ahi Sinan hepimizi hamama götürdü, yıkandı. Üç dört kişi bir arkadaşımızın hizmetindeydi. Hamamdan çıktıktan sonra, yeniden büyük bir sofraya ikram ettiler."

İbni Batuta Seyahatnamesinin hemen her sayfasında, Anadolu'da görülen konukseverlik anlatılır. Anadolu, İbni Batuta'nın da anlattığı gibi bir kasabaya, bir şehre gelen konuğu paylaşamadıkları için aralarında kavga dövüş yapacak kadar konukseverdir, Bu anlayış, bu görenek de dünyanın hiçbir ülkesinde olmamıştır.

Konuk sevmek, konuğa ikramda bulunmak, insan sevgisinin başında gelir. Anadolu insanı, yemeğini konuğuna yedirmekten, konuğunu memnun etmekten zevk alır. Bir görevi yapmış olmanın rahatlığını duyar.

Şekerin hemen hiç bulunmadığı yıllarda bir öğretmen, bir köye konuk olur. Akşam yemekten sonra evde bir telaştır başlar. Ev sahibi sandığının anahtarını bir türlü bulamaz.

Evin her köşesi aranır, taranır, anahtar yok. Sonunda sandığı kırmaya karar verirler, sandık kırılır, öğretmen işin farkına o zaman varır. Ev sahibi kırdığı sandıktan küçük bir çıkın çıkarır, içerisinde üç şeker vardır. Evet, konuğuna şekerli bir kahve ikram etmek için sakladığı üç şeker.

Anadolu'nun konukseverliği üzerine söylenecek çok söz, anlatılacak çok hikâye vardır.

Mehmet ÖNDER